HISTÒRIA D'UNA POLÍTICA

ACTUACIONS I DOCUMENTS DE LA LLIGA REGIONALISTA. 1901 - 1933

Biblioteca de Lliga Catalana
BARCELONA
MCMXXXIII

BIBLIOTECA DE LLIGA CATALANA

HISTÒRIA D'UNA POLÍTICA

ACTUACIONS I DOCUMENTS DE LA LLIGA REGIONALISTA

1901 - 1933

BARCELONA

MCMXXXIII

ÉS PROPIETAT
DE LLIGA CATALANA

Impremta Clarasó; Villarroel, 17. — Barcelona

PREFACI

LLIGA *Catalana, que inaugurà pràcticament la seva biblioteca política amb la publicació del report de la seva Assemblea constitutiva* (1), *aplega avui en aquest volum una col·lecció dels manifestos i declaracions de la Lliga Regionalista. Aquestes declaracions i aquests manifestos s'hi articulen per mitjà d'una ressenya de les actuacions de la Lliga Regionalista, que els situa històricament.*

Lliga Catalana comença, així, un inventari públic del seu patrimoni ideològic i polític, perquè essent aquest partit creat i organitzat per la Lliga Regionalista, tot el riquíssim patrimoni d'aquesta ha passat a pertànyer-li indiscutiblement.

La nota característica comuna dels documents que integren aquest llibre i de les actuacions que s'hi ressenyen és la catalanitat: l'accent catalanista de totes les paraules, la intenció catalanista que informa totes les actuacions. Tots els moments culminants del catalanisme, en tot el que va de segle, tenen el seu corresponent ressò en aquest llibre. Potser encara diríem millor que l'evolució magnífica d'aquell moviment ha estat constantment el ressò viu, el ressò col·lectiu d'aquelles actuacions i de les paraules orientadores i encoratjadores d'aquestes declaracions i aquests manifestos. En les hores optimistes i en les hores de perill, la Lliga Regionalista,

---

(1) Un Partit, una Política. Barcelona, 1933.

durant aquests trenta-dos anys darrers i sense interrompre mai les seves tasques, ha fet sentir sempre als catalans la seva veu catalanista, la seva veu patriòtica, amb un esperit de fidelitat al país i als ideals del catalanisme que constitueix sens dubte una executòria política exemplar. Cap altre partit d'Espanya — no cal dir ja de Catalunya — no podria exhibir-ne una altra de semblant.

Hom podrà comprovar amb la lectura d'aquest llibre el sentit totalitari de les actuacions de la Lliga Regionalista, la qual, perquè no fou mai un partit, ni menys un partit de classe, sinó una escola de patriotes abnegats, posà sempre els interessos morals i materials de Catalunya per damunt de tota consideració partidista. I hom podrà comprovar també com havent propugnat sempre la Lliga una política de realitats, sempre havia posat en primer terme les realitats espirituals, considerant-les com les més importants per a la vida i la grandesa dels pobles.

Així aquesta col·lecció de manifestos i declaracions, situats en la perspectiva històrica d'aquests trenta-dos anys darrers, servirà per rectificar documentalment, una vegada més, les imputacions gratuites que, per part d'alguns sectors adversaris, han estat fetes sovint a la Lliga Regionalista, atribuint-li actituds que mai aquesta no havia adoptat i paraules que tampoc mai no havia dit. I donarà testimoni, en canvi, d'altres actituds i d'altres paraules de la Lliga que han tingut gran ressonància en el moviment catalanista i han transcendit fecundament damunt del nostre poble, però que aquells mateixos sectors adversaris s'han obstinat mesquinament a silenciar, a menysestimar i fins a negar, davant de l'opinió pública.

També resta ben palesa en aquestes pàgines, trepidants

a moments d'un dramatisme impressionant, la part importantíssima que correspon a la Lliga Regionalista en l'intent de renovar i dignificar els mètodes i els procediments de la política general espanyola. La Lliga, però, s'hi manifesta sempre com un partit evolutiu i enemic de tota violència. Ella, enfront de la incomprensió, dels recels i de les persecucions del Govern Central, aspira a guanyar pel convenciment, per la força enorme de la raó que l'assisteix. I és ella, abans que ningú a Espanya, qui es preocupa de la purificació del sufragi, d'aquell sufragi universal que la Restauració hagué d'acceptar com un postulat indeclinable dels partits liberals, però que després la Restauració mateixa pogué mantenir en la ficció i en la ineficàcia, d'acord amb els propis capitostos d'aquells partits. El poble, a Catalunya primer, i a tot Espanya després, es féu sensible a l'ideal democràtic que la Lliga havia predicat sempre amb la més gran energia, i l'adhesió del poble a aquell gran ideal determinà l'esfondrament del caciquisme a Catalunya, la desorganització afeblidora dels vells partits a la resta d'Espanya i, així, la possibilitat de conquestes polítiques que sense aquell apostolat previ de la Lliga no haurien estat mai realitzades.

Molts dels documents continguts en aquestes pàgines són originals de Prat de la Riba. Fins a mitjan any 17, que fou l'any dolorós de la pèrdua del gran català, sovint Prat de la Riba, com a membre de la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, s'havia encarregat de redactar-ne els manifestos. Aquest fet contribueix a donar interès general a aquest llibre. Prat de la Riba, que ha estat el pensador més fort del catalanisme, és també l'escriptor polític més complet que ha tingut Catalunya. No sabem fins a quin punt el lector mitjà aconseguirà distingir l'original del Mestre de la resta d'ori-

ginal. Però ens cal deixar consignat que Prat de la Riba és en el llibre, així com el llibre és amb Prat de la Riba, àdhuc en la part documental no original d'aquest: és a dir, presidit per l'esperit de Prat de la Riba, orientat per les seves lliçons altíssimes. D'aquests manifestos originals de Prat de la Riba n'hi ha un que publiquem en castellà, tal com fou redactat, i és el que es titula LA CUESTIÓN CATALANA, *i que signaren i adreçaren als pobles d'Espanya els senadors i diputats regionalistes. També és de Prat de la Riba i escrit originàriament en castellà, tal com el donem, el dictamen presentat al Senat amb motiu de la discussió del Projecte de Llei de Jurisdiccions.*

Lliga Catalana creu sincerament que l'edició d'aquest llibre és una aportació estimable a la història del catalanisme polític, que és el catalanisme que neix en el moment que la Lliga Regionalista apareix en el camp de la política catalana, substituint les aspiracions vagues del catalanisme literari per unes aspiracions decidides i concretes, i organitzant una actuació i una obra que han transcendit decisivament damunt del nostre poble i de tot Espanya.

Primera Part

EL DESVETLLAMENT DE LA CONSCIÈNCIA CATALANA I LA PURIFICACIÓ DEL SUFRAGI

CAPÍTOL PRIMER

Sumari: *Constitució de la Lliga Regionalista.—Míting del Teatre del Nou Retir.*

La Lliga Regionalista es constituí el 25 d'abril de 1901 sota la presidència del Dr. Robert, a conseqüència de la fusió del Centre Nacional Català amb la Unió Regionalista, prèvies negociacions que en nom de les respectives entitats portaren en Prat de la Riba i el Dr. Fargas.

Al Centre Nacional Català, presidit per en Verdaguer i Callís, s'havien aplegat, d'una part, els catalanistes de sempre, que no podien avenir-se amb la política contemplativa i de cenacle clos que havia triomfat a la Unió Catalanista, i de l'altra, els elements dits "de l'Ateneu", procedents, molts d'ells, del possibilisme, que havien entrat en el catalanisme poc abans de la fi de les guerres colonials. Entre els primers hi havia en Verdaguer i Callís, en Domènech i Muntaner, en Prat de la Riba, en Duran i Ventosa, en Puig i Cadafalch, l'Abadal, en Pella i Forgas, en Cambó i un brillant estol d'intel·lectuals i artistes; i entre els segons figuraven com a personalitats més destacades, en Jaume Carner i l'Ildefons Sunyol. A la Unió Regionalista, on s'havien refugiat els desenganyats del polaviejisme, hi havia el Dr. Robert, en Lluís Ferrer-Vidal, el Dr. Fargas, l'Albert Rusiñol, en Manuel Raventós, l'Ignasi i en Joan Girona i molts altres prestigis socials barcelonins; n'era secretari general en Ferran Agulló i Vidal, que passà a ocupar el mateix càrrec a la Lliga Regionalista.

Finalitats de la Lliga Regionalista, segons els seus Estatuts.

L'objectiu essencial de la Lliga Regionalista era el que d'una manera concreta s'expressava en l'article primer dels seus Estatuts, obra d'en Prat de la Riba. Segons aquell article, la Lliga venia a organitzar la defensa dels interessos

i a obtenir la reivindicació dels drets de Catalunya, treballant per tots els mitjans legals per tal d'aconseguir l'autonomia del poble català dintre de l'Estat espanyol. La Lliga Regionalista tenia, doncs, com a finalitat essencial, treballar per aconseguir l'autonomia del poble català, però tenia també una norma de conducta en el procediment evolutiu que l'obligava a treballar per tots els mitjans legals i a treballar no solament per a assolir aquella autonomia, sinó per la defensa dels interessos i les reivindicacions dels drets de Catalunya. El primer local de la Lliga fou a la Plaça de Catalunya, número 12.

La situació de Catalunya en els moments inicials de la Lliga.

La situació de Catalunya era en aquells moments d'imperi absolut del caciquisme. Aquest caciquisme tenia els seus baluards més inexpugnables en tots els Ajuntaments de Catalunya, començant pel de Barcelona, en les Diputacions provincials i en les representacions a Corts.

I aquells cacics i aquell caciquisme, encarnació i instrument alhora del centralisme, es servien de la ficció electoral per mantenir el seu predomini, i cercaven, no la defensa del poble, sinó la manipulació a favor d'ells dels ressorts del Poder per portar l'elecció dels comicis a les antesales del Govern Civil.

Per això la Lliga Regionalista, partit de realitats, va començar per desvetllar la consciència política dels catalans, traient el catalanisme dels cenacles i de les assemblees i portant-lo a l'actuació política, fins a fer-ne un ideal de masses, i creà, millor dit improvisà, una organització electoral que tot seguit li permeté prendre part a les eleccions de diputats a Corts del dia 19 de maig de 1901. El primer míting de propaganda electoral celebrat per la Lliga Regionalista tingué lloc en el teatre del Nou Retir el 2 de maig de 1901. Amb motiu d'aquest acte inicial d'aquella primera campanya, es va dirigir al poble de Barcelona una allocució que si no té la vibració i l'amplitud dels documents posteriors de la Lliga, serveix per demostrar que l'interès polític immediat era aconseguir l'esfondrament del caciquisme.

Deia, aquesta al·locució:

Ciutadans de Barcelona: Avui no hi ha cap més mitjà, cap més mitjà legal d'intervenir en el Govern del país que les eleccions. *Al·locució pel míting del Nou Retir.*

El país davalla de pressa al desgavell i a la misèria. Hi ha qui atia els odis de classe, hi ha qui projecta revisions aranzelàries, hi ha qui fomenta el nostre malestar moral i econòmic; doncs, anem a les eleccions!

Anem a enviar gent a les Corts, que removent-ho tot i sense doblegar-se a ningú, cridin o no cridin els polítics de Madrid, facin entendre als governants, per alts que siguin, que aquesta ciutat de Barcelona no vol viure en perpetu estat de setge, sinó que vol llibertat per créixer i fer créixer Catalunya i fer respectar la personalitat de la Pàtria Catalana, que no vol veure's carregada de tributs i d'investigadors; que si paga, vol manar en el seu i no vol traves i corrupció pertot, ni que quan reclama li tanquin a la presó, com a lladres i facinerosos, els honorables representants dels gremis.

Havem de provar que la gent honrada vagi a les urnes electorals i s'acabi la farsa colossal, i la representació popular sigui la d'una ciutat europea, i no pas el vot de la roda de quatre electors, o l'escàndol de les actes en blanc en mans dels cacics.

Per això, en primer lloc, convidem els electors al míting que es celebrarà dijous, 2 de maig, a les nou del vespre, al teatre del Nou Retir, carrer de les Corts Catalanes (entre la Rambla de Catalunya i carrer Balmes).

En segon lloc fem saber que al Centre Nacional Català, carrer del Pi, número 5, pis segon, hi ha unes oficines per a donar als electors totes les notícies sobre les eleccions, llistes i lleis electorals.

Som ja a cents els ciutadans que irem a les urnes a intervenir les meses, som ja a cents que volen demostrar que Barcelona és massa gran perquè comporti ésser joguina dels cacics i els qui ens ho havem proposat cridem els altres ciutadans a les urnes.

A les urnes, o no tindrem dret a queixar-nos! Qui vulgui seguir que ens segueixi!

Barcelona, 29 d'abril de 1901.

BARTOMEU ROBERT. — JOSEP PELLA I FORGAS. — ENRIC PRAT DE LA RIBA. — MIQUEL A. FARGAS. — RAMON D'ABADAL. — LLUÍS G. FERRER VIDAL. — IGNASI GIRONA. — SEBASTIÀ TORRES.

CAPÍTOL II

Sumari: *Les eleccions dels Quatre Presidents. — Les municipals de 1901. — La rectificació del cens de majors contribuents de 1902 i la circular-manifest del 10 de gener del mateix any.*

En el míting del teatre del Nou Retir varen parlar el Dr. Robert, en Pla i Deniel i en Josep Zulueta. Mentre parlava aquest darrer, elements patibularis coneguts en els llocs més baixos de la ciutat com a presidaris professionals, promogueren un gran avalot amb l'intent d'impedir la celebració de l'acte. El delegat del Governador, premeditadament, els va complaure: l'acte fou suspès. Aquesta actuació dels cacics que volien impedir la llibertat de propaganda va ésser precisament la propaganda més eficaç que es podia fer dels ideals del catalanisme que representava essencialment la candidatura dels quatre presidents.

La candidatura dels quatre presidents era una candidatura de representació social, a l'objecte d'incorporar grans masses socials al catalanisme.

La candidatura dels quatre presidents.

La Lliga va patrocinar, com és natural, la candidatura dels quatre presidents: el Dr. Robert, president de l'Econòmica d'Amics del País; l'Albert Rusiñol, del Foment del Treball Nacional; en Sebastià Torres, de la Lliga de Defensa Industrial i Comercial, i en Lluís Domènech Montaner, de l'Ateneu.

Aquelles eleccions foren la primera batalla electoral guanyada al caciquisme d'en Planas i Casals i d'en Comas Masferrer, aleshores imperant a Barcelona. Va sortir per majoria

la candidatura dels quatre presidents. El governamental Sr. Maristany s'emportà el cinquè lloc i sortiren per minoria en Pi i Margall i en Lerroux, diputat per primera vegada.

Els diputats catalanistes varen plantejar al Parlament d'Espanya el problema català en tota la seva extensió, en nom de la Lliga Regionalista. El Dr. Robert i l'Albert Rusiñol hi pronunciaren discursos memorables.

Les eleccions municipals de 1901.

El novembre del mateix any 1901 hi hagué a Barcelona eleccions municipals. Si la Lliga Regionalista volia portar el catalanisme dels cenacles i de les assemblees a la vida pública i volia desvetllar l'opinió i fer que les eleccions fossin una realitat i no una ficció, no podia deixar d'intervenir en la lluita electoral, que la convocatòria d'eleccions municipals anunciava. I aquests deures d'intervenir en les eleccions municipals eren encara més imperiosos per la necessitat urgent de foragitar del Municipi de Barcelona el caciquisme administratiu que desadministrava la ciutat al marge de la voluntat del poble de Barcelona.

La Lliga Regionalista, per aquestes raons, va prendre l'acord d'anar a aquelles eleccions i va confeccionar una candidatura amb noms de gran relleu, com els del Dr. Freixes i Freixes, Jaume Carner, Ildefons Sunyol, Josep Pella i Forgas, Josep Puig i Cadafalch i Francesc Cambó.

Els catalanistes varen guanyar en molts districtes i inauguraren a l'Ajuntament una obra de purificació general, de restauració financiera, de transformació interna i d'acció cultural. Fou l'Ajuntament que féu la conversió del deute, que inicià els Musæus, que construí les clavegueres, que aprovà el Pla Jousselv, que féu la reglamentació dels funcionaris.

El gener de 1902 la Lliga va traslladar el seu local al carrer Vergara, número 5, amb caràcter provisional, fins l'octubre del mateix any, que es traslladà a la Riera de Sant Joan, número 22.

L'any 1902, amb motiu de la rectificació del cens de majors contribuents, que aleshores designaven, junt amb els

regidors, els compromissaris que a la vegada havien d'elegir els representants de la província al Senat, la Lliga Regionalista, per a vetllar per la moralitat electoral en totes les seves manifestacions i defensar i fer respectar la veritable voluntat del poble, publicà, el gener de 1902, una circular que, si més no, té la importància d'ésser la seva primera circular-manifest i de demostrar l'orientació estrictament democràtica que informà les actuacions de la Lliga des dels seus inicis.

Aquesta circular-manifest deia:

Circular-manifest del 10 de gener de 1902.

La Lliga Regionalista de Barcelona, que tantes proves ha donat de l'interès que té per a la purificació del sufragi, creu que és un deure seu vetllar per la moralitat electoral en totes les manifestacions de la voluntat del país. Per això, mentre ha iniciat amb tan gran èxit i anirà prosseguint la campanya per l'imperi d'aquesta en les eleccions per sufragi universal, entén que ha de desvetllar l'interès públic en el que es refereix a les eleccions que es fan per sufragi de segon grau, o sigui les de senadors.

I com que avui ens trobem en el període de rectificació de les llistes dels qui tenen dret a votar en aquestes, la Lliga Regionalista de Barcelona recorda als ciutadans de tots els municipis de Catalunya, que des del dia primer del corrent fins al dia 20, els Ajuntaments tenen exposades al públic les llistes d'electors per a compromissaris; que tenen dret a figurar en aquestes llistes en cada municipi, tots els seus regidors i un nombre de veïns, quatre vegades més gros que el d'aquells, amb casa oberta, que siguin els qui paguin en el poble major quota de contribucions directes, decidint la sort quan siguin dos o més els qui paguin la mateixa quota i no càpiguen tots en la llista; que durant aquests dies, fins al 20, d'exposició de les llistes, han de fer-se a cada Ajuntament les reclamacions a què hi hagi dret, les quals han de quedar resoltes abans del primer de febrer; i que s'ha de presentar com a base de la reclamació d'inclusió el darrer rebut de la contribució.

De les resolucions dels Ajuntaments se'n podrà apel·lar a la Comissió Provincial de la Diputació respectiva, la qual resoldrà el recurs dintre els quinze dies següents, podent encara després entaular-se recurs d'alçada davant de l'Audiència Territorial abans del dia 20 de febrer.

La depuració del cens electoral per a senadors no sols impedirà

que votin en cada elecció persones que paguen quotes insignificants, mentre queden sovint exclosos els primers contribuents de molts municipis, sinó que facilitarà la tasca d'acabar amb el cunerisme senatorial de Catalunya.

Barcelona, 10 de gener de 1902.

El President, BARTOMEU ROBERT. — *El Secretari*, LLUÍS DURAN I VENTOSA.

CAPÍTOL III

Sumari: *Les primeres contrarietats del catalanisme polític. — La mort del Dr. Robert i la presó d'en Prat de la Riba. — La coronació del rei i la llengua catalana a l'Ajuntament de Barcelona. — Una protesta escolar.*

A la Lliga Regionalista, que havia tingut els primers èxits electorals coincidents amb la seva iniciació en la vida pública, li calia la contrarietat de les derrotes per a enfortir la seva organització i demostrar que no era una ficció política més, sinó una realitat en la política general de Catalunya. Això es va poder demostrar ben explícitament en el decurs dels anys 1902 i 1903.

L'any 1902 va ésser un any de desgràcia per al catalanisme polític. El 10 d'abril morí sobtadament el Dr. Robert, veritable símbol del catalanisme, mentre presidia un banquet de metges municipals al restaurant de la Casa Pince. El seu enterrament, manifestació de dol de tot Catalunya, semblava que obria un parèntesi en les efusions ciutadanes en pro dels ideals catalanistes. D'altra part, a conseqüència d'un article d'un diari de Perpinyà, que va reproduir *La Veu de Catalunya*, en Prat de la Riba, que aleshores n'era el director, fou processat i empresonat. Entrà a la presó el 2 d'abril de 1902 i en sortí malalt en tal forma que es va veure obligat a marxar al Sanatori de Dourtol (França) i no pogué reprendre la política activa fins l'any 1904.

L'actuació dels regionalistes a l'Ajuntament de Barcelona 1902-1903.

L'actuació dels regionalistes a l'Ajuntament de Barcelona trencava aquell conformisme d'altres temps. Bon exemple d'això el tenim en el que va succeir amb motiu de les festes de la coronació del rei. L'alcalde de R. O. Sr. Amat i els regidors monàrquics volien que l'Ajuntament votés 75.000 pessetes per les festes de la coronació d'Alfons XIII. A aquesta

pretensió, varen oposar-s'hi els regidors regionalistes i els republicans, i feren aprovar, per 27 vots contra 14, en la sessió del 29 d'abril de 1902, la proposició següent: "Que no procedeix que es voti la quantitat de 75.000 pessetes destinades a festes per solemnitzar la coronació de S. M. el rei don Alfons XIII; que el que cal, en canvi, és decretar el restabliment de les festes de la Mercè." Així es prescindia d'aquell acatament servil a la Monarquia i, restablint les festes de la Mercè, a més de reinstaurar-se una solemnitat barcelonina tradicional, es compensava el comerç de totes les possibles pèrdues que pogués ocasionar aquella abstenció davant les festes de la coronació del rei. Les festes de la Mercè que es celebraren l'any dos, a iniciativa i sota la direcció dels regidors de la Lliga, han estat les més populars des d'aleshores; hi prengué part tot Barcelona, adornant sumptuosament els carrers; volgueren participar-hi també moltes viles i ciutats de Catalunya enviant, per a una cavalcada que ha restat famosa, els gegants, nans i alimanyes de les festes majors. S'aprofitaren aquelles festes per inaugurar el Museu, en l'edifici que alguns volien destinar a Palau Reial i que ara alberga el Parlament de Catalunya.

Una altra de les actuacions consistorials dels regionalistes, que va ésser també molt comentada, fou amb motiu de la llengua catalana i el seu ús en les escoles subvencionades per l'Ajuntament. En efecte, el 14 d'octubre es va presentar a l'Ajuntament de Barcelona una proposició signada pels Srs. Pella, Cambó i Plaja perquè s'obligués les escoles subvencionades per l'Ajuntament a ensenyar història i llengua catalanes. Aquesta proposició, tot i haver estat defensada molt eloqüentment pels regidors regionalistes, va ésser rebutjada per 27 vots dels elements republicans radicals del Sr. Lerroux units amb les restes del caciquisme a l'Ajuntament. Això va motivar una protesta enèrgica dels elements escolars de Barcelona, cada dia en major nombre, espiritualment, al costat del catalanisme, i aquesta protesta va concretar-se especialment en una comunicació que signaven un gran

nombre d'escolars i d'associacions universitàries, la qual proposició reflectia tota la indignació que els havia produït l'actuació dels elements desafectes al catalanisme, tant en la premsa com a l'Ajuntament de Barcelona.

Deia així:

La protesta dels escolars.

El motiu de la present protesta no és altre que fer constar la indignació i el fàstic que ha produït entre la majoria dels escolars catalans el comportament d'alguns regidors republicans que votaren contra la proposició presentada en la sessió de l'Ajuntament de dimarts, dia 14 del present, pels senyors Plaja, Pella i Cambó; el mateix que per l'article que atapeït d'insults a la llengua catalana publica en la seva edició del dia 20 el periòdic *La Publicidad*. Estudiants republicans i demòcrates radicalíssims som molts dels firmants d'aquesta protesta, i tenim interès a fer-ho constar així, perquè l'escopinada s'ha llançat al nostre estimat idioma, en nom de la democràcia, i perquè, per la nostra condició d'escolars, hem tingut i tenim constantment ocasió d'apreciar els inconvenients que per a la perfecta ensenyança presenta l'empleu en les aules d'una llengua que no és la del poble. Però no ens estranya del tot l'actitud d'aquests regidors *soi disant* republicans, ans al contrari, la trobem lògica i natural; puix si l'ensenyança que es donés en les escoles públiques fos conforme a les exigències de la ciència pedagògica i no en la forma deficient que es fa actualment, una altra seria la il·lustració del poble, que tant i tant convé mantenir en la més crassa ignorància, per a fer-lo servir d'escambell i de carn de canó, a aquests senyors "catalanòfobs" de *La Publicidad*, deshonra de la terra que els dóna el pa, i que voldrien una pàtria universal per a campar a les costelles de tot l'Univers.

CAPÍTOL IV

Sumari. *El pacte de Lleida.—Les derrotes electorals de l'any 1903.— El manifest del 8 d'octubre.*

EN el mes d'octubre de 1902 es varen iniciar unes converses entre els dirigents de la Lliga y els representants de la Unió Nacional, per tal de portar una actuació conjunta que, respectant l'ideari de cada partit, permetés obtenir un concert econòmic entre les diferents Diputacions que vingués a significar una sola Diputació, en la qual es comprenguessin els serveis i les recaptacions de les quatre Diputacions catalanes. A aquest pacte se li donà el nom de "Pacte de Lleida" i la seva finalitat va ésser explicada per l'Albert Rusiñol, aleshores president de la Lliga Regionalista, en una conferència que va donar en el seu local el 23 d'octubre de 1902. Del "Pacte de Lleida" se'n va fer, d'una manera concreta, referència i explicació en l'editorial de *La Veu de Catalunya* del 25 d'octubre de 1902 amb els següents termes:

El pacte de Lleida.

Des de fa molts dies es venia parlant en el món polític d'una aliança o intel·ligència entre els elements regionalistes i la "Unión Nacional". Per més que les negociacions preliminars volien dur-se amb el secret necessari a aquesta mena de negociacions, la intervenció de moltes persones el féu impossible: la correspondència seguida entre don Basili Paraíso i don Albert Rusiñol, necessàriament estesa a elements d'una i altra banda, es traslluí; algun comentari nostre, indispensable, semblà afirmar-ho. Els fortíssims atacs dels nostres adversaris, tant o més que el propi raciocini, alentaren els negociadors, que ja el dia abans de l'Assemblea que a Terrassa celebrà la "Unión Nacional" ara farà tres anys, estigueren a punt d'avenir-se per a la campanya de resistència pasiva que a favor del concert econòmic s'havia emprès. Però aleshores En Paraíso, nou en la política governamental, creia encara en l'es-

mena dels homes que arruïnen Espanya i no pogué aconseguir-se: avui n'està completament desenganyat i confia la salvació del país al desvetllament de l'esperit regional.

Abans d'ahir i ahir, es reuniren a Lleida els representants d'ambdues parts, com saben els nostres llegidors, i es convingué una intel·ligència l'abast de la qual quedarà regulat, segurament, més pels fets que per les paraules, però la finalitat mediata de la qual és la concentració de forces per a combatre l'enemic comú: la política que ens arruïna i deshonra.

La intel·ligència quedà convinguda, respectant-se, però, la integritat dels respectius programes.

La influència que aquest primer pas pot tenir en la lluita política no s'amagarà, segurament, a ningú que conegui el funcionament del Congrés i del Senat i comprengui el pla contra nosaltres desenrotllat pels Governs, que té per finalitat aïllar-nos de les altres regions i presentar-nos com a enemics d'Espanya. Altrament, a poc a poc es va lluny, i sols amb relacions seguides pot ésser possible fer entendre a molts que l'amor a la regió és susceptible de transformar-se en moviment polític, i que l'aspiració a la grandesa de la terra i la seva realització porta a un Estat poderós i progressiu.

Per altra banda, el programa de la "Unión Nacional" és més econòmic que polític: conté el concert econòmic, la Diputació única; proclama la descentralització administrativa, la necessitat de castigar certes despeses i d'alleugerir certs tributs; estableix una pila de reformes avantatjoses que, una a una i totes plegades, poden ben servir d'escala a les nostres idees, la finalitat de la qual és l'autonomia de les regions. Així, la intel·ligència ha estat viable, i confiem que serà profitosa als ideals de Catalunya i al bé d'Espanya, tant més quan no és lluny el dia en què valuosíssims elements de les regions del Nord deixin unes certes intransigències que els feien la lluita impossible, i s'organitzin altres en agrupacions de lluita per a combatre la política deshonrosa i ruïnosa que impera a Espanya.

Així, tots plegats, els elements sans que queden a Espanya, els elements forts i de civilització, donarem la batalla al règim corcat que acabaria amb tot i posaria l'Estat als peus del primer ambiciós que envegés posseir-nos.

Això és tot el que hi ha en la intel·ligència entre la "Unión Nacional" i els regionalistes, i aquest és el nou aspecte del problema

català, que no esborra, sinó que afirma i vivifica, posant més properes totes les nostres aspiracions.

Si aconseguim desvetllar la vida regional i amb l'exemple portem a la lluita activa els elements que la traça dels vividors havia allunyat, haurem donat un gran pas en el progrés de la cultura i dels costums polítics.

* * *

Les eleccions provincials del març de 1903.

El dia 8 de març de 1903 es varen celebrar eleccions provincials. Aquestes eleccions començaven la tanda de derrotes que, significant una contrarietat indubtable del moment, varen vigoritzar la Lliga Regionalista, perquè en demostraren la capacitat de la persistència en l'actuació que l'ha situada com un exemple únic dintre de la política espanyola.

La campanya electoral que havia precedit les eleccions del 8 de març no s'havia fet ja de cara exclusivament a desarrelar el caciquisme, sinó amb un sentit més ample d'unitat catalana, propugnant per la Diputació única, d'acord amb el convingut en el "Pacte de Lleida". Semblava un contrasentit que els catalanistes, enemics de les Diputacions, propugnessin precisament a favor d'una Diputació major; però això no té res d'estrany, si es té en compte que amb la Diputació única no es feia més que iniciar el camí de la unitat de Catalunya que després ens tenia de portar a la Mancomunitat.

El 14 de març del mateix any, el Sr. Cambó va donar una conferència a la Lliga Regionalista, en la qual explicà el moment polític i subratllà la necessitat de persistir en l'actuació iniciada, a desgrat del contratemps de la derrota electoral del dia 8. En aquells dies havia produït una gran efervescència un decret d'en Dato eminentment centralitzador, i podríem dir desorganitzador, del règim notarial. Amb aquest motiu, s'inicià una intensíssima campanya en defensa del nostre dret i de les nostres institucions jurídiques, que va ésser secundada per *La Veu de Catalunya* i que va culminar en un míting memorable celebrat al Tívoli el 29 de març de l'any 1903.

Les eleccions generals del 26 d'abril de 1903.

El 26 d'abril es varen fer eleccions de diputats a Corts. En aquestes eleccions la Lliga electoralment en va sortir tan derrotada com a les eleccions provincials anteriors, malgrat presentar una candidatura amb homes tan prestigiosos com en Rusiñol, en Domènech, en Ferrer-Vidal, en Carner i en Sunyol per Barcelona-ciutat. És ben significatiu que en aquestes eleccions en què els candidats de la Lliga eren, com en Sunyol i en Carner, esquerrans i de caire republicà, es va fer tota la campanya contra els republicans i és quan la lluita va ésser més aferrissada amb ells.

Amb motiu de les eleccions municipals convocades per al 8 de novembre, en les quals solament foren elegits set regidors regionalistes, entre ells l'Abadal, la Lliga publicà el següent manifest:

CIUTADANS DE BARCELONA:

El manifest del 8 d'octubre de 1903.

La Lliga Regionalista, complint un deure sacratíssim que el patriotisme li imposa, ha decidit prendre part en les eleccions municipals pròximes, i en començar la campanya es dirigeix a tots els ciutadans de bona voluntat per a exposar clarament i públicament, com ho ha fet sempre, on va, quins camins vol seguir i amb qui vol acompanyar-se.

A les fundades reclamacions del nostre poble, els Governs han contestat escampant arreu d'Espanya i contra Catalunya odis, enveges i desconfiances; atiant divisions i rancúnies de classes; fent víctima el poble català de predicacions criminoses, anys i anys provocades impunement i consentides. Per aquests mitjans s'ha pogut empobrir i debilitar Barcelona i Catalunya, per a manejar-la i disposar d'ella contra la seva voluntat; per aquests mitjans es porta a la misèria i a la desesperació sense sortida les classes obreres, es maten o encongeixen les iniciatives i les empreses del capital i del treball; i pels mateixos mitjans assalten els llocs de la pública administració els qui menys consciència tenen a fomentar les males passions i menys n'han de tenir a manejar els interessos comunals. La mateixa gravetat d'aquesta situació ha hagut de mantenir encara més en llurs llocs els homes de la Lliga Regionalista. L'onada formidable que donà la victòria als republicans en les eleccions darreres, no ens ha fet perdre ni per un moment la serenitat, ni ens ha en-

vaït el descoratjament ni el pessimisme, ni ens ha fet dubtar que la bandera de la regularitat electoral per nosaltres arborada havia d'ésser constantment la nostra ensenya. Que és massa gran i permanent la causa de Catalunya perquè una contrarietat passatgera pugui fer trontollar el nostre esforç, i són massa arrelades les nostres conviccions perquè puguem tòrcer mai el camí que la consciència ens assenyala.

Compareguérem a les lluites ardents de la política en nom de la veritat i de la justícia: no perquè passi un núvol pel cel deixa d'ésser el sol, ni perquè vingui la fosca de la nit el sol s'apaga. Passaran la nuvolada i la fosca i altra vegada lluiran la veritat i la justícia.

Som el que érem; perquè ho som i coneixem bé massa els enemics tradicionals de Catalunya no podem deixar-nos enganyar per falses banderes d'ordre, pau i administració vergonyosament arborades pels que ahir ens enviaven emissaris de dissolució i de desordre i avui tractaven de cridar-nos a llur ajut, no per corregir els funestos resultats de llur obra, sinó per recomençar llur tasca de possessió de l'administració de la ciutat, per deturar el desvetllament i l'alliberament de Catalunya.

Les nostres portes les han trobat barrades i barrades trobaran les dels bons fills d'aquesta terra que estimen la ciutat i estimen Catalunya.

Al costat nostre, donant-nos consell i ajut, han vingut treballant en la nostra patriòtica tasca valuosos elements de la vida econòmica, artística i científica, que constitueixen els nuclis més valuosos de les forces i de la vitalitat de Barcelona. Ara, com abans i com sempre, estem segurs de llur decidida cooperació, puix que tenen perfecta consciència que no en combinacions passatgeres, sinó en la integral restauració de la vida política catalana, és com trobarem el camí del nostre engrandiment i de la nostra cultura.

Barcelonins!

La Lliga Regionalista crida tots els qui estimin Barcelona, deshonrada pels uns i amenaçada pels altres; veniu a la nostra crida, voteu els nostres candidats, ajudeu la nostra obra d'amor, de pau i de progrés: per Barcelona, per Catalunya.

Barcelona, octubre de 1903.

El President, ALBERT RUSIÑOL. — *El Secretari,* LLUÍS DURAN I VENTOSA.

CAPÍTOL V

Sumari: L'inici d'una escissió.—L'anunci de la vinguda del rei a Barcelona i el manifest del 6 d'abril de 1904.

DES de la seva fundació, s'havia assenyalat dintre de la Lliga Regionalista, en alguns elements, certa tendència a una futura desintegració, que ocasionava sovint petites crisis interiors.

La desintegració, amb tot, no va produir-se de seguida. S'exterioritzava aquella tendència en les converses, es manifestava en les discussions de la Junta, es revelava en els moments suprems de la resolució, de l'acord, de l'acció política; però el patriotisme dels elements que representaven el criteri general, tradicional en el catalanisme, va anar donant sempre solució satisfactòria a tots els conflictes.

Les tres derrotes electorals de l'any 1903 varen accentuar encara el neguit i el malestar d'aquells que no tenien la perseverància i la persistència com a norma de conducta política. En Sunyol i en Carner estaven aclaparats; apartats quasi de la política, decepcionats encara pel fet d'haver estat derrotats en les eleccions últimes de diputats a Corts, en les quals, dels candidats de la Lliga Regionalista, per Barcelona, no sortiren més que en Rusiñol i en Domènech. Aquell malestar es va agreujar amb motiu de la vinguda del rei a Barcelona, anunciada pel president del Govern espanyol, don Antoni Maura, per a l'abril de 1904.

Davant de la vinguda del rei hi havia, pels catalanistes, dues posicions actives: l'una de protesta pública a aquell viatge, fent que el poble de Catalunya rebés amb veritables mostres d'enuig la persona del rei; i una altra posició era la

d'aprofitar l'avinentesa del viatge del Cap de l'Estat per a fer-li presents totes les queixes del catalanisme i totes les seves aspiracions. Davant d'aquelles dues posicions actives, la Lliga va prendre una posició passiva d'indiferència al fet, d'inhibició, volent crear el buit entorn d'aquell viatge i volent-lo deixar en la fredor protocolària de les rebudes oficials.

En Prat de la Riba i en Cambó, especialment, entre altres, no s'oposaven, si és que era possible en aquells moments, a fer una protesta pública, de desafecte, a la qual es sumés el poble de Catalunya, a l'arribada del rei. Tots estaven d'acord, amb tot, que això no era possible; però, en canvi, els elements més afectes a en Carner i a en Sunyol, als quals sostenia, amb la seva habitual vehemència, en Domènech i Montaner, no volien que la Lliga aprofités el viatge del rei per a fer-li presents, una vegada més, els greuges que tenia Catalunya, convertint així aquell viatge en un acte catalanista.

Posició de la Lliga davant del viatge del rei.

La intransigència dels qui no feien ni deixaven fer va triomfar, desgraciadament, dintre la Junta de la Lliga, que va acordar, com a transacció, la posició passiva d'inhibició, de recomanar al poble de Catalunya la indiferència davant del viatge del Cap d'Estat. I no triomfà perquè comptés amb la conformitat de la majoria, sinó perquè els homes que havien de continuar a la Lliga i dirigir-la, iniciaren aleshores la sèrie de sacrificis, mai no agraïts i estèrils quasi sempre, que han fet durant molts anys, primer, per a mantenir la unitat del catalanisme, i després, per mantenir la unitat davant del fet català en repetides campanyes conjuntes.

En Cambó, que havia sostingut precisament dintre la Lliga el criteri actiu de o manifestar-se públicament amb la protesta i l'aldarull públic contra el viatge regi, o, si això s'estimava impossible de realitzar en aquells moments, fer present al rei els greuges que havia rebut Catalunya de la Monarquia i dels Governs centrals, una vegada acordada l'actitud passiva d'inhibició, que havia d'ésser norma oficial de la Lliga, o sigui la indiferència davant del viatge, amb tot i la seva opinió personal contrària, va procurar, per lleialtat

política, que es produís aquella indiferència impossible que aconsellava oficialment la Lliga Regionalista. Tant és així, que en *La Veu de Catalunya* del 2 d'abril de 1904, és a dir, pocs dies abans de l'arribada del Cap de l'Estat, publicava en Cambó un article, "El viatge del rei", en el qual procurava crear l'ambient propici a la indiferència que propugnava i aconsellava la Lliga Regionalista, i aquest article acabava amb les següents paraules:

De l'article d'en Cambó «El viatge del rei», 2 d'abril de 1904.

Si el rei, en venir aquí, hagués personificat una política de llibertat per a Catalunya, si hagués personificat la política nova, els principis de la qual són sistemàticament rebutjats pels seus Governs, tot el poble català l'hauria aclamat amb entusiasme, a don Alfons XIII: que fins els catalans que menys afició senten per a la institució monàrquica, haurien aplaudit en la persona del rei les idees que amb més força fan bategar els cors dels catalans. Ara, res d'això no passarà. A l'entorn del rei procuraran fer-hi una atmosfera d'entusiasme postís que li privi de veure amb tota sa nuesa tota la vertadera actitud del poble català. Però, això serà en va. En l'apartament dels uns i en les paraules dels altres, en el que vegi i en el que endevini, la impressió del descontentament general, de la protesta quasi unànime per la política de l'Estat espanyol. del qual és el rei la més enlairada representació, arribarà fins al rei amb una força i una claredat imposadora.

És en aquest mateix sentit que la Lliga Regionalista, com hem dit abans, es va produir oficialment davant de la vinguda del Cap de l'Estat.

La Lliga Regionalista, que en tots els seus actes i documents és categòrica i clara, en canvi en aquells moments adoptava una actitud eclèctica, intermèdia, estèril i confusionària, que políticament no significava ni deia res. Aquest sentit desdibuixat i estèril, únic en l'historial de la Lliga, es va reflexar en el seu manifest del 6 d'abril de 1904, "Al poble català", que deia així:

Manifest «Al poble català».

La Lliga Regionalista, ara com sempre, guiada només per l'interès de Catalunya, ben sospesades les circumstàncies de la situació actual, tant de la terra catalana com d'Espanya tota, ha

acordat no prendre part ni enviar representació a cap dels actes que en obsequi del rei tindran lloc amb motiu del seu viatge a la nostra ciutat.

Però en fer públicament aquesta declaració ha de manifestar d'una manera clara i terminant que no ha pres aquest acord per hostilitats de caràcter dinàstic o personal, ni perquè senti cap oposició a la forma monàrquica de govern ni cap preferència per la republicana. Sota la bandera de la Lliga hi caben monàrquics i republicans, hi caben totes les opinions i creences, que la causa de Catalunya és una causa nacional; és la resurrecció de tot un poble, i els pobles no es regimenten ni s'uniformen amb una sola voluntat i un sol pensament, sinó que viuen una infinita varietat de pensars, de sentiments i d'interessos.

L'actitud de la Lliga està dictada per la convicció que té el deure, al compliment del qual no pot ni vol sostraure's, de fer sentir el disgust de l'opinió veritable davant de la inconsciència de l'Estat espanyol que perdura en la seva rutina i vicis seculars; davant de la impotència política d'aquest Estat, demostrada un any darrera l'altre, en les planes de la seva història, història d'imprevisions i de desastres; davant de la seva esterilitat com agent de civilització, proclamada amb eloqüència aclaparadora per inacabables gorets i terres ermes, que no saben produir blat, que hem de fer venir de costes estrangeres, per una moneda depreciada, per comunicacions bàrbares i incompletes, per una administració eixorca i corrompuda, per una indústria pobra i endarrerida, com el mercat que l'alimenta, sense expansió internacional i sense colònies; davant de la seva ineptitud com a director de la cultura nacional baixa, lleugera i limitada, sense difusió en les masses, sense intensitat creadora en els afavorits de la intel·ligència que el nostre ambient mig africà incapacita per als invents i les troballes característics de l'actual moviment intel·lectual en tots els països civilitzats; davant de l'instint suïcida amb què aquest Estat segueix a Catalunya la vella política de persecució i de dominació que ha sembrat el món d'antigues províncies convertides en Estats independents; davant de la ignorància voluntària dels perills que l'amenacen i l'apartament obstinat de l'ideal salvador que Catalunya li presenta.

Cal recordar que Catalunya, des de l'endemà de la unió dels reialmes d'Aragó i Castella és víctima de la influència i dominació

pertorbadora de la raça políticament dominadora d'Espanya: tancant-se-li el comerç d'Amèrica, s'arruïnaren el seu comerç i el seu poder naval, que havia d'ésser el del nou Estat; se li prengué la seva llengua, li foren arrabassades les seves llibertats municipals; se li desfigurà el seu dret; se li influïren els seus costums, i quan es cercà en el treball i en la cultura la força política, se la condemna a viure dintre el cercle raquític i pobre de l'organització de l'Estat espanyol, on no troba aire lliure i sanitós per a les funcions del seu geni i enfortiment dels seus avenços. Contra aquesta opressió secular, contra aquesta absurda dominació del quietisme i de la mort sobre el moviment i la vida, Catalunya ha protestat i ha reclamat sempre: en altres temps la protesta va significar-se amb Claris i Casanoves; més endavant amb revoltes i bullangues, i darrerament amb els missatges al rei, les exposicions als Governs responsables i la representació enviada pel catalanisme al Congrés de diputats de l'Estat espanyol.

A favor nostre i contra la tossuderia ruïnosa del règim centralista s'han posat els desastres de tota mena, l'endarreriment de totes les manifestacions de la vida col·lectiva i ara una crisi fonda, terrible, incurable, amb tot el seu seguici de desesperacions i de misèries.

La Lliga Regionalista no pot, en semblants circumstàncies, associar-se a manifestacions d'alegria impròpies de les preocupacions del present i de les amenaces de l'esdevenidor, i una vegada més, per estèril que sigui, aprofitant l'ocasió de tenir tota Espanya la vista fixa en Catalunya, es creu en el deure d'afirmar la necessitat urgent de refer l'Estat espanyol sobre les seves bases naturals, de reconèixer a les diferents nacionalitats el dret de governar-se amb la més plena autonomia, deixant als Governs centrals només les atribucions necessàries per a conservar la cohesió interior i la plenitud de la força exterior.

Dintre d'aquest sistema s'encarna la reivindicació de la llibertat dels ciutadans, avui a mercè de qualsevol ordre o reglament i de tota mena d'arbitrarietats governatives; l'oficialitat de la llengua catalana; l'autonomia dels municipis i de les comarques per a la gestió de llurs peculiars interessos; la dignificació i organització corporativa del sufragi universal, convertint-lo en base real del Govern i de l'Administració; el servei militar per voluntaris; l'au-

tonomia universitària i altres institucions d'ordre social i econòmic, que considera indispensables el poble civilitzat.

És de dret, és de justícia i al mateix temps és llei de conveniència, d'interès, d'estabilitat de Catalunya i per Espanya.

L'organització política dels pobles ha d'ésser trasllat fidel de llur cultura social. Allà on hi ha unitat social, allà hi ha d'haver organització política unitària; allà on hi ha varietat de pobles s'imposa la varietat d'organitzacions polítiques per a governar-los. I només així podem ésser ben governats: només així poden ésser sòlids els lligams que els uneixen uns amb altres, perquè no hi ha coses comparables a les del benestar i l'amor.

Aquest és el camí. Nosaltres treballem i treballarem sens treva per a convèncer tothom d'entrar-hi francament; si no se'ns vol seguir, les responsabilitats de l'esdevenidor no seran nostres.

El President, ALBERT RUSIÑOL. — *El Secretari*, JOAN VENTOSA I CALVELL.

CAPÍTOL VI

Sumari. L'arribada a Barcelona del cap de l'Estat. «Les Reials jornades» d'en Maragall.—L'actuació d'alguns regidors regionalistes.—Una protesta i un article d'en Prat de la Riba (9 d'abril 1904).

ARA bé, la vinguda del rei a Barcelona, l'any 1904, per ésser la primera vegada que el Cap de l'Estat visitava Catalunya, va produir en el poble de Barcelona una vibració que contrastava amb la indiferència que havia recomanat en el seu manifest la Lliga Regionalista. Per a reflexar la realitat dels fets, tal com es varen produir, cap testimoni de més autoritat i de major imparcialitat que el nostre eximi Joan Maragall en les proses "Reials jornades", publicades precisament amb motiu del viatge del rei a Barcelona. Diuen així les impressions de Joan Maragall referents a l'arribada del Rei:

Les «Reials jornades» d'en Joan Maragall.

En va recordàrem a la nostra gent les contínues decepcions de Catalunya davant del poder central; perquè el poder central no és sinó una abstracció, i el rei que venia no era una abstracció; amb abstraccions es poden generar idees, però els sentiments sols obeeixen a coses vives; i el rei era una cosa viva. En va férem presents els mals actuals de Catalunya com a conseqüència d'aquelles decepcions; perquè els mals actuals cadascú se'ls troba a casa seva, però encara no són prou grossos per a determinar un estat d'ànim col·lectiu; i el sentiment reial te arrels seculars en la col·lectivitat. En va diguérem que, després de les decepcions i de les males conseqüències que ja en tocàvem, res no havíem d'esperar de l'acatament que ara féssim; perquè l'esperança es tossuda en el cor dels homes, i costa molt de perdre la fe en la providència del Poder.

Per això la nostra prèdica fou vana. Certament hauria fet goig als ulls d'un catalanisme ideal una rebuda correcta, però ben freda: domassos als balcons ben comptats dels dinàstics centralistes; la gent fent cadascú el seu fet de cada dia a la casa llur, traient el cap un moment al pas de la comitiva, composada purament de l'element oficial, i, per tant, incolora, trista, fent el seu curs en mig d'un silenci corgelador; i després, res de convits al rei, res d'oferiments dels cossos actius socials, res de representacions ni missatges; ja l'hi teníem tot dit; no se n'havia fet cas; doncs, deixar-lo estar com qui res no n'espera; deixar-lo estar amb els seus ministres i els seus generals i els seus empleats visitant quarters i edificis públics, posant primeres pedres a monuments insignificants, rebent i tornant parlaments de formulari oficial, i tornant-se'n sense haver sentit un xiulet ni haver vist una corredissa, però també sense haver trobat enlloc el calor de la nostra activitat ni l'espontaneïtat del nostre cor, ni un senyal del nostre pensament: anant-se'n sense haver vist de Catalunya més que la superfície, sense saber-ne res.

Oh! sí: una rebuda glaçada com se'n llegeixen en la història, en els llibres, de quan els pobles han volgut fer sentir als reis llur agravi, feia molt goig als nostres idealistes, i fins resultava molt catalana, molt avinent a la nostra serietat llegendària, al nostre geni eixut que fa tant de respecte.

Però, res d'això no ha resultat

Al poble no li demaneu mai actituds negatives davant d'una afirmació, si no teniu una altra afirmació de naturalesa semblant per a oposar a aquella; davant d'un rei de carn i ossos que vingui, un ídol de carn i ossos que s'alci; davant d'un home, un altre home; davant d'un fet, un altre fet. Si no teniu l'home, si no teniu el fet, deixeu-lo estar, el poble; deixeu obrar l'espontaneïtat del seu sentiment, i dintre d'ella preneu la situació que més us convingui; perquè el que és amb declaracions abstractes, mai, mai no podreu dominar-la

Heus aquí el balanç d'avui: desentenent-se de la nostra predicació, el poble s'ha decantat cap al rei en la mida justa del seu sentiment: les dones s'han enternit, les criatures han gaudit, el jovent s'ha esbravat en alegria; i, dels homes fets, els uns han acatat, els altres han somrigut en l'aire de festa, i sols s'han sentit ofesos per aquest aire els posseïts de sentiments personals contraris a ell:

aquests sols han tingut força per a disputar amargament amb els altres. Però ningú no ha trobat l'equilibri sentimental, ningú no ha pogut restar indiferent: allò que volíem aconseguir de tothom, no ho hem sabut aconseguir ni tan sols de nosaltres mateixos.

El rei a l'Ajuntament. 7 abril 1904

Davant el fet de la rebuda que el poble de Barcelona havia tributat al Cap de l'Estat; atenent que els barcelonins havien prescindit de les recomanacions que es feien en el manifest de la Lliga; i atenent que la rebuda feta al rei es cotitzava políticament a Barcelona i a la resta d'Espanya com un fracàs de la política de la Lliga Regionalista, uns quants regidors de l'Ajuntament de Barcelona, i davant d'ells en Francesc Cambó, aprofitaren l'avinentesa de visitar el rei el Municipi barceloní, el dia 7 d'abril, per a fer sentir i exposar al rei el pensament dels catalanistes i demanar-li una rectificació de política, que era absolutament indispensable, si no es volia seguir pels camins que tants perjudicis havien ocasionat a Espanya i a Catalunya. Aquest acte dels regidors catalanistes va produir una gran sensació a tot Espanya i va fer canviar completament la interpretació del viatge del rei. Així com el dia abans es cotitzava aquest viatge com la liquidació del catalanisme, després del discurs d'en Cambó a l'Ajuntament de Barcelona es tenia la sensació que el viatge del rei precisament havia estat un èxit per al catalanisme polític.

Tant és així, que el mateix Maragall, en les impressions del dia 8 d'abril, referint-se a l'acte dels regidors catalanistes i després d'expressar l'equivocació que havia tingut la Lliga amb el seu manifest del dia 6, diu:

Encara les «Reials jornades» d'en Maragall.

Segurament devien adonar-se d'això alguns elements de decidit temperament polític de la mateixa Lliga i van resoldre realitzar la sobtada contramarxa que es revelà en l'acte dels set regidors davant el rei i en el to de la seva premsa política, amb gran escàndol dels seus companys de temperaments radicals, o que per sentiment polític d'altra mena repugnaven tractes amb el rei.

Tots aquests, com hem dit, es mostraren lògics fonamentant llur protesta en el manifest de dos dies abans; però els altres,

amb llur contramarxa, lograren que els periòdics de Madrid, que ahir donaven el catalanisme per mort, diguin avui, referint-se a l'acte dels regidors: "Los catalanistas presentan la cuenta." I em sembla que, políticament, val més que diguin això que no pas allò el diaris de Madrid.

A la Lliga Regionalista, en Carner, en Sunyol i alguns altres varen creure que l'acte dels regidors catalanistes estava en oposició amb l'acord oficial del partit, contingut en el manifest del 6 d'abril de 1904. No volgueren atendre les altes raons polítiques que havien impulsat els regidors a realitzar-lo, la primera de les quals era salvar la mateixa responsabilitat política dels qui equivocadament varen imposar el manifest del 6 d'abril de 1904. Tampoc no volgueren atendre les explicacions que els donà especialment en Prat de la Riba, demostrant-los que l'acte dels regidors no havia estat acte de partit. I promogueren dintre de la Lliga Regionalista una desintegració. Això va motivar que l'Albert Rusiñol, president de la Lliga Regionalista, presentés la dimissió del seu càrrec, davant la impossibilitat d'evitar aquella escissió que per moments anava prenent cos.

A propòsit de l'acte realitzat per en Cambó varen formular una protesta els regidors catalanistes Srs. Carner, Sunyol, Giralt i Pijoan. A aquesta protesta fa referència l'article de Prat de la Riba publicat a *La Veu* del 9 d'abril de 1904, que diu així:

Un article d'en Prat de la Riba. 9 abril 1904.

Hem rebut una declaració firmada pels regidors catalanistes en Carner, en Sunyol, en Giralt i en Pijoan, explicant els motius que van tenir per no assistir a l'acte, de formosa i catalana energia, realitzat per en Cambó, amb la cooperació o aprovació de tots els altres regidors catalanistes, fent sentir al rei la voluntat de Barcelona i de Catalunya.

La base de llur abstenció és de saber per endavant que el rei no pot fer concessions, cosa elementalíssima sabuda per l'Almirall i altres preclars patricis, que van presentar a Alfons XII el memorial d'agravis de Catalunya; per en Guimerà i els restants signants del Missatge a la reina quan l'Exposició Universal; pel

Dr. Robert i els presidents, que arran del desastre van presentar a la regent les aspiracions de Barcelona; pels mateixos presidents, que en nom dels gremis perseguits anaren a Madrid; per en Maragall i els qui van reivindicar els drets de la llengua catalana. Tots ho sabien, que el rei era constitucional i no podia apartar-se dels Consells dels seus Ministres i sabien que hi havia Corts, i fins en fer-se els darrers actes hi havia a les Corts ferms representants de l'esperit català. Però, sota la forma expositiva, en totes les ocasions hi havia la protesta de Catalunya portada a la més alta representació de l'Estat, i més que una finalitat d'obtenir reparació hi havia el propòsit de fer una manifestació d'esperit patriòtic, una propaganda de les salvadores aspiracions catalanes que arribés a coneixença de tots els catalans.

Al·leguen també la por que semblés una rectificació de totes les campanyes portades a terme aquests darrers anys: i aquesta por poden apartar-la, perquè quasi cadascuna d'aquestes memorables campanyes està assenyalada per un missatge oral o escrit al Cap de l'Estat, per la intervenció dels presidents dirigint-se al rei en una forma més o menys solemne: la campanya patriotera de la guerra cubana, el tancament de caixes, els decrets contra la llengua catalana...

També temien que no es considerés com una rectificació de l'acord de la Lliga declarant l'abstenció en tots els actes que es celebressin *en obsequi del rei*, i clarament s'ha vist que la naturalesa de l'acte era cabalment UN OBSEQUI DEL REI A LES IDEES CATALANISTES, que declara reconèixer i acceptar.

Aquests són els motius al·legats, barrejats amb consideracions molt encertades, en el mateix sentit de les que sempre hem fet en les nostres planes. La discrepància, doncs, és insignificant, és un matís de procediment i d'interpretació que no té cap valor davant els interessos sagrats de la causa catalana.

Per a aquesta causa nosaltres, amb decisió i constància, hem procurat fer una gran suma de forces que ens permetés parlar amb orgull justificat davant el Poder en nom de Catalunya. Afavorits per les circumstàncies vam lograr-ho, i per això tot el que pot anar en contra d'aquesta obra de cohesió social, tot el que pot debilitar-la, nosaltres hem de treballar per evitar-ho.

Però el document està escrit en un to de clarí de guerra que pot ocasionar pertorbacions entre nosaltres. Per això els qui en

fer aquesta gran reunió de forces catalanes hi hem posat fins la vida, no volem fer com el diaris enemics del catalanisme, que amb títols cridaners i mal continguda alegria de seguida la publiquen. Volem esperar que passada la impressió de moment, podrà evitar-se aquest mal, voldrà evitar-se a Catalunya aquesta amargura.

Del patriotisme de tots volem esperar-ho.

CAPÍTOL VII

Sumari: De com es creà la Comissió d'Acció Política de la Lliga. — Un discurs d'en Prat de la Riba. — La primera escissió.

EL 20 d'abril de 1904 es celebrà sessió extraordinària de la Junta directiva de la Lliga Regionalista. En aquesta sessió es llegí una comunicació dels regidors catalanistes que varen parlar al rei a Casa la Ciutat, demanant que, posat que alguns companys seus n'havien fet pública protesta, considerant que l'acte realitzat contradeia els acords de la Lliga, la Junta digués si els havien contradit i si havien perjudicat la ciutat i les reivindicacions de Catalunya.

La Junta Directiva, considerant que els acords presos relatius a la vinguda del rei es varen limitar a determinar la conducta de l'esmentada Entitat amb relació a aquell fet i que l'acte realitzat pels consultants, en Pella i Forgas, en Cambó, en Peris, en Pons, en Mas, en Rogent, en Nubiola, en Serra i en Bogunyà, va ésser-ho en nom exclusiu dels qui hi varen participar, sense atribuir-se cap representació de la Lliga, va acordar comunicar a dits senyors que en res no havien contradit els acords de la Lliga encaminats al bé del catalanisme, puix que l'abstenció de la Lliga no obligava els seus adherents, sinó solament la representació de l'Entitat.

Aleshores en Giralt, en nom propi i dels regidors socis de la Lliga, en Carner i en Pijoan, firmants d'un document en el qual explicaven per què no havien assistit a l'acte realitzat per en Cambó i altres companys a l'Ajuntament, va concretar que el referit manifest al poble català no el varen fer com un acte de protesta al dels altres regidors, sinó com

una explicació de no haver concorregut a Casa la Ciutat amb els seus companys, i demanà a la Junta que acordés si amb això havien o no contradit els acords de la Lliga.

La Junta va creure que amb l'absència d'aquells regidors i amb l'acte d'explicar-la no es contradeia cap acord.

La Comissió d'Acció Política.

Com sigui que amb tot i semblar que havia de quedar definitivament resolta la qüestió, els elements capitanejats per en Carner i en Sunyol no estaven satisfets de la solució donada a l'assumpte, la Junta Directiva de la Lliga Regionalista va acordar nomenar una Ponència composta d'en Rusiñol, l'Abadal, en Carner i en Prat de la Riba, perquè estudiés si era possible una reorganització de la Lliga que permetés reduir les divergències que s'havien manifestat darrerament. Aquesta Ponència va acordar reorganitzar la Lliga a base dels mateixos Estatuts, però creant un Directori o Comissió d'Acció Política per tal que entengués en tot el que fes referència a les actuacions immediates del partit.

A la Junta general extraordinària de la Lliga, va ésser aprovada aquesta proposta i varen ésser nomenats per a formar la Comissió d'Acció Política de la Lliga, en Carner, en Prat de la Riba, en Cambó, en Rusiñol i l'Abadal. Celebrada Junta general extraordinària de la Lliga Regionalista, en el mes de juny, es va ratificar la seva confiança en les persones que constituïen el Directori, i l'Agulló llegí per encàrrec d'Enric Prat de la Riba, que estava malalt, un interessantíssim discurs que deia així:

Discurs d'en Prat de la Riba, a la junta general extraordinària de la Lliga.

No us ho puc dir jo encara, però la veu d'un amic farà arribar mon pensament fins a vosaltres.

La paraula que us he de dir és que tingueu confiança en vosaltres mateixos, que no us lliureu mai a pessimismes, per justificats que semblin, que mai, poc ni molt, no arribeu a descoratjar-vos. És clar que els últims temps no han estat de glòria, sinó de dolor per a la causa de la nostra pàtria. Quan vaig prendre comiat forçós de vosaltres, es respirava l'oreig sanitós d'una poderosa primavera. Avui dominen vents de fronda. Però no us n'espanteu. Són estats transitoris d'on surten més fortes que mai les idees justes; són

fases obligades, fatals, necessàries de la vida de totes les causes. Són les crisis de creixença que es presenten quan s'acosta l'hora beneïda de les grans plenituds.

La nostra causa triomfarà d'aquesta crisi. Vosaltres heu de fer-ho i ho fareu. Fa més de sis-cents anys, en vigílies del gran esplet de la nostra raça, un gran rei, Jaume I, veritable conductor de pobles, es trobava en la seva reconquesta en una situació molt semblant a la que ens trobem en la nostra. Volia portar la seva gent terra enllà cap a les riques hortes de València, llavors autèntica i no barrejada moreria. Aquella empresa arrodonia la jove i floreixent nacionalitat, consagrava sa plenitud. Doncs, llegiu la seva crònica i veureu tots els treballs que va haver de fer, no pas per a vèncer els moros, sinó per a vèncer l'anarquisme dels seus súbdits, per a poder-los fer treballar junts sota una sola bandera. Una vegada, i és un dels primers incidents de la seva vida i de la seva obra, havia cridat tots els senyors i cabdills de Catalunya i Aragó, dant-los dia per emprendre una campanya. Arribà aquell dia i el rei, amb la seva host, va trobar deserta la ciutat de Terol, on la concentració havia de fer-se.

I quan apenat tornava enrera, després de veure's obligat a concertar treves amb el rei enemic, va topar-se amb un dels seus magnats que al davant del seu estol i a l'aire la senyera, pel seu compte anava a entrar-se'n per terres de València. La indignació del rei En Jaume va esclatar, i l'indisciplinat senyor no va pas poder entrar a les terres de València, ni solament tornar a les seves. En el nostre exèrcit, milícia voluntària, no hi és el rei En Jaume; però hi sou vosaltres, que teniu la sobirania de les nostres forces. Feu la seva feina ordenadora, imposeu a tots nosaltres la sanció moral de la vostra autoritat i no deixeu que mai, mai, per sentiments de personalisme s'arrossegui per terra la nostra senyera, que és la senyera de la Nova Catalunya.

És aquesta una obra salvadora. ¿No us heu preguntat mai per què els castellans tant temps ha governen la terra catalana? Tots ho anem dient: el poble castellà és idealista, és utopista, té qualitats que li han fet produir alguns homes genials que figuren per dret propi en l'excels Panteó de la humanitat, però li *falten* en absolut les aptituds que es necessiten per a governar. I els fets comproven aquestes afirmacions: els fets que no s'entenen d'il·lusions ni d'orgulls nacionals i ens ensenyen el poble castellà sem-

brant el món d'Estats independents, ruïnes d'una grandesa no guanyada sinó heretada. En canvi, la gent catalana, analista, d'expert esperit pràctic, lliurada a l'industrialisme, escola pràctica d'administració i de govern, és adequada a totes les funcions de la vida pública. ¿Com és que estant així distribuïdes les qualitats, estiguin perpètuament invertits els papers de governants i de governats?

Aquesta paradoxa secular té una explicació ben clara; i és que els castellans són ciutadans disciplinats, que senten pregonament l'esperit de cos, i es creen santons, quan no tenen herois per seguir; i nosaltres, d'esperit furiosament iconoclasta, volem ésser sempre soldats del nostre sou, meravellosament aptes per a totes les empreses individuals, però difícils d'acoblar i coordinar per a obres col·lectives.

És per això que ens manen. És per això que no hi ha encara al voltant nostre tots els qui hi hauria d'haver; és per això que no han tret tot el fruit que podien obres catalanes empreses abans de nosaltres per esforçats patricis, com la que en temps que ja comença a ésser llunyà va organitzar amb profunda clarividència l'Almirall, mort aquests dies; és per això que no som tan enllà com hauríem d'ésser i, us diré més, com *podríem* ésser.

Vegeu si hem de reaccionar contra aquesta feblesa del nostre caràcter nacional.

Posem-nos-hi tots, prescindint d'oposicions personals i de diferències secundàries, pensant només que Catalunya a tots ens necessita i de tots té dret a reclamar l'esforç necessari per a salvar-se.

Al final de la Junta general en què va ésser llegit aquest discurs d'en Prat de la Riba, a proposta d'en Rusiñol varen recollir-se nombroses signatures per a demanar a en Jaume Carner que acceptés el lloc que se li havia conferit en el Directori o Comissió d'Acció Política del partit. Amb tot i els esforços fets per a mantenir dintre de la Lliga els elements que de totes passades volien sortir-se'n, no va ésser possible evitar-ho.

Contrariats per les derrotes electorals de l'any 1903, deixant-se portar del pessimisme, que aquelles derrotes podien explicar en certa manera, varen desintegrar-se de la Lliga

Regionalista en Carner, en Sunyol, en Domènech i els qui amb ells simpatitzaven.

I és ben significatiu que la Lliga Regionalista en va sortir enfortida encara de la separació d'aquells elements, que tot i essent molt valuosos per llur nombre i qualitat, degut a la falta d'homogeneïtat i a llur constant discrepància en l'actuació política, impossibilitaven que el moviment catalanista encarnat en la Lliga Regionalista prengués tota la seva volada.

Havia estat inútil, doncs, que en Prat de la Riba hagués fet constar reiteradament i d'una manera especial en un article que va pubicar *La Veu de Catalunya*, que "era axioma del catalanisme històric que els seus ideals podien veure's realitzats dintre de qualsevulla de les formes de govern que pogués tenir l'Estat espanyol", i que sota la bandera de la Lliga cabien totes les opinions i creences, "perquè la causa de Catalunya és una causa nacional, és la resurrecció de tot un poble, i els pobles no es regimenten ni s'uniformen, sinó que viuen una infinita varietat de pensars, de sentiments i d'interessos".

CAPÍTOL VIII

Sumari: Els resultats de l'escissió.—Les eleccions provincials del març de 1905.—La dissolució del Circol conservador de Barcelona.—Manifestos del juny de 1905.

PRODUÏDA l'escissió dels elements que després constituïren l'Esquerra Catalana, varen sortir de la Lliga un bon nombre de socis. L'escissió era un fet; però amb ella, la Lliga va obtenir un avantatge principal per a la lluita: l'homogeneïtat. L'esforç que s'esmerçava a mantenir l'equilibri interior, pogué dedicar-se a augmentar la tensió del combat contra els seus adversaris polítics, i així la Lliga Regionalista, en comptes de quedar debilitada per aquella desintegració, va sortir-ne més forta que mai. La sortida d'uns produí una intensa reacció d'entusiasme entre els qui restaren. Els actes de proselitisme polític, iniciats aleshores amb gran èxit, donaren lloc que ingressessin a la Lliga nous i valuosos elements. Les derrotes electorals, que s'havien succeït sense interrupció durant l'any 1903, vénen ja rectificades en les eleccions de l'any 1905, i minva de mica en mica aquella tendència de l'opinió pública a decantar-se pels republicans lerrouxistes, tornant a augmentar el nombre de vots de les candidatures de la Lliga Regionalista.

Així, en les eleccions provincials del mes de març, encara que la Lliga no va poder obtenir una victòria electoral, el nombre de vots de la candidatura radical va baixar sensiblement, i la candidatura de la Lliga, si bé tampoc encara no va poder sortir més que per minories, recollí una quantitat de sufragis molt més important. En aquestes eleccions fou elegit per primera vegada en Prat de la Riba.

* * *

A començaments també d'aquest any 1905 un fet ben simptomàtic es va produir; va ésser la dissolució oficial del Círcol Conservador de Barcelona, que significava la desaparició de la vella dinastia local del caciquisme d'en Planas i Casals. A aquest fet va dedicar un article en Prat de la Riba, publicat a *La Veu de Catalunya* el 7 de febrer de l'any 1905, en el qual es subratlla la mort ingloriosa del caciquisme amb aquests termes:

La mort del Círcol Conservador.

El Círcol, un dia poderós, dels Planas i Casals, ha mort aquests dies, quietament, com moren els qui es sobreviuen a si mateixos i a llur temps, els qui moren quan ja fa anys que pel món són morts. Fredes notes de crònica local han marcat en tots els diaris la indiferència de Barcelona davant el cadàver del qui fou el seu amo i senyor omnipotent i àrbitre dels interessos de la ciutat i de gran part de Catalunya... Tanmateix, aquella gasetilla indiferent és l'epíleg d'una tirania pseudoparlamentària, sens parió a Espanya, amb tot i ésser la terra clàssica de les tiranies; una tirania de doble cara: per una banda, jerarquia de tribu desplegant-se de dalt a baix, del xeic omnipotent amo i senyor de vides i hisendes, fins al pinxo assalariat d'edén concert, executor de l'alta i baixa justícia caciquil; per l'altra banda, tirania popular a la vella moda hel·lènica pujant de baix a dalt, filla del sufragi universal, forta de la representació dels ciutadans amb un luxe aclaparador d'eleccions i escrutinis i certificats i paperassa, ficció pura, és veritat, en quant a electors i a votacions, però realitat com a poder efectiu dintre de les organitzacions de l'Estat ...

I acaba el seu article en Prat de la Riba:

Com els predestinats de la santedat santifiquen tot el que toquen, els predestinats dels grans ideals polítics refan, transformen, donen nova vida sempre a cada moment a tot el que és subjecte a llur influència. Així van mudant les idees; amb les idees i l'exemple van canviant els costums i la transformació, pausadament, naturalment, va pujant, pujant i estenent-se amb el ritme harmònic i solemnial de la vida, així van guanyant simultàniament

per insensible gradació el poble i el poder; i aleshores la *Gaseta* parla, el que diu no és fórmula morta que el cos social rebutja ni lligam violent que només per força aguanta, sinó llei de vida primer viscuda que promulgada.

Rumiïn bé aquestes veritats elementals de la política els qui en l'ambient català trasmudat per la nostra obra somnien amb recollir la trista herència del Círcol Conservador dels Planas. Que no s'ho pensin, poder reedificar l'ara dels déus caiguts. No és un partit que cedeix davant de l'altre, vençut avui, victoriós demà. Són dos ideals que es toquen, com es toquen la claror que avença i les tenebres que reculen; el món vell se'n va i nosaltres som el món que arriba. Qui no respiri la nova vida caurà, per alt que sigui. Les idees i doctrines que es plantin a llur davant seran arrasades. Que no ho oblidin els qui de cor les estimen.

* * *

El Govern de Madrid, al marge de tots els problemes d'Espanya.

El Govern de Madrid, però, continuava, al marge de tots els problemes cabdals que tenia plantejats Espanya, la seva política d'entremaliadura i de personalismes amb golafreria centralitzadora i absorbent, oposada i contrària a tot el que pogués interpretar-se com un reconeixement a les característiques essencials dels pobles espanyols. A conseqüència d'una votació contrària al Congrés, dimití el Govern Azcàrraga-Villaverde, i fou substituït per un Govern presidit per En Montero Ríos. El Govern Azcàrraga-Villaverde, entre altres atacs al desenvolupament de la vida de les regions, havia publicat a la *Gaceta* el Reglament relatiu al nomenament dels Secretaris de determinats Ajuntaments, en virtut del qual aquests no podien elegir-los lliurement, sinó que el nomenament venia directament de Madrid. Dimitit, com diem, el Ministeri Azcàrraga-Villaverde i substituït per Montero Ríos, seguí, però, la mateixa trajectòria en la política de l'Estat espanyol. En aquests moments fou quan la Lliga, una vegada més, va dirigir-se als Ajuntaments i a les Corporacions públiques amb un manifest datat el 24 de juny de 1905, i al poble de Catalunya amb un altre manifest de la mateixa data, que deien així:

Manifest de la Lliga als Ajuntaments, diputats, diputats provincials, regidors, Corporacions Econòmiques, de Cultura, Societats Regionalistes, etc.

Perdudes les colònies, la política espanyola necessita llocs per ésser protegits i pobles per dominar i explotar.

Envejables despulles d'antiga autonomia tanquen les regions del Nord a la voracitat centralista i burocràtica i sols Catalunya és camp d'operacions pels desenfeinats de Madrid.

Centralitzadors de mena i buròcrates per temperament i necessitat, anant contra les lleis escrites i contra la ciència moderna, legislen a espatlles del Parlament per reduir la vida municipal i per influir en la de la família.

Per disposicions noves, els mestres d'escola, els comptadors municipals, els metges titulars i de beneficència, i els Secretaris d'Ajuntament, s'han de nomenar, com els notaris, per oposicions i concursos fets a Madrid. Això vol dir que s'ha de tolerar un exèrcit invasor de Catalunya, desconeixedor dels nostres costums, del nostre dret, de la nostra llengua, de la nostra manera d'ésser, exèrcit foraster que desfigurarà la terra.

No ho pot permetre ni la dignitat dels ciutadans lliures ni l'amor que tots els catalans tenim a Catalunya.

Mentre les Corporacions de Barcelona compleixin llurs deures, la Lliga Regionalista ha acordat excitar tots els catalans perquè dintre dels seus mitjans i de llur esfera d'acció contribueixin a aixecar l'opinió pública contra la invasió del centralisme que amenaça acabar amb la vida municipal i amb la llibertat dels ciutadans; agraint-vos que ens comuniqueu relació dels actes o decisions que prengueu o executeu contra les lleis centralitzadores.

El President, ALBERT RUSIÑOL. — *El Secretari,* PERE RAHOLA.

L'altre manifest deia:

La Lliga Regionalista als catalans.

Els darrers esdeveniments polítics acaben de demostrar a Catalunya, com a totes les regions espanyoles que volen viure, progressar i engrandir-se, la ineptitud de l'Estat espanyol, organitzat com està avui, per a conduir-nos pels camins de l'avenç i de la prosperitat i defensar-les en les lluites constants en què es desenrotlla la vida econòmica dels pobles.

En un país com Espanya, on tot és per fer i en el qual convindrien iniciatives poderoses i energies ben emprades per a escurçar la distància que ens separa d'altres països amb els quals

estem en constant contacte, i en lluita perillosa a voltes, s'acaba de perdre un any en dificultats d'ordre polític provocades d'una manera incomprensible dintre la vida constitucional moderna. Com si res no hi hagués per fer, han passat mesos i mesos fent veure que preparaven projectes i que tenien propòsits, Governs als quals constava que no podien realitzar-los per no comptar amb majoria a les Corts, retardant per purs bizantinismes i per misèries personals les funcions del Parlament, sense el qual els uns i els altres sabien que no era possible començar cap obra transcendental, fos el que fos el sentit en què hagués d'inspirar-se.

No és que la Lliga Regionalista tingui una confiança absoluta en el Parlament, tal com està constituït; però és que en el sistema actual la seva falta és un obstacle constantment al·legat per a la satisfacció de les necessitats pel país més urgentment sentides, sense que, en canvi, deturi la mala obra de la invasió decidida de tots els organismes per la burocràcia centralista més inepta i corruptora.

Durant aquest llarg temps perdut mantenint governs que sabien que no podien viure ni servir per res més que per no deixar viure els altres, tota l'ànsia de reformes del país ha hagut d'estar pendent del fals parlamentarisme espanyol. Els agricultors no han pogut veure aprovar les lleis de sindicats agrícoles, ni la d'aplicació del desahuci a l'arrendament a parts, ni tantes altres ardentment demanades pels congressos i corporacions, o deixades entreveure pels governants; no han pogut imposar-se contra la llei d'Alcohols, ni han pogut veure prorrogat el tractat amb Suïssa, havent de passar, per una autorització aprovada a corre-cuita, en l'agonia de la darrera crisi, i que representa un perill terrible per a tota la producció.

Els elements industrials han viscut en la interinitat dels projectes de revisió aranzelària, sense cap seguretat per al desenrotllament de llurs indústries, quedant encara sense saber a què atendre's respecte d'aquella, formulada i no aprovada, i amb el temor que novament s'intenti, amb un criteri diametralment oposat. Ha quedat abandonada la promesa de reformar l'administració local, i no solament s'ha deixat de donar satisfacció a les més moderades tendències regionalistes, sinó que ni tan sols no s'han corregit els defectes d'organització i funcionament dels municipis. Ha seguit el desgavell en tots els rams de l'ensenyança, perpetuant-se el règim d'ignorància i de falsa instrucció quan pertot arreu es veu que so-

lament la cultura fa grans i poderosos els pobles. Ni tan sols s'ha acomplit pels Governs la funció més rudimentària que tenen a llur càrrec: vetllar per l'ordre social. Barcelona segueix, després dels atemptats anarquistes, sense organització policíaca, sense garantia del present, ni prevenció per l'esdevenidor, a mercè de qualsevol que vulgui seguir destruint el seu progrés i amenaçant la seva seguretat ..

Res del que l'opinió pacientment demana, i al qual fins alguns polítics s'havien cregut obligats, no s'ha pogut fer; perquè en l'artifici del sistema actual, cap obra bona no pot intentar-se sense el concurs de les Corts. En canvi, l'obra d'embrutiment social, d'empobriment econòmic, d'absorció de tota la vida administrativa per una burocràcia sense ideal, ha pogut anar endavant fora del Parlament. No s'ha pogut derogar ni reformar la Llei d'Alcohols, per estar tancades les Corts; però en canvi s'ha pogut modificar una llei d'educació social com la del descans del diumenge per satisfer gustos pervertits i interessos de poderosos. No s'ha pogut sense una llei donar estabilitat al règim productor; però s'ha pogut amb constants disposicions d'ordre administratiu, cohibir, com sempre, totes les iniciatives que poguessin augmentar la riquesa general. No s'ha pogut satisfer, per falta del Parlament, l'ànsia de vida lliure de les regions i dels municipis; però, en canvi, amb Reials Ordres i Reials Decrets, s'ha pogut estrènyer el dogal que els escanya, privant-los del dret d'elegir els funcionaris que han de servir-los, imposant-los des de Madrid forasters — que, si no els avorreixen, almenys han de desconèixer-los — per als càrrecs de confiança, com secretaris, notaris i metges, i s'ha pogut perseguir el catalanisme amb procediments completament oposats a l'esperit de les legislacions modernes.

Aquest és l'Estat d'Espanya, en esdevenir la darrera crisi.

Ens trobem amb un Estat que no té orientació ni ideals: un Estat representat per polítics incapaços de moure'l; atents solament a llurs bizantinismes, a llurs aspiracions personals, a llurs lluites mesquines. I ens trobem amb una regió forta, progressiva, amb ideals, amb necessitats d'ordre industrial, comercial i de cultura, que viu subjecta en aquell Estat. Ens trobem davant d'organismes endarrerits, de modalitats diferents, fins de mentalitat oposada, i no podem viure. Ara més que mai s'imposa, doncs, l'afirmació clara, enèrgica, persistent, de les idees i aspiracions de la Lliga

Regionalista. Si Catalunya fruís d'autonomia, poca importància tindrien, per a la vida intel·lectual, social i econòmica del nostre poble, les lluites dels polítics i llurs endarrerides idees. Però amb la confusió d'organismes i amb la dependència actual, repercuteixen aquí d'una manera terrible i ruïnosa. La vida moderna que vol viure Catalunya és impossible d'assolir dintre del règim actual, ni aquest pot modificar-se a favor d'aquella.

No queda més que un camí: crear organismes autònoms: administrar-nos, i, per consegüent, governar-nos nosaltres mateixos. Així, tenint cura aquests del que interessa a nosaltres i no interessa la política de Madrid, clourien per sempre l'època dels viatges i les comissions al centres burocràtics demanant per favor el que se'ns deu per justícia.

Acaba de resoldre's, la darrera crisi, donant el poder a homes sense ideals i sense programes, que per tota garantia ofereixen històries massa eloqüents. Barallats fins ahir, tot just ajuntats, es preparen per tornar a barallar-se demà. Si projectes tinguessin, haurien de quedar també arreconats, com els dels Governs darrers. Com que d'aquests no n'aconseguí res, ni per als interessos generals ni per als parcials de determinats importantíssims elements, Catalunya no en pot esperar res; però aixecant la vista enlaire, fixa la mirada en l'ideal, ha de lluitar amb més força que mai per arrabassar d'una organització inepta els mitjans de poder governar-se per si mateixa, per tal de fer progressar les seves indústries, millorar els seus conreus, estendre la seva cultura, facilitar la seva vida social, acostar-se, en fi, als pobles de la civilitzada Europa, de què l'Estat actual incessantment s'allunya.

Barcelona, 24 de juny de 1905.

Per la Lliga Regionalista: *El President,* ALBERT RUSIÑOL. — *El Secretari,* PERE RAHOLA.

CAPÍTOL IX

Sumari: *Eleccions a diputats el setembre de 1905. — La gran victòria electoral en les municipals del novembre. — L'Ápat de la Victòria i les violències de la nit del 25 de novembre de 1905. — La protesta de Catalunya i el manifest del 12 de gener de 1906.*

El setembre del 1905 hi hagué eleccions de diputats a Corts. En elles es presentava en candidatura a diputats, per primera vegada, en Francesc Cambó. Aquestes eleccions demostraren com l'enfortiment de la Lliga s'anava produint, si bé d'una manera lenta, també amb una persistència molt encoratjadora. La Lliga va obtenir una millora de votació, però encara no pogué obtenir les majories, que se les varen emportar els republicans tot i haver disminuït molt de vots. Per Barcelona-ciutat sortiren elegits l'Ignasi Girona i en Frederic Rahola; foren derrotats en Cambó i en Puig i Cadafalch. En total, la Lliga, a tot Catalunya, va treure set diputats, número que en la representació a Corts encara mai no havia assolit. Precisament amb motiu d'aquestes eleccions es va posar de manifest com la Lliga Regionalista vetllava per la puresa del sufragi, encara que per mantenir-la hagués de sacrificar elements importants de la seva organització política. En Pella, que havia figurat en la candidatura de diputats per Barcelona, no pogué explicar d'una manera prou convincent a la Junta de la Lliga Regionalista certes anomalies que s'observaren a l'hora de l'escrutini electoral, i la Lliga no va dubtar a sancionar el fet separant en Pella de la seva organització política, després d'haver-lo escoltat en una sessió a la qual concorregueren, no solament la Junta Directiva de la Lliga, sinó també tots els presidents de les entitats a ella adherides.

El triomf en les eleccions municipals del novembre 1905.

L'augment sistemàtic en les votacions que anava obtenint la Lliga Regionalista era penyora segura que la victòria total era a data pròxima. I en efecte, en les eleccions a regidors convocades pel novembre del mateix any 1905 els candidats que presentava la Lliga Regionalista per regidors de Barcelona van sortir en llur totalitat, i es produí una nova baixa en els vots republicans i una altra alça en els nostres; així mateix, a la resta de Catalunya la Lliga Regionalista obtingué un gran triomf, puix que sortiren més de cent regidors catalanistes i s'aconseguí en molts pobles, amb aliances i intel·ligències electorals, derrotar més de 300 candidats caciquistes, en una mena d'avenç de la Solidaritat Catalana. En aquestes eleccions sortiren elegits regidors, entre altres, en Duran i Ventosa, en Ventosa i Calvell i en Rahola, l'actuació dels quals a l'Ajuntament de Barcelona havia de merèixer unànimes elogis.

En celebració d'aquesta gran victòria electoral es va organitzar l'Àpat de la Victòria. *La Veu de Catalunya* en féu, en els seus números de la segona quinzena de novembre de 1905, una activa propaganda. Aquest àpat, que obtingué un gran èxit, es celebrà al Frontó Comtal i resultà una festa grandiosa que demostrà la força del catalanisme, l'esperit disciplinat i entusiasta dels nostres amics i els mitjans d'organització de la Lliga Regionalista. A la sortida de l'Àpat de la Victòria es produí una agressió a trets dels elements de la "Unión Republicana", la qual ocasionà una pila de ferits.

L'assalt i l'incendi de les redaccions del «Cu-cut» i «La Veu».

Amb motiu de l'agressió lerrouxista, es mastegava a Barcelona una indignació extraordinària. El *Cu-cut* publicà una caricatura humorística arran d'aquest fet que va desplaure a alguns elements de la guarnició de Barcelona. Aquests elements, la nit del 25 de novembre de 1905, assaltaren vandàlicament la impremta i redacció del *Cu-cut* i de *La Veu de Catalunya*, n'esbotzaren les portes amb destrals, hi calaren foc i destruïren tot el que pogueren.

Aquests fets, coneguts l'endemà per tot Catalunya i per tot Espanya, van produir una indignació indescriptible en

tot el país. Catalunya es sentí ferida en el que més estima un poble i es redreçà unànimement, afirmant més i més els seus drets i les seves reivindicacions; Catalunya va sentir la necessitat d'unir-se contra els seus enemics, de fer-se forta oblidant lluites i divisions, d'ésser abans que tot catalana.

Varen suspendre's per centèsima vegada les garanties constitucionals a Barcelona, i el Govern de Madrid va acordar enviar a Weyler per a fer una repressió cruenta. A Madrid els parlamentaris catalans eren objecte de tota mena de coaccions d'ordre moral i atropellats per la majoria de la Cambra. En aquella situacio arribà a Madrid, acompanyat d'en Francesc Cambó, el Marquès de Camps i pronuncià al Senat un memorable discurs que va produir una gran emoció. En un moment d'aquest discurs, l'orador va mostrar a la Cambra una de les destrals que havien fet servir els assaltadors de *La Veu de Catalunya* i el *Cu-cut*. En la discussió al Congrés, en Salmeron va pronunciar un discurs proposant als diputats catalans que acceptessin d'anar junts amb els diputats republicans, proposició que va ésser acceptada immediatament pels diputats regionalistes, iniciant-se de fet la Solidaritat Catalana.

El manifest del 28 de novembre.

Protestant dels fets vandàlics ocorreguts a Barcelona la nit del 25 de novembre de 1905, tots els partits, exceptuant-ne, naturalment, els lerrouxistes, van publicar un manifest el 28 de novembre, redactat per en Prat de la Riba, el qual manifest, després de fer constar que l'autonomia de Catalunya la volíem i la defensàvem sempre dintre de l'Estat espanyol i que per això mateix no havia pogut sortir dels nostres llavis el crit, que sincerament reprovàvem, de "mori Espanya" — que no era més que un pretext inventat per a perseguir els nostres ideals, — acabava amb les següents paraules:

Catalans: ens trobem en moments decisius per al nostre poble. Els fets de què avui protestem poden ésser el preludi de persecucions que, amb l'excusa de combatre un suposat separatisme, anirien, en realitat, dirigides contra l'ideal autonomista, que és l'ànima del

nostre poble. Oposem-hi la nostra serenitat, la nostra constància, el nostre entusiasme, davant de l'insult dirigit a Catalunya, davant de les arbitrarietats i atropellaments comesos, afirmem més i més la nostra fe en la vitalitat indestructible del nostre poble i en la seguretat i definitiva victòria dels ideals de llibertat i de justícia.

Aquest manifest, com hem dit, no sols va ésser signat per la Lliga Regionalista, sinó també per molts altres partits catalans. Així mateix les Corporacions econòmiques de Catalunya varen protestar de les agressions de què havien estat objecte els periòdics catalanistes, i amb aquestes protestes i amb les felicitacions als nostres homes que venien d'arreu de Catalunya, es va començar a iniciar el moviment de solidaritat que un any i mig després havia d'arborar patriòticament tota la nostra terra.

* * *

Les persecucions d'en Moret.

El Govern Montero Ríos va dimitir a finals de novembre de 1905, i el succeí en Moret, el qual inicià una persecució dels ideals catalanistes que en definitiva ja havia estat prevista en el manifest, a què abans ens hem referit, del 28 de novembre. Aquestes persecucions començaren amb la suspensió de *La Veu de Catalunya*, que no va poder publicar-se del 4 al 16 de desembre del 1905, i en la persecució dels partits catalanistes i llurs representants en Corts.

El moviment de Catalunya era desfigurat a tot Espanya. Hom insultava els catalans i es calumniava el moviment catalanista, i això provocava una gran depressió en el nostre poble. Aleshores la Lliga Regionalista cregué arribat el moment d'exposar clarament les seves idees i, no podent arriscar-se a fer-ho sota la seva responsabilitat, va encomanar la tasca als diputats i senadors regionalistes. En Prat de la Riba va redactar un manifest explicant la qüestió catalana, que es va publicar en castellà i es va escampar profusament per tot Espanya. Aquest fascicle despertà tanta expectació, que encara se'n vengueren alguns milers i amb llur import

es costejà l'edició i repartiment, que varen haver-se de fer d'amagat, per sostraure's a les persecucions del Govern i dels seus agents, que somniaven en obres de revulsió, quan la Lliga Regionalista feia una obra de pau i aquietament de les consciències. El fascicle portava en les seves cobertes un mapa que gràficament donava idea del que havia estat Espanya en els moments gloriosos de la seva història i el que era d'Espanya després de quatre segles de centralització. Aquest manifest, del 12 de gener de 1906, el transcrivim en castellà, per tal de presentar-lo com va sortir editat. Es titulava "Los senadores y diputados regionalistas, al País. La Cuestión Catalana", i deia:

«Trascendencia del momento actual.»

Es el actual uno de los momentos de más decisiva importancia en la historia de nuestro país. De lo que hoy se haga por unos y otros, gobernantes y gobernados, así de Cataluña como de España entera, depende que siga con acelerada rapidez, hasta su total ruina, la decadencia de España o que se inicie el renacimiento que ha de salvarla y hacerla de nuevo próspera, culta y poderosa.

«La causa de Cataluña es la de todas las regiones españolas.»

Penetrados de la trascendencia sin igual de este momento, puesta la mano en el corazón y el corazón en Dios que levanta o aniquila las naciones, obedeciendo a un sagrado deber de patriotismo, nos dirigimos a los españoles todos y a todos pedimos que por un instante se despojen de cuantos prejuicios, de cuantas nociones imperfectas, equivocadas o falsas han recibido hasta hoy acerca de la cuestión catalana, y serenamente, con espíritu de verdad y de justicia, la consideren. No olviden que de su causa se trata, su interés se ventila, su destino se decide: porque es hoy uno el interés y una la causa y uno el destino de todas las regiones españolas. Al fallar el pleito de Cataluña, fallan su propio pleito, pues la causa de Cataluña es la causa de la España verdadera, de la España que trabaja y sufre. No la estudien, pues, a la ligera, ni piensen conocerla si solamente por medio de cierta prensa la conocen (1).

«Concepto equivocado que del problema re-

Es proverbial la ligereza de la prensa en todos los países y especialmente en los latinos. No se logra la actualidad palpitante

(1) Hace pocos días, un periódico de gran circulación comunicaba en serio a sus lectores que se estaba confeccionando en Barcelona una bandera que debía ser enarbolada en el próximo levantamiento armado de Cataluña.

gionalista ha difundido una parte de la prensa.»

sin sacrificar la verdad, ni es posible formular juicios sobre acontecimientos lejanos, no terminados aún e imperfectamente conocidos, sin grave detrimento de la seriedad y honradez de las apreciaciones.

El problema del Regionalismo se conoce en España por el criterio y el concepto que de él tienen formado nuestros adversarios. Hoy lo exponemos nosotros al país tal como es y tal como lealmente lo sentimos.

«Importancia del movimiento regionalista.»

Afortunadamente, pequeños cenáculos de espíritus generosos, de inteligencias escogidas, abrigan la lenta germinación del ideal regionalista en Galicia, en Valencia, en Aragón, en Mallorca, en la misma Castilla, en las regiones más ricas de la costa andaluza, en las provincias vascongadas y en Navarra. El regionalismo, latente en unas, incipiente en otras, en todas va desarrollándose, pausadamente, gradualmente, como se han desarrollado siempre las ideas que han producido grandes y duraderas transformaciones sociales. En Cataluña, donde este movimiento se inició, el crecimiento es inmenso, el desarrollo casi completo ya. En Cataluña ya no hay nadie que no sea regionalista. Se discrepa solamente en el más o el menos, pero el ideal regionalista es común a todos los catalanes.

Tradicionalistas, republicanos y monárquicos de todos los matices, todos los elementos políticos han hecho, en manifiestos, programas y discursos, profesión de autonomismo o regionalismo. El mismo Lerroux ha rendido, en repetidas ocasiones, tributo a estos ideales y ha cantado himnos a la autonomía y ha escrito acerca de las aspiraciones de Cataluña párrafos entusiastas que un periódico catalanista no podría publicar hoy sin peligro de ser denunciado y suspendido. Los conservadores organizan su partido sobre la base del regionalismo. Los prohombres del partido liberal, hoy gobernante, al reorganizarse, hicieron también terminantes declaraciones regionalistas, firmando el manifiesto en que se consignaron, entre otros, los representantes de Canalejas en Barcelona, los propietarios del periódico barcelonés canalejista, hijuela del *Heraldo de Madrid*, que allá tan duramente combate al regionalismo. Y nada hay que añadir respecto a los tradicionalistas, porque éstos ya no solamente en Barcelona, sino incluso en Madrid, han hecho manifestaciones de esta clase por boca de Nocedal y de Mella.

Esto en cuanto a los elementos afiliados a los antiguos partidos políticos. Mas, fuera de estos partidos, queda una masa inmensa de ciudadanos, las llamadas clases neutras, y éstas son también regionalistas y de ellas recibe fuerzas, votos y elementos para la lucha, el regionalismo organizado con independencia de los partidos políticos, el que nosotros representamos en el Parlamento.

Tal es de universal, de irresistible, de intensa, la corriente regionalista en Cataluña.

«Abandono en que se ha tenido el estudio de este problema.»

Pues bien, un problema tan trascendental que, vivo en varias regiones españolas, es preocupación primordial de una región tan importante, tan poblada, tan rica y progresiva como Cataluña, aguarda todavía la hora de ser estudiado de cerca por los directores de la opinión española.

De vez en cuando, ya en momentos de señalado triunfo, ya en ocasiones en que puede la acusación de regionalismo servir de arma política para combatir a un hombre público o derribar o quebrantar un gobierno, periodistas y políticos levantan gran polvareda a propósito del regionalismo, lo examinan y resuelven (!) cómodamente, sin moverse de las salas de redacción, del salón de conferencias, sin acudir a verlo, a percibir sus latidos, a respirar su ambiente, y después de algunas frases, de acusaciones y desplantes contra Cataluña, dan por muerto al catalanismo y ya no se habla más de él. Hasta que, lo que por muerto habían dado, alcanza nuevas victorias, o un incidente cualquiera pone de manifiesto sus progresos, y otra vez revuelos, gritería, injurias, acusaciones de separatismo, nuevo plan curativo, nueva cédula de defunción, nuevo silencio y hasta otra. Y así indefinidamente (1).

«Propósito de evitar que el regionalismo sea conocido del resto de España.»

De este modo, gracias a la inconsciencia de parte de la prensa, van creciendo barreras de separación entre Cataluña, portaestandarte del regionalismo, y el resto de España.

Tal es el objetivo que se proponían, y siempre con sus campañas se proponen, ciertos periódicos.

Tanto como el interés de servir a determinados grupos políticos, que el regionalismo tarde o temprano ha de anular, les ha

(1) Son innumerables las veces en que se ha dado por muerto el catalanismo, pero singularmente se declaró definitiva su defunción cuando murió el doctor Robert, cuando la *Unión republicana*, recién constituída, alcanzó su primera victoria en Barcelona, y cuando el rey Alfonso XIII, acompañado de Maura, hizo su entrada triunfal en dicha ciudad.

movido, en semejantes campañas, el deseo de evitar a todo trance que Cataluña atrajera a la causa del regionalismo a las demás regiones españolas; que las aspiraciones regionalistas de Cataluña despertaran adhesiones, entusiasmos, ansias de adaptación, en el resto de España. Así extremaron las injurias, los ataques contra Cataluña y su regionalismo, cuando, a raíz del desastre colonial, España entera conmovida, aterrada por la magnitud de la bancarrota política y administrativa, apartaba con hastío los ojos de la prensa que, cubriendo con la sagrada bandera del patriotismo y del honor sus ansias de negocio, empujó criminalmente a una guerra fatal que debía acabar, y acabó, con los restos de nuestro imperio colonial; y hacía extensivo su desvío a los políticos que supieron resistir sus imposiciones vocingleras y a los sistemas y procedimientos que representaban. Así repitieron el vocerío cuando el Dr. Robert llevó al Parlamento la voz de Cataluña, temiendo que sus acentos despertaran ecos de simpatía en toda España. Así han repetido hoy el propio manejo, cuando, robustecida la representación parlamentaria del regionalismo, temieron que podía enterarse España del verdadero carácter del regionalismo catalán, de su verdadera orientación y de sus verdaderas aspiraciones.

«Consecuencias de las campañas de odio: los gritos ¡Muera Cataluña! y ¡Muera España!»

En cada uno de estos momentos, en cada una de estas ocasiones, no han vacilado en vomitar contra Cataluña toda suerte de injurias, de supuestos calumniosos, de acusaciones de separatismo. Han logrado así, es verdad, apartar de Cataluña al resto de España, prevenir a los demás españoles en sentido desfavorable a las aspiraciones del regionalismo, pero no han visto, no han querido ver, o si lo han visto no por esto han retrocedido, que su desatentada conducta era una traición a España, porque el odio despierta odio y lo que para hacer odiosa una doctrina se decía, sembraba gérmenes de odio entre hermanos, y las excitaciones contra Cataluña, atribuyendo a los catalanes insultos a España, y el lodo arrojado sobre el honor de Cataluña en nombre de España por estos periódicos, al dar en corazones exaltados y desequilibrados han cristalizado en dos gritos igualmente reprobables y criminales: los gritos de *Muera España* y *Muera Cataluña.*

«Condenación del grito ¡Muera España!»

No sabemos que nadie haya condenado ni desautorizado el segundo de estos dos gritos de guerra, que deben resonar fatídicamente en los oídos de todos los españoles verdaderamente amantes de su país. En cambio todas las entidades y todos los periódicos de

Cataluña han desautorizado y condenado el primero, que repugna a los sentimientos y a las aspiraciones regionalistas, y solemnemente también por nosotros ha sido condenado en el Parlamento (1). Ya antes de ahora, cuando nadie había dado este grito en Barcelona, ni nadie lo había oído dar; cuando este grito no existía más que en las amañadas reseñas de corresponsales telegráficos o en los editoriales de la prensa de Madrid con el santo fin de desprestigiar el regionalismo, ya entonces libremente, espontáneamente, claramente había sido condenado (2).

Y para que en todo siga el contraste, a pesar de que nadie, fuera de Cataluña, haya reprobado ni condenado el grito de *muera Cataluña*, nadie entre nosotros ha pensado en hacer responsables de esta manifestación a todos los españoles no catalanes, nadie ha interpretado su silencio como prueba de solidaridad o de adhesión. En cambio, esa prensa a que nos referimos, después de haber hecho gritar *¡muera España!* con sus insultos, con sus propagandas, con su sugestión, después de haberlo provocado y hasta dictado en odio al regionalismo, tiene el cinismo de recogerlo y, a pesar de la actitud clara y definida del regionalismo, hace de este grito aislado, de procedencia sospechosa, una acusación contra el Regionalismo, contra los catalanes, contra Cataluña toda, y funda

(1) "Ayer se reunieron en Barcelona las principales Asociaciones autonomistas de Cataluña, así las catalanistas como las federales, y acordaron la publicación de un manifiesto para dejar sentadas con toda franqueza las aspiraciones regionalistas y para que desaparezcan equívocos funestos. Pues bien, en este manifiesto se desautoriza la campaña separatista, se rechaza toda solidaridad con ella y se condena con la mayor energía el grito de ¡Muera España!

Os pido, señores Senadores, que fijéis en este hecho toda vuestra atención: que desaparezca de vuestro ánimo la confusión entre el separatismo, que es la muerte, y el regionalismo, que es fuente de vida para España. Recordad que España en todas sus grandes crisis se ha salvado por los depósitos de energías que ha encontrado en el particularismo regional."

El señor Marqués de Camps, en el Senado, sesión del 28 de noviembre de 1905.

(2) En 1899, edición de la noche del día 8 de junio de *La Veu de Catalunya*, se decía: "El programa de Manresa no se encamina a la destrucción del Estado Español, sino a organizarlo de una manera conforme a la naturaleza de la sociedad española, que no es una, sino múltiple; no grita ¡Muera España!, sino ¡Viva Cataluña!, y consolida España dando a Cataluña plena autonomía.

Tal es nuestro catalanismo, el catalanismo de las Bases de Manresa y de Reus; el que hemos defendido desde el primer día en *La Veu de Catalunya*, sin que nos hayan apartado de este camino los halagos ni las promesas ni las calumnias vergonzantes."

en él una demostración del pretendido separatismo de Cataluña, que esa prensa tanto interés ha tenido en afirmar.

Hace algunos años hubiéramos podido declarar que no había en Cataluña un solo separatista: hoy no. Tanto se ha hablado de separatismo en Madrid que hase acabado por familiarizar con esta idea, antes desconocida, a alguno de nuestros paisanos. Mas, hoy por hoy, se trata de una aspiración aislada y platónica de unos pocos, sin adeptos, sin organización, sin fuerza alguna.

«El separatismo. Por qué Cataluña no puede ser separatista.»

Alimentan este estado excepcional de la opinión los insultos a Cataluña, las persecuciones injustas, las violencias, los desatinos del poder, el abandono intencionado de Barcelona a la agitación de revolucionarios mercenarios y al terror de la dinamita. Pero, a pesar de tantas causas reunidas, no tiene hoy el separatismo importancia alguna. ¿Por qué?

Porque Cataluña, como todos los pueblos individualistas, tiene desarrollado el espíritu de sociabilidad, siente la vida corporativa y desea aplicar hoy, en sus relaciones con las demás regiones españolas, los principios federativos de que tan bella muestra dió en remotos tiempos, constituyendo federativamente la Corona de Aragón, no perturbada jamás, en tantos siglos de existencia, por el más leve conato de separatismo, antes bien, afirmada en su unidad indiscutible, por exigencia de las Cortes de la Confederación, al principio de cada reinado. Y nótese que Aragón, Cataluña y Valencia, Estados autónomos de la Corona de Aragón, mantuvieron su unión a pesar de que entonces era corriente en otras comarcas separarse por voluntad de los reyes o por exigencias de aristocracias turbulentas, como repetidamente pasó con León y Castilla, con Asturias y Galicia. El espíritu de separatismo, tan común en otras regiones, tan vigoroso en los pueblos americanos, salidos del tronco castellano, fué absolutamente desconocido en la Corona aragonesa.

«Espíritu de sociabilidad de Cataluña: organización federativa de la Corona aragonesa.»

Por otra parte, el espíritu progresivo de Cataluña, manifestado con extraordinaria pujanza en su florecimiento económico, artístico y literario, orienta los sentimientos y las aspiraciones, no a la reclusión y al aislamiento, sino a la expansión. Cataluña, que sigue de cerca la marcha de la civilización, percibe claramente latidos de la vida moderia que marcan la evolución de los grandes Estados en Estados mundiales. Aspira, pues, no a desmembrar la España actual, que encuentra pequeña; no a constituir una Ca-

«Tendencia a la formación de grandes potencias mundiales.»

taluña independiente, que sería un Estado más pequeño todavía, sino a fortalecer a España, a enriquecerla, a engrandecerla, a hacerla apta para las funciones mundiales.

Al fin y al cabo, ninguna potencia puede aspirar a esa magnitud portentosa de potencia mundial sino fundando la solidaridad nacional en el amor, en el interés recíproco, vínculos mil veces más sólidos que las leyes de excepción y las bayonetas. Inglaterra, Alemania, los Estados Unidos, que son los tres grandes imperios mundiales, son imperios fundados sobre la federación, sobre la autonomía, sobre la libertad interna de sus miembros componentes. Rusia, que tuvo hasta hoy la consideración de potencia mundial, ha puesto en evidencia que la fuerza, sin el derecho, por grande y tradicional e irresistible que sea, no basta a hacer de una muchedumbre de pueblos y razas una nación; que el autoritarismo, la uniformidad y la centralización son impotentes en nuestros siglos de libertad para crear un Estado fuerte y cohesionado.

Es así que Cataluña descubre en sus aspiraciones regionalistas entronques vivos con las grandes corrientes de la vida universal y se afirma en ellos, al considerar que, tanto como satisfacen sus necesidades peculiares de orden interior, sirven los elevados intereses, los altos destinos de España y de la humanidad civilizada.

No se oculta además al espíritu práctico de nuestros compatriotas, que Cataluña independiente, por razón de su masa, fatalmente acabaría por gravitar dentro la órbita de una centralización tan absorbente, y ya decadente, como la francesa, o bien, si quisiera librarse del grave peligro francés, debería someterse al protectorado de una gran potencia que, cual Alemania, tuviere interés en debilitar a Francia y en tener puntos de apoyo para sus escuadras en el Mediterráneo. En ambos casos, su independencia sería más nominal que efectiva.

«Cataluña y la unidad española.»

No, Cataluña no es separatista (1); en vano se esfuerzan cier-

(1) Que el catalanismo no ha sido nunca separatista queda elocuentemente demostrado con sólo recorrer sus manifiestos y programas. Dejando aparte el "Centre Català" que, por boca de su fundador don Valentín Almirall, repetidas veces lo había declarado allá en los albores del Catalanismo político (1885) podemos citar la Asamblea de Manresa, primera asamblea catalanista de importancia, la cual formula una constitución federativa de España, en que se atribuyen al poder central todas las grandes funciones pimordiales del Estado. En 1897, en un manifiesto al pueblo, afirma de nuevo la *Unión Catalanista*

tos periódicos y elementos para arrojarnos en brazos de esa idea extrema. Los que de amar a Cataluña hemos hecho una religión, los que de sus destinos nos preocupamos, deseamos y hemos de-

---

la unidad de España junto con su variedad regional y de nuevo reproduce el plan de organización federalista de España.

Al constituirse la *Lliga Regionalista* desde el primer momento, explícita y terminantemente, condenó el separatismo a pesar de que entonces no era, como ahora, delito penado por las leyes.

En el artículo primero de sus Estatutos se dice: "El objeto de la Lliga es la defensa de los intereses y la reivindicación de los derechos de Cataluña, trabajando por todos los medios legales para conseguir la autonomía del pueblo catalán dentro del Estado español.

La Lliga apoyará toda aspiración regionalista de las demás regiones españolas."

En esta tendencia se ha inspirado toda la acción política de la Liga, así como las campañas del periódico *La Veu de Catalunya* que ha secundado siempre la acción política de aquella sociedad.

En el número-programa de *La Veu* se proclama la doctrina de la Asamblea de Manresa y en innumerables ocasiones es condenado expresamente en sus columnas el separatismo. Citaremos por vía de ejemplo, el artículo *De donde viene el separatismo*, inserto el 10 de abril de 1900, edición de la mañana; dice así: "*La Veu de Catalunya* no es ni ha sido jamás separatista, como no lo son ni lo han sido jamás las Asambleas Catalanistas; y las Bases de Manresa, programa de la mayor parte de autonomistas catalanes, es incompatible con una aspiración separatista. Y esto lo decimos ahora y lo hemos dicho siempre en estas páginas, y antes de ahora lo hemos escrito en las columnas de otras publicaciones periódicas, y se ha hecho constar repetidamente en los documentos en que de una manera más seria y reflexiva se ha expuesto nuestra doctrina...

Nuestra aspiración es aspiración de libertad, pero también de unión y solidaridad con los demás pueblos .

Esta idea extremada y simplista (el separatismo) es incompatible con el carácter progresivo del pueblo catalán, que tiene conciencia de la solidaridad humana y de la tendencia a darle organización efectiva por medio de federaciones de pueblos cada día más comprensivas ."

Pocos días antes del 24 de marzo, edición de la noche, se decía: "La acusación de separatismo es una acusación completamente falsa; es el *truc* habitual, que tanto resultado les dió cuando, vistiendo de patriotismo sus concupiscencias políticas, creyeron en peligro la unidad de la patria porque Durán y Bas era ministro. El Catalanismo no es separatista. El Catalanismo quiere la prosperidad de Cataluña, quiere la autonomía de Cataluña. Anima a reformar la actual constitución, injusta y depresiva para su dignidad, y presenta a las demás regiones españolas otro plan de vida común, más amplio, más progresivo, más conforme a la verdadera naturaleza de la sociedad española, más conveniente a sus intereses; un plan que recoge y fomenta la vida donde la encuentra, donde está naturalmente, sin concentrarla violentamente con centralizaciones absurdas, ni triturarla violentamente también, con descentralizaciones descabelladas.

Que unos pongan como fundamento científico de esta aspiración política la teoría regionalista de la variedad dentro de la unidad; que otros tengan a España, no por organismo único con una sola individualidad, sino por agrupación de dos o más organismos, de dos o más individualidades sociales, unidas

seado siempre mantener firme, incólume, inalterable a través de los siglos, la unidad española. Es más, nuestros esfuerzos, los esfuerzos del regionalismo, los esfuerzos de Cataluña, han tendido siempre a hacer más fuerte y sólida la unión; porque se separan los socios incompatibles, se emancipan las colonias de las metrópolis opresoras, se desatan las provincias agrupadas por la fuerza; pero no los socios bien avenidos, las colonias autónomas, las provincias unidas por vínculos de interés, de bienestar, de respeto mutuo a sus peculiares instituciones de administración y de gobierno. No se hubiera liquidado fatalmente para España todo su imperio colonial, si, aprendiendo la lección que dió a Inglaterra la emancipación de los Estados Unidos, hubiese España rectificado su política colonial como la rectificó Inglaterra dando libertad y autonomía a sus colonias. Ni la guerra de Cuba hubiera estallado otra vez, con sus secuelas la sublevación de Filipinas, la intervención norteamericana y el Tratado de París, si se hubiesen atendido con oportunidad las repetidas instancias de los autonomistas cubanos y los compromisos en la paz del Zanjón contraídos por España. ¡Cuántos desastres, cuántas humillaciones, cuántas pérdidas dolorosas en hombres y capitales y grandes territorios se habrían evitado! (1).

---

pero distintas, asociadas pero no confundidas; nada implica. La aspiración práctica es idéntica siempre."

Es significativo recordar también que cuando Silvela presentó su proyecto, hoy ley, contra el separatismo, en el Parlamento había dos diputados catalanistas y, en tanto creyeron que no rezaba con ellos y sus ideas, que no hicieron la menor observación ni oposición ni siquiera pidieron se aclarasen sus vaguedades. Después la experiencia nos ha enseñado que en manos apasionadas, dicha ley, dictada contra el separatismo, servía únicamente para perseguir al regionalismo!

(1) En Cataluña se manifestó en repetidas ocasiones la opinión pública favorable a una solución justa y racional del problema cubano. Cuando se debatía la cuestión de las relaciones económicas de Cuba con España, una importantísima asociación económica catalana presidida por un eminente productor de marcada significación catalanista, levantó enérgicamente la voz en contra del régimen de favor para la metrópoli que era régimen de opresión para la colonia; y los diputados catalanes, adictos a la política del *Fomento del Trabajo Nacional*, votaron en favor de las justas aspiraciones de los cubanos. Pero se quería favorecer a toda costa a los fabricantes españoles de azúcar y a este interés se sacrificó el de Cuba. No como se ha dicho algunas veces, en favor de la industria catalana, que no necesitaba de dicho privilegio, hasta el punto de que aun hoy sigue siendo apreciada en dicho mercado.

Esto por lo que se refiere al aspecto económico del problema cubano. En cuanto al social y político, baste recordar que al proyectar Maura sus reformas de Cuba, los periódicos catalanistas las aplaudieron, si bien las encontraban in-

«En dónde tiene su foco el separatismo.»

El foco del separatismo está, pues, en los centros ministeriales; está en la política de desgobierno, de arbitrariedad administrativa, de opresión de las provincias y colonias. Está en la centralización inepta, impotente, estúpida, que hace de los organismos de gobierno un obstáculo insuperable opuesto al desenvolvimiento de todos los progresos. El Estado, que, en los países cultos, es el primer agente de civilización, de riqueza, de cultura, en España es el mayor enemigo de todas las empresas de este carácter, y sale al paso de todas las iniciativas sanas, para entorpecerlas y dificultarlas. Corporaciones y particulares saben, por repetidas experiencias, que en el Estado forman ya una segunda naturaleza, por lo inveteradas, las injusticias, las defraudaciones, las expoliaciones; que no hay ley que el Estado no infrinja, si su interés lo pide; que no hay liquidación que se verifique, si en contra suya debe resultar; que no hay detentación de fondos municipales o provinciales que no mantenga a todo trance, saltando por encima de las leyes por él mismo fabricadas. Corporaciones y particulares saben, asimismo, que no hay justicia administrativa, sino favor a los amigos y correligionarios: que hay reales órdenes y reales decretos y precedentes para fundamentar las resoluciones más contradictorias, siempre que al capricho ministerial convengan; y que la administración de justicia sufre la coacción del poder, que inclina del lado que le conviene su balanza, echando en el platillo el traslado, el ascenso y la excedencia. Y cuando todo esto no basta, aquí está el Parlamento y vengan leyes do quieren ministros. El Estado, más que Estado, es *Fisco*, un fisco inmenso, voraz, insaciable, al servicio de una inmensa *burocracia*, dirigida por una *oligarquía*

---

suficientes, y cuando ya en plena guerra de separación Sagasta y Moret decretaron tardíamente la autonomía, de Cataluña recibieron innumerables plácemes y felicitaciones.

Cuba sería aún española si se hubiese atendido a los autonomistas cubanos: en vez de hacer fracasar por todos los medios, la violencia inclusive, su obra de unión y de solidaridad con España. Se destruyó el autonomismo en beneficio de los separatistas que con ello quedaron dueños del campo. Se hizo imposible la vida política a los autonomistas, porque éstos trabajaban dentro de las leyes y por lo tanto a su alcance y al de las autoridades; pero al quedar anulado el freno del autonomismo, pudieron los separatistas minar sordamente la opinión cubana, porque por su naturaleza revolucionaria, el separatismo no se prepara con mítines y elecciones y campañas periodísticas, y por lo tanto los temperamentos violentos que alcanzaban al autonomismo, eran impotentes para detener la obra de los separatistas, que antes por el contrario con este régimen resultaba altamente favorecida.

política que simula un Gobierno constitucional, pero que en realidad gobierna con perfecto absolutismo: pues su voluntad es ley que el Parlamento registra, su voluntad es fallo que el Consejo de Estado y demás organismos superiores refrendan, su voluntad es sentencia que los jueces y magistrados firman. Así no hay ley, ni justicia, ni derecho: así reina el capricho; así el Estado queda convertido en el primer enemigo de España y de los españoles.

Pues bien, a esa oligarquía, a esa burocracia, a ese fisco que hacen las veces de Estado, culpables de toda suerte de abusos y de inepcias, debemos pedir permiso aun para mover el pie todos los españoles. Ante ellos, todos los ciudadanos son menores de edad, incapacitados sujetos a tutela, ineptos para formar juicios acertados, para adoptar resoluciones bien fundadas, sin el concurso de las luces de esa burocracia, sin la garantía de su examen y de su permiso. Ayuntamientos y Diputaciones, y corporaciones de todas clases, son incapaces también, y también a los organismos de esa burocracia deben pedir sumisamente el correspondiente beneplácito. Y cada día crecen sus pretensiones, cada día aumentan sus ingerencias, sus limitaciones a la libre actividad de ciudadanos y corporaciones; cada día oponen más resistencias y obstáculos a las aspiraciones de libertad, de descentralización, de autonomía.

«Efectos de la política centralizadora: la desmembración de España.»

De ahí nace el desvío de los pueblos y del desvío brota la aversión. Así se fué preparando la insurrección de las hoy repúblicas libres de la América latina; así se ha preparado la insurrección de Cuba y Filipinas. Es en Madrid político donde se labora la ruina de España, es en Madrid donde se ha consumado. Los enemigos de la integridad de España son los que en Madrid han sostenido esta funesta política de opresión y de capricho, los que con esa política ciega, ignorante, suicida, han acabado con el poder militar y naval de España, los que han hecho de España una pequeña nación de tercer orden, sin voz ni voto en el mundo, los que por no mudar de política han reducido, de amputación en amputación, el territorio nacional a sus límites raquíticos de hoy, separando de la corona de España a Portugal, Holanda, Nápoles, Sicilia, Cerdeña, Milán, Artois, Flandes, Rosellón, Franco Condado, Bélgica, Malta, Gibraltar, La Florida, las Pequeñas Antillas, Méjico con California y Tejas, la Argentina, Chile, Uruguay, Bolivia, Perú, Colombia, Venezuela, el Ecuador, Costa Rica, Honduras, San Salvador, Guatemala, Nicaragua, Borneo, Joló, las Carolinas, Ma-

tianas y Palaos, Cuba, Puerto Rico y Filipinas, esto es, cien Españas más ricas y dilatadas que la actual. Y esos fautores del hundimiento de España, esos desmembradores de sus dominios, esos eternos separatistas, tienen el cinismo de acusar de separatismo a sus enemigos, a los que quieren hacer cesar de una vez su desenfrenada carrera de desastres; y alarman con su gritería el Capitolio y alardean con exageradas contorsiones de patriotismo y de honor nacional, cubriéndose con la bandera española y declarando ataques a España, a su integridad, a su honor, los ataques contra ellos dirigidos. Así en las plazas sitiadas propalan voces de traición y menudean las acusaciones los verdaderos traidores que, afectando un celo exagerado, encubren su obra criminal.

«Lo que quiere Cataluña.»

Contra la organización culpable de tan espantosa decadencia, contra la oligarquía política y periodística que hoy la sostiene y mangonea, contra los procedimientos de administración (!) y de gobierno (!) en esta organización arraigados y de esta oligarquía habituales, dirige sus esfuerzos el regionalismo catalán. Transformar la vida y constitución del Estado, substituir la política, que tantos desastres ha engendrado, por una nueva política más justa, más progresiva, más acomodada a las necesidades y corrientes de los tiempos modernos; más respetuosa de los sentimientos y aspiraciones de todas las regiones que integran España, tal es nuestro ideal, nuestro objetivo.

Cataluña quiere una constitución española amplia, libre, expansiva, que organice un poder fuerte, representante de la unidad española, y deje a las regiones plena libertad para resolver, sin ofensivas tutelas ni perturbadoras ingerencias, los negocios peculiares, privativos, interiores de las mismas; Cataluña quiere una organización política que respete el hecho de la variedad de las regiones sin detrimento del hecho de su unidad, como elementos componentes de España; Cataluña quiere remozar a España, renovarla, substituyendo el régimen de opresión y uniformismo, copiado de Francia, con un régimen semejante al que contiene en su parte orgánica el programa del partido republicano federal, semejante al que en sus manifiestos bosqueja el partido tradicionalista, semejante al que una parte del catalanismo formuló en 1892 con el nombre de *Bases de Manresa*, que es semejante al régimen vigente en Alemania, en Suiza, en los Estados Unidos, al régimen que los grandes hombres de Inglaterra preparan para constituir

la *Greater Britannia*, el imperio Británico. De este modo se constituyen las grandes naciones, de este modo se forman las unidades sólidas. Que todas las regiones encuentren satisfechas sus aspiraciones dentro de España, que ninguna sea humillada ni oprimida en ninguno de los elementos de su personalidad, que participen con equitativa proporcionalidad en el gobierno de la colectividad; y los vínculos del amor, del bienestar, del interés común, harán de todas ellas un bloque fuerte, compacto, inconmovible. Pues nunca se ha visto aspiración alguna separatista en países bien gobernados, cuyos derechos y sentimientos hayan sido respetados por el poder público.

«El regionalismo no debilita el poder del Estado.»

Y no se crea que semejante constitución federativa sea causa de debilidad para los Estados. Ningún poder tan vigoroso e incontrastable como el del gobierno imperial de Alemania, a pesar de ser Alemania una federación de Estados autónomos, cada uno de los cuales tiene su poder ejecutivo, su parlamento, su poder judicial propios. Ningún poder tan efectivo como el del gobierno federal de los Estados Unidos, a pesar de tener los Estados federados absoluta autonomía, mayor aún que la de los reinos germánicos. Fuertes y respetados en el interior, son estos poderes respetados y fuertes en el exterior, y cuando los vaivenes de la política les obligan a luchar con naciones unitarias, con Estados centralizados, el choque demuestra la mayor solidez y fuerza de los organismos federales respecto de los unitarios: ejemplo, la *débâcle* de Francia regida por el centralizador imperialismo napoleónico; ejemplo, la derrota de España por el ejército federal de la República Norteamericana.

«El régimen unitario paraliza, por congestión, la vida del Estado.»

Es que quien todo lo quiere, todo lo pierde; quien demasiado abraza, nada retiene. Les pasa a los Estados centralizadores lo que a Felipe II, que a pesar de sus grandes dotes personales, queriendo, por desconfianza de los demás, resolver por sí mismo todos los asuntos, sin distinción de clases ni categorías, a todas partes iba seguido por montañas de papeles que crecían sin cesar. Se atrasaban así todos los negocios y la máquina del Estado rodaba vertiginosamente sin moverse, sin avanzar, sitiada por infranqueables barreras de expedientes. Quien todo lo quiere resolver, lo resuelve mal todo: así lo pequeño como lo grande, lo trivial como los trascendente. Aquí está la clave de la esterilidad tradicional de los Gobiernos españoles. El nombramiento de alcaldes, la designación

de jueces municipales, la provisión de empleos aun los más humildes, los asuntos administrativos de interés local, la inspección de tal o cual municipio, una huelga de estudiantes, la subasta de un puñado de hectáreas de monte, y cien negocios más de este mismo calibre, paralizan la vida del Estado, absorben toda la actividad de los gobernantes, que no pueden cuidar, por imposibilidad material, y no cuidan, de los grandes intereses de la cultura, de la producción, de la colonización, de la política interior, de la defensa nacional, esto es, de las grandes funciones nacionales que absorben casi exclusivamente las energías de los Gobiernos en los países civilizados. Y así van, entre nosotros, de perdidas estas cosas.

«División del trabajo inherente al régimen regionalista.»

En cambio, en los países organizados federativamente, el poder central queda aligerado de todo lo especial y privativo de las regiones y no debe cuidar más que de las funciones fundamentales, de los grandes intereses nacionales: relaciones internacionales, aranceles, tratados de Comercio y Aduanas, ejército de mar y tierra, obras de defensa y enseñanza militar, correos y comunicaciones ferroviarias, telegráficas y telefónicas interregionales, obras públicas interregionales también, reforma de las ramas de legislación común a todo el Estado, justicia federal. De este modo se establece una división del trabajo que, como siempre, se traduce en aumento de habilidad, en superior perfección de la obra realizada. Y gobiernan y administran mejor y más de prisa las regiones lo suyo, lo que tienen cerca y conocen perfectamente, y sin el peso muerto de los asuntos regionales, gobierna y administra mejor y más de prisa, sin funestos retardos ni vergonzosos olvidos, el poder central los grandes intereses nacionales. Así se explica la altura sin igual a que en orden de funciones de gobierno han llegado Alemania, los Estados Unidos e Inglaterra; así se explica el estancamiento y la decrepitud de todos los países centralizadores.

«Ventajas que reportaría al poder central.»

Cuando en Madrid no deban ocuparse en si conviene o no un nuevo urinario en el puerto de Barcelona, o en si un propietario de Argentona puede o no hacer pasar una cañería a través de una carretera, o en si Sánchez y no Gutiérrez debe ser juez municipal de Torrelodones, o en si las cloacas de Santander han de tener tanto de ancho o de altura, o tal vía de reforma de Sevilla o de Valencia debe pasar diez metros más arriba o más abajo, podrán negociar a tiempo la prórroga de un tratado que expira, sin ser

cogidos de sorpresa como recientemente por el Convenio de Suiza; podrán tener los Aranceles estudiados a tiempo, con años de antelación previstos; podrán saber lo que significa en inglés *control*, y mandar a las conferencias diplomáticas personas que hayan tenido tiempo de estudiarlo; podrán tener escuadras preparadas y bien municionadas cuando se las necesite, y Estado Mayor, y tropas, y cañones, y defensas, cuando todo esto sea preciso. Y como no les distraerían de estas cosas las pequeñeces que ahora les absorben, cuidarían del ejército y la armada, como Alemania cuida de los suyos, y sabrían el estado y la importancia del ejército y la armada de los demás países, especialmente de los posibles enemigos, y no les pasaría entonces que una escuadra tuviese que encerrarse en un puerto o correr temerariamente a la destrucción abandonándolo, ni que una plaza tuviere que rendirse casi sin luchar, por falta de medios de lucha, como les pasó a Manila y Santiago.

«Ventajas que reportarían las regiones.»

Esto por lo que toca a las ventajas que reportaría del régimen regionalista el Estado, ventajas que, naturalmente, refluyen en beneficio directo de toda la nación. Pero se conseguiría además una resolución más acertada, una gestión más inteligente, rápida y afectuosa de los negocios regionales y de los problemas privativos de las regiones, que serían tratados y resueltos conforme al sentir general de la región, en armonía con su espíritu y sus aspiraciones. Entonces podría solucionar Andalucía su cuestión agraria y transformar sus latifundios; Cataluña sus problemas de organización industrial, su cuestión social y el anarquismo; Galicia la excesiva división de su propiedad y la emigración, y Castilla la usura, y la despoblación del campo, y todas realizar las obras públicas, fundar las instituciones, crear las enseñanzas, fomentar las costumbres indispensables para obtener un completo aprovechamiento de sus energías económicas, de sus elementos morales, y elevarse así a miembros intensamente vivos de un gran Estado. Y entonces, acertadas o no las soluciones, en la opinión general de la región se fundarían y nunca podría, como ahora, achacarse al Estado, al Poder Central, su odiosidad, o su impopularidad, o su inconveniencia.

Mayor fuerza, estabilidad y solidez al Estado; mayor aptitud para ejercer el poder central las grandes funciones nacionales; mayor facilidad para resolver cada región sus problemas peculiares;

y, en consecuencia, aumento de prosperidad, de orden, de bienestar en el interior y aumento de consideración, influencia y fuerza en el exterior; tales son las ventajas del sistema regionalista, que, con los prestigios de éxito en las naciones más progresivas, presenta Cataluña, como remedio de comunes e inveterados males, a las demás regiones españolas.

«Necesidad de la evolución y programa mínimo realizable en la actualidad.»

Conocemos, sobradamente, los inconvenientes de los cambios bruscos y radicales para pretender que sea de un solo golpe, de una vez, implantado este régimen. Las transformaciones más profundas y duraderas son las que más lentamente se verifican, por suave e insensible mutación de las ideas, por reformas parciales y sucesivas, por evolución de lo existente, que, sin estériles destrucciones, mediante sabia gradación de estados intermedios, va encaminándose a un nuevo régimen, actuación más o menos exacta del ideal antes futuro y lejano.

Pero es preciso dar, de una vez y sin tardanza, el primer paso por esta senda de regeneración y de progreso.

La opinión pública está ya suficientemente preparada para llevar a la práctica un conjunto armónico de reformas, cuyo éxito aquilataría la bondad del regionalismo, provocaría entre gobernantes y gobernados corrientes de confianza y simpatía, y despertaría, en unos y otros, ardores de fe y de ideal, sueños de esperanza en el porvenir, alientos, en una palabra, para llevar a feliz término la completa renovación de España.

Se impone, en primer lugar, el hecho de la existencia de diversidad de lenguas. Es la lengua la expresión más elevada de la personalidad moral de las regiones, el tesoro de su vida intelectual, el centro de sus amores. Tratar con consideración y respeto las lenguas regionales es el primer paso, y uno de los más eficaces, en la senda de una cordial inteligencia entre el Estado y las regiones.

Para ello es conveniente que las leyes no prescindan de este hecho de la variedad de lenguas, que no lo desconozcan, porque, al fin y al cabo, las lenguas existen y es por lo tanto inevitable o bien que los ciudadanos queden violentados en sus más íntimas afecciones, en sus necesidades, incluso en su derecho a la igualdad ante la ley común, o bien que las leyes tengan en cuenta la diversidad de lenguas de los ciudadanos españoles y a ella se conformen. Y esta es la única solución justa, ya que, en definitiva, existen las leyes para los ciudadanos y no los ciudadanos para las leyes.

Que en la contratación particular, que en los actos de última voluntad, por su naturaleza tan íntimos, tan llenos del calor sagrado de la familia, que en las declaraciones judiciales, que en los juicios por jurados, sea permitido usar la lengua propia. Que, en consecuencia, se reformen las incompatibilidades, y se pida a los jueces y magistrados, lo que a los notarios ya se pide, esto es, el suficiente conocimiento de la lengua del país para comprenderla.

Hermanadamente con las lenguas, persiste en varias regiones el tronco venerable de un régimen jurídico propio, nervio de su constitución familiar y social. Entregados estos organismos jurídicos sin defensa alguna a la jurisprudencia del Supremo y a las resoluciones de la Dirección general de Registros, se trae a ellos graves perturbaciones, pues son interpretados a la luz de principios y sentimientos jurídicos diferentes, y hasta opuestos, a los que en ellos palpitan.

No merecen que así se les destruya cuando han hecho la felicidad de innumerables generaciones y cuentan con la inquebrantable adhesión y el ferviente cariño de las actuales. Fácilmente el Estado podría dar satisfacción a esos justos sentimientos, organizando en el Supremo una sala especial encargada de la casación de los asuntos de regiones forales, y exigiendo a los jueces y magistrados conocimiento del derecho civil de la localidad a que vayan destinados.

A pesar de la división del territorio en provincias y de los muchos años transcurridos, persiste vivaz e indestructible la personalidad de las antiguas regiones. Es más, su existencia, como hecho social, se impone y sobrepone a la existencia puramente administrativa de las provincias.

Es necesario, pues, no prescindir sistemáticamente de ellas, como ciegamente se viene haciendo. En ellas cristalizó la vida de nuestra sociedad, en ellas hay que buscarla, si se quiere de veras dar con ella. Así desaparecerían de una vez injusticias tan grandes como las que a causa de esto se producen; así no pasaría, como acontece hoy, que solamente una provincia beneficia de las grandes ventajas de contar en su seno la antigua capital de la región, producto del esfuerzo y la elaboración de la región entera. Barcelona, por ejemplo (y el mismo caso se da en las otras regiones) es una creación de Cataluña entera, en la cual tienen parte considerable las provincias de Gerona, Lérida y Tarragona; y, sin embargo,

solamente la Diputación de Barcelona beneficia de los grandes recursos de la capital, y en tanto se baña en la abundancia, las Diputaciones de las otras provincias no pueden realizar, por su escasez de fondos, obras públicas importantes. Crear, pues, por encima de las provincias y respetándolas, organismos administrativos que den efectividad jurídica al hecho social indestructible de las regiones, es una necesidad que se impone con urgencia, y nada más natural que confiarles con cumplida autonomía la realización de obras públicas y el sostenimiento de instituciones de cultura, dándoles para ello los beneficios del cobro de las contribuciones directas y de su concierto con el Estado.

El robustecimiento de la vida municipal, hoy anémica y viciada por la uniformidad de la legislación y por su espíritu centralizador, es también necesidad vivamente sentida. Es absurdo dar la misma organización a Madrid o a Barcelona, que a un villorrio de cien habitantes. Y no lo es menos atar con mil ligaduras los miembros todos del municipio y, una vez sujeto y maniatado. decirle: muévete, anda, vive.

Es preciso, pues, darles libertad, recursos propios y constitución adecuada.

Elemento primordial de la vida moderna es la cultura. Ningún país ha sido grande sin que, primeramente, de su fuerza intelectual se haya preocupado, y ya la experiencia nos ha enseñado con amargas lecciones que nada puede esperar la cultura de las actuales Universidades, centros administrativos destinados a la fabricación de títulos de licenciado o de doctor, en vez de centros de investigación científica y de renovación intelectual. El Estado inmiscuyéndose en la Universidad la ha matado y, en vez de un organismo vivo, con movimiento e iniciativas y carácter propio, cual las Universidades alemanas e inglesas, ha resultado una rueda más en el inmenso acopio de ruedas inútiles, que no mueven nada, que va haciendo la administración española.

Y no se puede acabar con este estado de cosas vergonzoso, sin acudir a los procedimientos de autonomía en que se fundan los grandes centros de cultura del extranjero.

Finalmente: no es posible en estos tiempos de pujante industrialismo olvidar que, además de una buena organización administrativa y de un ambiente de cultura, deben los pueblos ser ricos para pesar en el mundo. La vida económica es preocupación ince-

sante de los Gobiernos civilizados y en ningún país es tan necesario este cuidado como en España, tan alejada de la corriente universal. Es incalculable lo que en este capítulo hay que hacer; baste citar solamente, por vía de ejemplo y por encauzar al mismo tiempo la actual aspiración de la producción catalana, la aplicación de las admisiones temporales y el establecimiento de zonas neutrales.

Y no hablamos aquí de reformas en provecho de la agricultura, aunque una de las más eficaces es, a nuestro entender, la institución de zonas neutrales, porque afortunadamente, están en la conciencia de todos los partidos, aunque, triste es decirlo, se quedan en proyecto o se desfiguran por influencias de particulares y colectividades, o por presión de compromisos políticos que tornan infecundas las iniciativas más provechosas, revelando otro de los aspectos del centralismo.

Algunas de las aspiraciones que acabamos de indicar han recibido palabras de aprobación de labios del rey Alfonso XIII, que, con simpatía, habló solemnemente de la lengua catalana en el *Instituto Agrícola Catalán de San Isidro* y con simpatía acogió las ansias de autonomía regional y municipal que en el Salón de Ciento de Barcelona, en presencia del ministro de la Guerra, le fueron expuestas. Otras como la creación de una sala del Supremo para los recursos de regiones de derecho especial, cuenta con la adhesión de gran número de corporaciones de los países forales. Otras como la creación de organismos regionales y la concesión de conciertos económicos a los mismos, fueron consignadas en público documento por el general Polavieja. Así como la autonomía universitaria, que, catedráticos de diferentes universidades, han proclamado también remedio único al deplorable estado de las mismas. Y por demás es recordar cuanto a favor de descentralización, de autonomía municipal, de libertades locales, se ha dicho por los prohombres de todos los partidos. No son, pues, estas reformas patrimonio de un partido, de una provincia, ni de una clase: son ya aspiración general digna de ser inmediatamente atendida y aceptada.

Forman, pues, en resumen, este programa de reformas inmediatamente aplicables, los siguientes extremos:

Respeto a las lenguas regionales.

Supresión de las incompatibilidades de jueces y magistrados,

exigiendo, por el contrario, determinado tiempo de residencia en las regiones de derecho foral y conocimiento de las leyes y lenguas de la región en que deban ejercer sus funciones.

Creación de una sala en el Tribunal Supremo encargada de los recursos procedentes de las regiones de derecho especial.

Creación, respetando las actuales Diputaciones, de organismos regionales para fines de instrucción y obras públicas, y establecimiento de conciertos económicos con las mismas.

Autonomía municipal.

Autonomía universitaria.

Aplicación del régimen de admisiones temporales y establecimiento de zonas neutrales, sin perjuicio de todas las garantías necesarias para evitar el contrabando.

Este es el camino de la resurrección de España. Los que de veras la deseen, los que de su existencia y de su grandeza se preocupen, los que de verdad, hondamente, vivamente, amen su honor y su integridad, saben cómo han de proceder para que sea próspera y fuerte y respetada. Los que se encuentran bien con el estado actual, los que viven de la ruina de España, pueden como hasta ahora seguir cubriendo con el pabellón nacional sus crímenes de lesa patria: tarde o temprano verán las demás regiones españolas su torpe manejo, y juntas todas salvarán este desgraciado país, como en sus grandes crisis lo han salvado.

12 enero 1906.

ALBERTO RUSIÑOL, *senador por las Económicas de la segunda región y diputado electo por Vich.* — EL MARQUÉS DE CAMPS, *senador por Gerona.* — IGNACIO GIRONA y FEDERICO RAHOLA, *diputados por Barcelona.* — LEONCIO SOLER Y MARCH, *diputado por Manresa.* — FRANCISCO ALBÓ Y MARTÍ, *diputado por Olot.* — S. DE LA TRINIDAD RIUS Y TORRES, *diputado por Mataró.* — JOSÉ BERTRÁN Y MUSITU, *diputado por Villanueva.*

CAPÍTOL X

Sumari. *La impugnació del projecte de llei de Jurisdiccions i la formació de Solidaritat Catalana. — L'informe impugnant el projecte de llei de Jurisdiccions presentat al Senat pels diputats regionalistes.*

En presentar-se el projecte de llei de Jurisdiccions al Parlament, la Lliga Regionalista va creure necessari solidar més els nexes establerts entre els catalanistes i els republicans, unint amb una sola representació tots els autonomistes. A l'efecte es convocà una reunió a darrers del mes de gener del 1906 a casa del president de la Lliga Regionalista, en Rusiñol. A aquesta reunió foren convocats senadors, diputats i representants de tots els grups autonomistes, federalistes, tradicionalistes i de totes les tendències del catalanisme, i acordaren que en aquells moments s'havia de cridar també els representants de la Unión Republicana: així es constituí la Solidaritat Catalana.

La Lliga Regionalista posà des d'aquell moment la seva organització i les seves oficines i els seus homes al servei del moviment contra la llei de Jurisdiccions. Al Parlament es pronunciaren eloqüents i vibrants discursos pels representants parlamentaris de Catalunya, impugnant el projecte de llei de Jurisdiccions que havia presentat el Govern com una llei d'excepció per acabar amb la propaganda dels ideals catalanistes. Amb la impugnació del projecte de llei de Jurisdiccions s'anava forjant la Solidaritat. Els diputats catalans de totes les significacions i de totes les tendències la combatien, i el que augmentava encara més la unió dels republicans amb els catalanistes era el fet de rebre aquells les més cordials

i entusiastes felicitacions dels diputats catalanistes a cada intervenció que feien contra aquella llei. Amb tot, el projecte de llei de Jurisdiccions anava seguint endavant, desgraciadament.

Aquesta llei significava la conculcació dels principis de dret natural, i contra tota justícia hi eren castigats com delictes d'ofensa a l'exèrcit i a la pàtria actes polítics que res no tenien a veure amb una cosa ni amb l'altra, i hi eren exclosos de la jurisdicció ordinària els suposats responsables per sotmetre'ls a una jurisdicció de classe, la qual cosa era tant com treure'ls de les possibilitats de la justícia per sotmetre'ls a les vergassades de l'arbitrarietat governamental.

Passat el projecte de llei de Jurisdiccions a la Comissió dictaminadora del Senat, els diputats regionalistes van presentar un dictamen impugnant-lo; aquest dictamen era redactat per en Prat de la Riba.

Aquest dictamen determinà, a la Comissió informadora del Senat, modificacions essencials en el projecte de llei, i potser l'hauria enterrat per sempre, si la pressió de certs elements no l'hagués mantingut per damunt de totes les raons i conveniències. Aquest dictamen, de data 24 de gener de 1906, diu així:

Excelentísimo Señor:

La extraordinaria importancia del proyecto acerca de la cual esa Comisión debe dictaminar nos mueve a informar por escrito. La oración parlamentaria por preparada y serena que sea puede entrañar divorcio entre el pensamiento y la palabra o dejarse arrastrar por influencias de momento, y es necesario que el criterio de la minoría regionalista quede sentado de una manera clara y precisa.

«La cuestión catalana. — Informe acerca del proyecto de Ley sobre los delitos contra la patria y el ejército, dirigido al Senado por los diputados regionalistas don Alberto Rusiñol y don Francisco Albó.»

La especial situación política de las ideas que representamos nos permite examinar el proyecto con extrema imparcialidad. No puede desviar nuestro juicio el temor de perder las ventajas del poder porque alejados vivimos del mismo por insuperables distancias. No hemos de lisonjear al ejército mendigando su apoyo para cambiar las instituciones porque el sistema regionalista es compatible

con el régimen actual y por suave evolución ha de imponerse; ni tampoco podemos dejar de estimarle como sostén que es del orden social y de la paz pública. No hemos de hacer la causa de los separatistas de quienes ha sido siempre duramente combatida la política regionalista, ni podemos incurrir en vulgares errores de diagnóstico y de tratamiento que en vez de extirpar el mal han de exacebarle y favorecer su difusión.

«I—El proyecto constituye una ley de excepción y una fórmula de tiranía.»

Séanos permitido ante todo consignar cuán impropio es el momento actual para hacer obra de legislador que siempre ha de ser obra de serenidad y de justicia. Vivo, no resuelto un grave conflicto, exacerbadas las pasiones, caliente aún el aire que respiramos por el ardor de gritos de lucha y de combate, la intervención del poder no puede substraerse a las exigencias del ambiente dominante y necesariamente debe afectar, y realmente afecta actitudes de sobreexcitación y de violencia. La serena impersonalidad del legislador, que situado encima de las luchas candentes va formulando tranquilamente el nuevo derecho, ha cedido el paso en el proyecto que examinamos al luchador apasionado que transforma en ley sus exaltaciones, sus conveniencias o sus temores; y como siempre que se ha legislado bajo la presión de las circunstancias, en pleno hervir de las pasiones, ha resultado una ley de excepción que vale tanto como decir una fórmula de tiranía.

Tal es la impresión que ha causado también ese proyecto a la mayoría de los que en Madrid y en España entera lo han examinado sin distinción de ideas políticas ni de escuelas filosóficas. La desproporción de las penas, puesta de relieve por los propios defensores de la jurisdicción militar; la inconstitucionalidad de otros preceptos evidenciada por eminencias de la tribuna y del foro. son acusaciones que se dirigen a la justicia de sus prescripciones, que proclaman su excepcionalidad.

Pero ya que la cuestión batallona de las jurisdicciones desviando la atención ha privado de percibir en toda su magnitud ese carácter de la ley en proyecto y los gravísimos peligros que de la misma pueden derivarse, permítannos los dignos miembros de esa Comisión que insistamos en señalarlos.

«Sistema fundamental del Código penal vigente. Es violado por el proyecto.»

Timbre de gloria de la legislación española es nuestro Código penal que puede soportar ventajosamente la comparación con análogos monumentos legislativos de otros países. Es principio capital de este Código, trasunto de la doctrina de libertad domi-

nante en los países de régimen constitucional, penar actos, penar hechos, nunca doctrinas. Dentro del sistema del Código una doctrina, una teoría, un sistema, no son nunca punibles en sí mismos, aun cuando vulneren o barrenen las grandes instituciones sociales que el propio Código defiende: únicamente castiga éste los hechos encaminados a la destrucción de tales instituciones y la excitación por medio de la prensa o el grabado a cometerlos.

Así, por ejemplo, se puede en libros y periódicos sostener las ideas republicanas, referir las ventajas del gobierno republicano sobre la institución monárquica, hacer profesión de fe de esta doctrina y propagarla. Nada de esto incurre en la sanción del Código penal. Para caer en los preceptos de éste son precisos hechos violentos encaminados a derribar la monarquía o gritos, artículos o excitaciones de otra clase dedicados a promover la comisión de semejantes hechos.

Así, desde Mariana hasta hoy la doctrina del regicidio, esto es, la doctrina que sostiene la legitimidad de matar al rey en determinadas circunstancias, no ha sido nunca materia de delito como tal doctrina. Libremente se ha consignado en libros y opúsculos, que libremente han circulado, esta tesis. La Ley penal no ha intervenido, la Ley penal no interviene sino para castigar el hecho del regicidio o la excitación a cometerlo.

Así también en libros extranjeros que libremente circulan por España, en traducciones españolas, en periódicos y en discursos se ha sostenido la doctrina anarquista, se ha dicho que la sociedad actual con sus instituciones fundamentales debe ser destruída, que la patria es una invención burguesa para dominar al obrero, que la religión y la monarquía y la familia y el Estado y la Patria han de ser aniquilados porque son la fuente siempre abierta de todos los males del proletariado. Y el Código penal en ningún país constitucional, interviene aún. La doctrina con ser doctrina de odio y de muerte no es penada; el Código penal interviene cuando el periódico excita concretamente a realizar hechos de destrucción o cuando se levanta el brazo armado de explosivos.

Castigar, pues, una doctrina como se hace en el art. segundo del proyecto, es inusitado, es una novedad que choca con los precedentes, con las tradiciones de la legislación española lo propio que con las doctrinas de libertad imperantes en todos los países constitucionales. Equivale a renegar de la historia constitucional,

de los principios que motivaron las interminables convulsiones, revueltas o insurrecciones del siglo XIX, de los principios que constituyen el nervio de la vida democrática. Es, desde el punto de vista democrático, una regresión, una reacción, un retroceso.

«Principio capital del derecho público moderno. Es violado por el proyecto.»

Precisamente el derecho moderno en frente del derecho de la Iglesia — y nótese que enunciamos hechos, no formulamos teorías — se basa precisamente en este principio: el libre examen, la libertad de pensar, la libertad de emitir toda suerte de doctrinas. Todos los reformadores, todos los revolucionarios, todos los creadores del régimen actual, en este principio se fundaron, de la sagrada intangibilidad de este principio hicieron el nuevo dogma, el único dogma de la nueva era. Y cuantas infracciones de este principio, cuantos procesos registra la historia en que alguien es condenado por profesar una idea cualquiera, son anatematizados, execrados, propuestos a eterno oprobio, y sus víctimas, como los Servet, Juan Huss y Etienne Dolet, elevadas a la inmortalidad.

Declarar delito una doctrina es herir al derecho moderno en su esencia, en el centro mismo de su corazón. Es volver a aquellos tiempos de las doctrinas lícitas e ilícitas, de los partidos legales o ilegales. Es hacer del Estado el supremo definidor de la verdad y del error, el nuevo maestro infalible, la nueva Inquisición. Y ciertamente no valía la pena de pasar por tantas luchas y convulsiones para ir a parar a semejante resultado.

Hay que tener lógica, y una vez aceptado un principio, es preciso aceptar todas sus consecuencias. Si se acepta el principio del libre examen en que nuestra Constitución está inspirada, es imposible penar las doctrinas y su exposición. Para poderlo hacer fuera preciso derogar la Constitución y renegar de los principios que la generaron.

En todos los países constitucionales se consideraría semejante disposición una apostasía. Frente a frente del libre examen generador de las instituciones futuras, de las transformaciones del porvenir, del derecho nuevo, admiten únicamente como defensa de lo actual, de lo establecido, de lo tradicional el castigo de los hechos violentos encaminados a cambiarlo o destruirlo y de las excitaciones a cometerlos; la transformación pacífica, libre, espontánea, legal por la difusión de las ideas, en todas partes es sagrada.

El propio proyecto de ley se mantiene dentro de estos prin-

cipios, bases del derecho público europeo, en lo tocante al ejército. Las doctrinas que niegan la legitimidad de la organización militar, las que proclaman la injusticia de los ejércitos y de su disciplina, las que presentan al ejército como instrumento de opresión de los obreros en manos de las clases privilegiadas, no son castigadas; se puede como hasta hoy seguir propagándolas sin incurrir en sanción penal alguna. Es más, aun tocante a la patria tiene el proyecto de ley dos medidas, dos criterios contradictorios: el criterio común a todas las legislaciones modernas y el criterio excepcional, arcaico, regresivo que ya en ningún país es tolerado. Así se puede dentro del criterio del proyecto barrenar en sus fundamentos la idea de patria, aniquilar en el corazón de las masas este sentimiento, predicar que la patria es una creación de los burgueses para explotar el proletariado, creación artificial, antihumana, injusta, arbitraria, violenta; enseñar que no se debe respetar, amar y defender la patria; que por todos los medios, la violencia inclusive, puede destruirse la patria; que por todos los medios, la violencia inclusive, debe destruirse el Estado y todas las instituciones en que se funda: religión, familia, propiedad. En cambio, con el nombre impropio de delitos contra la patria, se crea una categoría de delitos en que el delito consiste en profesar una determinada doctrina.

Si se impide la libre emisión de la doctrina a que nos referimos para evitar que el error se propague y perjudique al Estado, es que no se cree en la virtualidad de la verdad para imponerse por su propio valer al error; se niega el principio capital del régimen de libertad. Entonces hay que ser lógicos y castigar cuantos errores puedan perjudicar a la religión, a la patria, a la familia, a la propiedad y a la monarquía. Si es que temen la difusión de esas doctrinas porque no están seguros de la verdad de las doctrinas opuestas, tampoco están en terreno firme; no hay derecho para imponer el error. Y si ni temen esas doctrinas ni les preocupan y creen que en el libre comercio de las ideas deben ser batidas, ¿por qué razón proscribirlas como un delito y revestirlas de la excepcional aureola de la persecución?

Sería explicable, ya que no excusable, una violación tan inusida de los principios jurídicos modernos, si la excusara uno de esos sentimientos elevados y santos que tantos extravíos han ocasionado al desviarse, pero que son siempre respetables como el sentimiento religioso y el sentimiento patriótico. Si realmente se penase

6

en este proyecto las doctrinas contra la patria, las doctrinas que niegan o envilecen ese lazo sagrado que hace a los hombres dos veces hermanos, podría ser comprensible ya que no justificable semejante enormidad jurídica.

Pero no es así. No se castigan las doctrinas contra la patria, aunque tal parezca desprenderse del enunciado del proyecto; lo que se pena es algo más pequeño, más circunstancial, menos elevado· se penan las doctrinas que ataquen la integridad del Estado, en un determinado momento de su evolución histórica.

No se alegue que el Estado es la Patria y la Patria el Estado; tanto valdría decir que no existe patria española. Existía la patria alemana antes de que Bismarck crease el Imperio; existía la patria helénica antes de existir el Estado Griego, cuando las ciudades griegas eran Estados independientes. Si la Patria es el Estado, no existirá antes ni después del Estado, ni será nada distinto del Estado y por consiguiente no podrá haber más que delitos contra el Estado. Si existe con propia substantividad la patria española, si es algo real distinto y separado del Estado, su existencia será independiente del Estado y tampoco por lo tanto serán delitos contra la patria los ataques contra la integridad del Estado.

Fuera, pues, ambigüedades engañosas. Es lo cierto que seguirán libres todas las doctrinas; podrá blasfemarse de Dios, discutir y denigrar todas las religiones, desprestigiar la monarquía, negar la patria y destruir el sentimiento patriótico, barrenar la sociedad, la familia, la propiedad... La única doctrina que desde hoy no será lícita, la única doctrina que desde hoy castigará el Estado faltando a los principios jurídicos por él mismo proclamados, es la doctrina que afirma el derecho de emanciparse de su autoridad.

Esta es la verdad, despojada de vana palabrería. Si es denigrante, depresiva, vergonzosa, arrojar la cara importa y no el espejo. Todos los prodigios de retórica de la tribuna española unidos, son insuficientes para disimular el feroz egoísmo de semejante actitud.

Si no se cree en el derecho moderno, vuélvase francamente al antiguo régimen, niéguese la libertad del error y búsquese norma segura fuera de la falibilidad humana para distinguir las doctrinas verdaderas de las falsas. Si se cree que no existe magisterio alguno con derecho a imponerse a la razón humana, ni se cree en la virtualidad del régimen de libertad para seleccionar la verdad del

error, manténgase el derecho moderno con todas sus consecuencias. En ambos casos será honrada la actitud de los gobernantes. Pero proclamar pomposamente todas las libertades, en nombre de éstas destruir las autoridades tradicionales y ya dueño del campo someter el Estado al nuevo régimen a todos los demás organismos sociales, la Patria y la Iglesia inclusive, y librar únicamente del libre examen, de la libre discusión su dominio territorial, esto es, su patrimonio, es incalificable y sólo a ciega inconsciencia, hija de vivos apasionamientos, puede atribuirse.

¿Se necesita nada más para demostrar el carácter violento, excepcional, apasionado del proyecto que examinamos? Pues hay más todavía. La libertad de la prensa y la libertad de asociación quedan también barrenadas en el proyecto y en circunstancias ciertamente extraordinarias. Se concede a las Salas de Gobierno de las Audiencias la facultad de suspender por 60 días toda publicación periódica o toda asociación que hayan sido objeto de tres denuncias seguidas de *procesamiento*. ¡De modo que antes que el poder judicial haya declarado si hay o no delito y por tanto si cabe la aplicación de pena, la Sala de Gobierno, esto es, una entidad gubernativa más que judicial impondrá una pena tan extraordinaria como la de la suspensión que en muchos casos equivaldrá a una verdadera pena capital impuesta a una asociación o periódico que no se sabe si serán declarados inocentes! ¿Es posible mayor arbitrariedad? Aquí donde hay procesamiento siempre que el Gobierno quiere, aun en casos verdaderamente ridículos como uno en tramitación que hay en Barcelona en que se dictó el auto en cuestión por el delito de haber *La Veu de Catalunya* publicado en castellano (como los publica siempre) un discurso copiado del Diario de Sesiones del Senado, ¿quién no repara en que semejante disposición en realidad anula dos derechos individuales tan trascendentales como el derecho de emisión del pensamiento y el derecho de asociación suspendiendo así indefinidamente estas dos garantías constitucionales en toda la nación?

«Otras pruebas de la excepcionalidad draconiana del proyecto.»

Si esto es inconstitucional, el mismo defecto ofrece, aunque atenuado, la facultad que se concede también a las Salas de Gobierno de las Audiencias para suprimir los periódicos y disolver las asociaciones que hayan sufrido tres condenas. Hay aquí la atenuante de existir plenamente establecida la culpabilidad y la reincidencia. Pero resulta de este modo que en razón de un delito ya

castigado con pena suficiente a juicio del tribunal competente, una entidad gubernativa impone una nueva penalidad y penalidad uniforme, que no guardará casi nunca proporción alguna con el delito. Así se perjudicará injustamente a la prensa seria y a las corporaciones de arraigo por imprevisiones, descuidos e imprudencias difíciles de evitar en absoluto; en cambio, los periódicos difamatorios que nacen para morir en seguida y las asociaciones de batalla que se constituyen para fines inmediatos y transitorios llenarán igualmente su cometido sin ser perjudicados en lo más mínimo por semejante disposición.

No acaban aquí las anormalidades que marcan la excepcionalidad draconiana del proyecto. Hay tal vaguedad de expresión en la definición de los delitos, que todo puede caer dentro de esta ley si un Gobierno quiere, pues se emplean términos equívocos como *atacar, menoscabo, despreciar* y *símbolos de la representación de la nación*, y se castiga todo lo que *directa* o *indirectamente* pueda redundar en menoscabo del *prestigio nacional*. Además las penas que se dictan no guardan proporción alguna con las que el Código penal impone a los delitos de análoga categoría. Finalmente completa el cuadro de excepcionabilidad y de violencia, la limitación de las facultades regias prohibiendo cursar instancias de indulto hasta haber cumplido la mitad de la condena.

«Peligros de las leyes de excepción.»

No parece sino que preocupados los redactores del proyecto de las exigencias de los partidarios de la jurisdicción militar y resueltos a pasar por todo antes de admitirla, hayan tendido a desarmar a fuerza de enormidades, de draconismo, de tiranía a los defensores del fuero de guerra, sin echar de ver en su ceguera que por evitar un escollo daban en otros más terribles aún y que no lograban, por otra parte, su objetivo, pues ni era esto lo que aquéllos deseaban ni podían las violencias del proyecto producir otro resultado que hacer menos dura y temible la jurisdicción del ejército.

Es el error de los poderes débiles, error funestísimo para los pueblos. Hay algo que está por encima de los intereses de la política, algo que está por encima de las pasiones y los intereses de los pueblos, algo que Estados y Naciones deben respetar siempre, este algo es la justicia. Se puede transigir con todo, menos con la injusticia, menos con la conculcación de los principios eternos de la ley natural. Cuando en una nación el poder reviste de la ma-

jestad de la ley a verdaderas fórmulas de tiranía, cuando penetra en la senda de las leyes de excepción, abre en la normalidad una brecha que ningún Gobierno puede prever cómo, cuándo, por quién, ni a costa de qué se cerrará. Por donde pasa una primera transgresión de los principios del derecho común van pasando otras, en mayor número y de mayor magnitud cada día. Que esta es la sanción fatal, inexorable a que jamás han podido ni podrán jamás los poderes públicos substraerse.

Para evitar a España una nueva causa de ruina entendemos que esa Comisión debería abrir amplia información acerca del proyecto presentado, aplazando el dictaminar hasta que se hubiesen perdido en el olvido los últimos ecos de los conflictos en que ha tomado origen. Solamente entonces se podría formular una ley propiamente tal, llena de la serenidad, de la imparcialidad, de la equidad, de la justicia, sin las cuales las leyes no tienen de tales más que el nombre. Marchar rápidamente a resolver esta cuestión en los momentos actuales es complacerse en los peligros de formular una ley de excepción, consagración de la arbitrariedad y la violencia.

«II—Reformas a introducir en el proyecto.»

Para el caso de que en el ilustrado criterio de esa Comisión prevalezca el pensamiento de formular inmediato dictamen, consignaremos brevemente a continuación las modificaciones que, a nuestro juicio, deberían introducirse en el proyecto para librarlo del carácter de medida circunstancial violenta y acomodarlo al sistema de nuestra legislación penal y a los principios fundamentales del derecho público moderno.

Desde luego debe desaparecer del proyecto el artículo segundo en que se consigna la violación inusitada del régimen actual en los párrafos anteriores cumplidamente detallada. Es preciso que la ley tenga un solo peso y una sola medida: si ninguna doctrina como tal doctrina es castigada, aun tratándose de las más monstruosas y disolventes, no es justo castigar la doctrina que ese artículo castiga mientras se mantenga en la esfera de la doctrina. En la vida jurídica de las naciones se castiga únicamente la excitación oral o escrita, pública siempre a realizar hechos que violentamente ataquen al régimen establecido, y aun esto, no por lo que tiene de doctrina, sino por lo que tiene de parecido a la proposición para cometer un delito, que es forma de delincuencia en todos los Códigos castigada.

También entendemos que debe ser suprimido el artículo 12 del

proyecto. Expuestas han sido más arriba las razones principales que lo demandan. Aunque no fuera una de las mayores violencias de la ley proyectada, uno de sus preceptos más extraordinariamente draconianos, uno de sus rasgos más intensamente absolutistas y arbitrarios, debe abandonarse por su inconstitucionalidad, por ser en el fondo, como ya se ha apuntado, una indefinida suspensión de dos garantías constitucionales, tales como el derecho de emisión de pensamiento y el derecho de asociación.

Igualmente debe suprimirse el artículo 23 que merma la prerrogativa de indulto de la corona permitiéndola solamente perdonar la mitad de la cadena. A tenor de este precepto podría el rey indultar sin limitación alguna al asesino de su madre, al que sublevase su ejército para destronarle, al que indujese a una potencia extranjera a declarar la guerra a España, al que facilitare al enemigo la entrada en el reino, indujere tropas españolas a pasarse a las filas extranjeras o hiciese armas contra España bajo banderas enemigas; en cambio no podría indultar al que hubiese publicado un artículo más o menos ofensivo para el ejército o al que solamente de palabra (no con hechos como los referidos) hubiese atacado el prestigio nacional. ¿Es posible una enormidad jurídica mayor que ésta?

«El indulto en los delitos políticos.»

Nótese que precisamente se trata de delitos en que puede ser muy conveniente en determinadas ocasiones la aplicación del indulto y no sólo conveniente sino indispensable. Se trata de delitos políticos, de delitos que proceden de un estado de opinión del país, de delitos cuya punibilidad depende de hechos históricos, de circunstancias transitorias, más que de inflexibles principios de justicia. Tanto es así que un mismo hecho pasa en breve tiempo de la categoría de crimen a la de acto heroico: así el profesar ideas liberales era delito penado duramente en 1819 y timbre de gloria en 1820. Por esta misma razón, por esta misma fundamental relatividad de tales delitos, por su honda correlación con la opinión pública, mayor razón de ser tiene en ellos el indulto que en todos los demás. Y no solamente desde el punto de vista de atenuar por razones de justicia rigores excesivos de la letra de la ley, sino también por exigencia de altos intereses nacionales que como medio de pacificación puedan reclamar un indulto amplio y generoso, punto de partida de una más formal inteligencia. Suprimir, pues, el indulto en esta clase de delitos, en su aplicación más justa y conveniente

puede ser, agrava la excepcionalidad de esta ley, acentúa su violencia.

Lo mismo cabe decir del carácter draconiano de las penas consignadas en el proyecto, en manifiesta desproporción con el grado de penalidad impuesto a todos los demás delitos por el Código vigente. Esa doble medida es una reprobable injusticia. Si prevaleciese tendría mayor pena una frase tachada de separatista perdida en el cuerpo de un artículo secundario o un título ambiguo apreciado como atentatorio a la integridad nacional que la proposición para hacer declarar la guerra a España, para seducir tropas españolas y hacerlas pasar al enemigo, para luchar bajo banderas enemigas, para reclutar gente con objeto de ponerla al servicio de una potencia en guerra con España; y la misma pena (presidio mayor) que la conspiración para realizar cualquiera de estos delitos. El que publicase una caricatura que se considerase despreciativa para algún símbolo cualquiera de la representación de la nación (por ejemplo, el león convertido en perro chico) o que dejase deslizar en un escrito una frase que pudiese entenderse que indirectamente trata de rebajar los prestigios del ejército o de la armada, será castigado con la misma pena que se impondría a los que conspirasen para matar al príncipe de Asturias o al regente del Reino o a los que hiciesen a otro la proposición de matar al rey.

«Carácter draconiano de las penas.»

No solamente en cuanto a las penas, sino también respecto del procedimiento habría desde ahora, si el proyecto prosperase, doble peso y doble medida: abreviar, hacer sumario el procedimiento es preocupación primordial del proyecto. Bien es verdad que en el artículo décimo concede al fiscal o a cualquiera otra autoridad que tuviese conocimiento de la comisión de alguno de los delitos penados en el proyecto, el término de veinticuatro horas para hacer la denuncia que según la ley de Enjuiciamiento criminal debía realizar inmediatamente: pero en todo lo más se tiende a suprimir todas las dilaciones. Ciertamente es esto un beneficio en casi todos los juicios, especialmente para los procesados inocentes; de modo que a primera vista parece debiera hacerse al proyecto un cargo de convertir en privilegio para estos delitos lo que debiera ser regla general en toda clase de juicios. Mas, bien analizado resulta que precisamente semejante abreviación en todos los demás juicios ventajosa, aplicada a estos delitos puede contrariar los intereses de la justicia y la causa de los inocentes; pues por lo mismo que

«Peligrosa abreviación del procedimiento.»

se trata de delitos políticos cuya persecución y cuya comisión dependen de estados de sobreexcitación de la opinión pública, es más conveniente dejar pasar la hora de los apasionamientos, incompatible siempre con la de la justicia, y llegar al juicio cuando ya están calmados los ardores y ha renacido la serenidad en todas partes. Acelerar el procedimiento, apremiar los trámites, abrir el juicio en momentos de excitación, es correr innecesariamente los peligros de dictar condenas injustas que son ya para siempre irreparables.

Descartado del proyecto todo lo que es excepcional, todo lo que le da el odioso carácter de ley de excepción, quedan en pie únicamente los artículos 1.°, 3.° y 4.°, relativo aquél a los actos violentos de separatismo, relativos éstos a los que injurien a la nación o al ejército respectivamente.

«Graves defectos de redacción.»

Estudiando la redacción del artículo 1.° se echa de ver claramente que se propone castigar los hechos violentos encaminados a desmembrar el territorio nacional, no las ideas separatistas que son objeto especial del artículo siguiente. Mas hay en el primer párrafo un inciso cuyo alcance puede dar lugar a dudas y ser motivo de perplejidad de los tribunales y ocasión de abusos: tal es el término *o con astucia* que se opone al término *violentamente*. En las leyes, pero especialmente en las penales, se impone la precisión y esto no puede lograrse más que empleando frases y palabras que tengan significación jurídica bien definida. La palabra *astucia* abre la puerta a lo arbitrario y lo arbitrario en legislación penal es el mayor de los crímenes. Debe, pues, ser eliminado en la redacción definitiva.

Castiga el artículo 3.° las injurias a la nación, a su bandera u otros símbolos de su representación hechas abiertamente o de un modo encubierto, de palabra, por escrito, signos, emblemas o alusiones y todo lo que directa o indirectamente redunde en menoscabo del prestigio nacional. Es imposible redactar con mayor vaguedad un texto legal: son innumerables las cuestiones a que este artículo podría dar lugar y cada cuestión es una posible arbitrariedad o una posible injusticia. Prescindimos de llamar la atención acerca de la elasticidad de que es susceptible eso de delinquir de *un modo encubierto* y a cuantas complacientes interpretaciones, llegado el caso, puede prestarse. Pero ¿qué se entiende por insulto y por desprecio? ¿Qué por menoscabo? ¿De qué está integrado ese

prestigio nacional que no se puede menoscabar? ¿Qué es lo que debe considerarse comprendido en el concepto de nación a los efectos de ese delito? ¿Cuáles son esos otros símbolos de su representación que no enumera? Cuando se amenaza a un hombre con una pena de doce años de prisión tiene derecho, cuando menos, a saber claramente, terminantemente, sin ambigüedades, cuáles son los hechos que la ley le prohibe. Y aquí no se precisa nada.

Tampoco se desprende del enunciado de este artículo, y la ambigüedad en este punto es gravísima, que todos los hechos penados en el mismo, especialmente los cometidos de palabra o por escrito, han de reunir el requisito esencial de la publicidad, para ser constitutivos de delito. No puede dejarse entornada esa puerta para que a lo mejor se abra paso por ella una nueva Inquisición, el espionaje de lo más íntimo y oculto con todas sus repugnantes consecuencias.

Así este artículo como el siguiente (4.°), usan una fórmula que podría dar lugar a gravísimos abusos: dicen los que *directa o indirectamente traten* de menoscabar el prestigio nacional o de rebajar los prestigios del ejército .. De este modo no hay artículo, discurso ni grabado que no pueda ser considerado delictuoso por *tratar de rebajar* los prestigios del ejército o *tratar de menoscabar* el prestigio nacional *indirectamente.* Tanto valdría decir: Incurrirán en la pena de prisión mayor por injurias al ejército o a la patria, todos los ciudadanos que el Gobierno tenga por conveniente. Ni más ni menos. Que a tales extremos conduce formular preceptos jurídicos nuevos sin tener para darles precisión y relieve sistemático la pauta socorrida de las legislaciones extranjeras.

Finalmente, también en ambos artículos debería usarse la expresión *injuriar,* que tiene significación jurídica bien definida y es ya expresiva de un delito, en vez de las vagas, indefinidas, ambiguas frases empleadas, tales como *tratar de menoscabar, tratar de rebajar, insultar* y *despreciar.*

Concebida de este modo la reforma penal, encaja perfectamente con el sistema del Código vigente y todos sus extremos encuentran lugar propio y adecuado en el mismo. Ya no hay ley de excepción; hay simple desarrollo de la ley penal vigente. Así, el artículo 1.° podría constituir un nuevo artículo del título I, capítulo I, en que se castigan los delitos de traición. Los artículos 3.° y 4.° podrían aumentar los del título III, capítulo V, completando el epígrafe

«Observaciones.»

en la siguiente forma: De las injurias a la Patria, al Ejército y la Armada, de los desacatos, injurias y amenazas a las autoridades y de los insultos, injurias y amenazas a sus agentes y a los demás funcionarios públicos.

Dos observaciones antes de terminar: En los artículos relativos a las injurias a la Patria y al Ejército se contienen mezclados con otros de distinta naturaleza, verdaderos delitos de imprenta. No es justo que por una razón tan trivial cual la de semejante englobamiento, se modifique respecto de los mismos, la regla de prescripción que para todos los delitos de esta clase establece el Código. Tampoco es lógico, ya que se dicta la ley en proyecto por reputar inútil la de 1900, que se la mantenga en vigor; a nada más que conflictos inútiles semejante olvido conduciría. Derogar, pues, el artículo 5.° de la ley de 1.° de enero de 1900 es medida de prudencia y de previsión.

Fundados en las precedentes consideraciones, proponemos a esa Comisión el articulado siguiente:

DELITOS CONTRA LA INTEGRIDAD DEL ESTADO, DELITOS DE INJURIA A LA PATRIA Y DE INJURIA AL EJÉRCITO Y A LA ARMADA

Artículo 1.° Los que violentamente traten de desmembrar el territorio de la patria serán castigados con la pena de cadena temporal a cadena perpetua.

La conspiración, proposición y cooperación directa a este delito serán castigados con la pena de cadena temporal en sus grados máximo, medio y mínimo respectivamente.

Art. 2.° Los que públicamente, de palabra o por escrito, por medio de impresos, estampas, alegorías, caricaturas, signos, gritos, emblemas o alusiones, injurien a la Nación o a su bandera, serán castigados con la pena de arresto mayor a prisión correccional.

Art. 3.° Los que por medio de la imprenta, el grabado u otro medio mecánico de publicación, en escritos, estampas, alegorías, caricaturas, emblemas o alusiones, injurien al Ejército o a la Armada, como a colectividad o en sus armas, cuerpos e institutos, serán castigados con la pena de arresto mayor.

Art. 4.° Los delitos definidos en los artículos 2.° y 3.°, cuando fueren cometidos por medio de la imprenta, el grabado u otro medio mecánico de publicación, prescribirán por el mismo trans-

curso de tiempo que los delitos definidos en el artículo 582 del Código penal.

Art. 5.° Queda derogado el artículo 5.° de la ley de 1.° de enero de 1900.

Excmo. Sr. Presidente de la Comisión Dictaminadora de la Ley sobre los delitos contra la Patria y el Ejército.

Barcelona, 24 de enero de 1906.

ALBERTO RUSIÑOL, *senador por las Económicas de la segunda región y diputado electo por Vich.* — FRANCISCO DE P. ALBÓ Y MARTÍ, *diputado por Olot.*

CAPÍTOL XI

Sumari: *L'actuació contra el projecte de llei de Jurisdiccions. — La diada de l'homenatge. — Una reunió transcedental a casa del Sr. Girona. — El primer viatge dels catalanistes a Guipúscoa. — L'Aplec de la Protesta. — Un article d'en Prat.*

Amb tots els esdeveniments i actuacions abans esmentats s'anava fent en els esperits de tots els catalans la gestació de la idea de la Solidaritat Catalana. El febrer de 1906 es publicava el primer manifest de Solidaritat Catalana, signat pels Srs. Albert Rusiñol, Duc de Solferino, Eusebi Coromines, Joaquim Salvatella, Josep Zulueta, Francesc Albó, Frederic Rahola, Josep M.ª Vallès i Ribot, Domènec Martí i Julià, Joan Maria Bofill, Jaume Carner, Manuel Bonmatí, Bonaventura Sabater, Francesc Montalegre, Amadeu Hurtado, Francesc Cambó i Miquel Laporta. Aquest manifest reclamava que es retornessin a la ciutat i a la província de Barcelona les garanties constitucionals, demostrava la Solidaritat de tots els catalans en la defensa i en l'amor de Catalunya, i demanava que no s'aprovés el projecte de llei de Jurisdiccions per castigar delictes anomenats contra la pàtria i l'exèrcit. I en aquest manifest es convocà tots els catalans, sense distinció de partits ni de tendències, a un gran míting que es celebrà el dia 11 de febrer a Girona.

Durant tot el mes de febrer i la primera quinzena de març, es va anar intensificant la vibració ciutadana contra la manera de governar de l'Estat central i contra la llei de Jurisdiccions que es discutia a les Cambres. Salmeron pronuncià discursos memorables contra aquesta llei, els quals l'anaren situant de mica en mica en l'enquadrament ideològic dels diputats catalanistes.

Diputats per Catalunya de significacions polítiques diverses i contràries (regionalistes, republicans, tradicionalistes i fins alguns conservadors-liberals) participaren en la campanya parlamentària contra el projecte de llei de Jurisdiccions. Lerroux i els diputats radicals, amb alguns monàrquics no catalans, no volgueren participar en la campanya sostinguda per la gran majoria de la representació parlamentària catalana. Participaren també en la campanya contra la llei de Jurisdiccions, en canvi, diputats que no ho eren per Catalunya.

La campanya parlamentària contra el projecte de llei de Jurisdiccions era seguida a Catalunya, com ja hem dit en anteriors capítols, amb interès vivíssim, i l'acció conjunta que duien a Madrid parlamentaris de diferents partits, provocava a Catalunya la simpatia pels homes d'aquells partits.

Així anà generalitzant-se el sentiment de Solidaritat catalana, que no trigà a prendre cos amb la constitució d'un Comitè format per en Roca i Roca, en Cambó i en Junyent, encarregat de coordinar l'esforç de tots els partits que participaven en la mateixa campanya i actuaven moguts per idèntics sentiments.

El poble de Barcelona rep entusiàsticament els diputats de la Lliga (16 març 1906.)

El 16 de març de 1906 arribaren a Barcelona els diputats de la Lliga, i hom els féu una rebuda entusiàstica que adquirí més transcendència encara pel fet que la força pública, complint ordres del Govern central, es llençà sobre la multitud i féu nombrosos ferits.

Amb motiu de la votació al Parlament de la llei de Jurisdiccions es va publicar un altre manifest dirigit als catalans, signat per Francesc Cambó, el Duc de Solferino, Josep Roca i Roca, Josep M.ª Vallès i Ribot, Domènec Martí i Julià, Jaume Carner, Miquel Junyent i Amadeu Hurtado, en el qual es feia constar la protesta per l'aprovació de la llei de Jurisdiccions i l'agraïment a tots els parlamentaris catalans i no catalans que l'havien combatuda. A més, s'obria una subscripció per tal d'editar els discursos pronunciats i així poder fer per tot Espanya una escampada abundant de les

paraules vibrants dels parlamentaris, i hom invitava a venir a Catalunya tots aquells diputats que no essent catalans ni portant la representació parlamentària de catalans, havien defensat els ideals de llibertat i de justícia de la nostra terra, perquè a tots ells, juntament amb els nostres diputats, se'ls pogués homenatjar públicament. D'aquesta manera s'anava fent, a una vibració altíssima, la campanya en pro de la Solidaritat. Contribuïa a aquesta campanya, d'una manera molt eficaç i entusiasta, *La Veu de Catalunya.*

La gran diada de la Solidaritat. - 20 maig de 1906.

Les adhesions de totes les entitats polítiques de Catalunya als organitzadors de Solidaritat Catalana anaven creixent de dia en dia; els ajuntaments i entitats culturals, tots els estaments de Catalunya volien ésser comptats a l'homenatge que s'anava a retre als parlamentaris catalans i a aquells parlamentaris no catalans que els havien fet costat en oposar-se a l'aprovació de la llei de Jurisdiccions i en defensar els ideals de llibertat i de justícia que encarnava el catalanisme. Aquesta adhesió fervorosa de tot el poble català va tenir el seu esclat entusiasta en la diada del 20 de maig, en la qual Barcelona va saber concentrar tot Catalunya en la manifestació d'adhesió i d'homenatge als parlamentaris que constituïen la Solidaritat. En aquest acte es va demostrar una vegada més com el catalanisme no tenia res absolutament de separatista. En Salmeron ho va dir ben clar: "a Catalunya hi ha la saba que ha de vivificar Espanya".

Després de la Diada de l'Homenatge del 20 de maig de 1906, molts es creien que la Solidaritat Catalana havia acabat la seva comesa. Per tal de canviar impressions, els elements solidaris varen celebrar una reunió a casa del Sr. Ignasi Girona. En aquesta reunió, que semblava que havia d'ésser el comiat i la disgregació dels elements solidaris, en Francesc Cambó va sostenir que no solament la tasca conjunta de Solidaritat no era acabada, sinó que precisament havia de començar l'actuació de Solidaritat per procurar obtenir l'autonomia de Catalunya i la transformació de la política a Espanya. Aquesta proposició d'en Cambó fou accep-

tada per tots i així la Solidaritat es transformava d'un moviment sentimental, en una força política al servei de Catalunya.

Primer viatge dels catalanistes a Bascònia.

El 8 de juliol de 1906 arribaren a Sant Sebastià, acceptant una invitació de la Lliga Foral de Guipúscoa, els representants del regionalisme català. Per primera vegada, els catalanistes, oficialment, feien una visita política a llurs amics del Nord d'Espanya. Integraren la delegació en aquell primer viatge polític el senador Sr. Marquès de Camps, el diputat a Corts en Josep Bertran i Musitu, en Francesc Cambó, els regidors barcelonins en Ramon d'Abadal i en Francesc Puig i Alfonso i els representants de la Lliga Regionalista de Barcelona en Carles de Fortuny i en Josep Pardo. Tots els actes celebrats en honor dels catalans resultaren brillantíssims. Així s'inicià, amb aquest viatge, la comunicació plena de simpatia i d'interès polític entre biscaitarres i catalanistes, que encara avui perdura.

L'Aplec de la Protesta.

Per l'octubre de 1906 es recomençà l'activitat política, que dirigia especialment en Cambó. Hom organitzà una gran quantitat de mítings i conferències. Els parlamentaris solidaris, que s'havien retirat del Parlament espanyol en aprovar-se la llei de Jurisdiccions i que havien estat objecte de la festa de l'homenatge el 20 de maig, tornen a posar-se en contacte amb tot el poble de Catalunya en l'Aplec de la Protesta, que va celebrar-se a la Plaça de braus de les Arenes de Barcelona el 21 d'octubre, en mig d'un entusiasme delirant. En l'Aplec de la Protesta es va aprovar la següent conclusió:

Demanar a les minories republicana, catalanista, tradicionalista i integrista, que, considerant imprescindible una forta campanya per a defensar els interessos del país i restaurar el dret escarnit, tornin al Parlament. Demanar la derogació de la llei de jurisdiccions, valent-se, per aconseguir-la, de tots els mitjans parlamentaris més extrems, i una ampla amnistia que restableixi l'imperi del dret pertorbat tant per les causes que la generen com per les conseqüències que ha produït.

Per donar una idea del que fou l'Aplec de la Protesta, res millor que transcriure el comentari que hi va fer Enric Prat de la Riba amb un article publicat a *La Veu de Catalunya,* "E pur si muove", el 22 d'octubre de 1906 i que diu així:

«E pur si muove.»

Hi ha pobles verbalistes; els meridionals, qui més, qui menys, ho són tots. Fan política d'acadèmia; a dins, concupiscències, a fora paraules brillants, parada dialèctica d'argúcies ben vestides.

Els fets nous, les noves orientacions, les noves forces, no se'ls presenten a l'esperit com factors imperatius, necessaris de l'acció política, com a factors que s'han de tenir en compte tant si els ve de grat com si els repugna, tant si hi troben fonament com si els consideren arbitraris.

Davant dels factors nous, els hereus d'Ulises, com si estiguéssim a l'acadèmia socràtica, fan sofismes, discuteixen. En comptes d'estudiar el fet social i penetrar-ne tots els elements, en comptes de fixar-se en la seva força actual i de cercar els indicis de la seva expansió futura, en comptes de desentranyar-ne l'orientació i tantejar la possibilitat de rectificar-la o de modificar-la en mires a la col·laboració a una funció actual, immediata de govern, els polítics verbalistes el discuteixen, i si no cap dintre del seu sistema apriorístic, o bé l'excomuniquen i el proscriuen, o bé afecten ignorar-lo.

Així ho fan els decadents retòrics de la política espanyola amb el moviment de Catalunya. Van discutir-la a la llum de generalitats, d'abstractes apriorismes, a les Corts, a l'Ateneu, a la Reial Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques; van trobar que no tenia raó d'ésser, i d'aleshores ençà, quan no li fan lleis de repressió no volen recordar-se que sigui.

Però és, és i camina, es mou i creix i s'ageganta de dia en dia.

Per la Festa de l'Homenatge, quan davant de la tribuna anava descabdellant-se aquell apoteòsic estol de l'energia catalana, des del poderós industrial al més humil obrer, des de l'aristocràtic magnat al rústic pagès, des de l'home genial que crea un art pel seu poble, fins al més senzill manobre, jo pensava en una taula en què es reunien anys enrera uns quants vidents somniadors de futures, d'impossibles renovacions de Catalunya; jo pensava en aquells joves poetes isolats de llur temps i de llur poble, sense força social, sense força política, sense cap influència en llurs contem-

poranis; jo pensava en les orgulloses condemnacions que lògicament, triomfalment, feien de llur extravagància els propis i els estranys.

Ahir, en la immensitat de les Arenes, davant d'aquella multitud conscient i serena, davant d'aquelles gentades entusiastes que vibraven al nom de Catalunya, i per Catalunya es burlaven de les amenaces d'incultes pertorbadors, i per Catalunya protestaven d'opressions injustes, pensava altra vegada en els sis vidents de la taula del Cafè Suís, i en les irrefutables demostracions amb què els esperits forts de llur temps condemnaven a absoluta esterilitat llur obra, llur entreteniment arqueològic, llur somni de romàntics.

I si n'ha fet de camí, mentre el negaven, el moviment de Catalunya! Si n'ha fet de camí, des de la taula del Suís al gran Aplec de les Arenes! Aleshores eren uns quants, la més rica expressió de minoria; avui és tot Catalunya, és tot un poble amb la seva rica complexitat de conviccions i d'interessos, d'estaments i professions, tot un poble aixecant, pel damunt de les coses que divideixen i separen, la senyera sagrada de la Pàtria.

A Madrid, no voldran veure-hi tampoc aquesta vegada. Com van voler ignorar l'esclat grandiós de l'Homenatge, faran semblant d'ignorar l'Aplec de les Arenes, d'ignorar la seva revelació de força, la seva revelació d'altíssima cultura política, la seva conformació de les virtuts d'un poble per a la més alta i enlairada vida pública.

Però tant se val que vulguin ignorar-lo: les coses són el que són i van fent sempre llur camí, burlant-se sempre dels sil·logismes o de les frases llampants dels inflats definidors, tant com de les males arts, dels procediments deshonrosos dels agitadors vulgars.

Vagin fent els ergotistes de Madrid. Vagin imitant a aquell maníac infatuat de la dialèctica que, al fort de la pesta de Milà, demostrava amb els més purs raciocinis la impossibilitat del contagi. Vagin tapant-se d'ulls davant de les realitats vivents. La vida fa el seu camí. El *montón* ja no és *montón*, sinó una pàtria, una pàtria que, despertant els altres pobles d'Espanya, es treurà del damunt la crosta morta de les oligarquies madrilenyes. — E. P. DE LA R.

CAPÍTOL XII

Sumari: *Les eleccions provincials de Solidaritat del 10 de març de 1907. — Un article d'en Maragall. — El programa del Tívoli.*

A finals d'octubre i a primers de novembre de 1906, els parlamentaris catalans plantejaren una vegada més, al Congrés, el problema català, i a finals del mateix novembre, amb motiu de celebrar-se Junta general a la Lliga Regionalista, en Cambó, com a vice-president, va pronunciar un discurs que sintetitzà tota la tasca realitzada per la Solidaritat i l'obra que d'ella podia esperar-se.

A primers de gener de 1907, a la sortida d'un míting de dretes a les Arenes, els lerrouxistes van agredir els concurrents. El Comitè Directiu de Solidaritat va protestar de l'atemptat dels lerrouxistes i va convocar els delegats de totes les Corporacions de Barcelona a fi de donar-los instruccions per a assegurar la pau pública a Barcelona. És curiós constatar com l'incident lerrouxista, en lloc d'afeblir la Solidaritat, la va reforçar, i precisament els republicans més roigs de Solidaritat van formar com mai al costat nostre.

La crida pacificadora de Solidaritat Catalana suscitava l'adhesió de molts ajuntaments de Catalunya i de tota mena d'entitats polítiques i culturals. El febrer de 1907 s'anuncià la candidatura solidària de diputats provincials i s'inicià una campanya electoral d'una intensitat extraordinària. Darrera aquesta campanya vingué el triomf dels candidats solidaris en les eleccions de diputats provincials del 10 de març de 1907. Aquesta victòria electoral de la Solidaritat va produir una impressió enorme no solament a Catalunya, sinó a tot Espanya. Immediatament després de la victòria de diputats provincials es va reunir el Comitè solidari, format

per en Roca i Roca, en Junyent i en Cambó i, a instància d'aquest, va prendre l'acord de presentar candidats a diputats a Corts per tots els districtes de Catalunya en les següents eleccions que es celebressin.

Amb l'objecte de fixar les normes per a les eleccions de Solidaritat i per a portar a cap una candidatura en la qual tinguessin cabuda totes les suggerències dels elements polítics que integraven la Solidaritat Catalana, es va publicar un manifest per la Comissió de Solidaritat amb data de 12 de març de 1907.

L'actuació intensíssima dels elements solidaris i especialment de la Lliga Regionalista i, encara d'una manera més concreta, d'en Cambó, per tots els indrets de Catalunya, va culminar, primer, en una conferència donada a la Lliga Regionalista per en Cambó, a primers d'abril de 1907, en què demostrava com no es podia rompre la Solidaritat. Aquesta campanya va encara pujar de to i electritzar més les multituds amb la vinguda a Catalunya d'en Salmeron. El primer míting, el van donar a les Borges Blanques en Nicolau Salmeron i en Cambó, i arboraren tota aquella província.

El dia 13 d'abril sortia a *La Veu de Catalunya* un article de Maragall, titulat "L'alçament", que ha esdevingut famós, i que recollia tota la gran vibració del moment. Heu-vos-el ací:

Vina a veure-ho — m'ha dit l'amic; — és una cosa que mai no s'ha vist ni potser no es tornarà a veure mai més. La gent va de poble en poble a grans corrues; els del camp acuden al poblat amb les dones i els fills; els dels recons de muntanya ho senten dir i també en volen la seva part: tothom la vol, la paraula redemptora; i els qui tenen el do de vibrar-la vivament, van de poble en poble desitjats com els qui fan miracles, rebuts com a triomfadors, escoltats com a apòstols i convertint gentades totes en pes, el mateix que feien els taumaturgs a l'Edat Mitjana. *«L'alçament»*

Les passions polítiques han estat ofegades com un no-res sota aquesta rierada patriòtica. Aquest fet, que és el que major-

ment ha escandalitzat els fariseus de partit o de conveniència, és el signe sagrat d'aquesta causa, és el que fa la seva grandesa. Arriba el duc de Solferino, el carlí major de Catalunya, i ¿qui l'espera a l'estació?: tres-cents republicans que l'aclamen; i ¿on va com a primer hostatge?: al centre republicà envaït per centenars de carlins. I ¿des d'on pontifica el pontífex republicà, aquest vell flamejant de la idea nova, el castellà gloriós?: des del balcó del círcol catalanista rodejat de carlins. i les veus aclamadores es fonen en un sol esclat al toc de foc de la seva paraula. Ara sí que ha trobat la seva república aquest gran somniador, la veritable, on hi és tothom. I aquest bon pagès d'en Raventós, ¿quin nou empelt ha trobat que les encontrades acuden al voltant seu, i converteix tota gram en planta fecunda? Aquest empeltador de ceps se'ns és tornat un empeltador d'homes, amb el rústec verb català que amb admirable senzillesa els anuncia. I veuràs l'elegant de ciutat, de vida fins ara refinadament ociosa, alçar-se transformat entre pagesos i pastors, meravellat de la seva pròpia eloqüència, revelat de nou a si mateix com a germà de les multituds, esborronant-les amb l'alè d'una eloqüència impensada.

Hauries vist al principi aquesta gent del camp, desconfiats del seu natural, avars del seu sentiment per la duresa de la seva lluita per la vida amb la terra, entrar en el recinte de l'oratòria amb la mirada de través i una freda rialleta als llavis. Però de mica en mica la paraula penetrava en ells, i les cares se'ls anaven trasmudant, perdien el color; el sentiment de pàtria, tan endins del seu cor i per això tan pur i tan fort, començava a derrarmar-se'ls per totes les entranyes, i ells tremolaven, s'encenien els seus ulls i .. oh, miracle! a la fi ploraven. Ploraven! Jo els he vist plorar Vina a veure-ho!

Solidaritat! Aquesta paraula inventada Déu sap com i després tan arrossegada pels diaris i tan mal parlada pels qui no sabien o no volien entendre-la, ara ha pres el seu veritable sentit en posar-la en contacte amb el poble que en duia el secret a l'ànima. I quan una paraula pren el seu veritable sentit, el popular, quan es torna viva, llavors és quan obra la potència creadora del verb, el *fiat* diví, i no hi ha potència humana que l'aturi.

Suposem que un candidat centralista hagi dit: *si no gano por los votos, ganaré pqr los máusers.* Ai! malaurat! ¿Quina paraula que un poble hagi fet santa, ha estat mai aturada pels *màusers?*

Els *màusers* foraden parets, foraden homes, maten homes; però, on has vist mai que una bala de fusell mati una paraula? Al contrari: les paraules en viuen, d'això; i en prenen un increment, la sang vessada els dóna una realitat, que pobre d'aquell que s'hi trobi al davant, d'una paraula ensagnada! Malaurat aquell qui té tan mort el sentit que li calgui sang per a entendre una paraula!

Solidaritat és la terra, ho sents? És la terra que s'alça en els seus homes. ¿No has sentit mai dir allò de: "Si tal cosa succeís, fins les pedres s'alçarien"? Doncs ara som en això: que les pedres s'alcen, que cada home és un tros de la terra nadiua amb cara i ulls i esperit i braç: i la terra no és carlina, ni republicana, ni monàrquica, sinó que és ella mateixa, que crida, que vol el seu esperit propi per a regir-se; i ho crida en tots els seus fills, republicans, monàrquics, revolucionaris, conservadors, pagesos, ciutadans, blancs i negres, rics i pobres. I mentre duri el crit de la terra no hi ha pobres, ni rics, ni ciutats, ni pagesies, ni partits, ni res més sobre d'ella que un gran afany d'acallar-la, i satisfer-la, perquè sols quan ella sia en pau podrà cadascú ésser republicà, carlí, pagès, blanc o negre, pobre o ric, d'una millor manera que abans, de l'única manera en què un home pot ésser ben bé el que sia: això és, en conformitat a la naturalesa que la terra mateixa li donava.

Sempre em recordo d'allò que tantes vegades m'havia dit don Joan Mañé: "El dia que Catalunya tingués quaranta diputats ben seus al Parlament espanyol, ningú més no li faria la llei."

Doncs, que n'estaria de content en veure que aquells quaranta diputats són els que ara anem a buscar! I si en aquelles eleccions memorables en què per primera vegada lluità i triomfà el catalanisme amb quatre o cinc diputats per Barcelona, ell ja hi posà tant el coll que determinà o accentuà segurament la gran girada de la nostra burgesia, ¿què no faria ara, en sentir la immensa arrencada de Catalunya en pes, i en veure de carn i ossos aquells quaranta diputats, de què ell parlava com d'un bell somni? Perquè, és clar que ell no podia pas pensar que tots quaranta diputats fossin del seu partit, ni d'un partit sol; sinó que entenia que d'aquests diputats, cadascun tindria la seva especial manera de pensar, però que llur llaç d'unió seria l'amor i la fidelitat a la terra.

Doncs, quina altra cosa que això és la Solidaritat? Si no vin-

gués la mancança de sentit moral dels de fora, o la desnaturalització d'alguns de dintre a voler fer falsa la representació de Catalunya a les Corts, no caldrien pas aquestes avinences, aquesta organització, aquests *contubernis* que tant escandalitzen els qui en tota llur vida política no han fet ni fan altra cosa que pactar amb el dimoni si els convé, i no pas per un fi sant com és el nostre.

Si no fos això, no caldria sinó encomanar a cada partit que triés un candidat ben seu, però ben català, de naturalesa o de cor, i anar a la sort de qui guanyés, havent-hi la seguretat que sempre guanyaria Catalunya. Però ara això no pot ésser: els partits catalans, dividits en la lluita d'idees polítiques, serien vençuts fàcilment per la corrupció forastera compacta en mans dels *caciques*. I heus aquí la necessitat de la unió, de l'avinença, del *contuberni*, del *montón*. Sant contuberni el de tots els amors d'una terra! Sagrat *montón* el de tots els fills d'una mare! Sols d'aquests *montons* surten les grans gestes històriques, les fortes afirmacions nacionals, les guerres d'independència o reconquesta més glorioses, les croades de tota mena, i, sobretot, les resurreccions dels pobles. I trist del fill de mare que no hi sia, llavors, en el seu *montón!*

No és un *montón*, senyor Maura, amb la companyia. ¿Que no ho veu? És un alçament — JOAN MARAGALL.

El programa del Tívoli. La declaració de Solidaritat.

El 14 d'abril es va celebrar el gran míting del Tívoli, en el qual van prendre part tots els candidats de Barcelona. En començar aquell acte memorable es va llegir el programa de Solidaritat Catalana conegut amb el nom de "Programa del Tívoli". Aquell document havia estat redactat per en Prat de la Riba imitant l'estil d'en Salmeron, i tan bé hi va reeixir en Prat, que en Salmeron deia que realment semblava obra personal seva.

Manifestació

Davant de l'amenaça d'una violació legislativa del dret públic modern, subsegüent a una violació pública, ostentosa i tumultuosa, dels drets constitucionals, perpetrada a Barcelona, va despertar-se en l'ànima catalana un moviment de protesta, determinador d'un estat d'unitat efectiva en la consciència del nostre poble: tal fou, a la primeria, la Solidaritat Catalana.

Però la virtualitat poderosa d'aquesta suprema, integral coordinació de les forces col·lectives, va il·luminar amb viu esclat de revelació inesperada els qui només com a defensa de la justícia l'havien concebuda; i de manifestació concreta d'hostilitat a un projecte de llei, el de les jurisdiccions, va enlairar-se, per la transfusió entusiasta d'ideal i de voluntat dels uns ciutadans als altres, a integració sentimental de l'aspiració de Catalunya a redimir-se i regenerar-se.

Com es formà la consciència de la Solidaritat.

I va enlairar-se més amunt encara. En aquesta hora d'efusió magnífica del sentiment popular, van fondre's les prevencions, van oblidar-se els greuges, van caure les autolimitacions de la tradició localista i va anar generant-se, com a aspiració generosa d'una més vasta i total renovació, la transsubstanciació de la Solidaritat Catalana en fecunda, en redemptora solidaritat espanyola.

Diafanitat i sinceritat.

Cridat el poble, per primera vegada després d'aquests esdeveniments, a afirmar per mitjà del sufragi, en eleccions generals, la concreció pràctica, positiva, de la seva voluntat sobirana, ha arribat l'hora de reduir a fórmules precises les aspiracions que bateguen cor endins del moviment de solidaritat, perquè puguin avui els electors exercir conscientment llur altíssima funció política i sàpiguen en quins principis basaran demà els elegits l'acció parlamentària.

Que en les relacions que la vida política determina entre representants i representats, és la primera de les virtuts la diafanitat, el primer dels deures la sinceritat; i sincera fins a la diafanitat ha d'ésser la Solidaritat Catalana, per a correspondre amb plenitud d'adequació, així els manaments imperiosos de la seva convicció més íntima com a les exigències d'enfortir, d'ennoblir i dignificar les funcions més solemnials i decisives de l'activitat política popular.

El que es demana. Llei de les Jurisdiccions.

Primer principi de coincidència, enrobustit per seguides manifestacions de l'opinió catalana, és l'afirmació que la llei anomenada de les jurisdiccions ha de derogar-se, perquè no poden les externes solemnitats de la seva elevació a precepte legislatiu esborrar el rastre vergonyós de la coacció que en tots els seus tràmits va produir-se, ni convalidar la nul·litat resultant de tan violenta transgressió de la justícia ni prevaler sobre la voluntat d'un poble manifestada amb la serena majestat d'una unanimitat incontrastable.

Dignificació del sufragi.

Dignificar el sufragi, corromput, més ben dit, ignorat com funció lliure dels ciutadans que amb l'emissió del vot trien la representació nacional, és un altre objectiu i objectiu primordial de la Solidaritat. Que a més de la sollicitació de l'engranatge entre tots els elements d'educació política, el cert és que solament unes Corts que no siguin representació viva del poble poden humiliar-se fins a votar lleis com la de les jurisdiccions, i solament unes Corts que encarnin la representació veritable del poble poden sentir la necessitat de reformar-la i tenir plenitud de força per a emprendre la reforma i acomplir-la.

Ineficàcia de l'Estat.

Els Poders oficials de l'Estat són impotents per a realitzar aquesta vivificació salvadora, són impotents per a iniciar i propulsar la total renovació de la vida espanyola. Ho proclamen els fets; tantes són les temptatives de regeneració des de dalt, com els fracassos que sempre invariablement les han acompanyades. Ho declara la consideració exacta de la naturalesa de l'Estat, que és una entitat formal, que és per la societat i per a la societat, i de la societat rep en circulació no interrompuda sang i vida, pensament i acció.

És de baix, és del cos social que el moviment de regeneració ha de venir i a baix ha començat. En els òrgans vitals més poderosos de la nostra societat s'ha iniciat una vigorosa renovació. Per sota d'un Estat que és artificiós instrument d'una dominació oligàrquica, sense comunió de pensament ni de vida amb el país, els grans organismes socials en què es manifesta rica i vària la unitat espanyola, han sentit el revenir d'intenses energies.

Catalunya, pel seu temperament i la seva situació, ha sentit abans que les altres regions i amb més força que elles aqueixa renovació social, precursora de la renovació política. A Catalunya la vivificació del cos social, la intensificació del seu viure ha arribat a estat de plenitud, i per això a Catalunya ha començat el procés de penetració de l'Estat, la lluita per a portar a l'Estat l'onada fecundant de la vitalitat popular.

Energia col·lectiva. El seu procés a Catalunya.

Va produir-se, de primer, a Catalunya, una florida d'ideal; l'ideal en aquesta hora plena de la Solidaritat s'ha tornat sentiment general, collectiu; aquest sentiment que és ideal viu incorporat definitivament a la substància mateixa del poble català, vol ésser acció, vol devenir acte, s'ha enlairat a estat reflexiu de la consciència collectiva, propulsor d'una activitat política renovadora.

S'imposa, doncs, per llei de patriotisme, cooperar a l'obra fecunda d'enfortir aqueixa energia col·lectiva, d'integrar-la als organismes públics que exerceixen l'acció de l'Estat, d'obrir en aqueixos organismes ample portella la vivificadora transfusió d'ideal, de sentiment, de força popular.

Organismes regionals. Cal, abans que tot, per a assolir aqueixa alta finalitat de regeneració nacional, portar aquesta energia social salvadora a les funcions que només per invasió del poder o per atonia de la iniciativa social han vingut a ésser funcions administratives directes o delegades de l'Estat, com l'ensenyança, la beneficència, les obres públiques, que en realitat formen la línia de saturació i confluència de l'acció del cos social i l'acció política de l'Estat.

Moltes de les funcions d'ensenyança, beneficència i obres públiques han d'ésser confiades a organismes regionals, representatius de la personalitat de les regions, amb possessió de mitjans propis per a exercitar-les.

Municipis Els municipis han d'ésser restituïts a llur veritable condició de societats naturals, amb esfera d'acció pròpia seva, i diferent i independent de l'Estat, per bé que coordinada com les de totes les persones individuals o col·lectives intranacionals.

L'autonomia Uns i altres, organismes regionals i organismes municipals, en l'exercici de llurs funcions pròpies, han de fruir de la plenitud de llibertat, enlairada al respecte de la personalitat dels altres i de la suprema ordenació legislativa, en què ve a consistir l'autonomia.

Hisenda pròpia Condició obligada de l'autonomia de les regions i dels municipis és l'atribució, a aquests organismes, de recursos econòmics propis, determinant clarament el que ha d'ésser hisenda de l'Estat, de la Regió i del Municipi.

El Dret civil català. Hi ha, a més, a Catalunya, el mateix que en algunes altres regions espanyoles, un règim civil especial, que amb el seu esperit de llibertat ha contribuït a generar les presents energies col·lectives. Privat d'òrgans de renovació pròpia, o restarà endarrerit esdevenint incompatible amb les necessitats modernes o bé hauran de transformar-lo instituts i corporacions que no el coneixen ni el senten. Tots dos perills han d'allunyar-se, donant als organismes regionals la facultat de preparar i proposar, al poder legislatiu de l'Estat, la seva renovació.

Llibertat d'ac- Aquests són els principis en què informaran llurs campanyes

ció. Solidaritat no és un partit; és una coincidència.

parlamentàries els senadors i diputats de la Solidaritat Catalana. Plegats lluitaran per a encarnar-los en preceptes legislatius, plegats duran el concurs de llur paraula i de llur vot a totes les aspiracions econòmiques de l'opinió catalana. Enllà d'aquest clos concretament acledat, fora d'aquests punts de suprema convergència de l'opinió de Catalunya, quedaran partits i agrupacions en absoluta llibertat, per a defensar cadascun, en lluita noble contra tots els altres, la integritat de llur respectiu programa.

CAPÍTOL XIII

Sumari: *L'atemptat d'Hostafrancs i la gran victòria electoral de Solidaritat.—Prat de la Riba President de la Diputació.—El projecte d'Administració Local.—La representació corporativa.—L'Assemblea d'Ajuntaments de juny de 1908. — Les eleccions municipals de maig de 1909.*

AMB motiu d'aquella campanya electoral, el 19 d'abril de 1907, en Cambó, acompanyat d'en Salmeron i altres parlamentaris solidaris, havien d'anar a donar un míting a la barriada de Sans. Uns malfactors situats estratègicament davant del mercat d'Hostafrancs i al peu del Centre lerrouxista, van disparar contra el cotxe en el qual anaven en Salmeron i en Cambó. D'aquest atemptat en resultà greument ferit en Cambó. La impressió i la indignació que va produir aquesta salvatjada no poden ésser descrites, i la responsabilitat de l'acte queia damunt del partit lerrouxista, no solament per l'afició a la violència que sempre havia demostrat, sinó perquè des de diferents setmanaris afectes a la seva política anava fent, d'ençà de molts dies, l'apologia de l'atemptat; a més, *El Progreso* de pocs dies abans, en ressenyar un discurs pronunciat per en Lerroux en el míting de la *Fraternidad Republicana Sansense*, posava en boca del cabdill radical les següents paraules: "*Van ahora al copo; van a provocarnos de tal modo, que si en mí estuviera, la revolución invadiría las calles el domingo próximo. Me tenéis dispuesto como siempre a ser el primero en presentar mi pecho y derramar mi sangre*"; i el mateix *Progreso* afegia: "*El pueblo ha de hacer justicia instantánea, sin apelación a médicos ni a farmacias.*" *Un discurs d'en Lerroux*

La victòria de la candidatura de Solidaritat Catalana va ésser esclatant. El diumenge 21 d'abril de 1907, el poble,

indignat per l'atemptat de què havia estat víctima en Cambó, es llançà com una riada a les urnes i donà el triomf a la candidatura solidària, derrotant completament els elements lerrouxistes.

L'èxit extraordinari assolit en les eleccions de diputats a Corts de la Solidaritat Catalana, de les quals en resultaren elegits 41 candidats dels 44 que presentava la Solidaritat — representació de tots els partits polítics catalans, exceptuant el lerrouxista, — va produir un entusiasme extraordinari a Catalunya i una viva expectació, adés agressiva, adés simpatitzant, a tot Espanya.

Prat de la Riba és elegit President de la Diputació de Barcelona.

Als pocs dies de la victòria de Solidaritat, la Diputació provincial de Barcelona va elegir President a Enric Prat de la Riba. Els diputats solidaris immediatament van sortir cap a Madrid i en el Parlament van defensar la doctrina de la Solidaritat, que atacaven principalment en Canalejas i en Melquiades Álvarez. Amb aquest motiu, el juny del 1907, en Nicolau Salmeron va pronunciar un discurs magnífic que l'incorporà definitivament i fins a la seva mort a la causa de Catalunya.

L'octubre de 1907 es va publicar l'informe del projecte d'Administració local d'en Maura, amb el qual projecte aspirava a encarrilar políticament el desig autonòmic de Catalunya, tan esplendorosament manifestat amb Solidaritat Catalana.

Cambó reprèn la vida pública, després de l'atemptat d'Hostafrancs. La discussió del projecte d'Administració local.

En Cambó, curat ja de les ferides de l'atemptat d'Hostafrancs, va reprendre la vida pública i es dedicà intensament a discutir el projecte d'Administració local en el si d'una Comissió de diputats solidaris que s'havia nomenat. Amb motiu de plantejar-se en el Congrés el debat de totalitat sobre el projecte d'Administració local, van intervenir en la discussió molts diputats solidaris, però foren especialment remarcades les intervencions de l'Ildefons Sunyol i d'en Francesc Cambó, i després que en Maura havia contestat a tots dos per rectificar-los, va pronunciar un discurs en Cambó i després un altre en Sunyol. En acabar, però, la

rectificació en Cambó, tots els diputats abandonaren el saló de sessions. Això va produir una decepció tan extraordinària a l'Ildefons Sunyol que ja no va tornar més a Madrid.

Durant tot aquest temps la discussió del projecte d'Administració local concentrava totes les activitats polítiques. Els liberals, temorosos que l'aprovació del projecte d'Administració local consolidés, per molt de temps, el Govern Maura, i moguts per un sentiment d'intensa catalanofòbia, iniciaren l'obstrucció al projecte d'Administració local, manifestant que desistirien de l'obstrucció si en Maura en disgregava la part consagrada al règim provincial, on hi havia el títol que autoritzava les Mancomunitats de província, que podrien encarregar-se, per delegació, de l'exercici de funcions fins aleshores pròpies de l'Estat. Per al triomf de llurs propòsits, els liberals afalagaren els solidaris d'Esquerra, donant-los a entendre que no els convenia la victòria d'en Maura i de la Lliga encara que signifiqués el triomf de la Solidaritat i de Catalunya.

Per desgràcia, alguns diputats de l'Esquerra caigueren en el parany dels liberals i es disposaren a donar-los ajuda en la seva campanya contra el projecte d'Administració local i contra la Lliga, oblidant que amb aquell fracàs podien fracassar igualment Catalunya i la Solidaritat i perdre's una ocasió extraordinàriament propícia per a assolir l'autonomia.

A començaments de 1908 la Lliga Regionalista traslladava el seu local social de la Riera de Sant Joan al carrer de Boters número 4, plaça de la Cucurulla.

Els elements de l'Esquerra no sabien com fer-ho per trobar una plataforma per a combatre el projecte d'Administració local i la Lliga. Finalment la trobaren en el principi de la representació corporativa, que havia estat incorporat per en Maura al projecte d'Administració local. Aquesta plataforma, però, no podia ésser més fictícia; per sostenir els elements de l'Esquerra que la representació corporativa no podia admetre's, havien de prescindir de llur mateixa ac-

tuació, perquè calia no oblidar que havien estat precisament els elements de l'Esquerra els qui havien demanat la representació corporativa des de l'Ajuntament de Barcelona, en un informe redactat amb motiu del primitiu projecte d'Administració local, i no podien oblidar tampoc que aquell informe de l'Ajuntament de Barcelona en què es defensava el vot corporatiu, no solament portava la signatura d'en Jaume Carner, sinó que havia estat redactat pel mateix Carner.

Amb motiu d'aquesta campanya contra la representació corporativa, en Prat de la Riba va publicar un magnífic article a *La Veu de Catalunya,* que va ésser editat en una fulla a part i escampat arreu de Catalunya. En aquest article es demostrava com tota la campanya que feien les esquerres contra el vot corporatiu no era altra cosa que un atemptat més contra el sufragi universal.

Les discòrdies entre els elements solidaris.

En aquells dies de principis de 1908 apareixen ja ben manifestes les discòrdies dels elements solidaris. En Cambó, fent els impossibles per a evitar la desfeta de Solidaritat Catalana, va celebrar una conferència amb en Salmeron, en la qual aquest eminent polític republicà explícitament va reconèixer que el problema del vot corporatiu no tenia res a veure amb la Solidaritat i que tothom podia votar el que li semblés. Aquesta política de concòrdia i de pau era la que constantment reflexaven les planes de *La Veu de Catalunya,* però era la que, també amb la mateixa constància, es trobava a mancar en les planes dels diaris esquerrans dels altres partits solidaris.

Aquesta discòrdia entre els partits solidaris va fer que anés desapareixent la por que havien sentit els partits dinàstics per Catalunya i va coincidir, naturalment, amb una ofensiva descarada dels liberals dinàstics contra el projecte d'Administració local. El mes de febrer de 1908, en Sol i Ortega feia un discurs rabiosament antisolidari al Senat, discurs que contestà vigorosament en Maura.

En el Congrés seguia la discussió del vot corporatiu, que

combatien els liberals i els esquerrans mateixos de la Solidaritat.

Un gran èxit parlamentari d'en Cambó.

Contribuí a augmentar les dificultats per l'aprovació del projecte d'Administració local el fet d'haver presentat el Govern un projecte contra el terrorisme, i els esquerrans en van treure partit per a combatre el Govern, fent-ne una campanya política contra ell. Amb això, la Solidaritat va decidir plantejar al Parlament la derogació de la llei de Jurisdiccions i es va confiar el discurs a en Salvatella. Com sigui, però, que el discurs d'en Salvatella no havia produït tota l'emoció que calia, a petició unànime dels republicans solidaris es va encomanar a en Cambó que intervingués en el debat. El discurs d'en Cambó va ésser un dels seus èxits més complets, fins al punt que en Maura va manifestar que acceptava la proposició dels partits solidaris i que creia que s'havia de derogar la llei de Jurisdiccions; solament demanava que en treguessin la paraula "immediatament", perquè el Govern havia d'ésser el qui fixés el dia en què aquella llei fos derogada. En Cambó va consultar amb els seus companys, en veu baixa, si s'havia d'acceptar o no la concessió del Govern que assegurava la victòria dels partits solidaris. Però els elements esquerrans de Solidaritat no van voler-la acceptar i, naturalment, la proposició va ésser rebutjada, salvant-se, però, de moment, la unió dels elements solidaris. Després de la sessió es reuniren els diputats i els senadors solidaris i varen fer una gran ovació a en Cambó. Es va aprovar i elogiar unànimement la proposició i es va acordar la retirada del Parlament.

Moment de gran popularitat que va preparar el gran ridícul d'una tornada difícil.

Una assemblea dels Ajuntaments catalans.

El 17 de juny de 1908 tornaven a Barcelona els elements solidaris. Aleshores s'hagué de cercar la fórmula per a poder tornar al Parlament. Aquesta fórmula va ésser convocar una Assemblea representativa de tot Catalunya, a la qual s'invitarien tots els ajuntaments, perquè fossin ells qui demanessin que tornés a les Corts la representació parlamentària de Catalunya, després d'aprovar-ne la gestió realitzada. Aquesta

Assemblea d'Ajuntaments, que va celebrar-se a finals de juny de 1908, va assolir l'èxit esperat i va facilitar la tornada al Parlament dels diputats catalans.

A mitjan juliol del 1908, en Cambó feia un discurs al Parlament, que mereixia unànimes elogis, especialment dels diputats solidaris, els quals li oferiren un homenatge.

Mor en Nicolau Salmeron.

El setembre de 1908 moria en Nicolau Salmeron. La seva mort fou una gran pèrdua per la Solidaritat Catalana.

Per haver renunciat en Macià l'acta de Barcelona, quedant-se amb la de les Borges, i per haver mort en Salmeron, el ministre de la Governació, que era en La Cierva, convocà eleccions parcials per afeblir el moviment solidari. Aleshores, per tal d'evitar que sortís en Lerroux, es va prendre l'acord d'anar al "copo" i per facilitar-lo renunciaren les seves actes en Sunyol i en Junoy.

El novembre de 1908 apareixia la candidatura solidària, que no era ja del to i categoria de la candidatura de diputats de l'any 1907, i es començà una campanya electoral molt intensa. La Solidaritat havia pres l'acord, com hem dit, d'anar al "copo", refiada de les victòries electorals de l'any 1907, sense tenir present que, degut a les discòrdies que minaven els diferents elements de Solidaritat, l'opinió no tenia ja aquell entusiasme amb què va rebre la candidatura solidària l'any 1907. Contribuí a refredar molts entusiasmes solidaris el poc encert de l'Esquerra en la designació de candidats.

Les eleccions del 13 de desembre de 1908.

Les eleccions van celebrar-se el 13 de desembre de 1908 i van ésser un desastre per a Solidaritat, que amb 39.000 vots va perdre; mentre en Sol i Ortega, en Lerroux i en Giner sortien amb 30.000 vots. Solament sortí un solidari per minoria. Aquesta derrota va produir un esclat d'entusiasme a Madrid amb un revifament de tots aquells elements que sentien la fòbia catalana, i els elements solidaris, que pel juliol sortien de Madrid aplaudits per tothom, ara rebien els atacs dels mateixos que pocs mesos abans els aplaudien.

El gener de 1909 es reprenia al Parlament la discussió

del projecte d'Administració local d'en Maura, essent defensades diferents esmenes, al Senat per en Ramon d'Abadal i al Congrés, especialment, per en Cambó. A finals de gener es negociava un acord amb els liberals per aprovar el projecte d'Administració local, però aquests s'oposaven a l'aprovació de la part provincial i especialment a les Mancomunitats.

El mes de febrer de 1909, en la discussió del projecte d'Administració local, en Moret, en mig de la indignació general de tots els seus, pronuncià una rectificació acceptant les Mancomunitats.

Les eleccions municipals de 1909.

El mes d'abril de 1909 s'iniciava la campanya electoral per les eleccions municipals. La Solidaritat venia afeblida pel temps i per les discussions entre els diaris dels seus diferents elements polítics, que s'havien fet cada vegada més agres. Davant de les eleccions municipals es va acordar, per imposició dels elements esquerristes, que els grups solidaris hi anessin cadascun pel seu costat, per entendre que aquelles eleccions municipals quedaven fora de la Solidaritat. El resultat fou, com era de preveure, el triomf dels radicals, els quals, amb 32.000 vots, contra 46.000 que en tingueren els diferents elements solidaris, s'asseguraren la majoria a l'Ajuntament de Barcelona, i l'afebliment, a Madrid, del prestigi de la Solidaritat.

A Madrid es va comentar amb un gran entusiasme que els lerrouxistes haguessin guanyat les eleccions a Barcelona, però sense esmentar que els diferents grups solidaris havien obtingut molts més vots que els radicals.

La victòria lerrouxista en les eleccions municipals va ésser el resultat de la disgregació de la Solidaritat Catalana.

* * *

Transcendència de la Solidaritat.

No s'ha d'oblidar que per a un poble és cosa més important que l'obtenció o la derogació d'una llei, aquell estat de consciència col·lectiva que el fa digne de la llei que vol, i que a la llarga converteix en lletra morta totes les lleis que puguin oprimir-lo. Amb aquell estat de consciència, la lli-

bertat pot fer-se tardana, però és segura. Sense ell, encara que arribi la llei de la llibertat, la recaiguda en la submissió i en el marasme és inevitable i fatal. Catalunya, de fet, recomençà a ésser lliure en el moment que la Solidaritat desplegà les seves banderes i interessà tot el poble català en la causa de la pròpia dignitat i de la pròpia llibertat. Aquesta és la transcendència i la glòria d'aquell moviment i del partit polític que l'inicià i l'organitzà.

Va dissoldre's la força política de Solidaritat Catalana sense que haguessin triomfat els objectius que el Programa del Tívoli li assenyalava.

Els qui creguin, però, que aquell gran moviment que abrandà tot Catalunya fou inútil, s'erraran completament.

Solidaritat Catalana donà a Catalunya quelcom que valia molt més que un inici d'autonomia i que la derogació de la llei de jurisdiccions: un avenç formidable en el procés de recobrament de la consciència nacional. La Solidaritat va fer més catalanistes que totes les propagandes que s'havien fet fins llavors.

La facilitat amb què els ideals catalanistes penetraren, després, tots els partits i tots els estaments, no podria explicar-se sense el moviment de Solidaritat Catalana, que desvetllà arreu un fort sentiment de catalanitat i escampà fins als més apartats recons de Catalunya l'ideari i les reivindicacions del catalanisme.

CAPÍTOL XIV

Sumari: *La Setmana Tràgica i el manifest dels Senadors i Diputats regionalistes del 18 d'agost de 1909.*

POCS mesos després, el juliol de 1909, començaven a rebre's les notícies de combats al Marroc i de la tramesa de tropes a l'Àfrica. L'embarcament de tropes cap al Marroc en el port de Barcelona va produir greus incidents d'alteració d'ordre. La intranquil·litat pública i el malestar augmentaren en publicar-se el Decret autoritzant la crida de reservistes i en tenir-se notícies de grans pèrdues sofertes pels espanyols a l'Àfrica es va crear una depressió evident en el poble de Barcelona, que aprofitaren els professionals del desordre per a començar, a finals del mateix mes, la setmana tràgica. Durant aquesta setmana, la manca d'autoritat, a Barcelona especialment, on actuava de governador don Àngel Ossorio i Gallardo, amb tot i estar suspeses les garanties constitucionals i declarat l'estat de guerra, féu possible que es realitzessin els fets més vergonyosos; es profanaren i es cremaren moltes esglésies i molts convents. Amb motiu d'aquells tristos esdeveniments i per a afirmar una vegada més tot allò que és consubstancial amb el nostre poble, els senadors i diputats regionalistes van publicar un manifest fent constar llur protesta pels fets passats, explicant-ne sintèticament llurs causes i traient-ne les conseqüències i les afirmacions que calien de cara a l'esdevenidor de Catalunya i la grandesa d'Espanya. Aquest manifest deia així:

Els fets que han pertorbat Barcelona i Catalunya són fets que revolten la nostra consciència d'homes, el nostre sentiment de catalans. La formosa ciutat que tants exemples d'enlairat civisme *La nostra protesta.*

havia donat, la terra catalana que havia dignificat el sufragi popular i n'havia fet l'arma per excel·lència de les lluites polítiques, ha estat víctima de brutalitats inqualificables, d'atemptats indignes, de violències repugnants. I ni els furs de la vida humana, ni el sagrat de la consciència, ni el respecte a tot arreu del món guardat a les escoles, a les biblioteques, a les obres d'art, als records gloriosos del passat, ni la majestat de la mort i de les sepultures, ni l'amor a la ciutat perjudicada en els seus interessos, ofesa i rebaixada en el seu renom de capital culta, res no ha deturat el braç de les turbes exaltades, res no ha vinclat la malfactora direcció de llurs inspiradors.

Com a homes, com a ciutadans d'un país les institucions representatives del qual donen camí a l'ordenada manifestació de la voluntat i dels sentiments populars, com a catalans enamorats de la nostra terra, condemnem les violències contra les persones i contra les propietats, perpetrades per major irrisió en nom del pacifisme; condemnem la intolerància sectària, les profanacions i sacrilegis, la violació grollera de la llibertat religiosa dels ciutadans, comesa en nom de la llibertat de consciència; condemnem la violació dels domicilis i de les sepultures, la profanació dels cadàvers, la crema d'instituts destinats a la dignificació moral, a l'educació i a la instrucció, a suavitzar les afliccions de la gent necessitosa. I en condemnar-ho, protestem del fet que s'hagi escollit per perpetrar aquests atemptats el moment en què el nostre exèrcit lluita heroicament per a sostenir, en una campanya exterior, la dignitat i l'esdevenidor d'Espanya.

Però no respondríem a les imposicions de la nostra consciència si davant tan gravíssims esdeveniments ens concretàvem a expressar la nostra indignació i a fer sentir la nostra enèrgica protesta. La salvació de Catalunya exigeix de tots els catalans, i molt especialment dels seus representants a Corts, que analitzin les causes del succeït i treballin tots perquè jamai no pugui repetir-se. I en fer-ho, ni hem d'envair la missió de les autoritats judicials encarregades d'investigar els autors materials dels atemptats, ni portar aquí judicis sobre la conducta de les autoritats durant les tràgiques diades, que tindran llur lloc indicat en els debats del Parlament.

Causes de l'ocorregut.

Fóra enganyar-nos nosaltres mateixos i enganyar el nostre poble, si tota la culpa de l'ocorregut l'atribuíssim als factors directes que han preparat i dut a terme la revolta. L'organisme social és

precís que estigui infeccionat d'un esperit de passió negativa i rodejat d'un ambient de revolta perquè els elements de destrucció social puguin actuar amb la força i l'extensió amb què ho han fet darrerament a la nostra terra.

I cal dir-ho francament, per un conjunt de circumstàncies, externes unes als catalans — i d'aquestes no és hora avui de parlar-ne — i altres ben pròpies nostres — i d'aquestes tots, absolutament tots, en major o menor grau, en som responsables, — l'ambient de Catalunya havia arribat a una saturació de radicalisme protestatari: de dalt a baix, de les masses populars a les classes directores, de la demagògia roja fins a la demagògia blanca, passant per la grisa del republicanisme mesocràtic, s'havia creat una atmosfera de protesta, d'intransigència, de sectarisme, que s'ha traduït en l'oposició per l'oposició contra tota tendència constructiva, que ha infiltrat constantment en el cor del nostre poble el verí fatal del pessimisme, fent-lo odiar o desconfiar, en nom de la puresa d'un ideal polític o social, de tot intent fecund i positiu per a preparar el seu adveniment.

D'aquest ambient de radicalisme eixorc, al qual venia predisposada la nostra terra pel seu secular apartament de les funcions de govern, hauria sortit Catalunya i s'hauria enlairat ràpidament a la plena cultura política que han assolit ja les races fortes, si quan el moviment de Solidaritat va produir aquell esclat de civisme, de tolerància, de disciplina social, tots els elements que la integraven haguessin comprès que havia arribat el moment solemne en què tots, directors i dirigits, partits i classes socials, redimíssim, en el Jordà de l'amor a Catalunya, la responsabilitat de passades culpes educant i preparant el nostre poble per les grans empreses col·lectives.

En doldre'ns d'aquesta parcial esterilització de la fecunditat educadora del moviment de Solidaritat, no creiem que sigui l'hora encara d'assenyalar i demanar comptes davant Catalunya als responsables d'haver impedit a Solidaritat Catalana suprimir de la nostra vida col·lectiva l'esperit negatiu, la revolta, la desconfiança, en una paraula, tots els dissolvents de la cohesió social, tots els obstacles de la fecunda acció constructiva.

Però l'acció directiva i decisiva que en les darreres violències ha tingut un partit que, venint a pertorbar la normalitat de la vida política catalana, ha estat presentat per malícia i per incons-

ciència com a representant a Catalunya de la causa d'Espanya i de l'honor del seu exèrcit i de la seva bandera i ha estat considerat un temps com a coadjuvant d'una obra de govern a Catalunya, és tan evident que ni cal assenyarlar-la.

La seva obra de perversió moral de les masses començava en les escoles de les seves associacions polítiques; en elles, durant anys, s'ha instruït el jovent obrer de Barcelona, de Sabadell i d'altres poblacions catalanes amb llibres en què s'encenien tots els odis i es preconitzaven totes les violències (1).

I en el míting per boca dels oradors que millor encarnaven el sentit radical, i en el repòs del taller i del casino per la lectura de la seva premsa, es completava l'educació iniciada a l'escola i es preparava per a rebre el seu ídol l'evangeli de la barbàrie, el dogma de la destrucció, l'ordre d'entrar a saqueig en la civilització no detenint-se ni davant els sepulcres ni davant els altars, de cremar els registres de la propietat, d'assaltar els convents, de robar, cremar, matar, morir".

I a la suggestió de les paraules seguia la suggestió dels fets

(1) En aquestes obres s'ensenya:

Que la base fonamental de l'existència de privilegiats y desheretats, culpable de totes les injustícies que sofreixen els homes, és la creença en un poder sobrenatural, Déu, i les seves relacions amb els homes per mitjà dels sacerdots (religió, església).

Que els capellans són homes negres més perillosos que les feres, perquè emmetzinen els homes, des de la infantesa, per a dominar-los tota la vida.

Que els que fan y formen el exèrcits són botxins assassins de la humanitat.

Que els militars són homes que, per la seva afició al pillatge i a l'assassinat, frueixen d'un gloriós prestigi.

Que la bandera és un drap de colors a dalt d'un bastó, el símbol de la tirania i de la misèria.

Que la guerra empresa per a defensar l'honor de la nació és en realitat un pretext per a robar-la.

Que el poble (els soldats), ha de servir-se de les armes contra aquells que les hi han donades per matar.

Que a la primera declaració de guerra, abans de la primera canonada, s'ha de declarar la vaga dels soldats.

Que els Governs d'Europa maten per gust, cada mes, més homes que estrelles hi ha en el cel.

Que la propietat ha estat const.tuïda per l'espoliació i el frau, per la rapacitat i l'estafa, sota els noms d'indústria i comerç.

Que tots el mals i tots els sofriments i totes les injustícies són deguts "a aqueixa estúpida i brutal ficció anemenada pàtria".

Que tot el que té per objecte explotar el poble, lleis i reglaments, ordres i decrets, presons i patíbuls, policia i guàrdia civil, jutges, etc., tot es basa en la pàtria.

que anaven completant l'educació radical; seguia la vaga general; els assaltaments de redaccions i centres republicans i catalanistes; la pertorbació de mítings; l'enterrament d'En Juli; l'atac en quadrilla als concurrents al míting de les Arenes; l'atemptat d'Hostafrancs

I si en l'enteniment d'aqueixos homes es produïa el dubte, la vacil·lació sobre la veritat d'aquestes doctrines, sobre la legitimitat d'aquests procediments, s'esborrava de seguida en veure que al voltant dels qui els donaven aquest pa espiritual, dels qui decretaven aquests programes, s'agrupaven, ja permanentment en llurs organitzacions polítiques, ja temporalment en els actes més decisius de la vida ciutadana, clergues i militars i jutges i industrials i potentats en plebiscit eloqüentíssim, tant més eloqüent, tant més indiscutible, quan lliurement, espontàniament el formulaven contra llurs propis interessos.

¿És gens estrany que en presentar-se una hora favorable, desguarnida Barcelona i altres ciutats, debilitats els ressorts de l'autoritat, paralitzats els de conservació social pel sentimentalisme pacifista excitat arreu d'Espanya, i especialment a Catalunya, per les campanyes dels diaris radicals amb motiu de la guerra de Melilla, presentats els soldats i els obrers com a víctimes d'interessos particulars i il·lusionats molts elements amb l'esperança d'una suposada per bé que perseguida indisciplina militar, és gens estrany que pogués saltar la mina per tantes mans carregada?

Els perjudicis ocasionats a Barcelona i a Catalunya pels esdeveniments darrers son immensos. *Conseqüències*

La crisi econòmica que ha portat l'emigració de milers d'obrers, que ha impedit la puja normal i progressiva de jornals dels que aquí resten, serà fatalment mantinguda pel retraïment del capital que subsegueix sempre a tota pertorbació de la vida normal d'un poble. El prestigi de Barcelona davant el món sencer com a ciutat culta i civilitzada, ha sofert un cop terrible, del qual trigarà temps a refer-se; avui Barcelona passa davant el món civilitzat com una ciutat dels Balcans o de Turquia, movent-se entre convulsions epilèptiques, pròleg de la mort definitiva a què condemnem els pobles forts i normals a les ciutats i a les races que amb semblants violències demostren llur inadaptació a la vida moderna. I davant Espanya sencera, Catalunya, que despertava fa poc l'admiració i l'enveja d'un poble fort i vigorós, destinat a impulsar-la i diri-

gir-la per camins de progrés i vida nova, es presenta avui com lliurada a les convulsions eixorques i estèrils que minaren l'Espanya del segle dinovè.

La vida no detura ni un instant la seva acció. Calentes encara les ruïnes, reprendrà el seu curs endavant, amb més o menys debilitada energia; però si tots els elements que integren el nostre poble es limiten a protestes verbalistes, si la lliçó terrible que han rebut resta per a ells una lliçó perduda, el mal quedarà tancat a dins, seguirà furgant l'entranya viva de la nostra raça, i un altre dia en què les circumstàncies li siguin favorables, tornarà a esclatar amb fúria; que la generació que un dia ha cremat convents i temples, demà cremarà fàbriques i Bancs, cases i botigues, perquè el persistent en els homes són els temperaments de tolerància o de violència, i el que canvia i varia amb facilitat grandíssima és l'ideal, la direcció al servei dels quals aquests temperaments es posen.

Afirmacions

Però la gravetat del mal causat no ens fa desesperar de l'esdevenidor esplendorós que havíem somniat per la nostra ciutat i la nostra terra; d'aqueix esdevenidor esplendorós que és l'únic impuls de la nostra actuació en la vida política, car el mal, tot i ésser molt greu, no és irreparable.

Les causes que l'han produït, de nosaltres, dels catalans, depèn principalment que per sempre més desapareguin; de nosaltres, exclusivament, depèn canviar l'ambient en què fins ara s'ha desenrotllat la vida col·lectiva del nostre poble substituint-la per un ambient de normalitat, d'acció positiva i fecunda, de sana i generosa tolerància que faci avortar tot intent de violència i pertorbació, que ens guareixi per sempre de pessimismes i desconfiances pròpies solament de la impotència i de l'egoisme.

Per això, enfront del radicalisme que odia el present i renega del passat, contra el radicalisme que abomina del present i de l'esdevenidor, nosaltres afirmem la continuïtat de la vida social, el respecte del passat, l'adhesió a tots els elements substancials de la societat actual, la fe en l'esdevenidor vers el qual volem caminar resoltament amb el cor obert a totes les innovacions generoses, a tots els avenços, a tots els milloraments que ens reserva.

Contra els radicalismes, contra les intransigències, amb llur seguici d'odis, de violències, d'esperit de destrucció, afirmem la justícia, la conveniència, per a realitzar els nostres, com tots els ideals, de prendre per punt de partença la realitat present, respectant-la

i aprofitant-ne tot allò que és viu, substituint allò que ha mort en la consciència del poble, transformant la realitat actual i acostant-la a l'ideal, suaument, progressivament, seguint les successives transformacions del sentiment de les idees, de les aspiracions nacionals.

Contra el radicalisme que exulta la rebeldia, la revolta, seguint la còmoda orientació del sentiment individual, de l'egoisme, afirmem la imperiosa necessitat de la disciplina social basada en el compliment dels deures cívics.

Contra el radicalisme que fomenta el fetitxisme dels programes ideals, de les fórmules legislatives, de les disposicions governamentals i fa dependre d'elles i del govern el bé i el mal, el benestar i la desgràcia, el decaïment i la grandesa, afirmem la necessitat de l'esforç persistent, conscient, ordenat del mateixos ciutadans, col·laborant en l'esforç també persistent, conscient i ordenat del poder públic.

Contra el radicalisme que judicant el regisme vigent a la llum d'un programa absolut, de fórmules tancades, declara sistemàticament injustes les lleis, caducades les institucions que pugnen amb el seu ideal i nega força d'obligar a les unes i autoritat per sol·licitar l'adhesió i l'obediència a les altres, afirmem el respecte a les institucions establertes, siguin les que siguin les opinions que cadascú sostingui, i l'obediència a les lleis mentre siguin tals lleis, que no és incompatible amb l'esforç ordenat per a modificar-les, acostant-les al nostre ideal.

Contra el radicalisme que confessa la seva esterilitat, la seva impotència en esperar la implantació de l'ideal, no pas del convenciment dels ciutadans, sinó d'un acte de violència, d'una revolució, d'un motí, d'un pronunciament militar, afirmem la nostra fe en la virtualitat del sufragi popular, la nostra adhesió als procediments legals per a fer triomfar les aspiracions nostres.

Contra el radicalisme que aconsella els catalans, per a l'assoliment dels ideals col·lectius de Catalunya, l'abstenció en el govern i en l'administració fins i tant haver resolt una qüestió prèvia de forma de govern o de legitimitat dinàstica o de qualsevol altra mena, afirmem el deure que tots els ciutadans tenim d'intervenir activament en el govern del país, no demà si triomfés la República o si es canviés de sobirà, sinó avui, i no des de tals o quals funcions, sinó des de totes les que al bé de la col·lectivitat convingui.

I en formular aquestes declaracions no volem ni entenem formular un programa de grup, alçar la bandera d'un partit, que banderes i programes, grups i partits han de subordinar-se avui més que mai a l'interès i a l'esdevenidor de Catalunya, crebantat aquell i compromès aquest pels darrers esdeveniments.

L'interès i l'esdevenidor de Catalunya exigeixen avui a tots els catalans i a tots els qui, no essent-ne fills, en ella han trobat estatge, de totes les classes i de tots els partits i de totes les idees, que, com a punt de suprema convergència patriòtica, establint per a sempre l'imperi del dret i de la normalitat en el desenrotllament de la nostra vida col·lectiva, per tal que la marxa en avant del nostre poble pugui desenrotllar-se en un ambient de pau activa i fecunda, de respectuosa tolerància davant el que ens separa, d'efusiva germanor davant el que ens uneix. Que solament així assolirà Catalunya la seva grandesa i realitzarà la seva missió d'ésser base i fonament de la grandesa d'una nova Espanya.

RAMON D'ABADAL, *senador per Barcelona.* — MARQUÈS D'ALELLA, *senador per Barcelona.* — MARQUÈS DE CAMPS, *senador per les Econòmiques de la Regió.* — MANUEL FARGUELL, *senador per Girona.* — SEBASTIÀ TORRES, *senador per Girona.* — FRANCESC CAMBÓ, *diputat per Barcelona.* — JOSEP PUIG I CADAFALC, *diputat per Barcelona.* — RAMON ALBÓ, *diputat per Barcelona.* — LLUÍS FERRER-VIDAL, *diputat per Castelltersol.* — IGNASI GIRONA, *diputat per Granollers.* — FREDERIC RAHOLA, *diputat per Igualada.* — LEONCI SOLER I MARCH, *diputat per Manresa.* — TRINITAT RIUS I TORRES, *diputat per Mataró.* — JOSEP BERTRAN I MUSITU, *diputat per Vilanova.* — EUSEBI BERTRAND I SERRA, *diputat per Puigcerdà.* — JOAN VENTOSA I CALVELL, *diputat per Santa Coloma de Farnés.* — JOAN GARRIGA I MASSÓ, *diputat per la Seu d'Urgell.* — MANUEL RAVENTÓS, *diputat per Valls.* — PERE MILÀ I CAMPS, *diputat per Solsona.*

CAPÍTOL XV

Sumari: *Les eleccions a diputats provincials el 24 d'octubre de 1909 i la nota de la C. d'A. P. de la Lliga del 6 del mateix mes.*

PER l'octubre de 1909 van ésser convocades eleccions a diputats provincials. La Comissió d'Acció Política de la Lliga, el 6 d'octubre, va publicar una nota fixant la posició de la Lliga Regionalista davant d'aquelles eleccions. En aquesta nota es definien les matèries pròpies de Solidaritat i les que en restaven fora; no tenia altre objecte que definir la posició de la Lliga davant de les eleccions provincials anunciades.

Cal remarcar que entre la publicació d'aquesta nota, el 6 d'octubre de 1909, i les eleccions a diputats provincials, celebrades el 24 del mateix mes, van tenir lloc a Espanya dos esdeveniments força importants. L'un, l'afusellament d'en Ferrer i Guàrdia, que havia estat detingut pel Sometent el 2 de setembre anterior, i que va ésser afusellat l'11 d'octubre sense que cap partit polític s'interessés per la seva sort ni demanés el seu indult; i l'altre fet, que va tenir una repercussió indiscutible en la política general espanyola, va ésser la caiguda del Govern Maura a conseqüència d'un debat molt violent en el qual van intervenir en La Cierva i en Moret, i a conseqüència del qual, presentada la dimissió d'en Maura al Cap d'Estat, aquest va confiar el formar Govern a en Moret. Celebrades les eleccions a diputats provincials el 24 d'octubre de 1909, la Lliga Regionalista va treure solament les minories. En canvi en el conjunt de la província va ésser la Lliga el partit que va treure més diputats.

La nota de la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, publicada el 6 d'octubre de 1909, a què abans ens hem referit, deia així:

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista a les societats adherides, comissions auxiliars i socis forans.

La Comissió d'Acció Política, d'acord amb la Junta directiva de la Lliga Regionalista, fa públiques les següents declaracions per a norma de tots els nostres amics en les actuals circumstàncies, davant de la convocatòria de les eleccions provincials:

Consultada aquesta Comissió d'Acció Política sobre la conducta a seguir en les vinents eleccions, entén el seu deure respondre-hi amb les següents declaracions que per via de consell dirigeix a tots els ciutadans que l'honren amb llur adhesió.

Per bé que circumstàncies i actituds de tothom prou conegudes, perquè lliurades queden al judici de l'opinió i al de la història, tendeixen a deixar en segon terme les reivindicacions patriòtiques de Solidaritat Catalana, nosaltres persistim a afirmar-les amb el mateix entusiasme, avui, que en el moment de llur concreció gloriosa; i estem fermament convençuts que tornaran encara moments difícils que obligaran els catalans a estrènyer, més fortament que mai, per damunt de tot, els lligams d'aquesta germanor patriòtica.

En renovar l'afirmació de Solidaritat, l'afirmem tal com és, no tal com la imaginen o suposen els qui no saben o no volen comprendre-la. I no és una absorció total de la vida de les agrupacions que la integren, sinó una senzilla limitació concretada exclusivament als extrems de suprema convergència, clarament determinats, fora dels quals resten les agrupacions sense cap lligam d'unió ni solidaritat les unes respecte de les altres, així en la doctrina com en la conducta política, com en la gestió administrativa. Ni és tampoc un camp clos, emmurallat, on després de nosaltres, el qui hi som de primera hora, ningú més no pugui ficar-s'hi; tots els catalans per la sang o per l'adopció poden entrar-hi, tots els conciutadans nostres que sentin les reivindicacions per Solidaritat formulades; tots els qui vulguin la derogació de la llei de jurisdiccions, que senten la necessitat de dignificar la funció del sufragi fent-ne un deure honradament exercit per cadascú, respectat quan ens afavoreix de la mateixa manera que quan ens derrota; tots els qui aspirin a l'autonomia dels municipis i de les regions en obres públiques i ensenyança, i vulguin això de tal manera que encara que formin part d'agrupacions polítiques generals, no acceptin llurs acords si s'oposen a la finalitat d'aquesta conjunció patriòtica.

Feta l'afirmació de Solidaritat, una altra se n'ha de repetir. Aquests extrems es refereixen a una acció política general que té

per camp propi el Parlament i ha de basar-se en eleccions legislatives.

Les eleccions provincials, com les municipals, es refereixen al funcionament intern, a la nostra vida administrativa interior, i en aquesta és natural, i no sols natural, sinó convenient i necessari, que es manifestin les opinions, i els ciutadans, que comunament en comú treballen, es divideixen en agrupacions més homogènies per a treballar separadament en pro del que divideix i separa els uns dels altres. Ja en aquest ordre dues grans agrupaciones es dibuixen: la dels ciutadans que persisteixen en la glorificació de la política protestatària i negativa, que no sentin l'horror dels procediments de revolució i violència; i la dels ciutadans que amb aquestes o aquelles etiquetes — tant se val els noms que es donin — sentin profundament i practiquin el respecte a la llei i als procediments legals, que estiguin penetrats de la valor inapreciable que la pau interior, l'ordre, el normal funcionament de tots els organismes socials a base de mutual respecte, tenen per a la prosperitat i la força i la cultura i el bon nom del país.

Més o menys relacionats amb aquestes orientacions dels sentiments col·lectius, de solidaritat patriòtica i de solidaritat social, hi ha els problemes propis de l'administració provincial, els problemes relatius a vies i mitjans de comunicació, a les ensenyances provincials, a la beneficència, a la cultura, per a la resolució dels quals és necessari un sentit de prudència i d'armonia per a no destruir o pertorbar les institucions existents amb l'intent de reformar-les, un sentit d'oportunisme per a apreciar la viabilitat de les innovacions, i un sentit patriòtic per tal que reformes i innovacions responguin a les necessitats i aspiracions, a la missió i esdevenidor del poble.

I si la probable curtedat del manament que en aquestes eleccions ha de conferir-se treu importància pràctica a semblant aspecte, la mateixa causa, que és la pròxima aprovació del projecte d'Administració local, dóna a les corporacions durant aquest breu període una missió importantíssima: preparar la implantació d'aquesta llei i sobretot l'adveniment de la Mancomunitat.

Aquests tres factors, Solidaritat Catalana, solidaritat social, preparació del nou regisme local, assenyalen l'orientació a seguir per ciutadans i grups en aquestes eleccions, marquen la línia de conducta dels electors en l'emissió del vot, la dels homes repre-

sentatius i directors de les diferents comarques i agrupacions en la tria dels candidats, així com en la coordinació de llurs forces respectives per mitjà d'intel·ligències i aliances allà on aquestes siguin necessàries. S'ha de fugir, en formar les candidatures, de tot criteri partidista.

Els candidats han d'ésser designats no per la circumstància de pertànyer a tal o tal agrupació política i pels mèrits en aquesta agrupació contrets, sinó per llurs condicions personals, d'honorabilitat, de representació social, d'aptitud per a la tasca a realitzar, per llur amor a la nostra i a la seva prosperitat i grandesa, per llur entusiasme en pro de les grans empreses col·lectives d'obres públiques, de beneficència, de cultura, en les quals s'ha de basar la redempció de Catalunya.

Allà on hi hagi personalitats d'aquestes condicions, allà han de cercar-se: a dintre d'una col·lectivitat política si a dintre d'una col·lectivitat política es troben; a fora si és a fora que es presenten. Noms, etiquetes de partit, tot és secundari. No s'ha de mirar com es diuen ni d'on vénen; s'ha de mirar el que són, el que valen, el que poden fer en bé de la nostra terra.

Cap indicació general inflexible no és possible donar respecte a l'orientació de les aliances en els casos en què aquestes procedeixin. És un problema de tàctica els factors del qual són la comunitat d'interessos, la proporció de les forces, l'afinitat de sentiments i aspiracions, elements variables en cada comarca, incompatibles amb una regla uniforme. Però si l'ordre de preferència ve determinat per la gradació en la força i en l'afinitat, el mòbil dels organismes locals en establir-les ha d'ésser sempre l'interès de Catalunya i dels elements substancials de la seva existència col·lectiva.

SEGONA PART

LES REIVINDICACIONS DEL CATALANISME EVOLUTIU: MANCOMUNITAT I POLITICA ECONÒMICA

CAPÍTOL XVI

Sumari: *Dues conferències d'en Cambó i un article d'en Maragall. — Les eleccions municipals del desembre de 1909. — Campanya de l'Esquerra contra en Prat de la Riba. — Homenatge de desagreujament a en Prat.*

PER tal de situar el punt de mira polític de la Lliga Regionalista després de les eleccions a diputats provincials del 24 d'octubre de 1909, i especialment després dels esdeveniments polítics a què abans hem fet referència, principalment la caiguda del Govern Maura i la pujada d'en Moret, en Cambó, que feia algun temps que no havia actuat públicament, va donar dues conferències a la Lliga Regionalista el 4 i el 8 de novembre de 1909, que van tenir categoria de grans esdeveniments polítics. En aquestes conferències en Cambó, després d'estudiar la crisi de creixença que en aquells moments es deixava sentir en el catalanisme polític, ratificà una vegada més la política d'intervenció en els problemes generals de l'Estat espanyol, demostrant com el catalanisme no tenia més camí que triar entre ésser envaït o invasor. L'amor a Catalunya i la fe inestroncable en el seu esdevenidor, imposen la intervenció dels catalanistes en la política general espanyola. Intervenció que havia de produir-se amb la integritat del nostre ideal, que és la fe en Catalunya, la fe en el ressorgiment regional d'Espanya, sense que ningú no tingués dret, per una apreciació de doctrina sense fonament en la realitat, a plantejar per a la realització del nostre ideal cap qüestió prèvia. Finalitzava, en Cambó, afirmant que davant de la crisi de catalanisme, era cosa urgent anar a la reconstitució de la Solidaritat Catalana. Això representava un camí, una tàctica, que era en aquells moments l'única útil i patriòtica, que resoldria, a més, en l'interior de Catalunya un gran problema. "El dia en què els elements de di-

versificació tinguin llur derivatiu natural — digué en Cambó, — tinc la seguretat que la conjunció de tots els catalans per a l'engrandiment de Catalunya, per a mantenir sencer l'ideal de la grandesa de Catalunya, serà un fet indestructible perquè no hi haurà possibilitats de discòrdies, perquè les discòrdies en tot cas les dirimirem en un altre camp, no en el camp de la terra catalana."

Aquestes conferències varen tenir una repercussió extraordinària a tot Catalunya. Fent referència a les dites conferències, als pocs dies, el nostre eximi Joan Maragall publicà un magnífic article, "A en Cambó i als altres". Aquest article deia així:

«A en Cambó... i als altres.»

Jo no sé com a hores d'ara no s'ha alçat ja Catalunya en pes amb un impuls d'adhesió al vostre discurs de la Lliga; i no sé com els aires no van plens de crits de "visca!" responent a aquest vostre "Visca Catalunya!". Ens hem tornat molt freds; som molt entenimentats. Ja no responem als "visca" sinó després de pensarnos-hi bé, encara que aquests "visca" sien a Catalunya, que el sol nom, en altres temps, ens arrencava l'aclamació del pit, baldament no vingués a to. Què ha passat?

Encara que el vostre programa d'avenir fos la més grossa follia, jo crec que és l'única cosa a fer per Catalunya. Ja hi estem acostumats, que ens tractin de boigs, i solament així hem pogut fer el nostre camí. Follia era el programa de Manresa, follia les eleccions dels cinc presidents; i la Solidaritat? que no era més follia, i tothom hi acudí brandant llorers i palmes? Doncs, ¿què és avui enteniment?

¿Que per ventura el vostre programa és altra cosa que una renovació de l'esperit de solidaritat per a dur avant aquell crit de "Catalunya!" que es sobreposà a monarquia i república, i a avenç i quietud, i a dreta i esquerra i centre i a tot el que no fos l'amor a la terra que tot ho aguanta? I tothom hi acudí llavors, i perquè tothom hi acudí, Catalunya triomfà; no perquè la idea i el sentiment fossin més justos que aquest vostre. Doncs, ¿per què no acudeixen ara?

Jo us ho diré, Cambó: perquè sou vós qui heu donat la veu. I aquest recel que tenim que vós pugueu arribar a ministre amb el concurs de tots els catalans, fa que els catalans renunciem de

bona gana a tot el bo que pogués pervenir-nos, amb tal que vós no arribeu a ministre. Som així nosaltres. Per això el vostre crit de salvació ens deixa freds i no anem de pressa a acudir-vos entorn. I si amb tot algun dia arribéssiu a ministre sense el concurs nostre, sempre podríem dir que us heu venut i així us incapacitaríem per fer res de bo per Catalunya, deixant-vos en el banc blau sol amb la vostra cartera i els companys de cartera, com un de tants ambiciosos que hi arriben solament per arribar-hi i hi destrueixen el prestigi que tinguin. I llavors nosaltres podrem dir: ¿Ho veieu a què anava? Què ha fet per Catalunya? Era un ambiciós. No es pot creure en cap home. — I ens ficaríem a casa contents d'haver-ne estès un altre en la plaça pública ..

I era l'únic que teníem! Perquè Catalunya, ja ho sabem, no és rica d'homes amb aptitud política plena. Us en retrauran molts que valen més que vós, l'un com a savi, l'altre com a fort, l'altre com a fi, l'altre com a orador, l'altre com a home de sa casa però: -- Com a polític, en Cambó, conformes, solament que té un defecte: que vol arribar a governar. — Grossa tara per un polític!

Almenys n'hi hagués un altre, un sol, per a arrabassar-vos de les mans aquesta bandera que heu alçat i que per a mi és avui la bandera de Catalunya; o bé un que digués: — No, no és aquesta la bandera de Catalunya, sinó aquesta altra; el que s'ha de fer no és això, sinó una altra cosa; — i la digués. I fos una cosa més forta que la que vós haveu dit, tan forta que arribés a fondre tots els recels i els partidismes que la vostra no hagués arribat a fondre. Davant del vostre crit, un altre crit que l'ofegués amb la resposta unànime i aclamadora de tot un poble. Això! ¿Què se me'n donaria, aleshores, de la vostra derrota, si era tot Catalunya corrent a l'acció la que us passés per damunt? El fet esglaiador per a mi és aquest silenci o aquest parlar baix dels qui no són del vostre partit, que ni us aclamen ni desperten per si mateixos una general aclamació. Sembla que no hi hagi Catalunya!

Alceu-vos, en nom de Déu, els qui us sentiu amb forces per a fer marxar tots els catalans darrera vostre, i digueu el que hem de fer. El que hem de fer ara, immediatament, perquè estem en un moment en què la inacció és la mort. Si el que ha dit aquest home us sembla bé però us receleu d'ell, acudiu-li al voltant per a ofegar-lo de tal manera que, damunt de l'apinyament sols resti en-

laire la bandera. Si no us sembla bé el que ha dit, contradigueu-lo i mostreu un camí per on tots puguem passar-hi. I si no poder estar ni amb ell, ni contra d'ell amb aquesta eficàcia, deixeu-lo anar amb la bandera de Catalunya i els qui vulguin seguir-la per defensar-la i no deixar caure aquest home tot sol abraçat amb ella.

I compteu que, el que ara us dic per ell, ho diria per qualsevol de vosaltres que veiés alçar-se amb semblant empenta. Perquè a mi, de totes les Lligues i contralligues i llurs homes, ¿què se me'n dóna més que l'amor actiu a Catalunya que cadascun porti a dintre i la potència que tingui d'exaltar-la. Que s'alci cap a la dreta o cap a l'esquerra, amb un rei o un no-rei o un dictador, o una "cràcia" o "no-cràcia" qualsevulla, tant se me'n dóna: el que vull és Catalunya amunt, és la terra de què és fet el meu cos i l'esperit, de què és feta la meva ànima; amunt; que tot pujant ja ens partirem l'altura. I entengueu que en això tots els catalans som uns, ho hem d'ésser-ho. ¿Per què, si no, valdria la pena d'ostentar un sobrenom damunt del d'espanyols, i d'envanir-se'n? — JOAN MARAGALL.

Convocades eleccions municipals pel mes de desembre de 1909, la Lliga Regionalista intentava solidar en el possible els diferents partits polítics de Catalunya que havien constituït la Solidaritat Catalana, mitjançant una entesa amb els republicans autonomistes. Això, però, no va ésser possible, perquè els republicans autonomistes varen rebutjar aquesta entesa electoral.

El resultat de les eleccions celebrades el 12 de desembre de 1909 donà el triomf als lerrouxistes; l'Esquerra quedà en segon lloc, i en últim lloc, la Lliga Regionalista. Per culpa dels republicans autonomistes, que no van voler l'entesa electoral amb la Lliga Regionalista, es va fer possible que els lerrouxistes, amb minoria de vots, obtinguessin novament majoria a l'Ajuntament de Barcelona.

Gràcies a l'actuació de l'Esquerra, a l'Ajuntament de Barcelona, en constituir-se el Consistori a començaments del 1910, els lerrouxistes pogueren acaparar els càrrecs de govern. Coincidint amb això, es va iniciar una campanya a favor dels presos pels esdeveniments de la setmana tràgica del juliol de 1909, en la qual els catalanistes d'esquerra ana-

ven junts amb els lerrouxistes. Produïda, el febrer del mateix any 1910, una crisi política del Govern presidit per en Moret, va encarregar-se de formar nou Govern en Canalejas.

En aquest temps s'inicia pels elements catalanistes d'esquerra, des de la Diputació de Barcelona, una vergonyosa campanya contra la Lliga Regionalista i especialment contra Enric Prat de la Riba. Aquesta campanya de difamació contra en Prat de la Riba va ésser secundada per tots els diaris d'esquerra. Per a contrarestar-la, *La Veu de Catalunya* va publicar una sèrie d'articles molt interessants entre els quals es destacaven uns articles d'apologia de la política de la Lliga, deguts a la ploma d'en Jaume Bofill i Mates. En desgreujament d'aquella vergonyosa campanya de difamació es va retre un homenatge a en Prat de la Riba, que va consistir a oferir-li per subscripció popular una edició de la seva obra cabdal "La Nacionalitat Catalana".

Homenatge a Prat de la Riba, després de la campanya de difamació que li va fer l'Esquerra.

La iniciativa d'aquest homenatge va sortir d'en Maragall i de seguida va prendre cos entre els cercles intellectuals i patriòtics de la nostra terra. Oberta una subscripció per tal de fer una edició popular de "La Nacionalitat Catalana" i ofrenar-la a en Prat com a homenatge a la seva persona i a la seva actuació, va ésser tal el nombre d'adhesions rebudes, que bé es pot dir que l'homenatge va depassar tot caràcter de partit o de classe per a convertir-se en un homenatge veri tablement nacional de tots els estaments, dels sectors polítics més diversos de la terra catalana, en mostra d'adhesió i desgreuge al Seny Ordenador de Catalunya per la campanya indigna de difamació i ultratge de què havia estat objecte per part d'alguns elements de l'antiga Esquerra. Amb motiu de fer-li entrega, a en Prat, d'un exemplar del seu llibre "La Nacionalitat Catalana" i ofrenar-li l'homenatge a què hem fet referència, en Joan Maragall va dirigir a Enric Prat de la Riba el següent discurs:

Honorable patrici:

Discurs de Maragall en l'homenatge a Prat.

Aquí teniu aquest llibre de la vostra "Nacionalitat Catalana" que ara us hem fet estampar nombrosament, de nou, molts ca-

talans que ens sentírem fortament moguts a retre-us aquest homenatge. L'ocasió i el perquè, el sabeu tan bé com nosaltres mateixos i com tothom: per això no cal retreure-ho ara; i tampoc no volem, perquè des del primer moment en què ens aplegàrem uns quants per començar aquesta obra de dignitat i justícia, fou el nostre voler treure-li aquell regust del seu origen, que ja prou sovint, i massa i tot, amarga tota expressió de la voluntat nacional catalana. Hem de fer estudi en què no sia ja la sola protesta tot mòbil de la nostra catalanitat renaixent, i a nosaltres ens ha semblat que era aquesta una gran ocasió d'alliberar-la d'aquesta tara; perquè la vostra acció en la nostra renaixença és prou forta i prou pura per motivar per si sola un homenatge sense que li calgués ésser contradita per determinar aquest, ni de molt més grans que se us en fessin, perquè de tot en sou ben mereixedor. Per honor a la veritat cal declarar encara una volta, i tant de bo que fos l'última en cosa semblant, que l'afirmació que fem amb aquest acte potser no se'ns hauria acudit fer-la si la contradicció no l'hagués provocada; però després de declarar-ho humilment, com si ens confesséssim i al sol fi i efecte de treure'ns-en la màcula, volem deixar-ho oblidat per sempre i transfigurar la nostra acció en un pur homenatge.

Per això no volem que res més en resti dit sinó això que ara breument us diem: Enric Prat de la Riba, Catalunya, vostra mare i nostra, es recorda de com l'heu servida i espera més de vós encara: nosaltres, amb tots els qui ja sabeu que ens acompanyen, ens hem adonat que en aquet llibre havíeu concentrat un amor a la pàtria capaç de nodrir tot aquell record i tota aquella esperança; doncs, en nom de Catalunya, aquí la teniu com a penyora de gratitud i com a senyal que a més us obliga; i sapigueu que l'hem fet estampar i estendre per tots els llocs de la terra, perquè com a tal senyal i penyora estigui sempre en mans de tots els catalans vivents i els qui són a venir encara: i que així el vostre nom resti per sempre més lligat, honorable patrici, a la glòria passada i vinent de la pàtria.

CAPÍTOL XVII

Sumari: *La gran derrota electoral de la Lliga en les eleccions generals del maig de 1910. — El manifest del 4 del mateix mes.*

CONVOCADES eleccions a diputats a Corts pel mes de maig de 1910, es presentava a Barcelona la candidatura lerrouxista, la candidatura dels elements autonomistes republicans, o d'en Pere Coromines, i la candidatura de la Lliga Regionalista. El fet que els elements catalanistes anessin separats a la lluita, va donar noves esperances als antics partits dinàstics de tornar a obtenir alguna representació per Barcelona i això va fer que elements monàrquics i tradicionalistes, sota el pretext de representar un sentit conservador i d'ésser defensors dels principis religiosos, proposessin a la Lliga Regionalista una entesa electoral. La Lliga Regionalista no donà bel·ligerància a aquell recrutament dels antics partits de torn sota disfresses de conservadorisme. I per aquest motiu, aquells elements conservadors, en comptes de procurar sumar llurs vots a la candidatura de la Lliga Regionalista, van fer una candidatura que van retolar de conservadora i que no era res més que una candidatura entrebancadora.

Els diaris "independientes" d'aquell temps van fer una campanya molt intensa i parcial a favor d'aquella candidatura anomenada conservadora i, efectivament, el resultat electoral no va ésser altre sinó el de donar la victòria als lerrouxistes i possibilitar que per minories sortissin els elements d'esquerra i que la Lliga es quedés sense representació per Barcelona-ciutat. Naturalment que la candidatura anomenada conservadora va ésser la que va tenir menys vots.

I és ben significatiu que la derrota electoral de la Lliga

Regionalista, derrota electoral que va fer que en Cambó es quedés sense acta, derrotat per Barcelona i per La Bisbal, va significar no solament el triomf lerrouxista, sinó el reviscolament dels partits de torn a Catalunya. Aquests partits de torn arribaren a obtenir setze diputats (dotze liberals i quatre conservadors); si a aquest nombre afegim els lerrouxistes, resulta que els catalanistes quedaven en minoria a Catalunya. Va ésser precisament amb motiu d'aquestes eleccions que la Lliga Regionalista va publicar el 4 de maig de 1910 un magnífic manifest redactat per l'Enric Prat de la Riba, en el qual es proclama la desfeta de la Solidaritat i se n'acusa els veritables culpables. Heus aquí aquell manifest:

Manifest de la Lliga Regionalista als ciutadans de Barcelona, 4 de maig de 1910.

El moment actual.

Són aquestes les primeres eleccions generals legislatives a què és cridada Catalunya després de Solidaritat Els catalans que van fer aquell alçament patriòtic són els mateixos catalans que avui lluiten desesperadament de partit a partit, i a dintre els partits a colles, i dintre les colles, per idolatries personals. Fins a les agrupacions polítiques de més tradicional disciplina estan els uns homes contra els altres homes. Una ratxa de violència pertorba els esperits: violència en el pensament, en la paraula, en l'acció. L'odi aixeca les multituds a glorificacions monstruoses, preparadores de futurs desastres. S'encén el foc fatal de la lluita religiosa. Pertot surten crits de guerra, fins de les boques més avesades a les crides de l'amor. Ja no podem els catalans trobar més formes ni motius de combatre'ns, d'aterrar-nos els uns als altres.

Subjecció i humiliació de Catalunya. L'encasellat.

És així que nosaltres combatem i destruïm Catalunya. La deshonrem en deshonrar-nos mútuament; la destruïm, destruint-nos. Deixem als seus enemics la tasca fàcil de contemplar joiosament com treballem per ells amb entusiasme suïcida. Fem com els negres de les tropes colonials: nosaltres mateixos, amb el nostre esforç, amb la nostra sang, amb la nostra intel·ligència, laborem la subjecció de Catalunva.

Legítimes són i necessàries les lluites internes, per ideals d'interior transcendència i eficàcia. Però ara passa que tot parlant de república, de democràcia, d'autoritat, d'ordre social, de clericalisme, ens distraiem de Catalunya, ens oblidem dels seus drets i de la seva situació.

Així, de metròpoli a què amb Solidaritat ascendíem, davallem altre cop a província i com a província ens tracten els governants que de Madrid ens envien, i com a província segellen altra vegada llur dominació, imposant-nos des de Madrid l'estigma vergonyós de l'encasellat, que és la patent d'esclavitud, d'incapacitació política per a regir-se i governar-se a si mateix un poble.

Així, al nostre oblit, al nostre renunciament, a la nostra preocupació per altres problemes, responen les oligarquies dominants amb llur menyspreu de les coses de Catalunya, amb llur renunciament a donar satisfacció a les nostres aspiracions. A Madrid ja no parla ni es preocupa ningú de la qüestió catalana, ni Govern, ni oposicions, ni premsa; i ha estat possible que ocupés el poder un partit com el liberal, sense haver deposat públicament, ni abans ni després, la seva clàssica hostilitat per les reivindicacions de la nostra terra. De factor decisiu, primordial, que aquests anys darrers havia estat, de la política d'Espanya, ha passat altra vegada a la categoria de problema provincial, només accidentalment mereixedor que allà dalt hi pensin. De capitalitat espiritual d'Espanpa hem devingut altre cop província.

Causa de la situació actual de Catalunya.

La causa és a tothom ben manifesta. És el mateix poble, som els homes mateixos, tenim al davant els mateixos enemics; però aleshores anàvem plegats per la causa de la nostra pàtria, i avui tots els grups polítics, tret de la Lliga Regionalista, lluiten separadament en guerra civil, per altres ideals. Aquest estat de colònia, de província, de subjecció a tutela, era el nostre estat habitual, perquè era el nostre estat habitual el de lluita civil interior amb oblit de Catalunya. Quan va interrompre's? Quan, després d'una ofensa a la nostra dignitat de catalans, molts partits catalans van posar-se la qüestió prèvia d'ésser un poble lliure o una terra dominada, d'ésser o no ésser Catalunya: això sol va acomplir la transfiguració dels nostres costums, del nostre obrar, de les nostres energies. Avui tornem a ésser com abans de Solidaritat Catalana.

Que això, posada la qüestió de Catalunya com a qüestió prèvia a totes les altres, avantposar els drets de la personalitat de Catalunya a totes les qüestions interiors de regisme, d'actuació política constituent, que ens divideixen, és la substància, l'essència de Solidaritat, la substància del catalanisme i de totes les seves històriques organitzacions, la substància de la doctrina i de l'acció de la Lliga Regionalista, convertida en doctrina i en acció dels altres partits

catalans en els moments esplendorosos de Solidaritat Catalana.

Virtualitat pacificadora i educadora de la qüestió prèvia catalana.

L'afirmació catalana té una virtualitat pacificadora extraordinària. Despertar i abrandar el sentiment català en tots els ciutadans, donar-los consciència que formen poble i que són part vivent d'una nació viva, és enlairar-los a un viure superior, és donar-los la base d'unitat necessària per a resoldre en una vivent harmonia totes les oposicions, totes les incompatibilitats d'individualitat, d'escola, de partit, de classe.

Per això la Solidaritat va matar la violència en les lluites entre els partits que van agrupar-se; i es van oblidar odis quasi seculars, ofenses de sang, injúries d'honra. Les polèmiques van perdre l'agror d'odi, que fa repugnants les discussions. El combat de partit a partit va seguir, naturalment, però en termes de perfecte correcció, servant el respecte i la consideració que s'ha de tenir a les idees, les creences i les persones dels altres, els qui estimem profundament les pròpies. Així mateix suavitzà les qüestions de religió i de classe. Un corrent de tolerància i de respecte és la primera conseqüència de considerar-se uns i altres, amos i treballadors, sectaris i religiosos, com a col·laboradors en una tasca comuna que a tots per un igual interessa i aprofita. Per això en les mobilitzacions de Solidaritat marxaven barrejats, agermanadament, parcers i propietaris, obrers i grans industrials, directors de les societats de resistència i presidents de les grans corporacions patronals. Per això una onada de tolerància va sobreposar-se als instints jacobins de la massa llatina anticlerical i podien clergues i regulars de tota mena d'ordes religioses, fins d'aquelles que més animositat han despertat entre els sectaris, anar i venir arreu, trobant pertot consideració i respecte.

Però no es queda aquí aquesta virtualitat fecundant de l'afirmació catalana: penetra en l'entranya viva del nostre poble i transmuda fins les seves aptituds mateixes. En fer-lo accionar unit, a grans masses, desperten en els ciutadans la consciència de la força col·lectiva, dóna al poble fe en el propi esforç, fe en si mateix, en la seva destinació, en els seus homes. Així s'esborra el clàssic encongiment provincial. Així s'obre el camí a les gran empreses, car per a fer grans coses s'ha de tenir ànima per a concebre-les i després pit per a proposar-se de realitzar-les. Així desapareixen els vicis que incapaciten per governar.

Per això la nostra Catalunya, segles ha apartada del govern,

mantinguda en actitud protestatària per l'oposició irreductible del seu ésser amb l'esperit de l'Estat que la governa, va saber obrar en sentit profundament governamental en els bons temps de Solidaritat Catalana. Per un moment, una gran massa de catalans van tenir sentit governamental, i no s'ha d'oblidar per a judicar si aquesta acció era fecunda i profitosa, que la cultura política dels pobles, llur aptitud per a les funcions de govern es mesura per la importància del nucli de ciutadans posseïts de sentit governamental; i tot el progrés polític consisteix a anar eixamplant el cèrcol de governamentalisme fins a fer coincidir la seva massa amb la massa total dels ciutadans.

La força de Catalunya i la qüestió política catalana.

Unitat d'acció, cultura, sentit de govern, donen la força irresistible: Catalunya va tenir-la en tots els bons moments de Solidaritat, abans de les divisions i discrepàncies. Homes, partits, iniciatives parlamentàries, actes de govern, campanyes de premsa i d'agitació, tot durant aquell temps girava a l'entorn de Catalunya, en pro o en contra, per oposició o per simpatia, per acció o per reacció de la impulsió catalana. No solament van adquirir d'un salt un relleu insuperable en el Parlament i en l'opinió els homes que encarnaven l'esperit de Catalunya, sinó també els qui s'hi oposaven: la glòria dels uns reflectia sobre els altres. L'ascensió del poble feia pujar amunt també els qui renegaven del moviment ascensional, els qui volien deturar-lo, i que ara, passada la glorificació circumstancial deguda als èxits de llurs adversaris, recullen desenganys en lloc de promeses i ambicionats càrrecs.

El Parlament constantment va actuar a l'entorn dels problemes catalans: interpel·lacions, debats polítics, projectes de llei. El d'Administració local, dedicat especialment a Catalunya, va absorbir l'activitat dels parlamentaris espanyols durant les legislatures més llargues i plenes que s'han donat en les Corts d'Espanya.

Els partits sentien tots a dintre seu el contracop de la influència catalana, i fins el canvi de Govern a aquesta qüestió estava supeditat. Mai En Moret, representant del vell esperit d'hostilitat a Catalunya, va estar tan lluny del poder com en els temps de ferma unió catalana, i en canvi va anar acostant-s'hi a poc a poc, i a poc a poc va anar afeblint-se el Govern, a mesura que van accentuar-se els símptomes de desunió a Catalunya. La derrota de Solidaritat al desembre del 1908, provocada pel Govern amb unes eleccions

parcials en un moment desfavorable a Solidaritat, per no ésser llei encara la d'Administració local ni haver estat derogada la de jurisdiccions, i ajudada per l'actitud dels diaris i elements que es diuen d'ordre de Barcelona, va ésser rebuda amb himnes de joia per En Moret, i podia ésser-ho, perquè d'aquella derrota va néixer el desvetllament del lerrouxisme, la impunitat de l'atemptat d'Hostafrancs, l'exacerbació del *match* de radicalisme entre l'esquerra solidària i el lerrouxisme, factors d'activa gestació dels fets de juliol, que van dur-lo al poder en definitiva.

Influència de Catalunya en l'opinió espanyola. El problema capital d'Espanya.

Catalunya anava esdevenint la força directiva d'Espanya. Barcelona pujava a la categoria de veritable capital de la vida política espanyola. No hi havia més problemes que els que aquí es plantejaven i tots els fets que afectaven a les forces polítiques catalanes; una elecció parcial, fins unes eleccions municipals, que per municipals obeeixen a factors purament locals, prenien proporcions d'esdeveniment nacional i repercutien en la política general i en tot Espanya, com si aquí es ventilessin ja no solament qüestions locals o provincials, d'interès només per als ciutadans de Barcelona, de Catalunya, sinó qüestions transcendentals a les quals anava lligada la sort de tots els espanyols.

I aquesta era la veritat, aquesta la realitat profunda, i el de més aparença. Ni amics ni enemics de Catalunya no s'enganyaven; els uns guiats per l'amor, per la simpatia a l'orientació des de Catalunya assenyalada, els altres per l'odi a les solucions catalanes. Per tot Espanya, els esperits capaços d'abrandar-se a l'impuls d'un ideal, els homes que senten un veritable patriotisme, que sofreixen de l'estat present d'incultura, de pobresa, d'esterilitat econòmica i mental, d'impotència del poder i de l'administració, davant de l'alçament de Catalunya van vibrar d'esperança, de fe en una redempció, en una renovació total de la vida espanyola. Aquell exemple va fecundar l'ànima espanyola. Arreu, de l'Espanya morta, va despertar-se una nova Espanya: la legió dels escollits, propulsors de les transformacions futures, precursors i davanters de les majories triomfals de demà. Aquest ideal d'una Espanya tota viva com començava a ésser Catalunya, d'un poble amb institucions no encastades sobre la pell com ara, sinó foses en un sol, en un mateix ritme vital, amb institucions carn de la seva carn i ànima de la seva ànima, de dalt a baix, des del consell del tros de terra en què s'ha tingut el bressol, fins al cercle més ample i espiritual de la religió,

en què afeccions i tradicions, present i passat, pasten una ànima col·lectiva fins a l'Estat, en què les velles nacionalitats s'ajunten, va aparèixer com un ideal realitzable: ja no era una aspiració quimèrica; allò que a Catalunya succeïa podia anar esdevenint per tot Espanya. I tot Espanya va arrenglerar-se, va prendre partit per Catalunya o contra Catalunya, això és, per la defensa de les coses mortes i dels interessos creats o per obrir el pas a l'esdevenidor.

Era natural que fos així. La qüestió fonamental, primordial d'Espanya, és aquesta, la de la seva constitució. Espanya no està constituïda encara: és un Estat mal embastat. No passa gaire de "país" regit per una colla com en els temps visigòtics. No hi ha una consciència col·lectiva, ni els ciutadans no són ciutadans, sinó súbdits; ni es produeix cap resultant veritablemente col·lectiva: tot ve de dalt, bo i dolent, com en el regisme despòtic. Per això la primera cosa és canviar la font del poder, fer que l'activitat motriu vingui dels ciutadans, vivificar els organismes regionals, que són al mateix temps escola insuperable d'educació política nacional, convertir l'Estat en concreció harmònica del sentir i del voler de les regions. Per això aquest problema regionalista és cronològicament el primer problema per a Espanya, i divaguen en el buit, perdent estèrilment tots els esforços, els qui s'escarrassen a plantejar-ne artificiosament d'altres propis dels pobles ja constituïts.

Que també en això, en aquest punt de mètode, de procediment, el crit de la Lliga Regionalista, l'exemple de Catalunya amb Solidaritat Catalana és el bon camí per a renovar Espanya. Cal prescindir de tots aquests problemes que no són problemes espanyols, perquè neixen d'estats de consciència individual i col·lectiva desconeguts i impossibles a Espanya; que són problemes exòtics, d'importació, localitzats en petites minories urbanes, impotents per a despertar la més lleugera vibració nacional. Primer que això és constituir-se. Després posar-nos al nivell dels altres països. Quina renovació més profunda, quina nova era no començaria per a Espanya el dia en què aquest criteri nostre s'imposés; el dia en què totes les forces polítiques i tots els elements socials, mantenint el *statu quo* amb les qüestions de forma de govern, de religió i altres que divideixen, posant-se tots lleialment, honradament, sense abdicacions ni apostasies, dins d'aquest *statu quo* convencional, anessin a la una a guanyar els segles perduts; i blancs i negres, religiosos i lliurepensadors, creients i sectaris, rics i pobres, d'això que és una

garba d'homes mal lligada, en fessin un país ric i normal i fort i culte, un Estat complex, com correspon a la pluralitat de nacionalitats que l'integren, però rejovenit i fort amb la saba d'aquests pobles!

Ja ens vagaria, després, d'escatir les altres coses.

El criteri de la Lliga.

Els candidats de la Lliga Regionalista, com tots els elements que la dirigeixen, representen en la política catalana i en l'espanyola aquest sentit, aquest criteri.

Nosaltres estimem, per damunt de totes les coses humanes, Catalunya; i aqueix amor que tenim a la nostra terra no és un culte extern de fórmules fixes i immutables, sinó una devoció fervent a tota la pàtria, homes, terra i esperit, tradició i llengua, passat i esdevenidor, que flueix abundosament cercant les vies a cada moment més dretes i adequades a la grandesa econòmica i espiritual de Catalunya.

Nosaltres no considerem Catalunya com una província. Per a nosaltres no és una província, que és un poble, una unitat espiritual formada per tots els homes que parlen la llengua catalana, no solament en el vell principat català, sinó ça i enllà de l'Ebre, ça i enllà del Pireneu, ça i enllà de la mar.

Nosaltres, en l'existència d'aquesta personalitat basem l'afirmació de la plenitud de drets per a desenrotllar-se en tots els ordres, des del de la producció i de la riquesa fins al de la cultura; i la necessitat, per respecte a aquests drets, de fonamentar la unitat política d'Espanya, això és, l'Estat que la tradueix o encarna, en l'harmònica coexistència de vàries nacionalitats en el clos de la península.

Nosaltres volem arribar a aquesta lliure acció de Catalunya dins d'una Espanya que sigui imperial acoblament de pobles, en noble i agermanada competència amb la tasca de l'engrandiment comú; i volem arribar-hi, no per violències ni pronunciaments ni revoltes, sinó per la transformació normal de les institucions i dels organismes en el Parlament.

Nosaltres creiem que la creació d'un organisme regional amb autonomia per a obres públiques i ensenyança, la unificació del sufragi i altres extrems continguts en la Declaració del Tívoli, són el natural començament d'aquesta gran empresa; i per això els mantenim com a programa immediat d'acció parlamentària.

I ara sospeseu dins del vostre esperit totes aquestes conside-

racions, ciutadans de Barcelona, cridats a donar el vostre vot. Donar el vot és empènyer la cosa pública en un sentit determinat; ja sabeu, doncs, cap on les orientareu donant-lo als candidats de la Lliga Regionalista; a l'afirmació com a qüestió prèvia de la personalitat catalana, a avantposar aquesta afirmació a totes les d'ordre interior que ens divideixen, a la suavització de les lluites polítiques, socials i religioses, al predomini espiritual de Catalunya i de Barcelona.

La qüestió prèvia republicana.

Que aquestes són les conseqüències, amb la Solidaritat ben evidenciades, de plantejar les lluites polítiques de la nostra terra a l'entorn de la qüestió catalana. En canvi, penseu, republicans de bona fe, que correu generosament il·lusionats darrera la qüestió prèvia del canvi de regisme, penseu el que heu aconseguit i el que podeu aconseguir, encara. Vosaltres no voleu pas la república per un apriorisme teòric, sinó perquè d'ella n'espereu una major suma de prosperitats per a vosaltres i per als vostres conciutadans. Però, i mentrestant? Mentre sou lluny d'aquexa vostra terra de promissió, passeu la vida estèrilment en les tendes del desert, sense ajudar amb el vostre esforç a bastir els murs de la ciutat futura. Trenta anys d'aqueix culte absorbent us han privat de treballar activament per a la vostra terra, pel vostre benestar present, d'avui, de l'hora d'ara. Guardeu enhorabona tota la vostra fe, tot el vostre ideal, però no sacrifiqueu als somnis de l'esdevenidor els deures de ciutadania de l'avui.

Quina fecunditat immediata ha tingut la vostra acció? Cap, per haver-se reclòs dins el cèrcol de la qüestió prèvia del canvi de regisme. En el camp dels vostres ideals no heu tingut cap eficàcia: ni acció social ni acció democràtica. La mateixa renovació dels costums polítics, la dignificació del sufragi l'hem feta nosaltres, els regionalistes; i és que només amb l'amor al propi país, que vessa sobre tot l'ésser i actuar de la pàtria, hi ha força per a sobreposar-se a les ànsies de la victòria, a l'atracció del triomf per tots els mitjans. Només aqueix amor dóna força per a rebutjar el triomf, guanyat amb armes que envileixen la pròpia pàtria. Els qui es donen a una confecció parcial, partidista, salten per sobre de tot amb tal de donar el triomf a llur bandera, i fins essent republicans i demòcrates, si per la república han de corrompre eleccions, les corrompen, com si han d'acudir a la imposició violenta de la minoria revoltada o a la força dictatorial del general sublevat, s'hi

lliuren francament, oblidant-se del que és nervi de tota democràcia: el respecte a la voluntat popular i a la llei pels elegits d'aquesta voluntat, i ara, estatuïda. Per això els vostres homes acaben tots per desconfiar de l'acció normal, de la difusió dels vostres ideals i demanen a l'ambició d'un militar o a la furor d'una multitud el que no esperen de l'esforç conscient i normal del poble.

I això obliga a quelcom més fatal encara que la inhibició en l'obra col·lectiva de tants homes valuosos i honorables, això obliga a mantenir les masses en una tensió epilèptica, en prèdiques virulentes i amb adulacions indignes, a donar-nos com a procediment salvador la revolució, la violència, a establir entre els grups competència de radicalismes, pertorbant la pau de la ciutat i apartant així cada vegada més el poble de la capacitació política necessària per a donar-se un govern veritablement lliure.

La qüestió religiosa en la política.

No deixeu de pensar-ho, també, catòlics, que us feu un honor de no voler-vos preocupar d'altra cosa en l'ordre públic que dels interessos religiosos. També vosaltres heu de comprendre com és de beneficiós per a aqueixos mateixos interessos plantejar les lluites polítiques en els termes de la qüestió catalana i de la qüestió prèvia regionalista espanyola. Són els anticlericals els qui s'esforcen a posar la qüestió religiosa; i sou vosaltres els qui haveu, per tots els mitjans honrats, de defugir-la. Car el terme final de tot moviment polític d'opinió, sia en el problema religiós, sia en qualsevol altre problema, és una reforma legislativa, i aquesta mai no interessa els qui tenen l'estat de possessió, sinó els contraris.

¿Què em diríeu d'un grup de milionaris que, no per ésser guanyats a les reivindicacions obreres, sinó per tàctica defensiva de llurs interessos i de llurs drets, s'esforcessin a plantejar la qüestió social, a fer-ne plataforma de combat en els comicis, tema de deliberació de les assemblees legislatives? ¿No diríeu que una obcecació inexplicable els empeny al suïcidi?

Podran fer-se a l'estat legal vigent en aquest punt tantes reserves com es vulgui; podrà considerar-se atemptatori a la plenitud de drets de l'Església pels uns, com és considerat pels altres atemptatori a la llibertat i als drets de la sobirania popular, però ni la situació general d'Espanya i de tots els altres pobles pot mantenir la il·lusió de resurreccions que els més entusiastes han de reconèixer ésser avui per avui impossibles, ni l'acceptació del *statu quo* a fi de treballar dintre d'ell pel problema de Catalunya no els obliga

a renunciar a cap esperança de millorament per al dia de demà.

Per altra banda, en un poble donat, com tots els llatins, a la violència, no hi ha cap sentiment més eficaç que el de pàtria, per a fer respectar els drets de tothom. Movent-se les forces polítiques dintre l'afirmació catalana, l'ambient de tolerància que n'és conseqüència fa impossible les agressions sectàries. Recordeu-vos dels dies de Solidaritat, i en canvi, recordeu la fúria de radicalismes, d'anticlericalisme violent, de demagògia a què van lliurar-se lerrouxistes i esquerrans després de la ruptura solidària. Si teniu un sentit radical, i com tots els radicals creieu que en definitiva afavoreix els vostres ideals l'incendi i la persecució i el sacrilegi, seguiu, no us detureu, doneu gust a la demagògia sectària que es complau en la guerra religiosa. Però si com a ciutadans i amants del nostre país sentiu l'horror de la deshonra que amb semblants violències cau sobre la ciutat, i el cop mortal que es dóna a la seva prosperitat i el dany que aclapara institucions estimades, aleshores penetrareu l'altíssima virtualitat de l'acció patriòtica catalana.

La lluita social

També a vosaltres, obrers, us convé, us beneficia la qüestió prèvia catalana. Totes les reivindicacions vostres, jurídiques i econòmiques, impliquen un augment dels vostres drets, una millora en la vostra situació, i ni els vostres drets poden augmentar ni la vostra condició ésser millorada sense sacrifici dels patrons en llurs drets o en llurs interessos. ¿Podeu esperar imposar-lo, aquest sacrifici, per la violència? Bé prou que ho sabeu: la més insignificant conquesta, per aquest camí, us costa esforços imponderables, dolors i penes agudíssimes vostres i de les vostres dones i dels vostres fills, la ruïna del vostre estalvi, de les vostres societats, la pèrdua d'una massa important de la riquesa col·lectiva. El camí millor per a vosaltres i per a la indústria a la qual doneu el vostre esforç, es la transmutació de les idees i dels sentiments, especialment els dels patrons mateixos, i aquesta transmutació, impossible en els estats de violència, en què cadascú s'aferra a les conclusions més extremades, només el sentiment de pàtria pot facilitar-la, tant perquè lliga amb un vincle d'afecte els uns i els altres, com perquè dona consciència plena de la solidaritat nacional, i per tant, de l'interès dels uns en la prosperitat i el benestar i la dignitat dels altres. Car ni amb treballadors mal pagats i incultes es munten grans indústries, ni amb amos pobres poden aconseguir els obrers bells jornals i independència.

Barcelona Metròpoli.

A vosaltres, homes del comerç, dels obradors i de la indústria, propulsors de l'engrandiment de la ciutat i exemple viu de ciutadania, no us ho hem pas de dir amb llargues paraules: l'amor a la ciutat que creix sota els vostres ulls com filla estimada, us parla prou clarament. ¿Com pot realitzar-se el vostre ideal d'ésser la capital de Catalunya, metròpoli d'Espanya, mentre faci de camp de batalla de les idees extremes, mentre campin pels seus carrers i places tots els radicalismes, totes les violències? ¿Com podríem tenir mai així Ajuntaments que emprenguin les grans obres públiques necessàries, que aixequin escoles, que muntin els complexos serveis urbans propis no solament de les metròpolis, sinó de les ciutats endreçades? ¿Com podrà Barcelona guiar i dirigir espiritualment les altres — que en això consisteix l'acció metropolitana — si no té serenitat per a dirigir-se a si mateixa, si està lliurada a la devastació de les lluites de partit, de religió o de classe?

Bandera de pau, de tolerància, de ciutadania, bandera d'engrandiment de Barcelona, bandera de pàtria, és la que la Lliga Regionalista aixeca dreta i sola davant els electors de Barcelona. Vosaltres heu de triar. Ja sabeu tot el que us cal saber per escollir amb consciència: criteri i aspiracions, principis i procediments, finalitat remota i tasca parlamentària immediata. Vosaltres heu de dir quina orientació voleu per Barcelona.

Els diputats regionalistes que vosaltres envieu al Parlament hi trobaran companys vinguts d'altres terres hispàniques amb aquests mateixos sentiments, amb aquestes mateixes aspiracions, i junts tots convidaran les gents espanyoles a una treva de qüestions partidistes, a deixar-les provisionalment de banda per a emprendre la gran obra de constituir Espanya sobre la base sòlida, indestructible, de les velles nacionalitats ibèriques, dotant-la d'una acció interior sana i fecunda i d'una posició internacional honrosa i respectada.

RAMON D'ABADAL, FRANCESC CAMBÓ, MARQUÈS DE CAMPS, JOSEP PUIG I CADAFALCH, NARCÍS VERDAGUER I CALLÍS.

CAPÍTOL XVIII

Sumari: *L'àpat del Prado Catalán. —L'actuació lerrouxista a l'Ajuntament de Barcelona i una intervenció parlamentària d'en Ventosa i Calvell. —Les eleccions a diputats provincials del març de 1911 i els treballs en pro de la Mancomunitat. — Discurs d'en Prat de la Riba en l'acte de lliurar les bases de la Mancomunitat al Govern.*

DESPRÉS de les eleccions de diputats a Corts del maig de 1910, en les quals van obtenir la victòria els lerrouxistes i l'Esquerra, es va reunir el Parlament i s'hi discutiren els fets i la repressió de la setmana tràgica del juliol de 1909; però el que no es discutí ni es plantejà tan sols, en aquella etapa parlamentària, va ésser el problema català.

En la diada de Corpus del 1910, al matí, en Cambó donà una conferència a l'antic Teatre Principal de Barcelona, explicant els motius de la desfeta de la Solidaritat i assenyalant l'orientació política del catalanisme. Aquesta conferència va ésser molt comentada.

El 24 de juliol es produïa a Barcelona l'atemptat contra en Maura, qui hi era de pas cap a Mallorca. En Canalejas, que va fer un discurs magnífic en protesta de l'atemptat, va tancar el Parlament, i així no es va parlar en absolut del problema català: aquest havia estat el resultat del triomf dels lerrouxistes i de l'Esquerra.

Per a animar els elements afectes a la Lliga Regionalista, un xic deprimits pels darrers esdeveniments polítics, es va organitzar una espècie d'aplec, que es va fer coincidir amb la inauguració del monument al Dr. Robert, el 13 de novembre de 1910. Amb aquest aplec es va celebrar un àpat al teatre Prado Catalán, emplaçat a la plaça dels Josepets de Bar-

celona; hi assistí una gran gentada i representacions de tots els elementes regionalistes de Catalunya. Al final d'aquest mateix àpat parlaren en Cambó i l'Abadal, aquest com a president de la Lliga Regionalista, i exposaren novament l'ideari de la Lliga, concretant-ne especialment els punts bàsics i recalcant que la Lliga no era un partit revolucionari, sinó un partit evolutiu, que no tenia qüestions prèvies, perquè l'única qüestió prèvia per a ella era obtenir l'autonomia de Catalunya dintre l'Estat espanyol. També remarcaren que la Lliga era un partit exclusivament català, el qual en integrar-se a Solidaritat Catalana ho havia pogut fer sense cap mena de prevenció, perquè Solidaritat Catalana era un organisme exclusivament català, i que si la Lliga Regionalista per a la realització d'una tasca concreta s'ajuntava amb qualsevol altre partit espanyol, sempre seria a base de mantenir la seva absoluta independència política i sense confondre's amb cap altre partit. Aquests parlaments de l'Abadal i d'en Cambó al·ludiren, a més, la necessitat de dotar Catalunya d'un organisme per a expressar la seva voluntat i per a realitzar la seva política, organisme que es concretava en la Mancomunitat.

Mentrestant, a l'Ajuntament de Barcelona la majoria lerrouxista realitzava la seva funesta tasca. Aquesta tasca va posar-se més de relleu encara amb motiu de l'afer del proveïment d'aigües a Barcelona. La situació administrativa de l'Ajuntament va arribar a un punt de tan extraordinària gravetat, que la Lliga Regionalista, per boca d'en Joan Ventosa i Calvell, va formular una interpel·lació al Govern en el Parlament el desembre de 1910, en la qual participà en Jaume Carner, que va produir una veritable sensació; homes de tant de relleu com en Pau Iglésias i l'Azcàrate varen qualificar en ple Parlament molt durament la política dels lerrouxistes a l'Ajuntament de Barcelona i deixaren el senyor Lerroux en una difícil situació parlamentària.

El lerrouxisme a l'Ajuntament de Barcelona i una interven-

El 12 de març de 1911 varen celebrar-se eleccions a diputats provincials, en les quals a Barcelona varen sortir

triomfants els candidats de la Lliga Regionalista, en coalició amb elements de dretes, per majories i els radicals per minories, ja que tingueren més vots que la candidatura d'Esquerra. Així mateix arreu de Catalunya la Lliga obtingué un assenyalat triomf.

ció parlamentària del senyor Ventosa.

A finals del maig de 1911, a la Diputació provincial de Barcelona, els diputats de la Lliga Regionalista van presentar una proposició per tal que s'anés a la creació d'un organisme que encarnés la unitat essencial de Catalunya. Els elements de l'Esquerra presentaren també una proposició amb un sentit purament platònic a favor del catalanisme. El Departament Central de la Diputació va emetre dictamen sobre les proposicions presentades, que deia així:

Dictamen del Departament Central de la Diputació.

El Departament Central, cridat a examinar les proposicions d'En Folguera, En Sansalvador, En Verdaguer i En Sunyol, i d'En Duran i Ventosa, En Bartrina, N'Argemí, En Verdaguer i En Marfà, no pot menys de notar la coincidència substancial d'elles, per bé que una tendeixi exclusivament a fer una afirmació teòrica, sense cap finalitat pràctica immediata, i l'altra s'encamini a traduir en la realitat d'una organització, d'una nova institució, l'aspiració platònica que la primera representa. Per això ha entès que en un mateix dictamen havia de comprendre-les totes dues.

L'aspiració a reconstituir la unitat de Catalunya, donant-li un organisme que encarni i representi la seva personalitat i sigui instrument de les grans obres i empreses públiques que han de centuplicar la nostra riquesa i la nostra civilització, ha estat afirmada repetidament per aquesta Diputació en informacions respecte de projectes de nova organització local i en dictàmens i ponències: així com per Comissions d'aquesta corporació que l'han representada en diferents assemblees de Diputacions espanyoles. Semblaria, doncs, innecessari repetir-ho, si no hi hagués plantejat cap problema concret de competència provincial que assenyalés la seva conveniència. Però la proposició d'En Duran, En Bartrina, N'Argemí, En Marfà i En Verdaguer planteja el problema de la preparació i instauració d'un organisme unitari i el fonament primordial d'aquest organisme es troba precisament en el fet de la personalitat de Catalunya.

És per això que el Departament Central proposa a la Diputació que acordi:

Primer. Reiterar l'afirmació, ja en altres ocasions expressada, de la personalitat de Catalunya i l'aspiració a un organisme que la representi, sempre, però, sense perjudici de la subsistència de les actuals províncies.

Segon. Encomanar al president que inviti les Diputacions catalanes a formular les bases d'un projecte d'organisme comú, encarregat de dur a terme les obres públiques i els serveis de cultura i beneficència que a tots els catalans interessin, projecte que hauria d'ésser sotmès a la discussió i a l'aprovació de les Diputacions, els representants de les quals l'hagin formulat.

Tercer. Un cop hagi estat aprovat aquest projecte per les Diputacions interessades, comuniqui's al president del Consell de Ministres per la seva presentació al Parlament, i als diputats i senadors per Catalunya perquè en les Corts el defensin.

D'aquesta manera, gràcies a la proposició d'en Lluís Duran i Ventosa es començava el camí que havia de portar, més tard, a l'assoliment de la Mancomunitat. La iniciativa de constituir un organisme que representés la unitat essencial de Catalunya en forma de Mancomunitat va desvetllar un entusiasme patriòtic a tot Catalunya. Les diferents Diputacions anaven acordant adherir-se a la proposició de la Diputació de Barcelona i nomenaven els delegats per a tractar, entre totes elles, del que havia d'ésser la Mancomunitat.

La campanya en pro de la Mancomunitat.

A favor de la campanya en pro de la Mancomunitat, que es va iniciar i que va tenir un ressò vivíssim en les planes de *La Veu de Catalunya*, en Lluís Duran i Ventosa va donar diferents conferències. Cal remarcar especialment la que va donar el 8 de juliol de 1911 en la Lliga Regionalista de Sabadell, en la qual va exposar el que podia fer la Mancomunitat i el que aquesta significaria per Catalunya.

El 20 de juliol es reunia la ponència constituïda pels representants de les quatre Diputacions catalanes, per a formular el projecte de Mancomunitat catalana i escollir els mitjans de dur-la a realitat. La reunió va tenir lloc al Palau de la Generalitat, sota la presidència d'en Prat de la

Riba, essent els comissionats de les quatre Diputacions catalanes els senyors: Lluís Duran i Ventosa, Josep Mestres, Lluís d'Argemí i de Martí, Joan Rovira, Ramon Rius Vendrell, Francesc Bartrina, Ramon Roig i Armengol, Manuel Folguera i Duran, Antoni Lloberas, Francesc Roig, Antoni Mestres Casals, Agustí Riera i Pau, Antoni Estivill Llorac, Enric Prat de la Riba, Josep Gil Dòria, Joaquim Sostres i Rei i Josep M.ª Vilahur.

Els reunits prengueren els acords de constituir la Mancomunitat de les quatre Diputacions catalanes, composta de diputats provincials amb una Comissió Executiva designada per la mateixa Mancomunitat. L'objecte de la Mancomunitat era atendre els serveis d'obres públiques, beneficència i cultura que interessessin les quatre províncies. Per aquest efecte recaptava de l'Estat la part de funcions necessàries, així com els mitjans econòmics en compensació de la prestació d'aquells serveis. Els presidents de les Diputacions de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona foren designats per constituir-se en ponència i redactar, el més aviat possible i prèvia informació pública, el projecte detallat de Mancomunitat en la seva organització, atribucions, funcionament i mitjans econòmics per tal que aquest projecte es comuniqués als altres delegats de les Diputacions que es reunirien oportunament per a la seva discussió i aprovació.

La ponència designada el mateix 21 de juliol acordà obrir informació pública durant un termini que acabava el 15 d'agost següent.

Els delegats de les quatre Diputacions aproven les bases de la Mancomunitat.

El 16 d'octubre es reunien, sota la presidència d'en Prat de la Riba, els delegats de les quatre Diputacions en assemblea, al Palau de la Generalitat; i després d'estudiar les bases per la Mancomunitat i aprovar-les, es dissolia l'Assemblea el 17 d'octubre al crit de "Visca Catalunya!". Aquestes bases foren aprovades successivament per cada una de les Diputacions provincials de Catalunya. La Diputació de Barcelona, en la sessió del 21 d'octubre, no va poder-les aprovar per haver demanat l'Ulled (de la minoria republicana ra-

dical) que quedés el projecte damunt la taula. Tot i amb això, en la sessió immediata, després d'una llarga discussió i de retirar-se la minoria radical, van aprovar-se per unanimitat i aclamació les bases de la Mancomunitat. I finalment, el 8 de desembre de 1911, Enric Prat de la Riba, solemnement acompanyat dels Presidents de les quatre Diputacions catalanes, de diferents diputats provincials i dels senadors i diputats regionalistes, lliurava al President del Consell de Ministres, Sr. Canalejas, les bases de la Mancomunitat, pronunciant el següent discurs:

Discurs de Prat de la Riba en lliurar les bases de la Mancomunitat.

Tenemos el honor de entregar al Gobierno, en la persona de usted, que es su representación más alta, las Bases de Mancomunidad acordadas por las Diputaciones de Cataluña.

Estas Bases, señor presidente, no son obra de partido. Ninguno de los partidos políticos catalanes, ni siquiera los exclusivamente autonomistas, puede considerar estas Bases como una satisfacción completa a la integridad de sus aspiraciones; pero es asimismo verdad que todos los partidos catalanes, con una sola excepción, encuentran en estas Bases satisfacción a una parte de los ideales que sustentan.

Y es que estas Bases han sido elaboradas con alto espíritu de transacción y de armonía por hombres de todas las escuelas y de todos los partidos, fuera de todo ambiente partidista y movidos de un sano impulso patriótico. Por esto han obtenido luego el voto unánime de las Diputaciones catalanas, integradas por todos los matices de la opinión política; por esto han sido recibidas con aplauso por la inmensa mayoría de las municipalidades de Cataluña; por esto han podido ratificar esta hermosa unanimidad los representantes en Cortes de Cataluña aceptándolas y haciéndonos el honor de acompañarnos en este acto. De modo que todos los órganos dentro de los cuales la Constitución y las leyes fundamentales del Estado canalizan la manifestación auténtica de la voluntad popular, han revestido estas Bases de la autoridad altísima de su aprobación, en circunstancias de unanimidad verdaderamente excepcionales.

El hecho de esta convergencia unánime de todos los matices de la opinión catalana en torno, no de una protesta — pues esto nada significa, ya que para protestar, siempre y en todas partes ha sido

posible formar los más extraños conglomerados, — sino en torno de una fórmula positiva de organización pública, es un hecho de tan alta significación, que no puedo dejar de mentarlo en este momento, pues constituye, señor presidente, la prueba más sólida, más irresistible de la capacitación de nuestro pueblo para aspirar a las más amplias funciones de *self-gouvernement*. Y de otra parte no sabría imaginar nada que pudiese sonar más gratamente a los oídos de un gobernante. Pues un verdadero gobernante, que no se limite a ser guardia jurado de lo existente, sino que aspire a dirigir, a innovar, a mejorar el pueblo que tiene a su cargo, no puede desear nada más propicio al ejercicio de su misión propulsora que una reforma positiva aceptada por hombres de todos los matices, de todas las escuelas y partidos.

No se nos oculta, señor presidente, que semejante estado de opinión puede convertirse en gravísimo peligro, en conflicto de consecuencias fatales para el país, si esta unanimidad de la opinión de un territorio determinado se produce en torno de soluciones que despierten una hostilidad unánime también e irreductible en el resto del Estado. Mas, afortunadamente para todos, en el caso presente esta oposición no existe, pues el sentido descentralizador, así como el sentimiento de la existencia de unidades sociales supraprovinciales, pueden presentar diferencias de grado, de intensidad, pero son generales en toda España.

Las antiguas provincias, entidades de vida milenaria, verdaderos reinos o estados que señalaron gloriosas etapas de la formación de España, que actuaron en la infancia del pueblo cuando era éste materia blanda susceptible de plegarse dócilmente al molde político y administrativo, existen todavía a pesar de la ley que creó las provincias actuales, y existen no solamente como divisiones territoriales de otras funciones del Estado, sino en la realidad viva del pueblo, en el sentimiento y en la conciencia de los ciudadanos, como unidades psicológicas y económicas indestructibles.

Se tiene asimismo en toda España la convicción profunda de que sin la acumulación en los órganos centrales de toda suerte de funciones, propias y ajenas, principales y secundarias, no se hubiese producido la paralización congestiva del Estado que pesa sobre todo y sobre todos, y el Estado podría ejercer, con la misma perfección con que las ejercen los grandes pueblos, las funciones esenciales de la soberanía, que constituyen la razón fundamental,

la legitimidad de su existencia, esas funciones en que se fundan el orden y la justicia en el interior y la fuerza y el prestigio de un pueblo en sus relaciones con los otros pueblos. Y de esta convicción acrecida por desgracias propias y por grandezas ajenas, se nutre en toda España y especialmente en Cataluña, esa tendencia que se llama *descentralizadora*, cuando en realidad lo que se propone es devolver a cada centro, a cada entidad las funciones que le son propias.

Estas Bases, señor presidente, en la parte que al Estado más directamente afectan, son una fórmula incipiente de descentralización, que consiste en la delegación de funciones en materia de obras públicas, cultura y beneficencia. Mas, aun esta fórmula concreta tiene estado en la opinión general de España y hasta en el Parlamento, pues en sus líneas generales es substancialmente idéntica a la fórmula de delegación de funciones del Estado votada por unanimidad en la Asamblea de Diputaciones españolas, con asistencia de representantes de todas las de España, y aceptada más tarde en el Congreso de Diputados en sesión memorable, con el voto expreso de los jefes de todos los partidos españoles.

Difícilmente una reforma puede presentarse ante un gobernante en condiciones más favorables para pasar de proyecto a ley, que estas Bases de Mancomunidad que condensan la aspiración actual de toda Cataluña. Considere, pues, señor presidente, la gravedad que semejante circunstancia comunica a este momento, la trascendencia de las palabras que va a pronunciar en la orientación futura de la opinión de Cataluña. Cataluña, por la moderación de esta fórmula, por su gubernamentalismo, por su concordancia con la opinión general de España, ha concebido grandes esperanzas de próxima, de inmediata realización. Considere, señor presidente, la altísima conveniencia para Cataluña y para España toda, de que estas esperanzas no se conviertan en desengaños.

CAPÍTOL XIX

Sumari: *Les eleccions municipals del 12 de novembre de 1911. — Actuacions a favor del projecte de Mancomunitats. — Constitució de la Mancomunitat de Catalunya. — Discurs d'en Prat de la Riba.*

CONVOCADES eleccions municipals, la Lliga Regionalista va oferir a l'Esquerra una aliança electoral per a anar juntes a les eleccions i procurar enfonsar d'una vegada el lerrouxisme, però l'Esquerra catalana no acceptà aquesta aliança. Les eleccions, que van celebrar-se el 12 de novembre de 1911, van ésser un gran triomf per la Lliga Regionalista i una desfeta per l'Esquerra Catalana, que solament aconseguí treure sis regidors, per onze que en van sortir de radicals i onze que en va obtenir la candidatura patrocinada per la Lliga Regionalista. I aquesta conducta política de l'Esquerra Catalana d'anar contra la Lliga Regionalista, la portava a unir-se amb els radicals per a lliurar a aquests el govern de la ciutat, constituint-se així a primers de gener de 1912 l'Ajuntament de Barcelona, a base d'un cartipàs lerrouxista en el qual l'Esquerra anava d'acord amb els radicals.

El novembre del 1911, en Cambó, després d'un any i mig de retraïment, va tornar a actuar, i els desigs de tots els catalanistes de veure'l al Parlament van accentuar-se. Per a possibilitar l'anada d'en Cambó al Congrés, en Lluís Ferrer i Vidal, diputat per Castelltersol i soci número 1 de la Lliga Regionalista, va decidir renunciar l'acta. El 25 de febrer de 1912 es proclamà candidat per Castelltersol en Cambó, que sortí elegit el primer de març del mateix any per 4.037 vots, contra 325 que en va tenir el seu adversari.

El 26 de maig de 1912, en Canalejas presentava al Parlament el projecte de Mancomunitats i començava el treball

de comissió en el qual els diputats regionalistes prenien una part intensíssima.

El 31 de maig del mateix any, en Cambó, per tal de crear a Madrid un ambient favorable a l'aprovació del projecte de Mancomunitats, donava a l'Associació de la Premsa una conferència, explicant les bases de la Mancomunitat i l'ideari de la Lliga Regionalista.

El 22 de juny s'enllestia per la Comissió parlamentària el dictamen de Mancomunitats, i el 28 de juny mateix començava la discussió parlamentària al Congrés del projecte de llei de Mancomunitats, i en Cambó intervingué en un gran debat que es va promoure al Congrés el 3 de juliol. El motiu d'aquest debat parlamentari sobre el projecte de Mancomunitats havia estat l'obstrucció d'en Moret i l'haver-se presentat, firmades per en Gasset, vint-i-cinc esmenes a l'article primer.

El 5 de juliol de 1912, aprovat pel Congrés el projecte de Mancomunitats, es suspenien les sessions de Corts.

S'aprova al Parlament el projecte de Mancomunitats.

Represes les activitats parlamentàries el 16 d'octubre de 1912, el Congrés espanyol definitivament aprovava el projecte de Mancomunitats, per 171 vots contra 42. Encara no un mes després, el 12 de novembre, era assassinat a Madrid el Cap del Govern, en Josep Canalejas, que s'havia manifestat com a un gran polític comprensiu del problema de Catalunya.

Seguint la campanya en pro de la Mancomunitat, el 27 de novembre de 1912, en Cambó donava una conferència en el local de la Lliga Regionalista sobre la Mancomunitat i el Parlament. En aquesta conferència posà les forces del regionalisme a la disposició del que ordenessin les Diputacions catalanes i exposà l'estat en què es trobava el projecte de Mancomunitats, després de l'assassinat de Canalejas. El desembre següent, la Comissió corresponent del Senat dictaminava sobre el projecte de Mancomunitats, i el 17 d'abril de 1913 es celebrava una assemblea de diputats i senadors catalans, presidida per en Prat de la Riba acompanyat dels

presidents de les Diputacions i de diferents diputats provincials. En aquesta assemblea s'acordà promoure la celebració d'actes en els quals es posés de manifest que persistia la unanimitat de Catalunya a l'entorn del projecte de Mancomunitats, i es confià al patriotisme i a la intel·ligència dels presidents de les quatre Diputacions catalanes d'acordar amb la representació a Corts de Catalunya la tasca que en el Parlament espanyol s'hagués de desenvolupar a profit de la Mancomunitat.

En el mes de març es celebraren eleccions provincials, que guanyà la Lliga, essent en Puig i Cadafalch un dels elegits.

Les gestions de la Lliga i el decret de Mancomunitats.

El 3 de juny de 1913 es posava a discussió al Senat el projecte de llei de Mancomunitats, i malgrat l'obstrucció realitzada en l'alta Cambra, el 10 de juny era aprovat el primer article del projecte de Mancomunitats i l'11 de juny es plantejava una vegada més a Espanya la crisi total del Ministeri que presidia el Comte de Romanones. Solucionada la crisi amb la continuació d'en Romanones en el poder, durà aquest Govern fins a mitjans de novembre, en què, presentada la dimissió d'en Romanones per una votació desfavorable del Senat, s'encarregà de formar Govern en Dato. Constituït el Govern Dato, en el qual era ministre de la Governació en Sànchez Guerra, la Comissió d'Acció Política de la Lliga acordà entaular negociacions reservades amb el Govern, per tal d'aconseguir que autoritzés per Decret la Mancomunitat Catalana, que ja havia obtingut l'aprovació total del Congrés i parcial del Senat. Les negociacions que seguiren amb el Govern alguns membres de la Comissió d'Acció Política foren laborioses, però arribaren a feliç resultat. El 18 de desembre era signat el Decret autoritzant la Mancomunitat, decret que reproduïa, quasi íntegrament, el projecte lliurat al Sr. Sànchez Guerra pel Sr. Ventosa. Sense perdre temps, el 9 de gener de 1914 ja es celebrava al Palau de la Generalitat, sota la presidència d'en Prat de la Riba, l'assemblea de Diputacions catalanes per a tractar de la cons-

titució de la Mancomunitat. El 6 i el 7 d'abril de 1914 es constituïa definitivament la Mancomunitat de Catalunya, de la qual era elegit com a primer President, pel sufragi unànime de tots els assistents, en Prat de la Riba, qui pronuncià amb aquest motiu el següent discurs, declarant constituïda la Mancomunitat de Catalunya:

Discurs d'en Prat de la Riba en constituir-se la Mancomunitat.

Senyors diputats:

Els vots amb què acabeu d'honrar-me posen al damunt meu grans deures, grosses responsabilitats. Per acompanyats que em vinguin d'un honor altíssim, que profundament us agraeixo, veig aquests deures, sento aquestes responsabilitats, tal com són, amb tota llur duresa, i veig més encara: per la forma excepcional, extraordinària, com hem arrencat al poder públic aquesta Mancomunitat, i la forma excepcional, extraordinària també, com aquesta Mancomunitat haurà de créixer i ampliar-se, necessàriament han de sobrevenir obstacles, que entrebancaran, que cohibiran la nostra acció, que tal vegada ens privaran de correspondre a les grans esperances del nostre poble i de fer-nos dignes de la successió gloriosa d'aquells passats que tenien en llurs mans, com des d'ara tenim nosaltres en les nostres, la representació unitària de Catalunya.

Per això, en rebre de vosaltres aquests deures, aquestes responsabilitats, he de demanar-vos un dret: el de reclamar i d'obtenir la vostra cooperació, i no una cooperació nominal, passiva, sinó una cooperació eficaç, per a enfortir, guiar i completar l'acció meva i la dels companys que poseu al davant de la Mancomunitat.

El moment d'ara, aquest moment que gràcies a Déu hem pogut viure, en què neix, en què comença a ésser la Mancomunitat, és un moment de gran transcendència per la terra catalana.

Som a una girada fonamental, decisiva, de la vida catalana: la Mancomunitat clou un període i n'obre, n'inicia un altre. Cloem el període que començà amb la caiguda de Barcelona, amb el decret de Nova Planta, amb la supressió del Consell de Cent i de la Generalitat; i n'iniciem un altre, que és el demà, que és l'esdevenidor, que és el desconegut; però un demà, un esdevenidor, un desconegut, que la consciència del nostre dret i de la nostra força, i la direcció dels corrents universals, que no són encara el demà però van creant-lo, ens asseguren que serà triomfal per Catalunya i d'estreta germanor amb els altres pobles hispànics.

Aquest any se'n compleixen dos-cents que Catalunya, en una lluita entorn de qüestions dinàstiques, va perdre el règim autonòmic que lliurava una part del seu Govern a la seva representació popular i aristocràtica. Aquesta part d'intervenció en el govern propi era petita, més petita que la que exerceixen les institucions dels Cantons de Suïssa, o els Estats d'Alemanya i de la República nord-americana, sense perill ni ofensa per a la cohesió i la força interior i exterior d'aquests Estats.

Però per modestes que fossin aquestes nostres institucions autònomes, estaven informades d'un ample sentit de llibertat, incompatible amb les idees i sentiments que regien aleshores els homes i els Estats; i per això van anar decandint-se, apagant-se com un llum en una atmosfera viciada, fins a la gloriosa sotragada del 1714.

Des d'aleshores Catalunya no ha tingut cap òrgan unitari de la seva personalitat, format pels seus elegits. Ha tingut, sí, virreis, capitans generals, governadors, regents d'Audiència, caps polítics; però tret de breus moments en la crisi de la guerra de la Independència, no ha vist Catalunya al davant seu, durant aquests dos segles, cap institució nascuda de la seva voluntat i plena del seu esperit, que la representés tota sencera, com sencera la representaven i dirigien les Juntes de Braços i l'antiga Diputació, que van llegarnos aquesta Casa.

Doncs bé, senyors diputats: des d'ara, des d'aquest moment, que gràcies a Déu hem pogut viure, Catalunya tindrà una institució que la representarà tota sencera, que donarà forma corporal a la seva unitat espiritual, que donarà una organització jurídica a la seva personalitat. I això sol és ja d'una transcendència extraordinària: per això sol, la nostra vida pública durant dos-cents anys, descentrada, llançada violentament fora dels riells d'una actuació ordenada, tornarà a situar-se dins d'una absoluta normalitat, perquè la Mancomunitat canalitzarà el sentiment i la voluntat col·lectius, i tots els ciutadans de Catalunya sabran que una part dels nostres destins, més petita o més gran, segons siguin les delegacions que s'aconsegueixin, serà ja el que ells lliurement vulguin que sigui.

Però la Mancomunitat ens planteja, amb més urgència que mai, un altre problema, un problema de poder, de funcions d'autonomia. L'Estat, autoritzant les províncies per a mancomunar-se, no s'ha desensenyorit de res, no ha traspassat a la Mancomunitat

cap de les funcions que congestionen l'administració central. I sense les delegacions, la Mancomunitat, que com a personalitat és tot, com a poder no és res; és el paper i el segell de què parlava un il·lustre amic que m'escolta: és la capsa buida, és el vas que espera el contingut.

La nostra feina capital, doncs, durant aquest primer període, és estudiar, preparar i obtenir les delegacions. I això suposa dificultats de tota mena. Vosaltres ho sabeu prou, vosaltres que us heu format amb contacte amb la realitat a dins de les corporacions locals, vosaltres sabeu el que significa dividir, i parcialment traspassar serveis complexos en ple funcionament; vosaltres sentiu amb això només la multitud de problemes tècnics, econòmics i jurídics que les delegacions plantegen i els interessos creats que han de salvar-se.

Però l'obstacle més gros serà la resistència de l'administració, la tradició d'absorció, d'abassegament de funcions i mitjans del poder públic a Espanya. A Alemanya, l'Estat ha dirigit amb cura minuciosa l'enfortiment de la vida local: per a dotar-la de mitjans econòmics, que són font primera de poder, ha creat i reforçat impostos, i quan ja han estat al ple de llur rendiment, els ha cedit els organismes locals. Compareu aquesta activitat amb la dels ministres disposant per R. D. o R. O. de les caixes provincials, gravant els nostres pressupostos amb càrregues de l'Estat i abassegant totes les fonts d'impostos i deixant totalment indotades les hisendes locals.

La resistència serà, doncs, formidable; però també és formidable la nostra força. ¿No us heu deturat mai, senyors diputats, a considerar com si en fóssim fora, com si hi fóssim estranys, aquest laborar nostre i de Catalunya per la Mancomunitat? Per a trobar quelcom semblant a terme de comparació, s'ha de recórrer a la llegenda quasi mitològica, que hi ha als orígnes de totes les literatures, i de totes les civilitzacions, i que en multiplicitat de formes omple el folklore universal. L'heroi llegendari, per a aconseguir el seu ideal, ha de lluitar amb les grans forces de la naturalesa, fins a trastornar les seves lleis fatals, inexorables: fer que el foc no cremi o que l'aigua no negui o que la gravetat no actuï. I nosaltres, en el món social, en el món del dret públic, hem hagut també d'acomplir aquests prodigis. Hem hagut de donar-nos una llei que imposa sacrificis i imposa renúncies, i crea drets i obliga-

cions, una llei que planteja problemes d'organització pública dels que separen els homes en escoles i partits irreductibles, i tot això per la voluntat dels qui han de fer les renúncies i suportar els sacrificis, per la coincidència i l'harmonia dels qui lluiten amb passió irreductible. Una llei que arreu del món es fa i s'ha fet sempre per coacció, per imposició del poder, nosaltres hem hagut de fer-la directament des de baix, per l'acord voluntari dels qui haurem de subjectar-nos-hi; i a més a més, per unanimitat: unanimitat de Diputacions, d'Ajuntaments i de ciutadans.

Això és un prodigi, un prodigi fet a força de mutus sacrificis. Ara bé, si hem sabut acomplir aquest prodigi per acomplir la personalitat, ¿no sabrem fer el sacrifici que a tots ens costi i acomplir-lo també per a donar a aquesta personalitat el poder que necessita per realitzar el nostre ideal?

El que havem de renunciar ho renunciarem; el que hàgim de suportar ho suportarem. Val massa pel nostre poble el que esperem de la Mancomunitat.

Volem donar a la nostra llengua la plenitud d'imperi sobre tota la vida nostra, ja que no ha pogut aconseguir l'expansió territorial gloriosa d'altres llengües germanes, donar-li en intensitat el que sempre més en extensió ha de mancar-li.

Volem que el nostre pensament no sigui, com ho és fins ara el de totes les regions ibèriques, exclòs de la col·laboració universal; que la investigació científica nostra s'avenci a treballar en les línies avançades on es lliuren les batalles de la ciència, on treballen els homes que inventen, els qui enriqueixen amb noves adquisicions el patrimoni intel·lectual, moral i artístic de la humanitat.

Volem que la nostra vida econòmica no sigui subordinada a grans forces estrangeres, sinó que constitueixi un sistema i un organisme complet, coordinat amb els dels altres països, però no sotmès o colonial, sinó nacional i propi; que afirmi la nostra força col·lectiva i el màximum de benestar al nostre poble.

Volem que la nostra raça tingui tots els mitjans, institucions i instruments col·lectius d'educació, de vigorització, d'higiene, de formació intel·lectual, moral, professional i física que siguin indispensables per a enlairar-la a una noble dignitat en el sentir, en el parlar i en l'actuar.

Volem que els nostres municipis puguin dotar-se de tots els serveis d'instrucció de policia urbana i d'aprofitament rural, pro-

porcionats a llur importància, fins a arribar, entre l'esforç propi i el dels organismes superiors, que no hi hagi ni un sol Ajuntament de Catalunya que deixi de tenir, a part dels serveis de policia, les seves escoles, la seva biblioteca, el seu telèfon i la seva carretera.

Però per això calen grans institucions i educacionals que creïn la llum que ha de guiar-nos per camins propis i tota una xarxa d'institucions secundàries, tècniques, professionals i d'humanitat en les poblacions capitals de comarca que vénen a vertebrar la vida catalana. Calen grans obres públiques de tota mena; cal la utilització, conservació i regularització de totes les forces naturals.

Aquest és el nostre ideal, i quan un ideal és, no una llista, un qüestionari acadèmic, sinó un sentiment i una voluntat, i un entusiasme popular, creieu, senyors diputats, que per alta que sigui la idealitat, la realitat és ja ben a la vora.

I ja he acabat. Ja no em resta sinó pronunciar les frases sagramentals, les frases rituals que en el dret públic universal assenyalen el moment precís, solemne, en el qual neix amb eficàcia jurídica un poder, una funció, una institució, que marquen quan un poder que abans no existia, comença a existir: quan una institució que abans no era, comença a ésser, a viure en plenitud de personalitat jurídica.

Prenc possessió, doncs, de la presidència de la Mancomunitat que amb els vostres vots acabeu de confiarme. Dono possessió de les vice-presidències a En Lluís Duran i Ventosa, En Ramon Riu, En Lluis Ferrer i Bàrbara i N'Antoni Estivill, i de les secretaries a En Romà Sol, En Ramon Vidiella, En Francesc Carbó i En Joan M.ª Roma.

I posant a dins de la fredor obligada de la fórmula reglamentària tota la vibració, tots els anhels i esperances del nostre sentiment de pàtria, declaro constituïda la Mancomunitat de Catalunya (1).

(1) El que en Prat de la Riba, primer, i en Puig i Cadafalch, després, amb el concurs lleial d'homes de tots els partits, van saber fer de la Mancomunitat de Catalunya, haurà d'ésser, en un dia no llunyà, explicat detingudament als catalans. Aquesta tasca no cau dintre el marc d'aquest llibre — destinat a exposar la història d'un partit — i mereix els honors d'una publicació especial.

CAPÍTOL XX

Sumari: *Eleccions provincials el març de 1913. — Les diades Regionalistes. — Les eleccions municipals del novembre de 1913 i el triomf de la Lliga. — El Pacte de Sant Gervasi i les eleccions de diputats a Corts i senadors el març de 1914. — Les zones neutrals i la política econòmica. — Les eleccions de diputats provincials el març de 1915 i el manifest del mateix mes.*

La Lliga Regionalista, per a la millor organització dels seus quadres i per a abrandar la seva gent en els seus idearis, va organitzar una sèrie d'actes catalanistes o aplecs, que ja tenien els seus antecedents en l'"Àpat de la Victòria" i en l'"Àpat del Prado Catalán". Així, fent campanya en pro de la Mancomunitat, el 6 d'abril de 1913 va celebrar-se una gran diada regionalista, que consistí en un míting celebrat al Tívoli amb un èxit indescriptible de públic i d'entusiasme. Aquest míting fou presidit per en Prat de la Riba i hi parlaren les figures més representatives del catalanisme. Acabat el míting es féu un dinar en el Palau de Belles Arts, presidit per en Ramon d'Abadal.

Les diades regionalistes de la Lliga s'estengueren per tot Catalunya i, després de la de Tarragona, va celebrar, el 6 de juliol de 1913, una gran diada a Falset, en la qual, a més d'un gran míting, en el qual prengué part En Francesc Cambó, es va celebrar també un gran banquet. El 28 de setembre es repetia la diada catalanista a Cornudella i el 19 d'octubre a Santa Coloma. Aquestes diades havien tingut per objecte celebrar la victòria obtinguda en les eleccions a diputats provincials del 9 de març de 1913, en les quals la Lliga Regionalista va obtenir la majoria a Barcelona i un triomf general dels seus candidats a tot Catalunya. Amb aquestes diades no sols es celebrava la victòria, sinó que es portava l'entu-

siasme a totes les contrades de Catalunya; servien, a més, per a organitzar els quadres del partit i posar en contacte i comunicació els dirigents i propagandistes de l'ideari catalanista amb els elements forans.

Convocades eleccions municipals pel 9 de novembre de 1913, el dia 4 del mateix mes, a la Sala Imperi, en Ramon d'Abadal i en Francesc Cambó donaven dues conferències sobre política espanyola, sobre el plet de les Mancomunitats, les eleccions municipals i el programa de govern de la ciutat. Aquestes conferències constituïren un èxit grandiós i ja deixaren entreveure la gran victòria electoral del 9 de novembre de 1913, en la qual la Lliga Regionalista va obtenir, malgrat una candidatura anomenada de "Coalició de Dretes", onze regidors per Barcelona, contra deu dels radicals i un de l'Esquerra.

El pacte de Sant Gervasi.

L'Esquerra, cada vegada més a prop del lerrouxisme i amb una preocupació més accentuada per atacar la Lliga Regionalista i els seus homes, va acabar per ajuntar-se amb els radicals; Esquerra i lerrouxistes es presentaren junts en la mateixa candidatura enfront de la Lliga Regionalista. Aquest pacte d'Esquerra i radicals va celebrar-se en el domicili del radical Giner de los Ríos a Sant Gervasi, pel qual motiu va anomenar-se "pacte de Sant Gervasi". D'aquesta manera, en Pere Coromines i en Jaume Carner apartaven de llur costat tots els elements catalanistes que de bona fe fins aleshores els havien volgut seguir, i el resultat d'aquesta política de l'Esquerra i de l'actuació de la Lliga Regionalista es va posar de manifest en les eleccions de diputats a Corts del 8 de març de 1914, en les quals la Lliga Regionalista obtenia una esclatant victòria, puix que treia per Barcelona-ciutat les majories, deixant les minories al grup anomenat lerrouxista-esquerrà (1). Aquesta victòria electoral que obtenia la Lliga

(1) Antoni Rovira i Virgili explica la coalició electoral dels elements d'Esquerra amb els lerrouxistes, en les pàgines 183-185 del seu llibre "El Nacionalismo catalán", i diu:

"La actitud de Pedro Corominas era aún más incoherente y contradictoria. Pocos días antes de pactarse la coalición en San Gervasio, manifestaba a todos

a Barcelona i a tot Catalunya, va fer que es celebrés la diada regionalista de Vich, el 15 de març de 1914; una altra diada es celebrà a Terrassa el 5 d'abril, i una altra a Olot el 19 de

---

cuantos querían oírle que él era partidario de ir a las elecciones en coalición con la *Lliga Regionalista*. Incluso se había puesto al habla, sobre el particular, con el señor Prat de la Riba. ¿Cómo podía creerse en su sinceridad cuando, al cabo de una semana y sin que hubiera sobrevenido acontecimiento político ninguno, ponía su firma al lado de la de Lerroux, llamando al pueblo a la guerra santa contra la *Lliga*?

Para explicar de algún modo su contradicción flagrante, iba diciendo Corominas, en tono lastimero, que él era contrario a la coalición, que eran sus compañeros quienes lo habían pactado, y que él había ido a San Gervasio "como un gato al cual tiran de la cola", según una pintoresca frase suya que aquellos días repitió a porfía. "A lo que me opongo decididamente, intransigentemente — añadía, — es a que la coalición se realice en Barcelona. Por aquí yo no paso. Antes renunciaría a ir en candidatura. Yo no quiero que mi nombre figure junto con los de Lerroux y Emiliano Iglesias en una misma papeleta electoral." Sin embargo, días después, Pedro Corominas aceptaba y defendía públicamente la coalición en Barcelona.

Evidentemente, el manifiesto de San Gervasio no declaraba los verdaderos motivos de la coalición. No podemos considerar como tales, en efecto, las vaguedades sobre el interés de la causa de la República y sobre la política absorbente de la *Lliga*.

La génesis de la coalición fué un poco obscura. Habían preparado el terreno algunos intentos y proyectos de coalición con los radicales que había concebido, en la U. F. N. R., el Sr. Lluhí y Rissech, apoyado por un pequeño número de correligionarios. El pensamiento de Lluhí, aun siendo a nuestro entender equivocado, era noble y lleno de desinterés. Defendía una finalidad y un plan de conjunto, no una coalición incondicional y sin objeto ni orientación, como la que se pactó después. Mientras Lluhí sostenía su idea, Corominas fué acérrimo enemigo de ella. Con motivo de las elecciones municipales de 1913, algunos elementos sueltos propusieron ya en la Asamblea del partido la coalición con los radicales, a la cual se oponía Corominas. La proposición fué rechazada por una gran mayoría.

Cuatro meses más tarde, la coalición se llevó a cabo por los mismos que la habían combatido siempre.

La coalición se había pactado con la esperanza de obtener un ruidoso triunfo. Los prohombres de la U. F. N. R. no sólo creían asegurar sus actas, sino que confiaban en que se produciría un nuevo resurgir republicano que daría a los coaligados la supremacía en la política de Cataluña, supremacía que la *Lliga* poseía. Corominas, con su habitual falta de clarividencia, decía: "Nuestra coalición con los radicales producirá en Cataluña un formidable movimiento republicano que lo arrastrará todo."

Sucedió lo que debía suceder. Una gran parte de los electores barceloneses de la U. F. N. R. se abstuvo de votar, y aun algunos votaron la candidatura regionalista, con el deseo no ocultado de contribuir a la derrota de la coalición.

Y ésta fué derrotada. Prodújose el fenómeno extraordinario de que, al sumar sus fuerzas el partido radical y la U. F. N. R., la suma dió un resultado inferior al número de los votos obtenidos por el primero en las anteriores elecciones. Salieron elegidos por la mayoría los cinco candidatos de la *Lliga*, y por la minoría Giner de los Ríos y Corominas. Lerroux se habría quedado sin acta, si el Gobierno de Dato no le hubiera adjudicado la del distrito de Posadas."

juliol del mateix any. El 22 de març de 1914 es repetia l'èxit de la Lliga en les eleccions a senadors. La Lliga obtenia en aquestes eleccions sis representants en el Senat.

La neutralitat d'Espanya davant la guerra europea i les reivindicacions econòmiques de Catalunya.

Declarada la guerra europea a primers d'agost de 1914, no podia la Lliga Regionalista romandre indiferent davant d'un fet tan transcendental. I fou en aquells moments que la Lliga Regionalista, junt amb les entitats econòmiques, es va preocupar que la política de neutralitat d'Espanya fos una política de reconqueriment interior i de valoració de tota la riquesa del país. A aquest objecte, es va nomenar una comissió econòmica de la Mancomunitat de Catalunya, la qual adreçà un missatge al Cap de l'Estat, que subscrivien: en Prat de la Riba, com a president de la Mancomunitat de Catalunya; la Cambra Industrial, el Foment del Treball Nacional, la Cambra de Comerç i Navegació, la Lliga de Defensa Industrial i Comercial, l'Econòmica d'Amics del País, la Unió Mercantil, la Unió Gremial de Barcelona, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, l'Associació de Navilers i Consignataris i moltes altres entitats econòmiques de Catalunya. I aquesta mateixa política econòmica va plantejar-se al Parlament per en Francesc Cambó el novembre de 1914 amb motiu de la discussió dels pressupostos.

Un altre dels aspectes que cal subratllar de la intervenció de la Lliga Regionalista en la política dels anys immediatament posteriors a la declaració de guerra va ésser la referent a la concessió de les zones neutrals. Les zones neutrals durant el període de la guerra europea haurien afavorit d'una manera extraordinària el nostre poble, i en pro de les zones neutrals la Lliga Regionalista va fer una intensíssima campanya que va culminar en la interpel·lació parlamentària d'En Cambó, el 12 de desembre de 1914.

Celebrades eleccions a diputats provincials pel 14 de març de 1915, la Lliga Regionalista va obtenir una victòria tan gran com mereixia la gestió dels seus homes a la Diputació i en la Mancomunitat. Contra la Lliga Regionalista no es van presentar en aquelles eleccions altres contrincants

que el lerrouxisme, amb els ex-nacionalistes que els feien de súbdits i els ultramuntans amb les desferres vergonyants de l'antic caciquisme. I el poble català en aquella ocasió va decantar-se a favor de la candidatura de la Lliga Regionalista i li va donar un triomf complet. Foren elegits tots els candidats que havia presentat la Lliga Regionalista a Catalunya, sense una sola excepció.

Manifest dels senadors i diputats per Barcelona. - Març de 1915.

Va ésser precisament amb motiu d'aquestes eleccions provincials que la Lliga Regionalista s'adreçà al poble de Catalunya amb un manifest, que deia així:

Electors de Barcelona:

Honrats pels vostres vots amb la representació de Barcelona, sentim en aquest moment el deure de parlar-vos de la significació de les eleccions provincials, de llur extraordinària importància per l'esdevenidor de Catalunya, i del criteri per a triar entre les diferents candidatures, no capriciosament, no per impulsions irreflexives, sinó per l'imperatiu de mòbils racionals i conscients.

Les eleccions d'ara.

Les eleccions d'ara tenen per objecte renovar una part, la part més petita, de les diputacions provincials. No es tracta, doncs, de la lluita internacional ni dels problemes constituents. Els elegits no hauran de decidir entre la guerra i la pau, ni proclamar la república, ni portar a la Presidència del Govern a N'Antoni Maura. Aquests problemes no són d'aquestes eleccions ni tenen res a veure amb l'actuació de les corporacions que van a elegir-se. Passar-los al cos electoral és cercar l'equívoc d'una resolució sense congruència amb el sentit de les eleccions actuals i la missió veritable dels elegits.

Importància d'aquestes eleccions.

Sense recórrer a aquestes deplorables inversions de l'acció política, és ja prou grossa la transcendència d'aquestes eleccions: grossa pel moment, això és, per les eventualitats de variada mena que l'excepcionalitat extraordinària del conflicte europeu pot plantejar a les corporacions públiques catalanes i d'una manera especial a la Mancomunitat; grossa pel valor intrínsec de la tasca que aquestes corporacions han de continuar; grossa per la missió primordial de les noves Diputacions, d'obtenir les delegacions de serveis públics, sense les quals la Mancomunitat seria només una satisfacció espiritual, però no tindria l'eficàcia d'un poder amb funcions i mitjans propis.

La Diputació de Barcelona.

La Diputació de Barcelona no és una corporació nova ni innominada, sinó l'entitat administrativa de més alt prestigi de tot Espanya. Els esforços desesperats que per interès partidista estan fent alguns elements per rebaixar-la a base de falsedats de tota mena, rellisquen sense macular l'honor i la fama d'aquesta Diputació, que aquí i a Madrid i a tot Espanya és coneguda i respectada com a model de serietat, d'administració acurada, de sentit intensament tradicional, progressiu i renovador alhora. Quan a Madrid plantegem el problema de la nostra autonomia ens retreuen el desgavell d'importants corporacions catalanes per a discutir la nostra capacitat política, i ve llavors a tots els llavis dels catalans, fins dels qui aquí la bescanten, el nom de la Diputació de Barcelona amb la força d'una demostració irresistible.

Destruir aquest prestigi és debilitar la força de Catalunya, precisament en aquesta hora excepcional, quan és pròxima, imminent, la reivindicació de les delegacions, necessàries sempre, però més que mai avui en la gran crisi mundial produïda per la guerra.

L'administració de la Diputació.

Aquest prestigi és ben guanyat: així ho proclama tota la seva tradició administrativa, així resplendeix en totes les característiques de la seva administració, fins en els aspectes en què solen claudicar generalment les administracions públiques.

Aspecte tributari.

És comú, així a les corporacions mal administrades en raó de llurs disbauxes i a les corporacions d'intensa activitat per la realització de llurs iniciatives, que els tipus tributaris i els tants per cent amb què graven llurs contribuents siguin molt alts. La Diputació de Barcelona és una excepció. És la primera de les Diputacions pel nombre de quilòmetres de carretera, per la importància i varietat dels seus establiments benèfics i culturals, per la seva activitat. En canvi, mentre el tipus del contingent en les altres províncies és de 15, 18, 20, 25 i fins algunes de 30 per 100, la Diputació de Barcelona imposa només el 13 per 100.

Distribució dels recursos econòmics.

La més perfecta administració és aquella que obté el màximum d'activitat i de serveis amb el mínimum de despeses generals, o sigui de personal per administrar-les. Difícilment ha de poder-se superar la moderació de la Diputació en aquest punt: considereu només que les despeses d'aquesta mena són el 5,72 per 100 de les quantitats invertides en obres públiques i el 7,62 de les que s'apliquen a instrucció i el 2,09 de les aplicades al servei de beneficència.

En 1907 va ésser elegit president de la Diputació En Prat

de la Riba; vuit anys ha, que amb valuoses cooperacions d'altres grups persisteix la nostra acció provincial, i en vuit anys tenim l'orgull de poder declarar que aquest personal administratiu, no solament no ha augmentat, sinó que ha estat l'objecte d'importants amortitzacions; i que les economies obtingudes han servit per augmentar el personal tècnic d'obres públiques, activant la construcció de carreteres, i el d'instrucció, creant nous establiments culturals.

I aquesta actuació és aplicada a la Mancomunitat. En aquest període inicial, preparatori, contra les afirmacions gratuïtes dels seus enemics, francs o encoberts, el personal nomenat és també incipient, reduidíssim: dos oficials, tres auxiliars, cinc mecanògrafs i un ordenança, als quals en el que és necessari ajuda el personal de la Diputació de Barcelona.

Compari's aquesta conducta amb la dels radicals a l'Ajuntament de Barcelona, on, recollint només les mostres més recents, en una sola sessió van augmentar-se, ara mateix en plena crisi econòmica i sanitària, en 700.000 pessetes les atencions del personal; on hi ha un cos nou d'inspectors, nomenats i cobrant mesos ha, sense que ni l'alcalde ni l'Ajuntament sàpiguen, ni hagin resolt encara, quina és la feina que els ha d'ésser encomanada.

A més de completar fins a mil quilòmetres la xarxa de carreteres i de tenir en curs d'execució un complement de 400 quilòmetres, a més d'ampliar les seves grans escoles que van instal·lant-se amplament en els edificis de la Universitat industrial, ha fundat institucions, encara avui en llur període inicial les unes, glorioses ja les altres, però destinades totes a fecunda creixença: l'Institut d'Estudis Catalans, la Biblioteca de Catalunya, l'obra del diccionari de la llengua catalana, el Museu social, la Borsa del Treball, el Secretariat d'aprenentatge, el Consell d'Investigació Pedagògica, l'Escola Elemental del Treball, l'Escola de funcionaris, l'Escola d'Agricultura, el Laboratori provincial d'Higiene, el Laboratori de Fonètica, la Casa dels Nens, el servei de Conservació de Monuments, el servei de la Carta Geogràfica de Catalunya, el d'Excavacions d'Empúries *L'obra provincial.*

I tot això amb un pressupost modestíssim, però que aconsegueix el màximum d'utilització, amb equilibri perfecte de despeses i ingressos segurs, i amb sobrant tan real, tan positiu, que malgrat el retard de l'Ajuntament de Barcelona en el pagament

del contingent, el retard correlatiu dels pagaments provincials, se n'ha ressentit molt menys que en altres períodes semblants anteriors.

I tot això amb un sacrifici petit per part dels ciutadans de la nostra província, car de tenir aquesta xarxa de carreteres i de poder recloure els pobres en els asils provincials, de poder donar als fills les carreres d'enginyer, arquitecte, mestre, tècnic agrícola, director de teixits i filats, i capatàs de construccions, de disposar de l'utillatge col·lectiu de què poden disposar els homes en tots els països cultes, costa a l'habitant de la província de Barcelona entorn de cinc pessetes l'any!

Les Delegacions de la Mancomunitat.

No solament els elegits en aquestes eleccions han d'anar, segons siguin uns o altres, a continuar aquesta obra o a interrompre-la, desviar-la o destruir-la, sinó que amb la fecundització de les Delegacions han de consolidar la Mancomunitat, nascuda, en gran part, dels prestigis i la força de la Diputació de Barcelona.

Dir Delegacions de serveis de l'Estat a la Mancomunitat, o abreujadament "delegacions", vol dir "autonomia". El problema de les Delegacions és el problema essencial del nostre poble: el problema de la seva autonomia. I Catalunya vol aquesta autonomia com un mitjà per a donar-se el que necessita per la seva vida, per la seva expansió espiritual i econòmica. Amb les Delegacions, Catalunya haurà aconseguit el primer grau d'autonomia: la llibertat de construir les grans obres públiques de què està mancada; de fer-se els ferrocarrils secundaris, de portar a tots els poblets i a les més reculades comarques les vies de comunicació i el telèfon, de regularitzar el curs dels seus rius i sanejar llurs aigües, d'intensificar la seva producció, de cultivar la llengua, el dret i tots els elements de la nostra personalitat col·lectiva.

Però les Delegacions són un instrument, i com tots els instruments, tindran eficàcia o no, segons siguin les mans en què caiguin i que hagin de moure'l.

D'això depèn llur consolidació, llur fecunditat; que siguin una temptativa fracassada o el graó per ascendir a una més alta i més àmplia autonomia.

Responsabilitat dels electors barcelonins.

Aquesta elecció, aquesta tria, sou vosaltres, electors conscients de Barcelona, els qui heu de fer-la. Vosaltres teniu constantment davant dels ulls dues administracions: l'administració radical, que s'esplaia en l'actuació del Municipi de Barcelona, i la de diferents

matisos autonomistes, que persisteix anys ha a la Diputació. En votar triareu entre dues administracions, entre dues tradicions administratives, i fareu més: car nosaltres tenim la seguretat que de vosaltres, de la vostra elecció, depèn que sigui un fet, i fet ben pròxim, l'autonomia de Catalunya.

Barcelona, març del 1915.

RAMON D'ABADAL, LLUÍS SEDÓ, MIQUEL A. FARGAS, LEONCI SOLER I MARCH, *senadors*. — ALBERT RUSIÑOL, MARQUÈS DE CAMPS, LLUÍS FERRER-VIDAL, JOAN GARRIGA I MASSÓ, PERE RAHOLA I MOLINAS, *diputats a Corts*.

CAPÍTOL XXI

Sumari: *L'acte polític del Tibidabo. — "El pensament català davant del conflicte Europeu". — Manifestació i assemblea en pro de les lleis econòmiques: les conclusions aprovades. — Les eleccions municipals del novembre de 1915. — Un homenatge a en Ramon d'Abadal i a en Lluís Duran. — El manifest "Per Catalunya i l'Espanya gran"*

La situació d'Espanya en els anys immediatament posteriors a la declaració de guerra era d'un quietisme governamental impropi de la transcendència dels moments. Semblava que els Governs volguessin seguir aquella mateixa política purament vegetativa que, encara en temps normals en la vida del món, havia portat a la ruïna els diferents pobles espanyols. Contra aquesta política sense contingut i sense cap visió, Catalunya, la Lliga, es redreçava per demanar una política que, especialment en l'aspecte econòmic, permetés obtenir de la neutralitat de l'Estat espanyol els màxims avantatges, no solament per a la riquesa de Catalunya, sinó també per a la riquesa general de tot Espanya. El Govern central s'oposava a aquesta política i als mitjans per a portar-la a terme, més que amb raons, amb excuses. Governava aleshores Espanya un Govern presidit per en Dato.

En Dato va demanar als parlamentaris catalans que facilitessin l'aprovació dels pressupostos de l'any 1915, a condició que immediatament després d'aprovats aquells pressupostos es posarien a discussió en el Parlament les lleis de caràcter econòmic que reclamava la representació parlamentària de Catalunya. Però una vegada van ésser aprovats els pressupostos, en Dato va tancar les Corts, i les va tancar dient que d'aquesta manera es podria dedicar de ple a donar

satisfacció a les aspiracions d'ordre econòmic de Catalunya. I una vegada tancades les Corts, al·legava, per no convertir en llei els projectes que presentaven els catalans, que ell no ho podia fer sense tenir el Parlament obert; i davant de l'engany que aquesta conducta política significava i per a fer present als parlamentaris catalans l'agraïment per llur actuació, es va organitzar una festa d'homenatge a la representació parlamentària de Catalunya. L'acte consistí en un àpat al Tibidabo, el 14 de juliol de 1915.

La Lliga enfront del Govern Dato. 14 juliol de 1915.

Amb motiu d'aquesta festa, en la qual prengueren part totes les entitats econòmiques de Catalunya, en Cambó va pronunciar un discurs interessantíssim. Posà de relleu que encara que en Dato hagués estat qui concedí la Mancomunitat, això no li permetia retreure aquest fet com si fos un favor que constantment haguessin d'estar agraint els catalans, ni tampoc un favor que ens hagués d'impedir reclamar de l'Estat aquelles altres lleis que enteníem completament indispensables. També en Cambó va posar de relleu la necessitat de l'actuació parlamentària enfront del Govern. Aquell discurs fou una veritable declaració de guerra al Govern d'en Dato.

L'actuació catalana en pro d'una política que possibilités la neutralitat d'Espanya en benefici de la riquesa espanyola es va realitzar: primer, per mitjà de la Junta Econòmica, arredossada a l'entorn de la Mancomunitat i que va elevar al Govern un seguit de propostes que constituïren un veritable programa de Govern en aquelles circumstàncies; després, per boca de la representació parlamentària catalana, que va examinar la crisi econòmica que patia Espanya i assenyalà la manera més eficaç de remeiar-la i aturar-la. Tota aquesta política va ésser explicada en un llibre que es va editar i del qual es féu una gran escampada. Aquest llibre portava per títol "El Pensament Català davant el conflicte europeu" i contenia les conferències d'en Sedó, en Ferrer-Vidal, en Ventosa, en Garriga Massó, en Rahola, el Marquès de Camps i en Cambó, amb un apèndix amb els discursos de

l'àpat del Tibidabo d'en Rusiñol, en Ferrer-Vidal, en Sedó i en Cambó.

En aquests mateixos temps, en els mesos de juliol i agost de 1915, van ésser també molt comentats a tot Espanya una sèrie d'articles publicats per en Cambó, alguns d'ells en rèplica al Comte de la Mortera, escatint les causes de la crisi política del Govern Maura en octubre de 1909 i els motius de la política de la Lliga Regionalista amb els Governs posteriors a aquell Govern d'en Maura. Aquests articles van ésser publicats en un fascicle profusament repartit.

Les peticions que formulava la representació parlamentària de Catalunya en l'ordre econòmic, eren tan vives i tan sentides per tots els estaments de la nostra terra, que amb la cooperació de tots els partits de Catalunya, sense distinció, es va organitzar una gran manifestació el 10 d'octubre de l'any 1915. Per a poder comparar aquesta manifestació amb alguna altra manifestació semblant hauríem de remuntar-nos a les manifestacions d'homenatge als parlamentaris catalans en els temps de la Solidaritat Catalana. Aquesta manifestació en pro de les lleis econòmiques era l'afirmació serena del poble català davant de la negació sistemàtica de les classes polítiques centralistes; era l'afirmació d'un poble viu contra la política morta que se li imposava; era la imatge d'un esdevenidor de glòria sobre un cadàver polític en descomposició.

Els elements representatius d'ordre polític i d'ordre econòmic van celebrar una assemblea magna a Casa la Ciutat. que va presidir l'alcalde de Barcelona, Antoni Martínez Domingo. El resultat d'aquesta assemblea va ésser concretat en les següents conclusions, que van ésser aprovades per unanimitat:

Conclusions de l'Assemblea de 1915 a Casa la Ciutat.

1.ª La conducta del Govern en relació amb els greus problemes que a l'economia planteja la guerra europea, mereix la protesta de tots els elements polítics i de totes les organitzacions econòmiques, patronals i obreres que concorren a l'Assemblea.

2.ª Aquesta Assemblea referma una vegada més la voluntat de tots els elements que la constitueixen de treballar per a la con-

secució de les zones neutrals, dels bons a l'exportació i una organització de crèdit que faciliti la seva més liberal utilització per a la indústria, el comerç, l'agricultura, les institucions obreres i de totes les altres atribucions que des de començaments de la guerra europea ve reclamant Catalunya encaminades a que l'economia general espanyola no solament no quedi perjudicada sinó que surti enfortida d'aquest gran conflicte que avui trontolla l'economia nacional.

3.ª L'Assemblea acorda demanar la reunió immediata del Parlament, que no ha de tancar-se mentre no hagi aprovat el sistema de reformes que permeti a la producció del país arribar a la seva màxima potencialitat i a la més completa adaptació a les condicions creades per la guerra; i, finalment,

4.ª L'Assemblea confia als parlamentaris catalans la missió de transmetre a les Corts l'apel·lació que fan avui els representants del capital i del treball reunits davant del perill comú i els recomana que siguin prudents, enèrgics i obstinats i que no reculin davant de cap resolució, per dolorosa que sigui, amb la seguretat que tindran tota la nació darrera seu.

Aquestes conclusions van éser aprovades, com hem dit. per unanimitat, i van ésser lliurades als parlamentaris catalans per a llur compliment.

* * *

Pel 14 de novembre de 1915 hi havia convocades eleccions municipals, en les quals es presentaven gran nombre de candidatures. La Lliga tragué deu regidors, per nou dels radicals, dos de nacionalistes, un de republicà independent, un de carlí, un d'independent i un de monàrquic.

Homenatge a Ramon d'Abadal i a Lluís Duran i Ventosa.

La Lliga Regionalista tenia un deure de patriotisme contret amb el seu president, en Ramon d'Abadal, i amb en Lluís Duran i Ventosa, per llurs meritíssimes actuacions. Per a homenatjar-los com calia es va organitzar una festa patriòtica el 30 de gener de 1916, la qual consistí en un àpat que es va celebrar amb extraordinari èxit a la gran sala del Centre Autonomista de Dependents.

En el mes de desembre de 1915 havia caigut el Govern

Dato i s'havia constituït un Ministeri presidit pel comte de Romanones, encarregant-se de la cartera de Governació, per tal de preparar i fer les eleccions, en Santiago Alba.

L'Alba formà el propòsit d'anul·lar la Lliga Regionalista, deixant-la sense representació al Parlament, i creia que així el problema català deixaria d'ésser, com ho venia essent feia anys, el major problema de la política espanyola.

Per tal de realitzar el seu propòsit, intentà i aconseguí reunir totes les forces polítiques de Catalunya enfront de la Lliga Regionalista: radicals, Esquerra catalana, liberals i conservadors. I, al servei d'aquesta coalició, el Govern posà tots els recursos del poder.

En aquesta situació, els directors de la Lliga van fer un esforç suprem, posant de manifest el significat d'aquella coalició, a la qual uns anaven per vells rancors contra la Lliga i altres per aversió tradicional a les reivindicacions del catalanisme.

Els parlamentaris regionalistes al País. Per Catalunya i l'Espanya gran.- Març de 1916.

Fou llavors quan Enric Prat de la Riba va redactar el manifest "Per Catalunya i l'Espanya gran", que van signar els senadors i diputats de la Lliga Regionalista. Els propòsits i les ensenyances d'aquest manifest no els hem d'explicar. La seva lectura i la seva meditació són l'única explicació que necessita. Deia així:

La constitució d'Espanya.

Al moment d'acabar el nostre mandat parlamentari, de tornar al poble de Catalunya la representació que el poble de Catalunya va confiar-nos, volem cloure la nostra actuació parlant, amb la sinceritat que hem tingut sempre com el nostre primer deure polític, del problema central de la vida espanyola, que actituds i maniobres del Govern o des del Govern fomentades agreugen i aguditzen.

Quan els fets han plantejat la qüestió colonial amb les seves derivacions internacionals, hem dit tot el nostre pensament sobre aquest problema; quan s'ha presentat el poblema militar, l'hem tractat amplament; quan ha estat hora de parlar del problema polític essencial de la relació dels partits amb l'opinió i el rei, hem proclamat sense reserves tot el sentir nostre; quan la previsió més

elemental ha obligat a plantejar els problemes econòmics, ara com sempre, nosaltres els hem posat amb tota llur complexitat davant de l'opinió i davant del poder, i els elements directors de la nostra economia han trobat, com sempre, el nostre concurs més entusiasta.

Tots aquests problemes i tants d'altres concrets que són posats però mai per mai resolts, ni parcialment tan sols, en el Parlament espanyol, proclamen l'absoluta ineficàcia, la total infecunditat del Govern d'Espanya, i tots ells, mirant-los, no en llur concreció episòdica d'un moment, sinó en els antecedents del passat, en les realitats excepcionals, extraordinàries del viure present i en les perspectives de l'esdevenidor, es confonen en un problema únic, capitalíssim, entorn del qual volten tots els altres i del qual sense excepció tots ells, polítics, internacionals, econòmics, essencialment depenen: el de la constitució d'Espanya.

El problema fonamental d'Espanya és el problema de la seva constitució. Quan els reis catòlics aplegaren en llurs mans tots els regnes peninsulars, no van saber donar al nou imperi una constitució que garantís aquell "tanto monta, monta tanto Isabel como Fernando" ; i faltat d'estructura i coordinació, i per tant de cohesió espiritual, la història d'aquest imperi, que hauria pogut eclipsar el de Roma, és la història d'una decadència, amb un seguit insuperable d'inèpcies diplomàtiques, derrotes glorioses, vergonyes administratives i desmembracions inacabables: tot el procés de liquidació d'un grandiós patrimoni acumulat per un casament i l'atzar afortunat del descobriment d'Amèrica.

Mentre els reis ho van ésser tot i enlluernaven els pobles amb l'esplendor de la tradició i la majestat d'una significació quasi divina, les nacionalitats preterides i arreconades, les que no parlaven com parlava el rei, ni estatjaven habitualment la seva cort, ni tenien ministres i generals, no s'adonaven de llur humiliació: es creien agenollar-se davant del rei, quan en realitat el rei i els seus atributs i prestigis eren l'instrument dissimulat que establia per un dels pobles units la supremacia, pels altres la servitut política.

Passat l'absolutisme monàrquic, esvaïda en el sentiment popular la santedat de la reialesa, consagrada per la transformació d'idees i sentiments la sobirania de les nacions per sobra de la dels reis, els pobles exclosos s'han adonat de l'engany, han vist que un dels que eren iguals en fer la unió s'havia apropiat tots els guanys, tots els honors i tots els poders; i passada l'ofuscació,

afirmen llurs drets conculcats, reivindiquen una situació d'igualtat, obligada per la igualtat de condició amb què van entrar a formar Espanya.

La qüestió catalana.

Quan Catalunya, i els altres dos Estats del seu llinatge, Mallorca i València, van entrar a Espanya, llur llengua tenia exactament els mateixos drets i preeminències que la llengua castellana, compartint amb el llatí l'oficialitat en tota la vida pública interior, axí com en les relacions internacionals. El nostre Dret civil que ara és batejat de foral i destinat al panteó d'un Apèndix, era un Dret tan substantiu, tan comú com el Dret castellà. Els catalans tenien la plena potestat de regir llur administració interior i un poder legislatiu propi, un Parlament català amb totes les seves naturals i obligades seqüències.

¿Per què avui tenim només que pobres corporaciones administratives lliurades a l'arbitrarietat d'un poder no català, i una representació parlamentària anegada en el conjunt d'un Parlament general establert, fet i manat fora de Catalunya? ¿Per què les nostres institucions administratives porten els noms i cognoms i l'organització i l'impuls d'organismes que no són ni han estat mai de Catalunya, com si no en tinguéssim de propis, del nostre llinatge, il·lustrats per una tradició gloriosíssima? ¿Per què la llengua catalana, llengua de Cort i de Parlament, llengua de la diplomàcia i de les lleis, llengua de la ciència i de la poesia, igual en llinatge i drets a la castellana en fer-se la unió, ha estat, mercès a la unió, desterrada violentament de tota la nostra vida pública, proscrita com una intrusa del seu casal propi i encara a cada moment insultada per ministres i funcionaris qualificant-la de dialecte, de *patois* groller destinat com una antigalla inservible a anar-se morint vora la llar domèstica?

Vesteixi's com es vulgui per amagar-lo, el fet és aquest, amb tota la seva revoltant cruesa: a Espanya hi ha un poble que troba en la vida pública reconeguts i enaltits els elements de la seva personalitat que els pobles més fortament estimen; i uns altres pobles que veuen aquests elements substancials de llur espiritualitat, de llur personalitat, exclosos de les lleis de l'Estat, de tota la vida pública.

I aquest estat de coses, els pobles que el suportem, els qui en som víctimes, no estem disposats a consentir-lo. No ho volem perquè tenim dret a no voler-ho, perquè constitueix un estat de

servitut collectiva, perquè l'exclusió de la nostra llengua i de la nostra espiritualitat ens exclou del govern, converteix els ciutadans d'aquests pobles preterits en espanyols de tercera classe, en una mena d'ilotes que treballen en els oficis humils, mentre els senyors els manen.

Ni ho volem nosaltres ni ho han volgut els homes de les generacions passades. ¿Qui no veu que en el moll de tants processos inexplicats de moviments públics variadíssims que fan tan estèrilment agitada i il·lògica la història interior d'Espanya, hi ha la mateixa causa de totes les desmembracions territorials: aqueixa inestabilitat d'un país no constituït, d'uns pobles que no se senten bé, que es troben descentrats, malcontents, fins no tenint consciència clara de llur vilipendi?

Així, la coexistència dins d'Espanya d'algunes d'aqueixes formidables acumulacions de forces espirituals que són les nacionalitats, en comptes d'enfortir l'Estat espanyol l'ha portat a una dolorosa impotència, perquè en comptes d'ésser utilitzades totes integralment per a empènyer la grandesa d'Espanya, una d'aquestes nacionalitats, la més important, ha lluitat des del segle XVI i oberta segueix la lluita encara, per a excloure, per a assimiliar totes les altres. I així s'ha perdut estèrilment un esforç immens: el dels pobles amenaçats d'absorció que s'han separat o han lluitat per separar-se i l'esforç que ha hagut d'aplicar-se a retenir-los subjectes, quan amb un règim d'amor, d'igualtat política, tots s'haurien donat les mans per a fer més gran el comú imperi.

Transcendència del moment actual.

En aquest estat de desunió, de desarticulació interna de les forces nacionals que resten en el clos de l'Estat espanyol, arriba Espanya a l'hora present, les circumstàncies de la qual fan més transcendentals les seves conseqüències.

Per disminuïda que sigui l'Espanya d'avui, no és res davant la situació a què pot davallar a conseqüència de la guerra. Som en els preliminars d'una nova constitució internacional. Fins ara, més o menys integralment, tots els Estats europeus eren independents. Des d'ara hi haurà uns Estats que manaran i uns altres que obeiran. Es repetirà amb els reialmes actuals el que amb les ciutats independents va succeir en els preliminars de la constitució de l'imperi de Roma. Els dèbils conservaran els senyals externs de la sobirania, com les ciutats aliades de Roma tenien llurs cònsols i llur Senat, però com aquestes seran econòmicament, políticament i mi-

litarment dirigides des de fora. Avui ja tots els pobles mitjans i petits tenen intervinguda llur vida per Anglaterra o Alemanya. L'endemà de la pau, aquesta intervenció es normalitzarà i intensificarà. El món restarà dividit probablement en dos o més grans agrupacions o trusts de nacions, que la liquidació de la guerra passada i la previsió de la vinent, amb les seves forçades seqüències, el socialisme en els procediments i el nacionalisme en l'orientació obligaran a estrènyer amb lligams més forts i complexos cada dia.

Ja no es tracta, doncs, per a Espanya, d'ésser petita o gran, de tenir tals o tals províncies més o menys: es tracta d'ésser o no ésser. O sent Espanya el moment i es prepara activament, intensament, reunides totes les seves forces, no aquestes ni aquelles, sinó totes, per a assolir els horitzons de renaixença, de poder, fins i tot de grandesa, que després de segles passaran novament per a ella; o esdevindrà una mena d'Andorra gran enclavada en la immensitat d'un imperi anglo-francès estès des del Glacial del Nord fins al cap de Bona Esperança, i de l'Índia fins a l'Atlàntic, sense personalitat, sense influència, sense cap força ni significació, amb una corona i un ceptre purament simbòlics, com aqueixes espases que llueixen avui inofensives en les cerimònies els successors dels Cavallers del Temple.

Nosaltres, des d'aquesta Catalunya, que no pot tenir ministres ni generals i quasi ja ni bisbes, d'aquesta Catalunya eliminada sistemàticament de tota intervenció activa en el govern d'Espanya, nosaltres, tractats de separatistes i localistes, nosaltres als altres espanyols de bona fe, als qui senten l'ànima oprimida per la impotència actual i desitgen aixecar llur terra a una major dignitat interior i internacional, els assenyalem l'obstacle: aqueixa lluita enervant, esgotadora, inconscient a voltes, ben conscient ara, entre una nacionalitat predominant i unes altres que no es resignen a desaparèixer; i els convidem a cloure aqueix període, a engranar harmònicament unes amb altres les nacionalitats espanyoles i totes amb l'Estat, en forma tal que cada una regeixi lliurement la seva vida interior i tinguin totes la participació que per llur importància els correspongui en la direcció de la comunitat; fent així d'Espanya, no la suma d'un poble, i les despulles mortes d'altres pobles, sinó la resultant viva, poderosa, de tots els pobles espanyols, sencers, tal com Déu els ha fets, sense mutilar-los abans, arrencant-los la

llengua, la cultura, la personalitat, que són l'arrel vital de llur força.

Necessitat d'un ideal col·lectiu. L'Iberisme.

Obra de justícia és aquesta obra, però és també obra d'altíssima conveniència. Fundar la constitució d'Espanya en el respecte a la igualtat de dret de tots els pobles que la integren, és donar el primer pas vers l'Espanya gran, el primer i l'únic amb virtualitat per posar-nos en camí d'assolir-la. Aquest imperi peninsular d'Ibèria que ha d'ésser el nucli primer de l'Espanya gran, el punt de partença d'una nova participació, forta o modesta, però intervenció a la fi, en el govern del món, no pot néixer d'una imposició violenta. O no serà mai o ha de venir de la comunitat d'un ideal col·lectiu, del sentiment d'una germanor, d'un vincle familiar entre tots els pobles ibèrics, de sentir tots, uns i altres, la gent de Portugal i la d'Espanya, els mals de l'isolament i els possibles esplendors d'una fusió de sentiments i de forces. Però perquè a Portugal pugui florir aquesta nova idealitat, cal que els portuguesos vegin amb llurs ulls i sentin amb llurs orelles i toquin amb llurs mans mateixes, que per fer una Ibèria imperial no han de sacrificar llur pàtria, ni la llengua de llur pàtria, ni la lliure disposició de llur vida interna en tots els ordres, sinó que servant el tresor espiritual de llur nacionalitat participaran en el govern i la direcció d'una Comunitat més gran, d'una força que pot esdevenir, més o menys modest, factor mundial. I mentre duri a Espanya la política assimilista, mentre Portugal tingui en la situació de Catalunya i en la conducta dels governants amb Catalunya un exemple viu del que li hauria succeït si no s'hagués separat d'Espanya, ¿com és possible que deixin de veure en la unió ibèrica una amenaça per a llur llibertat, per a llur llengua i llur cultura, per a llur dignitat?

En canvi, clos aquest període, respectat el dret de tots els pobles peninsulars governats des de Madrid, Portugal creurà en la possibilitat que es respecti el seu i podrà lliurar-se sense recels ni desconfiances a l'impuls fecunditzant de l'imperialisme ibèric.

Per a Portugal, com per a Espanya tota, aquesta orientació tindria un altre avantatge de valor imponderable: la possessió d'un ideal. Els pobles no s'aixequen del no-res, no surten de l'abjecció ni de la impotència sense l'acció transformadora, quasi taumatúrgica, d'un ideal. Els pobles sense ideal són pobles estancats que es corrompen com les aigües embassades. Totes les renovacions nacionals glorioses són obra d'un ideal. Sense ideal, ni governants

ni governats no saben enlairar-se per damunt dels estímuls de l'interès particular, es mouen obscurament entre la pols de terra. El geni i l'heroisme necessiten l'ambient dels grans ideals col·lectius. Per això els pobles tenen en aquestes hores d'ideal, florides de grans homes: pensadors, estadistes, generals, diplomàtics, i després, mort l'ideal, van rodolant avall anys i segles, governats per leguleis o per histrions de la reialesa o de la plebs, demanant assedegats a cada crisi l'home providencial que no arriba.

Fins ara aquest ideal de la unitat ibèrica era un ideal llunyà i irrealitzable, tenia totes les característiques de la utopia. Constituir l'imperi d'Ibèria suposava una lluita amb Anglaterra. Anglaterra no podia voler que es constituís una gran potència en el veïnatge del seu camí de les Índies i a l'entorn de Gibraltar, com no li ha convingut que Espanya i Portugal sortissin de l'obscuritat, de l'anèmia que les posava indefenses a les seves mans.

Avui les coses han mudat. La guerra ha canviat les valors militars i polítiques. Anglaterra sentirà des d'ara — com ho sentirà Alemanya — tota la importància de tenir al seu costat, no pobles inferiors o neulits, sinó nacions vigoroses, i les nacions són vigoroses, no pel nombre d'homes que poden sacrificar, sinó per la formació d'aquests homes, per la direcció política, per la tècnica, per la potència cultural i industrial. Aquell concepte de la guerra que oposava l'industrialisme al militarisme motejant despectivament els pobles industriosos de "pueblos de mercachifles", és totalment caigut: la guerra és el suprem afer industrial i no és possible preparar-la, sostenir-la ni dirigir-la sense una tècnica industrial, sense la industrialització intensa, el més formidable possible, de tota la vida econòmica nacional.

I si persistís Anglaterra a seguir la vella política de deturar la creixença dels pobles veïns, tampoc la seva oposició no seria un obstacle tan irresistible com abans, perquè el seu poder restarà segurament alterat, per haver de compartir l'imperi del món amb altres nacions i per la valor ofensiva i defensiva d'armaments nous assequibles a pobles petits i respecte als qual no té guanyat tan formidable avantatge.

La unitat per la federació.

Al Madrid polític ha estat axioma per a combatre els moviments regionalistes, que la unitat per uniformitat fa forts els pobles i en canvi la unitat per federació els debilita. Això podia ésser sostingut amb alguna aparença de sinceritat abans de la guerra

actual, avui no. Perquè, sigui el que es vulgui el judici a formar sobre les causes, desenrotllament i desenllaç probable de la guerra actual, ningú no pot deixar de veure en l'acció dels imperis centrals el cas d'unitat, de coordinació, d'aprofitament de totes les energies més formidable i meravellós que la història haurà registrat fins ara. El màximum de cohesió coincideix amb el màximum de federalisme. Entre Alemanya i Àustria-Hongria sumen més Parlaments, més assemblees legislatives que tots els altres Estats plegats d'Europa; tants règims jurídics civils i administratius com grans províncies; quasi tantes llengües oficials com llengües parlades dins de les seves fronteres.

Aquesta guerra és el triomf del valor unitiu, cohesionant del nacionalisme i l'autonomia. Aqueixes colònies angleses, grans com imperis, lliures com Estats independents, que quan nosaltres les retrèiem per basar-hi reivindicacions d'autonomia a favor de les colònies espanyoles eren titllades a Madrid de pobles separats i separatistes, aqueixes colònies aporten avui en esforç heroic a la metròpoli, a Anglaterra, tants exèrcits i naus i milions com Espanya, per haver-se resistit a l'autonomia, va haver d'invertir, de despendre, en perdre totes les seves. Aquesta Àustria que semblava pròxima a desfer-se per les lluites entre alguns dels seus pobles, els està veient a tots rivalitzar en heroisme, perquè en defensar l'imperi defensen ensems llur llibertat, llurs institucions, llur llengua. Alemanya, que havia assajat una política assimilista en la seva petita secció polonesa de la Prússia, ha après aquesta magna lliçó de coses i l'aplica obrint a Varsòvia tot just ocupada una Universitat polonesa on regni com a sobirana la llengua fins ara proscripta de Polònia. França parla de reconstituir les antigues personalitats regionals. I Rússia ja no s'atura a la Universitat, ofereix a Polònia l'autonomia i escoles poloneses en tots els graus, des de l'elemental a les Facultats majors. Que els canons són certament una força, però també ho són les idees motrius dels pobles, els sentiments acumulats en el davallar dels segles, i aqueixes concrecions supremes de l'espiritualitat de les races que són les llengües.

És així com aqueixa Espanya menor d'ara pot esdevenir una Espanya gran, una Ibèria renaixent, i pot aspirar en la nova constitució internacional a destinacions més esplendoroses, a aglutinar l'estol de pobles americans fills de Castella i Portugal, ajudant-los a salvar-se del gran perill que els amenaça: el perill d'ésser absor-

bits, culturalment, econòmicament i políticament, pel gran Estat que va abassegant avui tota la riquesa d'Europa i es prepara per heretar-ne la força d'imperi, l'hegemonia mundial.

Treballant per l'Espanya menor.

Per això, perquè estem posseïts d'aquests ideals, perquè tenim la plena consciència que les nostres reivindicacions titllades de localistes són el camí únic d'assolir-los, el fet de deixar passar el Govern anterior l'ocasió d'aixecar amunt la potència econòmica i industrial d'Espanya, primer pas per aixecar la seva potència militar i política, va causar-nos una decepció tan profunda, que encara avui a Madrid no se l'expliquen, la troben desproporcionada i injusta i hi basen tot un procés d'ingratitud. Per això trobem més revoltants els intents de persecució contra la llengua i les institucions culturals de Catalunya que s'han produït des de la constitució del Govern actual.

Si els catalans miréssim només l'aspecte nacionalista, l'interès immediat de la nostra llengua, hauríem d'estar contents de l'Acadèmia i dels vents de fronda que s'alcen a Madrid per a les coses de Catalunya. No hi ha un sol cas en la història que les forces polítiques, per grans que siguin, hagin en lluita oberta triomfat de les forces espirituals d'un poble. La persecució enforteix, abranda els entusiasmes, crea els moments sentimentals en què homes i pobles es sobreposen a llurs vicis i s'aixequen a les solidaritats triomfants. Les llengües són vençudes en la pau i per la penetració pacífica; mai per la guerra, mai per la imposició. Els homes mateixos que en anys d'inconsciència es lliuren voluntàriament a l'ús d'una altra llengua, el dia que es vol imposar-la per un acte de poder, es revolten contra la violència i es penedeixen de la desnacionalització que consentien.

Perquè a l'hora de l'encasellat, estimulant defeccions i explotant odis personals i de grup, han reunit a la Porta del Sol i posat de la seva banda els representants d'unes quantes forces polítiques catalanes més o menys necessitades de substituir la investidura del cos electoral per la del ministre encarregat de fabricar diputats de Reial Ordre, es creuen a Madrid haver guanyat ja una gran batalla política i haver ajornat indefinidament la solució dels problemes plantejats per Catalunya. Trista batalla aquesta i tristos governants els qui puguin fer-se un honor d'eixamplar novament a terres ja redimides la taca d'aquella Espanya electoral negra condemnada per tots els patriotes. No els regategem gens aquest honor,

però sàpiguen que en guanyar-lo, en conquistar per aqueixa política uns quants homes, no les forces patriòtiques que aquests homes representen, fan a Espanya un dany gravíssim: el de sembrar en la consciència dels catalans, ja prou sol·licitats per tots els radicalismes, el dubte de si serà o no possible per l'evolució normal dins del règim establert, donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya.

L'única solució

No es facin a Madrid il·lusions; la qüestió de Catalunya no es resoldrà amb violències, ni amb Kulturcamf, ni amb traïcions d'antics patriotes, ni amb habilitats polítiques de governants mestres a guanyar eleccions empresonant electors contraris i distribuint amb violació de totes les lleis els favors i les amenaces. L'única solució és una franca i completa autonomia. Establir-la, anar a la consagració federativa de la llibertat de tots els pobles peninsulars, és començar l'Espanya gran. Seguir el camí emprès és treballar per una Espanya més dèbil, més dividida, més disminuïda cada dia.

No ho oblidin els pocs homes que concentren en llurs mans la realitat i, per tant, la responsabilitat de tot el poder polític d'Espanya. Quan es governa un poble, por modest que sigui, en hores supremes de la història, no bi ha dret a la mediocritat. Restar absorbit per les feines menors de la política, encastat a terra sense altre horitzó que el de la sínia administrativa, és un crim de lesa pàtria.

Han de sentir l'excepcionalitat del moment. Han de saber aixecar al nivell d'aquesta excepcionalitat les reformes, els actes de govern. Han de comprendre que les utopies dels períodes plàcids esdevenen realitats assolibles, programes immediatament realitzables en aquestes hores assenyalades, i han d'enlairar-se a visions altes, a concepcions fortes, despertant en el poble la vibració dels ideals.

Aquesta és l'hora gran, l'hora heroica que passa. Si passa inútilment com totes les altres per Espanya, haurem complert almenys nosaltres assenyalant-la, anunciant-la directament, en aquesta paràlisi crònica de les Corts, a les representacions supremes de l'Estat i a l'opinió d'Espanya entera.

Barcelona, març del 1916.

RAMON D'ABADAL, MARQUÈS D'ALELLA, FREDERIC RAHOLA, LLUÍS SEDÓ, LEONCI SOLER I MARCH, *senadors del Regne.* —

JOSEP BERTRAN I MUSITU, EUSEBI BERTRAND I SERRA, FRANCESC D'A. CAMBÓ, MARQUÈS DE CAMPS, MANUEL FARGUELL I DE MAGAROLA, LLUÍS FERRER-VIDAL I DE SOLER, JOAN GARRIGA MASSÓ, BONAVENTURA M.ª PLAJA, PERE RAHOLA, ALBERT RUSIÑOL, JOAN VENTOSA I CALVELL, NARCÍS VERDAGUER I CALLÍS, *diputats a Corts.*

CAPÍTOL XXII

Sumari: *Les eleccions a Diputats a Corts del 9 d'abril de 1916; el "Pacte de la Castellana" i el manifest electoral.*

La Lliga Regionalista va donar a la candidatura que presentava per Barcelona-ciutat les característiques d'una candidatura d'unitat catalana. En ella hom volgué reflexar la realitat viva de Barcelona, que no és solament una gran ciutat, sinó que és la capitalitat de Catalunya. Per això la Lliga Regionalista posà en aquesta candidatura noms d'elements prestigiosos de les diferents contrades catalanes, i féu així una candidatura totalitària en la qual tenien cabuda, sota un denominador comú de catalanisme, els elements econòmics, els elements agrícoles i els elements industrials de la nostra terra.

Contra aquesta candidatura es presentava l'etern lerrouxisme, aquesta vegada confós amb el nacionalisme d'esquerra d'en Pere Coromines i d'en Jaume Carner i amb un contacte estratègic amb els elements polítics dels partits de torn acabdillats per l'Alba, amb els quals havien fet una entesa electoral, que per haver-se concordat en el domicili del Comte de Romanones s'anomenà "Pacte de la Castellana". Així, davant de la candidatura de la Lliga presentaven els lerrouxistes una candidatura en la qual, al costat de l'Emiliano Iglesias i en Lerroux, figurava en Pere Coromines (1).

(1) Antoni Rovira i Virgili, en el seu llibre "El Nacionalismo catalán", pàgines 192 i 193, en parlar del Pacte de la Castellana, diu:

"Las elecciones generales dieron ocasión al Gobierno para realizar una gran ofensiva contra la *Lliga*, un ataque a fondo que rompiera el frente regionalista, como podríamos decir usando de uno de esos símiles que la guerra europea sugiere. La finalidad que se perseguía era quebrantar la fuerza de la *Lliga*, obstruccionar la obra catalana de Prat en la Diputación y en la Mancomunidad

El resultat d'aquestes eleccions, tant a Barcelona com a tot Catalunya, va ésser el d'una victòria extraordinària de la Lliga Regionalista, que va obtenir les majories per Barcelona. Les minories corresponguéren a en Giner de los Ríos i a en Lerroux, i quedaren sense representació en Pere Coromines i els altres candidats lerrouxistes.

A l'ocasió d'aquestes eleccions, que representaren un immens triomf per la Lliga Regionalista, es va publicar, amb caràcter concretament electoral, el següent manifest de presentació de candidatura:

CIUTADANS DE BARCELONA:

Manifest per a les eleccions de 4 d'abril de 1916.

Mai, abans d'ara, no haveu estat cridats a elegir els diputats que han de representar-vos en les Corts d'Espanya, en moments de tan alta transcendència per vosaltres, per la vostra ciutat, per la nostra Catalunya.

Les noves Corts són les Corts destinades a regular les últimes i més amenaçadores repercussions de la gran guerra i a presenciar l'hora decisiva de la pau. Tenir veu en aquestes Corts, aconseguir en aquestes Corts el poder d'obligar a ésser sentits i respectats, és l'única probabilitat que els grans interessos espirituals i econòmics de Catalunya, i amb ells l'esdevenidor i les altes destinacions d'Espanya, no restin totalment desatesos en aqueixa hora suprema.

---

y hacer impotente a la minoría regionalista del Congreso, reduciéndola a dos o tres diputados.

Para realizar el plan, el Sr. Alba buscó aliados en Cataluña mismo. Con los radicales de Lerroux podía contar ya, pues éstos, en la lucha contra el catalanismo, constituyen la "policía indígena", según la donosa frase de Puig y Cadafalch. Esta vez se gestionó el ingreso de otro aliado en la coalición antirregionalista: la U. F. N. R., la izquierda catalana.

Después de la caída de la coalición con Lerroux, puestos ya en la pendiente, los directores de la *Unió Federal Nacionalista Republicana*, o de los restos de ésta, aceptaron el trato. Sus candidatos a la diputación a Cortes recibieron el apoyo del Gobierno. Y todos juntos, ministeriales, autoridades, lerrouxistas y federales regionalistas dieron el asalto a la fortaleza de la *Lliga*.

La existencia del pacto entre la izquierda y el Gobierno — el pacto de la Castellana, como se le llama en Cataluña — fué confesada, en cierto modo, por Jaime Carner en uno de sus discursos de propaganda electoral en el distrito de Vendrell. Luego, en pleno Parlamento, la reconocieron, muy explícitamente, Alba y Rodés.

Hemos hablado ya del resultado de estas elecciones. El fracaso de la ofensiva contra la *Lliga* fué completo. La *Lliga* volvió a triunfar en Barcelona. Sostuvo y aun mejoró sus posiciones en los distritos comarcales."

És, doncs, d'importància cabdal per a la nostra terra, que la representació que a les Corts d'Espanya enviï la ciutat de Barcelona, la gran metròpoli catalana, ofereixi plena garantia que sabrà lluitar, en les hores solemnials que s'acosten, en defensa del patrimoni espiritual i dels interessos econòmics de Catalunya.

Però, en formar la candidatura per la circumscripció de Barcelona, ha entès la Lliga Regionalista que havia de correspondre a l'excepcionalitat del moment, donant a la seva candidatura una característica també excepcional.

Barcelona no és sols una gran ciutat: és la capital de Catalunya i té per missió suprema la de recollir i escampar, coordinant-les, totes les forces, tots els sentiments, totes les energies de la terra catalana. No és Barcelona la ciutat dels barcelonins: és la ciutat de tots els catalans i, en aquests moments, pot donar una bella prova que sent tots els deures que en aquesta hora augusta la seva missió li imposa. És per això que, en triar per a la seva candidatura les personalitats que han d'integrar-la, no n'ha tingut prou amb escollir patricis que tinguin tots ben provat llur amor a la terra catalana i a la seva espiritualitat, i amb el fet d'incloure alguns homes que, per llurs coneixements i per llur actuació, siguin plena garantia que sabran defensar els interessos econòmics, industrials, comercials i agrícoles de Catalunya; ha volgut que, a la vegada, la ciutat de Barcelona, que escampa els seus homes per tots els districtes de Catalunya, recollís i enlairés grans prestigis de les comarques catalanes i s'honorés confiant-los la seva representació en Corts, donant una bella prova que no és un mot artificiós, sinó una realitat vivent, el fet de la unitat de Catalunya.

I, pensant així, ha format aquesta candidatura:

L'Albert Rusiñol i Prats, ex-president del Foment del Treball Nacional i de la Lliga Regionalista de Barcelona: en Lluís Ferrer-Vidal i Soler, enginyer, president de la Cambra Industrial de Barcelona; en Carles de Camps i d'Olzinelles, marquès de Camps, hisendat, del Centre Catalanista de Girona; en Magí Morera i Galícia, literat, de la Lliga Regionalista de Lleida; l'Antoni Albafull i Vidal, advocat, de la Lliga Regionalista de Tarragona.

L'Albafull, home de seny jurídic, coneixedor profundíssim de la vida dels organismes municipals i provincials, té condicions assenyalades per a impulsar la solució del magne i urgent problema de les hisendes municipals, tan lligat amb la prosperitat de la nos-

tra terra, tan viu en tota ella, però més especialment encara a la província de Tarragona, a la qual ell, home de Reus i ciutadà de Tarragona, ha donat tot l'esforç de la seva vida.

En Morera i Galícia, l'eximi poeta, l'esperit cultíssim, és la representació més alta dels germans de Lleida, de la força ètnica acumulada en les seves planes immenses, en les seves valls profundes i estretes: força de raça i de llengua que davalla sense interrupció, com la força motriu de les seves congestes, cap a la nostra Barcelona per enfortir-la i enlairar-la.

El marquès de Camps, de Girona, gran propietari i gran agricultor, consagrat en diferents ocasions per la representació de totes les classes agricultores de Catalunya, des de les qui conserven les tradicions d'actuació de les velles entitats agrícoles fins a les entitats novelles, d'actuació impetuosa i desbordant; amb la catalanitat pregona i forta dels homes de l'Empordà i de Girona, amb la seva energia, amb el seu accent especial que conserva i aporta sempre a la paraula i a l'acció, tant política com econòmica.

En Lluís Ferrer-Vidal, de Barcelona, nom il·lustre entre els més il·lustres de la història industrial i en la història política de la nostra terra, representació de la industria i del comerç de Catalunya i, per tant, d'una manera especialíssima, de les comarques totes de la província de Barcelona, des de les que feinegen abocades a la mar llatina, fins a les que teixexen vora els nostres rius i a les que asprament laboren enfilades pels vessants abruptes del nostre Pireneu.

L'Albert Rusiñol, el patriota eminent, el company estimat del doctor Robert; el primer sempre en totes les grans lluites per la personalitat o l'autonomia de Catalunya. El seu nom, lligat indissolublement a l'actuació de la Lliga Regionalista, és l'expressió de la unitat espiritual catalana, d'aquest sentiment sagrat que, sigui on sigui que hàgim nascut, ens fa sentir el mateix fervor, la mateixa devoció sense preferències locals per tots els interessos de totes les ciutats i comarques i províncies de Catalunya.

Aquests són els homes, aquest és el sentit integral català de la candidatura que us presenta la Lliga Regionalista. La lluita que ve és lluita per Catalunya, per la seva personalitat, per la seva llengua, per la seva autonomia política i administrativa, pels seus grans interessos industrials, mercantils i agrícoles. Catalunya en el Parlament ha de deturar aquesta febre de les oligarquies madri-

lenyes per enxiquir Espanya, fent-la més petita cada dia, en poder, en riquesa i en extensió, i ha d'ensenyar el camí de quelcom més que mínimes mancomunitats: el camí gran de les autonomies nacionals, de la federació compacta i amorosa de totes les nacionalitats ibèriques, que és el camí únic just, únic acceptable, únic possible de l'Espanya gran.

Barcelona, 30 de març de 1916.

Per la Junta Directiva i la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista: RAMON D'ABADAL, FRANCESC CAMBÓ, JOAN VENTOSA I CALVELL.

Tercera Part

LA GRAN OFENSIVA DE LA LLIGA

CAPÍTOL XXIII

Sumari: *La Festa de la Unitat Catalana i l'actuació dels parlamentaris regionalistes. — Les eleccions provincials de març de 1917. — La campanya política per l'Espanya Gran.*

DESPRÉS de la gran victòria electoral del 9 d'abril de 1916 i com a pròleg de l'actuació i de l'ofensiva que anaven a prendre en el Parlament els diputats regionalistes, es va organitzar per la Lliga Regionalista una diada d'afirmació catalanista pel 21 de maig de 1916.

Aquesta gran ofensiva de la Lliga Regionalista tenia una doble finalitat: obtenir el reconeixement de l'autonomia de Catalunya i prendre una forta posició en la política espanyola, puix que els homes directors de la Lliga havien arribat al convenciment que no podria triomfar la finalitat primera si no triomfava també la segona.

La diada d'afirmació catalanista consistí en una gran assemblea al Palau de la Música Catalana, en la qual parlaren en Rahola, en Ventosa i Calvell, en Cambó i l'Abadal, i en un àpat a l'aire lliure de 5.000 coberts, que es celebrà al Parc Güell i on parlaren els principals prohoms del catalanisme. Aquesta festa prengué el nom de "Festa de la Unitat Catalana", i va tenir una gran ressonància a Catalunya i a tot Espanya per la doctrina catalanista i d'intervenció en la política general espanyola que fou exposada en els parlaments que s'hi pronunciaren.

Obertes les Corts i presentat al Congrés el projecte de contestació al Missatge de la Corona, els parlamentaris regionalistes van formular-hi dues esmenes. Així prenien estat parlamentari les afirmacions fetes en els parlaments de la Festa de la Unitat Catalana i es desmentia una vegada més

aquell tòpic tan inexacte, segons el qual els homes de la Lliga tenien un llenguatge per Catalunya i un altre per Espanya.

Les esmenes dels regionalistes al projecte de contestació al discurs de la Corona, deien així:

Esmenes al projecte de contestació del Missatge de la Corona. Juny 1916.

Los diputados que suscriben tienen el honor de presentar al dictamen de la Comisión sobre contestación al Mensaje de la Corona, la siguiente enmienda:

Consciente el Congreso de que al elaborarse la paz que ponga término a la actual conflagración y asiente sobre nuevas bases la organización política y económica de Europa se decidirá el porvenir de España, entiende es deber primordial de estas Cortes modificar profundamente la organización del Estado, adaptándola a la realidad de la vida española, porque sólo así adquirirá España la fuerza y consistencia que le permita resistir sin quebranto y salvar con ventaja las duras pruebas a que se verán sometidos todos los Estados.

Es, por desgracia, hecho notorio, que desde el momento en que se inició en España una política unitaria y centralista inspirada en un sentimiento asimilista que hace girar como enemigo todo lo que marca una diferenciación, se inició la decadencia en España y que la acentuación constante de aquella política ha ido acompañada de un persistente decaimiento de las fuerzas vitales españolas y de una serie no interrumpida de desmembraciones territoriales.

Ello indica al Congreso que, en este momento trascendental, debe enmendarse sin demora el error secular de la política española, procurando que el Estado presida y estimule el desarrollo de la vida regional y municipal, concediendo a los organismos que rijan los pueblos y las regiones plenitud de facultades para administrar sus peculiares intereses, desprendiéndose el Estado de funciones que no son peculiares de su soberanía y en cuyo ejercicio sólo ha encontrado un estorbo para atender a las que le son propias y un estímulo para producir el divorcio que todos lamentamos entre el Estado y la sociedad española.

Mas sería imperdonable hipocresía desconocer y fatal cobardía no abordar la solución de un problema que no es de mera organización adminstrativa, sino que presenta todas las características y acusa toda la gravedad de los problemas nacionalistas y que de muchos años a esta parte mantiene en constante pugna a Cataluña

con los Poderes del Estado, con grave daño de aquélla y positivo quebranto de éste.

Sería la obra de antipatriotismo e implicaría grave imprevisión de funestas consecuencias que, cuando al sonar la hora de la paz se revisen todos los valores, se discuta la constitución de todos los Estados y se liquiden multitud de problemas nacionalistas, estuviera en España pendiente de solución el problema nacionalista catalán y hubiera millones de españoles que no tuvieran reconocida la oficialidad de su idioma, permitida la elaboración de su derecho civil y consagrada la facultad de regular y regir su vida interior.

Tampoco puede olvidar el Congreso que la solución del problema catalán, otorgando la oficialidad a su idioma, confiando a una Asamblea y a un Poder ejecutivo catalanes la regulación y administración de su vida interior, a la vez que ser obra de justicia que pondría término a una secular discordia y establecería lazos indestructibles de íntima solidaridad, abriría para España el camino a posibles integraciones que permitiesen colocarla en primera línea entre los grandes Estados que en un futuro próximo se repartan el dominio y la dirección del mundo.

Palacio del Congreso, 5 de junio de 1916. — FRANCISCO CAMBÓ. — ALBERTO RUSIÑOL. — EL MARQUÉS DE CAMPS. — BUENAVENTURA MARÍA PLAJA. — JOSÉ CLARET. — LUIS FERRER-VIDAL. — MAGÍN MORERA Y GALICIA.

L'altra esmena deia:

Los diputados que suscriben tienen el honor de presentar al dictamen de la Comisión sobre contestación al discurso de la Corona, la siguiente enmienda:

El Congreso, lamentando que el Gobierno no haya seguido una política económica coherente y definida en orden a los problemas suscitados por la conflagración mundial, afirma la necesidad de acometer la obra de su acción económica de España, para lo cual las graves circunstancias presentes ofrecen ocasión excepcionalmente favorable.

Para ello, entiende que, sin perjuicio de la necesaria reorganización y nivelación del Presupuesto, es preciso obtener los recursos indispensables para dotar a España del sistema de transportes y de la preparación agrícola, industrial y técnica, que son la base esencial de todo desarrollo económico; afirma que es indis-

pensable resolver el problema del crédito en sus diversos aspectos, sobre todo el industrial y el agrícola, y proclama que por medio del establecimiento de zonas francas, la concesión de bonos y la implantación de otras reformas adecuadas, debe fomentarse la exportación española.

Finalmente, ante la perspectiva de los problemas que habrán de plantearse al terminar la guerra, invita al Gobierno a proceder desde ahora, evitando improvisaciones peligrosas, al estudio y preparación de las medidas que habrán de adoptarse para salvaguardar nuestra independencia económica.

Palacio del Congreso, 5 de junio de 1916. — JUAN VENTOSA. — FRANCISCO DE A. CAMBÓ. — EL MARQUÉS DE CAMPS. — BUENAVENTURA MARÍA PLAJA. — JOSÉ CLARET Y ASSOLS. — LUIS FERRER-VIDAL. — MAGÍN MORERA Y GALICIA.

D'aquesta manera, la qüestió catalana, amb tota la seva intensitat, era plantejada novament el juny de 1916 pels parlamentaris regionalistes a les Corts espanyoles. En Ramon d'Abadal pronuncià al Senat discursos valentíssims. Al Congrés, amb motiu de la contestació al Missatge de la Corona i de les esmenes presentades pels regionalistes, en Cambó va pronunciar-hi discursos memorables, fent la dissecció de la política espanyola i presentant en tots els seus aspectes essencials la veritable doctrina catalanista, no solament com un ideal dels catalans, sinó com un possible ideal per a tots els altres pobles espanyols que vingués a possibilitar la definitiva grandesa d'Espanya. I en Joan Ventosa i Calvell, en defensar la segona esmena dels regionalistes al Missatge de la Corona, demostrà com preocupava i ha preocupat sempre la Lliga Regionalista la prosperitat econòmica d'Espanya i de Catalunya.

* * *

Els discursos dels parlamentaris regionalistes van tenir una gran repercussió a tot Espanya i l'eficàcia immediata d'aproximar els regionalistes catalans als nacionalistes bascos.

L'actuació parlamentària dels regionalistes en la legislatura de 1916 no tingué un punt de descans. Va ésser preci-

sament en aquesta legislatura que es desenvolupà amb tota la seva intensitat la gran campanya dels regionalistes contra els projectes econòmics d'en Santiago Alba, impedint que aquells projectes, que suposaven un dany immediat i cert per la riquesa de Catalunya, passessin endavant. Tots els parlamentaris que visqueren aquella campanya la qualificaren aleshores i la recorden ara com la més brillant i eficaç de tota la vida parlamentària espanyola.

La campanya regionalista al Nord d'Espanya.

L'actuació dels regionalistes tenia una irradiació que depassava Catalunya, els donava gran prestigi a tota Espanya i trobava amics entusiastes pertot arreu, especialment a Galícia i a les Bascongades. Amb aquest motiu, l'octubre de 1916 es va iniciar una campanya en pro dels ideals regionalistes i amb intervenció personal de polítics catalanistes en les províncies del Nord d'Espanya i a Galícia.

La campanya de proselitisme polític portada a terme en les províncies del Nord d'Espanya i la repercussió que en aquelles regions tenien els debats parlamentaris en els quals intervenien els nostres homes, van desvetllar-hi entusiasmes patriòtics. Aquests entusiasmes es posaren de relleu en els actes polítics que es celebraren a Bilbao pel gener del 1917. Aquests actes polítics consistiren principalment en una interessantíssima conferència que donà en Puig i Cadafalch a Bilbao sobre el valor cultural de la Mancomunitat i de la Diputació de Barcelona, invitat pel Círcol d'Estudis Bascos, i en la visita a Bilbao d'en Cambó, en Rusiñol, en Bertran i Musitu, en Sedó, l'Agulló, en Casabó, en Damià Mateu, en Par i molts altres elements de relleu de la Lliga Regionalista, que van ésser rebuts d'una manera entusiasta pels elements bilbaïns simpatitzants amb els nostres ideals. En Cambó va donar una conferència molt notable al Coliseum Albia, aleshores el més gran de Bilbao, i pocs dies després una altra en els Camps Eliseus.

I coincidint amb les propagandes dels nostres ideals realitzades a Bilbao, en Joan Ventosa i Calvell a València proclamava la necessitat d'una Lliga de Regions i en Morera

i Galícia donava també a la mateixa ciutat una altra conferència. I les paraules dels nostres homes trobaven ressò no solament a València i a Bilbao, sinó també a Galícia i als pobles de més vitalitat d'Espanya.

Aquesta actuació política de proselitisme i propaganda de l'ideari regionalista no impedia, però, que els parlamentaris regionalistes, dividits en torns i guardant una disciplina admirable, prosseguissin llur campanya parlamentària que abassegava contínuament la vida d'aquelles Corts i convertí la representació regionalista en àrbitre de la política espanyola.

* * *

El triomf de la Lliga en les eleccions provincials de l'11 de març de 1917

Celebrades eleccions a diputats provincials l'11 de març de 1917, la candidatura de la Lliga Regionalista una vegada més sortia triomfant. La Lliga s'engrandia de moment en moment, convertida en el gran fogar de tots els qui desitjaven una pàtria lliure, culta i rica. I el triomf no es limitava solament a Barcelona, sinó que s'estenia a tot Catalunya, on triomfaven les candidatures de la Lliga i els seus aliats, i encara per minories, a molts districtes, aquells d'entre els adversaris polítics de la Lliga que hom podia reconèixer com a més assenyats i de major catalanitat.

El 16 d'abril de 1917, en Francesc Cambó, seguint la política de confraternitat basco-catalana, pronunciava una conferència al Palau de Belles Arts de Sant Sebastià. En Ventosa i Calvell donava a Saragossa en la mateixa època, al Círcol de la Unió Mercantil, una altra conferència. Aquesta actuació coincidia amb la vinguda a Barcelona dels nacionalistes bascos amb motiu de les noces d'argent de l'Orfeó Català i tornant la visita que en Cambó i altres amics nostres els havien fet anteriorment, de la qual ja hem parlat.

Aprofitant aquesta avinentesa de la vinguda dels nacionalistes bascos a Barcelona es van organitzar una sèrie d'actes a honor seu, que segellaren l'aliança dels dos pobles i llur voluntat d'assolir el triomf definitiu dels seus ideals alliberadors. Entre els actes polítics a què donà lloc la vinguda dels

bascos a la nostra ciutat, sobresortiren la Festa dels Orfeons, que va celebrar-se el 27 de maig de 1917, amb un gran míting al Centre Autonomista de Dependents. Parlaren en aquest mítinc, enmig de l'entusiasme dels catalans i dels biscaitarres, en Ventosa, el diputat nacionalista de Biscaia Sr. Urrengoechea, en Cambó, el President de la Diputació de Biscaia Sr. de la Sota, en Rusiñol i en Ramon d'Abadal. També amb asistència dels elements biscaitarres, es va celebrar un gran aplec catalanista a Poblet, en el qual foren homenatjats els parlamentaris catalans per llur intensíssima actuació en la legislatura de 1916. L'homenatge consistí a fer-los lliurament d'un àlbum d'honor. El rebé en Ramon d'Abadal com a representant de tots els seus companys, i l'oferí en Lluís Duran i Ventosa.

Encara, en honor dels nostres hostes, es va celebrar una recepció a la Diputació de Barcelona, i la Lliga Regionalista els oferí un àpat al Tibidabo.

CAPÍTOL XXIV

Sumari: *Les Juntes de Defensa i el seu manifest. — Una nota dels parlamentaris regionalistes. — El manifest de 14 de juny de 1917.*

LA primavera de l'any 1917 havia d'ésser pròdiga en esdeveniments polítics de transcendència. Governava Espanya en aquells moments en Garcia Prieto i en els organismes de l'Estat cada dia s'acusava una major anarquia.

Els militars també es sentiren tocats d'aquelles mateixes inquietuds i deixant-se portar al marge de tota disciplina, encara que naturalment fent protestes de voler atendre-la i de voler-s'hi sotmetre, van constituir-se en aquella espècie de sindicats que reberen el nom de Juntes de Defensa. Aquestes Juntes de Defensa es constituïren primer en l'Arma d'Infanteria, la qual adreçà el primer de juny al capità general una extensa exposició. En ella, en primer lloc, es feia, naturalment, una protesta d'amor a la disciplina i es declarava que sols la gravetat de les circumstàncies obligava els oficials a prendre una determinació: però tot seguit s'hi declarava com l'estat de desorganització de l'exèrcit i de la seva manca d'elements era degut, d'una manera preponderant, al favoritisme que determinava els ascensos. Aquesta exposició recordava després el desastre colonial, i afegia:

Del document adreçat per la Junta de Defensa d'Infanteria al Capità General. 1 de juny 1917.

Sacrificándonos venimos hace veinte años para dar lugar a que se regeneraran los demás organismos nacionales, cuya atención se juzgó primordial por los gobiernos de entonces.

Hombres políticos que han ejercido el supremo mando han confesado en varias ocaciones, ante las Cortes unos, otros ante el país, que nuestro sacrificio ha sido inútil, puesto que aquellas fuentes de riqueza o de vida nacional no se regeneraron, la administración no ha mejorado y el Ejército se encuentra en absoluto desorganizado, despreciado y desatendido en sus necesidades:

1.° De orden moral, lo que produce la falta de interior satisfacción que anula el entusiasmo. 2.° En los de orden profesional o técnico, por la carencia de condiciones militares que no tiene medios de adquirir, por la de unidad de doctrina que la rija y de material con que realizar sus fines. Y 3.° Por las de orden económico, en las cuales la oficialidad y tropa se hallan peor atendidas que las de cualquier otro país y también en condiciones inferiores a las de las clases civiles análogas, del propio.

Després de defensar la legalitat de les Juntes de Defensa, continuava:

Dolorosamente sorprendida se ha visto al ser su Junta superior arrestada y sumariada sin causa conocida, resultando punible, al parecer, su amor a la patria: destinados a otros puntos, por represalias, algunos de sus adeptos, por el único delito de serlo, y por fin injuriada, desconocida y despreciada la nobleza y lealtad de su proceder.

Estas providencias y el propósito declarado de ahogar los nobles gritos de su alma por el temor, en una colectividad que precisamente hace votos del sacrificio de su vida al jurar la bandera, han colmado nuestra capacidad de sacrificio.

La totalidad del arma ha resuelto exponer respetuosamente por última vez en su deseo de permanecer en la disciplina, pero obteniendo la rehabilitación inmediata de los arrestados, la reposición de los privados de sus destinos, la garantía de que no se tomarán represalias y de que será atendida en lo posible con más interés y cariño y por último el reconocimiento oficioso de existencia de su "Unión y Junta de Defensa", empeñando, en cambio, nuestra palabra de honor de que jamás será esto fuente de indisciplina, de que no se quebrantará su respeto a los poderes constituídos por voluntad de la nación y de que sólo aspira a conseguir los bienes que para el arma, para el Ejército y para la patria expresa su reglamento que se adjunta.

El Ejército solicita y espera en los cuarteles y en todas las guarniciones de España, la resolución de su súplica en un plazo de doce horas, porque para su tranquilidad lo necesita y porque conviene evitar que la prolongación de esta equívoca situación, que dura ya siete días en los cuales nuestra cordura y subordinación ha sido absoluta, sea piedra de escándalo para el país.

La vuelta a la normalidad será el momento de su mayor alegría.

El Govern García Prieto, impotent davant d'aquell daltabaix gravíssim de la disciplina militar, dimití. La crisi produïda per la dimissió d'en García Prieto va ésser solucionada amb la pujada al Poder d'en Dato i va ésser en aquells moments quan els parlamentaris regionalistes van comprendre i van exposar al Govern i a l'opinió pública que solament en les Corts, per les vies democràtiques del Parlament, podia tenir solució el problema urgent de l'organització de l'Estat que es plantejava a Espanya una vegada més.

D'aquest criteri n'és bona mostra la nota de l'11 de juny de 1917, que van publicar els parlamentaris regionalistes, en la qual concretament es feien constar els següents acords:

Acords de la nota dels parlamentaris regionalistes de l'11 de juny 1917.

Primer. Expressar públicament la seva protesta per la tramitació donada a la crisi, sostraient del Parlament i d'importants representacions de l'opinió pública, l'examen dels greus esdeveniments que l'han motivada, com per la solució que se li ha donat, que expressa el propòsit de mantenir a la direcció de l'Estat una política d'artifici incapaç de posar remei als mals de què ella és responsable.

Segon. Afirmar amb més decisió que mai la seva fe en l'eficàcia de les solucions autonomistes, que permetent al Poder central d'atendre amb cura els serveis de caràcter general que de dret li pertoquen, doni a la vegada lliure expansió a totes les forces col·lectives i faciliti l'harmònica solució dels plets nacionalistes i regionalistes que estan plantejats a Espanya.

Tercer. Emprendre una intensa campanya de propaganda a Catalunya i fora d'ella en favor de les solucions autonomistes i de la dignificació de la vida pública espanyola, que s'iniciarà immediatament amb la publicació d'un manifest que la representació parlamentària regionalista dirigirà al país.

En aquesta nota de les minories parlamentàries catalanistes, davant de la possible resistència dels governants espanyols a reunir les Corts, ja es dibuixa i es perfila l'Assemblea de Parlamentaris. Va ésser en aquells moments quan la Lliga

Regionalista, per a exposar amb la deguda amplitud el seu criteri, va publicar el 14 de juny de 1917 un manifest, "Els parlamentaris regionalistes al país", darrer document polític redactat per Enric Prat de la Riba, que deia així:

«Els parlamentaris regionalistes al País.»

Només un any ha passat des que en les darreres hores d'un Parlament tancat o buit d'iniciatives governamentals, en els moments més febrosament actius de la vida pública europea, vam adreçar la nostra veu a tots els pobles d'Espanya cridant-los a sentir plegats la vibració d'aquesta hora heroica del món en la qual es revisen totes les valors i es prepara una nova Europa; a desvetllar en les multituds ibèriques, segles ha adormides, un ideal col·lectiu de germanor, de llibertat i de grandesa.

Complint un deure.

Només un any ha passat i tornem altra vegada a trobar-nos a les darreries d'unes Corts, tan efímeres i estèrils com aquelles, amb qüestions gravíssimes sostretes al Parlament, amb canvis de govern i de partit preparats i resolts entre ombres i foscors en converses secretes, ignorades de les Corts i del país; amb tots els problemes cabdals de la vida pública ni resolts ni solament plantejats, com sempre indefinidament ajornats per un demà que mai no arriba.

Per això ara com llavors, nosaltres, elegits en lliure sufragi pels ciutadans de Catalunya, devem als nostres electors, i com a membres del Parlament als ciutadans de tot Espanya, clara i franca la paraula nostra, sobre els gravíssims esdeveniments actuals; paraula més autoritzada i forta avui que llavors, perquè ha estat consagrada per un plebiscit excepcionalment valuós dels ciutadans de Catalunya i els encoratjaments entusiàstics vinguts de tots els pobles hispànics; i perquè rep ara mateix dels fets esdevinguts i dels que sota els ulls de tothom es preparen, una nova consagració: la de la previsió encertada.

Tan actuals són avui com eren llavors les nostres paraules: més actuals encara avui per la violenta agudització dels nostres problemes constitucionals. Per això abans de parlar de les modalitats presents d'aquests problemes, mantenim i reproduïm tot el que PER CATALUNYA I L'ESPANYA GRAN vam signar; ho mantenim i reproduïm, i fervorosament reiterem la crida a totes les nacionalitats ibèriques per tal de constituir dintre d'un ambient de llibertat individual i de llibertat col·lectiva, o sigui d'ampla i plena autonomia, una Espanya veritablement forta i gran.

Per Catalunya i l'Espanya gran.

La crisi d'abans

Fins ara les crisis polítiques a Espanya podien ésser totalment sostretes al coneixement de l'opinió pública, perquè eren crisis de família. No hi ha a Espanya partits en el sentit democràtic de la paraula; no hi ha, per tant, eleccions més que en algunes seccions del territori espanyol. Els diputats i senadors són fets i fabricats sota l'ombra del poder reial pels homes que el rei tria per governar i amb els organismes de govern que el rei posa a llurs mans. En comptes d'unes Corts veritablement populars, que aixequin davant del poder reial l'altre factor essencial d'un poder lliure, la representació dels ciutadans, l'encasellat perpetua les Corts de Reial Ordre que fan del règim constitucional espanyol una veritable autocràcia.

Dintre d'aquest sistema, que és el tradicional a Espanya, les crisis no poden néixer dels moviments de l'opinió. Neixen, com la monarquia pura, dels mals humors o renyines o descacords entre els homes de la petita oligarquia bifurcada encarregada de les cerimònies constitucionals; i es resolen naturalment a la cambra règia, amb converses a cau d'orella amb els presidents del Consell i de les Cambres, que constitueixen la gerència alternativa de la comunitat governant.

Així, com aquestes crisis habituals, ordinàries, s'ha tramitat i resolt la crisi de constitució, crisi de règim plantejada per l'exèrcit, com si els ulls, avesats a les minúcies de les petites lluites de bastidors, no poguessin capir les grans realitats de la vida col·lectiva.

La qüestió militar.

I això que els fets són d'una magnitud imponderable. L'exèrcit, que té per llei essencial la disciplina, cansat d'esperar inútilment durant vint anys disposicions legislatives i ministerials que el constitueixen en exèrcit veritable per la seva organització, el seu armament, la seva preparació tècnica; cansat d'esperar millores en aquesta misèria dosificada que constitueixen en general els sous de l'Estat; cansat de suportar el favoritisme d'unes quantes famílies i clienteles de Madrid, va constituir Juntes de Defensa de cada arma; les oficialitats de totes les armes van sindicar-se, i en ésser ordenada la dissolució de les Juntes i empresonats llurs membres, en comptes d'obeir van presentar un ultimàtum exigint la llibertat dels detinguts, la reposició dels destituïts i el reconeixement de les Juntes de Defensa. I el Govern va tornar enrera els seus acords i va legalitzar els que li foren dictats per la Junta de Defensa de Barcelona.

Aquest ha estat el violentíssim cop de massa que ha obert la crisi d'ara. I aquesta crisi no es resol cridant els ministres d'abans d'ahir. Les peticions fonamentals queden plantejades com un interrogant prenyat de perills i amenaces; la suprema direcció de l'autoritat militar no és al ministeri de la Guerra, ocupat per un dels acusats, ni al Govern, exercit per homes responsables de l'estat de coses denunciat. I amb tot això, la sobirania, que és el dret amb la força per donar-li eficàcia, no se sap ben bé on para.

Subvertits els poders, descentrada l'autoritat, voltats aquests fets d'un ambient de tolerància i simpatia, trontollada tota l'economia espanyola per les repercussions de la guerra, augmentada l'excitabilitat popular per la carestia i l'exemple de revolucions i de grans esdeveniments en altres països: oberta arreu del món una etapa constituent en torn de la universalització del sufragi i l'autonomia de les nacionalitats, de la Restauració ençà no hi havia hagut a Espanya un moment semblant al moment d'ara.

La qüestió militar i l'opinió.

Agreuja d'una manera assenyalada la transcendència de la qüestió militar la forma com ha estat rebuda per l'opinió pública. L'actuació de les Juntes de Defensa en aquestes darreres setmanes constitueix una manifesta transgressió de les lleis constitucionals, un veritable pronunciament pacífic. Dintre d'un país normal, d'un país constituït, el fet de la sindicació de les oficialitats de totes les armes per imposar determinades soluciones al Govern, és una anormalitat tan extraordinària, un capgirament tan monstruós de l'ordre estatuït, que provocaria en tot el cos social una reacció formidable, un ambient d'hostilitat i de repulsió irrespirable.

És això el que ha esdevingut a Espanya? No, amb tota sinceritat cal declarar-ho: ni repulsió ni hostilitat, ni sorpreses tan sols. Ben al contrari: un ambient d'excusacions i fins de clara simpatia ha acompanyat l'actuació de les Juntes de Defensa. Per què? Perquè al costat de tantes ombres i ficcions era un crit de sinceritat, era una realitat viva; perquè el problema que planteja és el problema constitucional, el d'ésser cadascú el que ha d'ésser, que és el problema de tots els estaments, de tots els organismes públics en els països no constituïts, com Espanya.

La Junta de Defensa de Barcelona en la seva nota declara que l'exèrcit està desorganitzat, menyspreat i desatès; que els anhels de reforma no han estat acollits amb amor ni han passat mai de projectes, i que en canvi favoritismes i injustícies han

anat fent seleccions a l'inrevés en desprestigi de la collectivitat.

Doncs bé, per vergonya dels qui regeixen anys i anys ha l'Estat espanyol, en tots els ordres de la vida pública espanyola, en tots, tots sense excepció, poden ésser dites aquestes paraules amb la mateixa terriblement acusadora veritat. Els nostres governants no han sabut organitzar res; ni l'exèrcit ni la marina, ni l'administració ni els Municipis, ni les Diputacions, ni les hisendes locals, ni l'ensenyança, ni la Justícia, ni l'economia nacional, ni les institucions socials. Ni solament han sabut organitzar-se ells, això és, els qui tenen el govern suprem, donant-se la dignitat, la força social, la representació veritablement nacional d'un Estat a la moderna amb ciutadans lliures i lliures electors, i Assemblees verament electives.

Per això quan l'espasa de les Juntes de Defensa ha caigut sobre la taula del Govern, l'han acompanyada les simpaties dels qui esperen veure a la fi oberta i ben oberta la via de les grans reformes constitucionals.

Ineptitud de l'Estat.

La primera d'aquestes reformes, la reforma prèvia és la de l'Estat, que és l'instrument de totes les altres. Els fets proclamen prou la seva ineptitud. Vint anys ha que l'exèrcit espera reformes i no vénen. Trenta anys ha que periòdicament s'anuncien lleis d'administració local i no són aprovades. Anys i anys ha que es parla de l'autonomia universitària i de l'ensenyança tècnica i de l'escola i el mestre, i no es passa mai de la retòrica ministerial. I els organismes locals esperen una hisenda pròpia que es promet en grans projectes, mentre van minvant-la reials ordres ben efectives. I els productors tenen sempre ben a la vora de la mà, pendents de l'estudi immediat del ministre, les institucions fonamentals de l'utillatge econòmic, velles ja en els grans pobles d'Europa, i els ministres van passant i les generacions de productors succeint-se. I els obrers senten l'absència dels segurs que donen estabilitat a llur viure, i d'institucions per la seva formació tècnica. I així tots els estaments.

Mentrestant, amb una rotació d'una regularitat exemplar com la successió de les estacions, van alternant els dos jocs de ministres i de funcionaris i de Corts de S. M. I ara declaracions i després missatges, i més enllà projectes de llei, i després crisis, i tota la vida pública espanyola va seguint igual, com si res hi hagués a fer, ni mudar, ni corregir, ni innovar.

A un organisme de tan extraordinària incapacitat per la tasca eficaç, efectiva, cal en primer terme descongestionar-lo, deixar en les seves mans les funcions essencials, les característiques del poder central, i dur a altres organismes totes les altres funcions. Quan no hagués de tenir cura més que de l'exèrcit i de la diplomàcia i de l'economia general, tal vegada tindria temps per escoltar i atendre les aspiracions justes, més encara, per estimular els progressos i despertar les ànsies de perfeccionament i fins per imposar-les allà on calgués, com fan els Estats dignes d'ésser-ho.

El règim federatiu.

Donar a l'Estat una constitució federal: aquesta és la gran solució renovadora.

Amb una organització interna d'estructura federativa els pobles ibèrics tindrien l'ambient de germanor, d'intimitat amorosa que forma les grans unitats indivisibles. Les ciutats vives que ça i enllà d'Espanya serven records d'antigues grandeses i senten en les entranyes llavors de capitalitat, foren centres d'intensa propulsió d'una vida renovadora i donarien, com les ciutats italianes, nous caires i matisos a la civilització. L'Estat, alleugerit de l'abrumadora tasca d'ara, orejat per aquests corrents de renovació, aniria adaptant-se a les funcions enlairades d'una suprema direcció.

Aquesta organització federativa és, per altra banda, la que correspon a l'estructura de la societat política espanyola dividida en nacionalitats, en pobles que tenen una personalitat ben definida. Establir-la és sotmetre's a l'exigència de les grans forces naturals i històriques que ens han fet a tots tal com som i no d'altra manera, forces formidables que no es deturen amb lleis ni Reials Decrets ni fulla de constitució; és obeir un imperatiu de justícia, únic fonament possible de vincles jurídics sòlids i durables; és enfortir l'Estat (que bé prou ho necessita) incorporant-li forces vigoroses que es perden per ell o bé el pertorben, com les de tota la perifèria espanyola i especialment de Catalunya i Bascònia.

També la tècnica imposa aquesta forma d'Estat. L'Estat compost o federal constitueix una perfecció en l'organització política, perquè estableix una divisió del treball amb la major adaptació a la funció que n'és sempre conseqüència, perquè articula més vigorosament amb la cosa pública tots els centres vitals del país, perquè aixeca per tots els àmbits del país escoles de vida pública on s'aprofita tota la força motriu dels grans amors del terrer i es preparen

els estadistes veritables, això és, els homes que uneixen a la força de la tècnica política la força d'un ideal.

I no es cregui ningú que el fet d'entrar per aquest camí sigui una provatura excepcional, un salt dins d'un món desconegut, no. Ben al contrari. La forma federativa és la constitució normal de l'estat modern, la més generalitzada, la dels pobles directors. La immensa majoria dels homes civilitzats del món viuen en Estats d'aquesta mena, i les correnties de l'opinió universal, des de les que remouen les masses de la democràcia socialista fins a les que dirigeixen les multituds obedients a les veus del terrer i de la història, dibuixen en l'horitzó noves extensions del federalisme. El triomf de la forma federativa en la guerra actual ha estat esclatant; ha passat per les proves del foc, i d'un foc com no en recorda pas d'igual la història, i n'ha sortit victoriosa en tots els ordres. Després de la guerra la forma unitària anirà desapareixent, esdevenint més rara cada dia, restarà a la manera d'antigalla, de forma d'excepció dels petits pobles homogenis, com el Govern directe, com l'assemblea a la plaça pública, com tantes fossilitzacions d'institucions caigudes supervivents en una que altra comarca obscura i retirada.

Al Parlament Aquest és el nostre sentit, clarament, sincerament i totalment exposat, sobre els problemes presents i sobre el problema sempre actual, perquè és d'avui i d'ahir i de sempre de constituir Espanya.

Conscients de la nostra responsabilitat, de la dels ciutadans tots, així com de les responsabilitats gravíssimes dels homes, ministres o no, que tenen part en la direcció suprema del país, complim l'obligació sagrada d'adreçar a tots la nostra paraula: demanant als uns, que surtin de la passivitat, de la rutina, de la subjecció social i política, i s'enlairin a ciutadans veritables, àrbitres de llur voluntat, a membres vius del cos social, acoblant-se a l'entorn d'un ideal col·lectiu, d'una sentimentalitat generosa que els porti a la lluita penosa i heroica amb els abusos i les violències i les il·legalitats dels homes que frueixen dels beneficis del poder. I als altres, als governants, reclamant-los que deixin lliure la vida legal oberta a l'opinió, que obrin de seguida el Parlament, per tal que els partits populars, els qui tenen les seves arrels en masses d'electors veritables, puguin a la tribuna parlamentària aclarir ombres, exigir responsabilitats i donar satisfacció a les ansietats renovadores

cansades de perpetuals esperes, iniciant i propulsant una actuació amplament constituent.

Barcelona, 14 de juny de 1917.

Senadors: RAMON D'ABADAL; JOAN GARRIGA I MASSÓ; PERE RAHOLA I MOLINAS; FREDERIC RAHOLA I TRÈMOLS; LLUÍS A. SEDÓ; LEONCI SOLER I MARCH; JOAN VALLÈS I PUJALS.

Diputats: ANTONI ALBAFULL I VIDAL; JOSEP BERTRAN I MUSITU; EUSEBI BERTRAND I SERRA; FRANCESC CAMBÓ I BATLLE; MARQUÈS DE CAMPS; JOSEP CLARET I ASSOLS; MANUEL FARGUELL I DE MAGAROLA; LLUÍS FERRER-VIDAL; ANTONI JANSANA I LLOPART; MAGÍ MORERA I GALÍCIA; BONAVENTURA M. PLAJA I TAPIS; ALBERT RUSIÑOL I PRATS; JOAN VENTOSA I CALVELL.

CAPÍTOL XXV

Sumari: *L'Assemblea de Parlamentaris, els seus acords i el manifest dels representants regionalistes de 21 de juliol de 1917.*

EL 27 de juny de 1917, en Cambó públicament requerí el Cap del Govern i el President del Congrés perquè sense dilació obrissin el Parlament, advertint-los que de negar-se al seu requeriment es convocaria els parlamentaris catalans i tots aquells altres parlamentaris espanyols que volguessin entrar en la convocatòria a una Assemblea per a deliberar sobre les circumstàncies gravíssimes per les quals passava l'Estat espanyol.

Davant de l'actitud del Govern, que defugia reunir el Parlament, el President de la Lliga Regionalista, Ramon d'Abadal, convocava, el primer de juliol, els senadors i diputats de Catalunya, de tots els partits polítics, per al dia 5 del mateix mes al Saló del Consistori Nou de l'Ajuntament de Barcelona. La convocatòria cursada als parlamentaris, fou la següent:

Convocatòria adreçada als Senadors i Diputats per Catalunya.

Barcelona, 1.er de juliol de 1917.

Distingit company:

La transcendència de les circumstàncies actuals imposa la necessitat de prendre mesures urgents per a posar remei a la situació del país.

Convençut d'això i requerit per representants de Catalunya de diferents agrupacions polítiques, m'he permès prendre la iniciativa de convocar tots els senadors i diputats per Catalunya per a tractar-ne en una reunió que tindrà lloc en el Saló del Consistori Nou de l'Ajuntament d'aquesta ciutat, el pròxim dijous, dia 5 del corrent, a les quatre de la tarda.

No dubtant que el seu amor patri l'impulsarà a assistir-hi, li'n quedarà, a més, agraït el seu company i amic,

R. D'ABADAL.

El dia assenyalat per la reunió — 5 de juliol de 1917 — es reuniren els convocats a la Casa de la Ciutat, amb comptadíssimes excepcions i sota la presidència d'en Ramon d'Abadal, actuant d'adjunts els Srs. Giner de los Ríos, pels republicans, i el marquès de Marianao, pels liberals autonomistes. Els elements conservadors volien estar al marge del que pogués acordar-se en la reunió.

Es presentaren tres proposicions: una signada pels Srs. Cambó, Lerroux, Roig i Bergadà, Lloses i Zulueta; una altra signada pel Sr. Benet i Colom i els seus amics conservadors; i una tercera signada pel Sr. Macià, que no era més que la primera, però volent prescindir d'estendre la convocatòria als parlamentaris no catalans de les altres regions.

Després d'intervencions dels parlamentaris que representaven els diferents sectors polítics assistents a l'Assemblea i en el moment d'anar-se a procedir a la votació de les proposicions abans esmentades, el Sr Benet i Colom, en representació dels conservadors, anuncià que es retirava de la sala. Tot seguit s'absentà, juntament amb els seus amics, Srs. marquès de Sentmenat, comte de Fígols, Antoni de Veciana, Joaquim Sagnier, M. Gonzàlez Vilart, Josep Elias de Molins, Josep Collaso, Josep Daurella i Rull, Joan M.ª Forgues i Frigola i Josep Balcells.

Posades a votació les proposicions, per unanimitat els parlamentaris presents a la reunió, en nombre de quaranta-sis, aprovaren la primera proposició, que deia així:

Proposició aprovada en la reunió del 5 de juliol 1917.

Els sotascrits tenen l'honra de sotmetre a la deliberació de l'Assemblea la següent proposició:

"Els representants en Corts de Catalunya, davant la gravetat i transcendència dels moments actuals, guardant la integritat de llurs particulars conviccions polítiques, que íntegrament mantenen, coincideixen a afirmar:

A. Que és voluntat general de Catalunya l'obtenció d'un règim d'ampla autonomia.

B. Que és de gran conveniència per a Espanya transformar l'organització de l'Estat, basant-la en un règim d'autonomia que adaptant la seva estructura a la realitat de la vida espanyola,

augmenti la seva cohesió orgànica i faciliti el lliure desenrotllament de les seves energies collectives.

I a adoptar el següents acords:

Primer: Demanar al Govern la immediata reunió de les Corts per tal que aquestes, en funcions de Constituents, deliberin i resolguin sobre l'organització de l'Estat i l'autonomia dels Municipis i donin solució immediata al problema militar i als que les circumstàncies actuals plantegin, amb apremi inapellable, per a la vida econòmica d'Espanya.

Segon: Comunicar l'anterior acord al Govern i, en cas de no obtenir-se la immediata reunió de les Corts, convidar tots els senadors i diputats espanyols perquè concorrin a una Assemblea extraoficial, en la qual es deliberi sobre els extrems consignats en l'acord anterior i la primera reunió de la qual es celebraria en aquesta ciutat el dia 19 del corrent. — CAMBÓ. — LERROUX. — ROIG I BERGADÀ. — LLOSAS. — ZULUETA. — NOUGUÉS. — SEDÓ."

Acabada la reunió i en compliment de l'acord primer de la proposició aprovada, va enviar-se al Cap del Govern, Sr. Dato, el telegrama següent:

Telefonema al Cap del Govern.

Excmo. Sr. D. Eduardo Dato, Presidente del Consejo de Ministros. — Junta representantes en Cortes por Cataluña ha tomado acuerdo de pedir al Gobierno inmediata reunión de Cortes para que en funciones de Constituyentes deliberen y resuelvan sobre la organización del Estado y la autonomía de los municipios, y den solución inmediata al problema militar y a los que las circunstancias actuales plantean con apremio inaplazable para la vida económica de España. Han delegado a los suscritos para hacer directamente la petición, a cuyo fin salimos en expreso mañana, viernes, y pedimos a V. E. hora para recibirnos el próixmo sábado. — ABADAL, GINER DE LOS RÍOS, MARQUÉS DE MARIANAO.

Mentrestant, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament, que presidia aleshores el Sr. Antoni Martínez Domingo, es dirigien a l'Abadal felicitant-lo per la iniciativa d'aquella convocatòria i posant-se a la seva disposició i a la dels parlamentaris de Catalunya.

* * *

La Lliga Regionalista, que portava la iniciativa d'aquella Assemblea, perseguia dues finalitats en perfecta harmonia amb els dos objectius de l'ofensiva iniciada en 1916: primer, que s'incorporessin a la petició de l'autonomia molts elements polítics que fins aleshores n'havien estat contraris; i segon, rompre l'organització oficiosa de la política espanyola, a base dels dos partits de torn, que impedia, alhora, la concessió de l'autonomia i la participació dels catalanistes en el Govern d'Espanya mantenint íntegra llur significació.

En Dato, President, en aquells dies, del Consell de Ministres, va contestar, en forma poc feliç, sense cap visió política, el requeriment de l'Assemblea, procurant intimidar els parlamentaris assembleistes a base de retreure'ls articles del Codi Penal que concretaven, segons ell, responsabilitats gravíssimes. Aquesta actitud del Govern, doncs, declarava gairebé fora de la llei els parlamentaris assembleistes, els quals precisament no demanaven altra cosa sinó el respecte a la voluntat nacional legítimament representada per unes Corts Constituents.

A l'actitud del Govern contestaren els representants dels partits catalans convocant, per al dia 19 de juliol, l'Assemblea de Parlamentaris, i convocant-hi tots els diputats i senadors espanyols que estiguessin conformes amb la necessitat d'una reunió immediata de Corts, per a resoldre els problemes d'organització de l'Estat espanyol, el plet militar i els problemes econòmics més urgents.

La convocatòria feta pels parlamentaris catalans a tots els parlamentaris espanyols per la reunió de la primera sessió de l'Assemblea, deia així:

Convocatòria per la reunió del 19 de juliol de 1917.

Distinguido compañero: En la reunión de senadores y diputados por Cataluña celebrada en esta ciudad el día 5 del actual, se aprobó una proposición concebida en los siguientes términos:

"Los representantes en Cortes de Cataluña, ante la gravedad y trascendencia de los momentos actuales, sin quebranto de sus

particulares convicciones políticas, que íntegramente mantienen, coinciden en afirmar:

a) Que es voluntad general de Cataluña la obtención de un régimen de amplia autonomía.

b) Que es de gran conveniencia para España transformar la organización del Estado basándola en un régimen de autonomía que, adaptando su estructura a la realidad de la vida española, aumente su cohesión orgánica y facilite el libre desenvolvimiento de sus energías colectivas.

Y en adoptar los siguientes acuerdos:

Primero: Pedir al Gobierno la inmediata reunión de las Cortes para que las mismas, en funciones de Constituyentes, deliberen y resuelvan sobre la organización del Estado y la autonomía de los Municipios y den solución inmediata al problema militar y a los que las circunstancias actuales plantean con apremio inaplazable para la vida económica de España.

Segundo: Comunicar el anterior acuerdo al Gobierno y, en caso de no obtener la inmediata convocatoria de las Cortes, invitar a todos los senadores y diputados españoles para que concurran a una Asamblea extraoficial en que se delibere sobre los extremos consignados en el acuerdo anterior y cuya primera reunión tendrá lugar en esta ciudad el día 19 del corriente."

Como quiera que el Gobierno no ha accedido a la inmediata reunión de las Cortes, en cumplimiento del último de los expresados acuerdos invitamos a usted a dicha Asamblea extraoficial, cuya primera reunión tendrá lugar el indicado día 19 del actual, a las cuatro de la tarde, en el Salón del Ayuntamiento de esta ciudad o en otro local que en su caso avisaríamos oportunamente.

El texto de los acuerdos transcritos, que precisan claramente el carácter extraoficial y la finalidad concreta de la Asamblea, excusan toda aclaración de nuestra parte, dejando a la recta intención y al sano patriotismo de usted que haga el aprecio que merecen de las tendenciosas interpretaciones que se han dado a nuestra iniciativa.

Quedamos de V. aa. cc. ss., q. l. e. s. m.

Senadores: RAIMUNDO DE ABADAL Y CALDERÓ, por las E. de A. del P. de Barcelona. — CONDE DE VINATESA, por la provincia de Lérida. — DUQUE DE SOLFERINO, por derecho propio. — JUAN GARRIGA Y MASSÓ, por la provincia de Barcelona. —

MARQUÉS DE MARIANAO, por derecho propio. — PEDRO MILÁ Y CAMPS, por la provincia de Lérida. — PEDRO RAHOLA Y MOLINAS, por la provincia de Barcelona. — FEDERICO RAHOLA Y TRÉMOLS, por la provincia de Gerona. — JOSÉ ROIG Y BERGADÁ, vitalicio. — LUIS SEDÓ Y GUICHARD, por la provincia de Barcelona.—LEONCIO SOLER Y MARCH, por la provincia de Barcelona. — JUAN VALLÉS Y PUJALS, por la provincia de Gerona.

Diputados a Cortes: ANTONIO ALBAFULL Y VIDAL, por Barcelona. — SALVADOR ALBERT Y PEY, por La Bisbal. — LUIS BALLBÉ DE GALLART, por Vilademuls. — JOSÉ BERTRÁN Y MUSITU, por Villanueva y Geltrú. — EUSEBIO BERTRAND Y SERRA, por Puigcerdá. — FRANCISCO CAMBÓ Y BATLLE, por Castelltersol. — JOSÉ CLARET Y ASSOLS, por Manresa. — CARLOS CUSÍ Y DE MIQUELET, por Figueras. — ALBERTO DASCA Y BOADA, por Valls. — MARCELINO DOMINGO Y SANJUÁN, por Tortosa. — MANUEL FARGUELL Y DE MAGAROLA, por Berga. — EDUARDO FERNÁNDEZ DEL POZO, por Gerona. — LUIS FERRER-VIDAL Y SOLER, por Barcelona. — HERMENEGILDO GINER DE LOS RÍOS, por Barcelona. — ANTONIO JANSANA Y LLOPART, por San Feliu de Llobregat. — ALEJANDRO LERROUX Y GARCÍA, por Barcelona. — JOSÉ LLARI Y ARENY, por Tremp. — PEDRO LLOSAS Y BADÍA, por Olot. — CARLOS MARISTANY Y BENITO, por Gandesa. — JOSÉ MATHEU Y FERRER, por Cervera. — MARQUÉS DE CAMPS, por Barcelona. — MAGÍN MORERA Y GALICIA, por Barcelona. — FRANCISCO MACIÁ Y LLUSÁ, por Las Borjas. — JULIÁN NOUGUÉS Y SUBIRÁ, por Tarragona. — BUENAVENTURA M. PLAJA Y TAPIS, por Granollers. — DANIEL RIU Y PERIQUET, por Solsona. — EMILIO RIU Y PERIQUET, por Sort. — FELIPE RODÉS Y BALDRICH, por Balaguer. — ALBERTO RUSIÑOL Y PRATS, por Barcelona. — JUAN SALAS ANTÓN, por Sabadell. — VICENTE SALES Y MUSSOLES, por Seo de Urgel. — SALVADOR SAMÁ DE SARRIERA, por Vendrell. — JUAN VENTOSA Y CALVELL, por Santa Coloma de Farnés. — JOSÉ ZULUETA Y GOMIS, por Villafranca del Panadés.

Els homes de la Lliga van fer tota mena de gestions i d'esforços per tal d'aconseguir que en Maura es sumés a l'Assemblea; davant la seva negativa, gestionaren que deixés en llibertat per a assistir-hi els molts mauristes que hi simpatit-

zaven; tampoc no ho aconseguiren; i així, per l'abstenció dels mauristes, la composició de l'Assemblea tingué una dosificació accentuadament esquerrista.

El Govern declara facciosa l'Assemblea de Parlamentaris

El Govern declarà que, estimant facciosa l'Assemblea convocada, estava disposat a impedir, costés el que costés, la seva celebració.

La pressió governativa damunt *La Veu de Catalunya* va ésser tan accentuada en aquells moments, que el 13 de juliol de 1917 va haver de deixar de sortir, i calgué publicar fins al 26 del mateix mes, en substitució d'ella, *El Poble Català*, primer, i després *El Baluard de Sitges* i *La Costa de Ponent*, publicacions de les quals fou oficialment director en Josep Bertran i Musitu, que, aquells dies, tingué la responsabilitat de tot el que feia referència a impremta en relació amb l'Assemblea de Parlamentaris.

Malgrat totes les precaucions preses per les autoritats,, l'Assemblea va celebrar-se al Palau de la Ciutadella dit del Governador, sota la presidència d'en Ramon d'Abadal, amb l'adhesió unànime de tot el poble català i amb la inquietud del Govern central.

El poble de Barcelona davant l'Assemblea.

El dia assenyalat a la convocatòria — 19 de juliol de 1917, — la plaça de Sant Jaume i tots els carrers dels voltants eren presos militarment per forces de guàrdia civil, de seguretat i de vigilància. Ni a l'Ajuntament ni a la Diputació, aquell dia, no es va treballar: el governador civil havia obligat a tancar les oficines municipals i provincials. A l'Ajuntament, amb tot i haver de celebrar-se sessió de segona convocatòria, no van poder reunir-se els regidors, per haver estat suspesa per l'autoritat governativa. Així es pensava el governador civil, Sr. Matos, que impossibilitaria la celebració de l'Assemblea de Parlamentaris, sense tenir present que si bé en la convocatòria s'assenyalava com a lloc de la reunió el dia 19 de juliol, a les quatre de la tarda, en el Saló de l'Ajuntament, s'afegia: "*o en otro local, que en su caso avisaríamos oportunamente* "; i naturalment que davant les mesures preses per l'autoritat governativa

a l'Ajuntament, els parlamentaris decidiren reunir-se en un altre lloc.

L'Assemblea es reuneix al Palau del Governador.

Els parlamentaris que assistiren a l'Assemblea, després de dinar al restaurant Casino del Parc, anaren al Palau del Governador, on es reuní, a l'hora convinguda, el ple de l'Assemblea de Parlamentaris, sota la presidència d'en Ramon d'Abadal, i s'aprovaren per unanimitat les següents conclusions:

Conclusions aprovades per l'Assemblea de Parlamentaris el 19 de juliol de 1917.

L'Assemblea extraoficial de senadors i diputats, en donar-se per constituïda, formula la més solemne protesta contra la resolució del Govern en declarar-la sediciosa, després d'haver-ne falsejat maliciosament el caràcter, significació i abast que venien clarament precisats en els acords adoptats pels parlamentaris catalans en llur reunió del 5 de juliol i el text dels quals li havia estat oficialment comunicat.

Declara, a més, l'Assemblea que el Poder públic, en no atendre la petició d'obertura de les Corts, ha inferit un greuge als senadors i diputats espanyols, en considerar-los capaços d'avantposar llurs mires de partit als suprems interessos d'Espanya, i ha ofès el Parlament en considerar-lo instrument inadequat per a servir el país en els moments més transcendentals de la vida d'Espanya.

Protesta, així mateix, l'Assemblea, que el Govern hagi utilitzat la censura governativa per a escampar per Espanya la insídia que l'aspiració autonomística de Catalunya, afirmada per tots els partits i compartida per tot el poble català, impliqui un propòsit separatista; i que quan tots els partits de Catalunya han coincidit a formular una afectuosa crida a tots els espanyols per a emprendre junts una obra de comú engrandiment, hagi fet que aquesta crida no fos escoltada. I sotmet al judici de l'opinió espanyola l'acció antipatriòtica i dissociadora que amb això ha realitzat el Govern.

L'Assemblea adopta els següents acords:

Primer. *A.* La política de l'actual Govern, ultra significar una provocació a Catalunya i a Espanya entera, constitueix a la vegada un greuge al Parlament i un obstacle perquè les ànsies de renovellament que sent el país puguin obtenir normal satisfacció.

B. Que havent declarat el Govern i els partits que tenen

majoria en les actuals Corts que aquestes no poden actuar en funcions de Constituents, i considerant l'Assemblea que és urgent deliberar i resoldre sobre l'organització de l'Estat, l'autonomia dels municipis i els altres problemes que les circumstàncies plantegen amb apremi inajornable per a la vida del país, entén que és indispensable la convocatòria d'unes noves Corts que, en funcions de constituents, puguin deliberar sobre aquests problemes i resoldre'ls.

C. Que per tal que el país pugui manifestar lliurement la seva opinió i el poble no vegi tancada tota esperança que la seva voluntat sigui coneguda i respectada, les Corts Constituents no poden ésser convocades per un Govern de partit, que fatalment seguiria els habituals procediments d'adulteració del sufragi, sinó per un Govern que encarni i representi la voluntat sobirana del país.

D. Que és indispensable que l'acte realitzat per l'exèrcit el dia primer de juny vagi seguit d'una profunda renovació de la vida pública i espanyola, empresa i realitzada pels elements polítics; sense la qual cosa aquell acte perdria davant la consciència del poble el caràcter d'una iniciativa patriòtica per a deixar solament el record d'un acte estèril d'indisciplina, i el poder públic no estaria revestit de l'autoritat moral necessària per a regir la vida del país i mantenir l'imperi del dret.

Segon. L'Assemblea, per al seu normal funcionament i el millor ordenament de la tasca que li està confiada, acorda repartir tots els seus membres en tres Comissions:

La primera, estudiarà tots els problemes que es relacionen amb la reforma constitucional i l'autonomia municipal.

La segona, estudiarà tots els problemes que es refereixen a la defensa nacional i a l'organització de l'ensenyança i de l'administració de justícia.

La tercera, estudiarà els problemes econòmics i socials que la situació actual de l'economia nacional planteja amb major urgència.

Les Comissions elegiran les Sots-comissions que creguin convenients. Cada Comissió designarà un president, un vice-president, un secretari i un vice-secretari.

Cada Sots-comissió elegirà un president i un secretari. Els presidents i els vice-presidents de les tres Comissions ho seran de l'Assemblea.

Les propostes de les Comissions seran sotmeses a la deliberació de l'Assemblea en ple.

Els presidents de les Comissions, en funció de presidents de l'Assemblea, convocaran tots els senadors i diputats epanyols per a la pròxima sessió, que tindrà lloc el dia i en el lloc que ells indiquin.

La Secretaria de l'Assemblea queda domiciliada a l'Ajuntament de Barcelona, al qual l'Assemblea agraeix profundament el concurs que li ha ofert i que es complau a acceptar.

Tercer. Aquests acords seran comunicats a tots els senadors i diputats i es procurarà donar-hi la major publicitat perquè arribin a coneixement de tot Espanya.

* * *

L'autoritat governativa contra l'Assemblea de Parlamentaris.

L'autoritat governativa, en assabentar-se que l'Assemblea de Parlamentaris, amb assistència de tretze senadors, de cinquanta-sis diputats a Corts i amb moltíssimes adhesions d'altres parlamentaris espanyols que no pogueren assistir-hi, s'estava celebrant en el Palau del Governador, hi envià immediatament, amb ordre de suspendre-la, encara que fos per la força, l'inspector Sr. Bravo Portillo. No havent reeixit aquest en el seu propòsit, al cap de poca estona hi tornà acompanyat d'un comandant de la guàrdia civil i de forces d'aquest Institut. Els guàrdies, amb el tricorni a la mà, penetraren a la sala on estava reunida l'Assembea, i el comandant requerí novament els parlamentaris a dissoldre-la en nom del Poder executiu.

A les pretensions i ordres del delegat del governador civil, el President, Sr. Abadal, amb una gran serenitat, respongué, enmig de l'emoció de l'Assemblea, que els reunits, com a encarnació del Poder legislatiu, no podien atendre ni sotmetre's a les ordres de cap altre Poder, i afegí: "Si vosaltres representeu la força, nosaltres representem el Dret."

El Governador civil es presenta a l'Assemblea.

Davant de l'actitud de valenta dignitat dels assembleistes, els agents de l'autoritat governativa no tingueren altre recurs que cridar el governador civil, Sr. Matos, que personalment acudí al Palau del Governador, i entrant a la sala

on estaven reunits els assambleistes, demanà a tots els qui no fossin diputats i senadors que es retiressin.

Retirats els periodistes, el governador manà a la força pública que també es retirés, i aleshores digué que malgrat el respecte que li mereixia la premsa, volia parlar sol, en nom del Govern, als senyors assembleistes. Parlà de la responsabilitat dels reunits, als quals constava — digué — que l'Assemblea havia estat declarada sediciosa. Amb tot, els parlamentaris han acordat celebrar-la. En nom del Govern — afegí, — els requereixo perquè la dissolguin.

Les conseqüències — digué el Sr. Matos — les podeu comprendre tots. Jo, com a diputat i com a governador, us demano que no continueu.

El senyor Abadal, en nom de l'Assemblea, contesta al Governador i li'n llegeix els acords.

El Sr. Abadal s'aixecà i digué que, malgrat el requeriment del Govern, l'Assemblea no reconeixia altra autoritat que la seva pròpia.

Deixant de banda consideracions personals — digué, — no podem atendre els reunits les ordres del governador. L'assemblea s'ha reunit per deliberar i aquesta deliberació ha tingut lloc, havent-se pres els acords per aclamació.

El Sr. Abadal, seguidament, llegí els acords amb veu alta.

Regnà un gran silenci entre els assembleistes. El moment era intensíssim.

El governador interrompé la lectura dient que no podia tolerar que continuessin les deliberacions, i que no es donava per assabentat dels acords presos.

El Sr. Abadal li respongué:

— Jo, com a President de l'Assemblea que està constituïda, crec del meu deure llegir al representant del Govern que ens atropella, tots els nostres acords.

I, enmig de la més gran expectació, continuà la lectura.

Un cop acabada, el Sr. Abadal digué que, a més, l'Assemblea s'havia constituït en comissions, essent nomenats presidents de dites comissions el propi President, el Sr. Giner de los Ríos i el Sr. Roig i Bergadà.

En Ramon d'Abadal acabà dient:

— Ara, senyor governador, sense tenir en compte els vostres apremis, que són il·legítims, seguirem deliberant i prenent, a pesar de la vostra actitud, tots aquells acords que nosaltres considerem d'interès per la salvació de la Pàtria.

El Governador. — He dit, senyor President, que aquesta Assemblea no pot continuar.

El Sr. Abadal. — Sento haver de dir-li que la resolució ferma d'aquesta Assemblea és continuar, a pesar dels vostres requeriments, les seves normals deliberacions.

El Governador. — Amb tot i el que diu el Sr. President, queda aquesta Assemblea dissolta per ordre del Govern que jo represento.

El Sr. Abadal. — A pesar de l'ordre del governador, aquesta Assemblea continuarà, fins que ella mateixa acordi, les seves deliberacions.

El Governador. — ¿De manera, Sr. President, que vostè desobeeix l'ordre terminant que dóna l'autoritat de dissoldre la reunió?

El Sr. Abadal. — Sí, Sr. Governador; l'Assemblea continuarà mentre violentament no sigui desfeta.

El Governador. — Queda detingut, Sr. President.

Els assembleistes. — No ho serà fins que ho estiguem tots.

El Governador. — *Bueno, pues, quedan todos ustedes detenidos y tomaré mis precauciones.*

El Governador s'aixecà.

El Sr. Abadal. — L'Assemblea continua les seves deliberacions.

El Governador va obrir la porta, requerí el Sr. Riquelme, un tinent de la guàrdia civil i l'inspector Sr. Bravo i els va fer entrar a la sala. Amb ells entraren uns seixanta números de la guàrdia civil.

Aleshores, el Governador, posant la mà sobre el Sr. Rodés, que es trobava a l'entrada de la sala, li digué que quedava detingut i que havia de sortir del local.

El Sr. Rodés, dirigint-se al President, li digué: — Me'n

vaig per la força material. Protesto de l'acte i de l'atropell del Govern. Assistiré a la pròxima reunió, si no estic pres.

Seguidament foren detinguts tots els altres diputats i senadors assistents a l'Assemblea, un per un, i un per un van anar fent la seva corresponent protesta.

Així acabà la primera sessió de l'Assemblea de Parlamentaris, celebrada el 19 de juliol de 1917.

* * *

Entusiasme al carrer, en conèixer-se els incidents de l'Assemblea.

Conegut tot seguit el resultat de la primera sessió de l'Assemblea de Parlamentaris i l'actitud d'intensa dignitat patriòtica mantinguda pel seu President i per tots els parlamentaris assistents, l'entusiasme públic es bolcà al carrer: a les Rambles, als centres polítics, als cafès i llocs de reunió de la ciutat, la vibració era intensa i els comentaris unànimes a favor de les conclusions i acords presos i de les possibilitats futures que aquell acte havia de reportar en la vida política del país.

Repercussions a Espanya

La reunió de l'Assemblea i el seu resultat va transcendir immediatament a tot Espanya. Si el moviment de Solidaritat, anys abans, havia desvetllat la consciència ciutadana fins en els últims recons de Catalunya, havent permeabilitzat a favor de l'autonomia tots els partits polítics catalans, l'Assemblea de Parlamentaris incorporà a la causa de l'autonomia de Catalunya molts elements polítics no catalans, que fins aleshores n'havien estat contraris.

En un ordre polític pròxim, d'immediates realitats, l'Assemblea de Parlamentaris havia estat un revulsiu massa fort perquè el pogués digerir el Govern d'en Dato. Era de preveure que després que aquell Govern presentés la dimissió, s'obriria un interrogant en la política espanyola, i en aquells moments els parlamentaris regionalistes de nou es dirigiren al país amb un manifest del 21 de juliol de l'any 1917, afirmant una vegada més la seva decidida voluntat que en el règim polític d'Espanya fos reconeguda la personalitat de Catalunya amb totes les seves característiques,

amb la facultat de governar i desenvolupar per si mateixa la seva pròpia vida, que es titulava "Els parlamentaris regionalistes al país", deia així:

Els parlamentaris regionalistes al País. 25 de juliol de 1917.

L'Assemblea de senadors i diputats de tot Espanya, convocada pels parlamentaris de Catalunya, s'ha celebrat en la data i hora convinguda, i les seves deliberacions i els seus acords circulen per tot Espanya.

Les prohibicions il·legals, les amenaces, les insídies del Govern han estat impotents per a impedir als representants del poble l'exercici de llur dret.

La campanya, insensata, antipatriòtica, del Govern, pretenent aïllar Catalunya de la resta d'Espanya voltant-la d'una muralla de recels i d'odis, no ha aconseguit la seva finalitat mesquina. I l'Assemblea s'ha celebrat, amb assistència de representants de tots els indrets d'Espanya, en un ambient de germanor i de cordialitat que ens ha donat, als catalans, la ferma convicció que tindran solució normal i harmònica els nostres ideals d'autonomia.

La violència dels acords governatius, les provocacions, les grolleres ironies d'alguns ministres, no han aconseguit alterar els representants del país, que amb més noció del propi deure que els detentadors del poder executiu, han calmat la natural indignació del poble, donant-li forma d'expressió serena i grandiosa, evitant el vessament de sang que el Govern havia imprudentment provocat.

L'Assemblea s'ha celebrat. No com un punt d'amor propi, sinó com el compliment d'un deure de ciutadania que obliga als representants del país a assenyalar el camí d'impedir normalment que segueixi per més temps aquesta política de ficció, en què alternen la violència i l'arbitrarietat amb la degradació del poder públic.

L'Assemblea s'ha celebrat en mig de la ciutat unànime que ha ofert als parlamentaris l'homenatge del seu entusiasme reflexiu, serè, impertorbable.

Contrastant amb el divorci entre el poble i el poder, entre el país i l'Estat, provocat per tants anys de política funesta, l'Assemblea ha ofert l'espectacle, que obre el cor a l'esperança, d'una compenetració íntima i cordial dels parlamentaris amb el poble, no amb una classe determinada del poble, sinó amb tots els estaments i amb totes les classes socials, unides per un comú ardent desig de renovació de la vida pública.

L'Assemblea s'ha celebrat. I l'augusta serenor de les seves de-

liberacions, l'assenyada mesura dels seus acords, demostren que no és un agrupament demagògic o sediciós mogut per impulsos de revolta, sinó una força conscient de la seva responsabilitat i de la transcendència dels moments actuals.

I perquè res no hi faltés, s'ha produït a darrera hora la violència contra els representants del país; violència que ha estat impotent per a destorbar les deliberacions, per a impedir l'aprovació dels acords i la constitució orgànica de l'Assemblea, però que ha col·locat fora de la llei un Govern que no té el seu origen en la voluntat popular ni la seva justificació en el respecte del dret, sinó que violant les lleis fonamentals del país no s'aguanta més que per l'imperi de la força.

L'Assemblea ha celebrat la seva primera sessió, però no ha acabat la seva tasca. Seguirà el camí que s'ha traçat sense defallir per les amenaces, sense desviar-se per les provocacions.

Els senadors i diputats que la constitueixen no renuncien llurs respectius ideals, ni confonen llurs particulars procediments, ni formen un clos tancat, sinó que criden altra vegada a tots els qui ostenten investidura parlamentària perquè hi portin llur concurs i comparteixin amb ells la glòria i la responsabilitat de les actuacions futures.

Llur coincidència actual és clarament i perfectament delimitada pels acords adoptats per l'Assemblea.

Cadascun dels homes i dels partits que hi han concorregut conserven la seva llibertat d'acció per a lluitar en defensa de la integritat del seu programa.

I en ús d'aquesta llibertat, els parlamentaris regionalistes ens dirigim al país, afirmant una vegada més la nostra voluntat decidida que en el règim polític d'Espanya sigui reconeguda la personalitat política de Catalunya, amb totes les seves característiques, amb la facultat de governar i desenrotllar per si mateixa la pròpia vida, com també afirmem el nostre desig que floreixin i arribin a plenitud de consciència d'autonomia les personalitats col·lectives dels altres pobles d'Espanya. I en aquella voluntat i en aquest desig nostres, no hi ha desamor, sinó l'expressió del major afecte, com no hi ha propòsit de trossejar Espanya, sinó de fer-ne una unitat orgànica (mil voltes més forta que l'artificiosa unitat actual), que ordenada i regida per un Estat que no ofegui, sinó que empari totes les manifestacions de vida i d'energia que es mani-

festin a Espanya, ens asseguri a tots, amb la llibertat de cadascú, un esdevenidor de grandesa comú.

I mantenint la integritat de les nostres conviccions i dels nostres sentiments, ens dirigim a l'opinió d'Espanya entera, demanant-li que s'adhereixi als acords de l'Assemblea, perquè aquests tinguin tota llur transcendental eficàcia. Que els Ajuntaments, les Diputacions, els organismes públics, les associacions de tota mena i els ciutadans, manifestin llur adhesió als acords presos.

Seria un plebiscit que tindria l'eficàcia d'una revolució; d'una revolució sense commocions ni trastorns ni violències, com la desitgem nosaltres; d'una revolució que fóra un acte de ciutadania, sense la qual els programes imperfectes i les majors commocions foren impotents per a transformar la vida pública espanyola.

L'Assemblea del dia 19 marca la iniciació d'una nova era. Ço que eren ànsies inconcretes, anhels flotants i poc definits de renovació, ha pres forma orgànica i articulada amb les conclusions votades per l'Assemblea. Ara és precís que tot el poble les robusteixi amb una ferma expressió de la seva voluntat.

És l'única manera que aquesta s'imposi i triomfi per camins de neutralitat.

El Govern, injust i despòtic per la seva mateixa feblesa, va qualificar de sediciós i pertorbador el nostre intent. Nosaltres hem demostrat que l'únic sediciós i pertorbador és el Govern, i que nosaltres som els defensors de la pau i de l'ordre, no d'un ordre material imposat per la força, sinó d'un ordre nascut del respecte del dret, de la confiança del poble en els seus directors, d'una comunió de totes les classes socials en una mateixa obra renovadora.

El Govern, continuant la seva obra insensata, ha tingut l'audàcia innocent de negar el fet de la celebració de l'Assemblea, conegut per tota la ciutat de Barcelona, realitzat per representants en Corts de tota Espanya i presenciat per la premsa de tots els matisos, creient que amb la censura podria falsejar els fets i desorientar una vegada més l'opinió; sense tenir en compte que en agreujar públicament la veritat fa l'obra anarquista de rebaixar els prestigis i la dignitat del poder públic.

Si el Govern continués la seva actuació, si desatenent els clams del país volgués seguir en el poder i mantenir el predomini de les oligarquies polítiques, si seguís utilitzant com a sistema de govern la negació del dret i de la veritat, és precís que tothom sàpiga que

si, malgrat els nostres esforços, prengués forma violenta la indignació popular, la responsabilitat fóra d'uns homes que haurien faltat a llurs deures amb la pàtria i amb les institucions que fingeixen defensar.

Avui encara els acords de l'Assemblea foren una solució. Si passa la seva hora, es repetirà la història trista de tota la decadència espanyola: el remei arribarà tard, la solució que, aplicada a temps, hauria estat salvadora, serà assajada quan hagi perdut tota eficàcia.

El poble ha demostrat, en grau eminent, seny i patriotisme. Cal, si es volen impedir desastres futurs, que les mateixes virtuts resplendeixin en les altures.

Barcelona, 21 de juliol de 1917.

RAMON D'ABADAL I CALDERÓ. — JOAN GARRIGA I MASSÓ. — PERE RAHOLA I MOLINAS. — FREDERIC RAHOLA I TRÈMOLS. — LLUÍS SEDÓ I GUICHARD. — LEONCI SOLER I MARCH. — JOAN VALLÈS I PUJALS.

ANTONI ALBAFULL I VIDAL. — JOSEP BERTRAN I MUSITU. — EUSEBI BERTRAND I SERRA. — FRANCESC CAMBÓ I BATLLE. — JOSEP CLARET I ASSOLS. — MANUEL FARGUELL I DE MAGAROLA. — LLUÍS FERRER-VIDAL I SOLER. — ANTONI JANSANA I LLOPART. — MARQUÈS DE CAMPS. — MAGÍ MORERA I GALICIA. — BONAVENTURA M. PLAJA I TAPIS. — ALBERT RUSIÑOL I PRATS. — JOAN VENTOSA I CALVELL.

CAPÍTOL XXVI

Sumari: Mort d'en Prat de la Riba. — La vaga general de l'agost de 1917. — Reunions de l'Assemblea de Parlamentaris. — Una nota del que digué el Sr. Cambó al rei. — El govern de concentració presidit per en García Prieto.

MENTRE l'Assemblea de Parlamentaris anava fent la seva tasca, a finals de juliol, es va escampar per tot Catalunya la trista nova que en Prat de la Riba es trobava greument malalt. El dia primer d'agost moria en Prat de la Riba a Castelltersol i aquesta desgràcia produïa una veritable consternació de tots els patriotes catalans. L'acte del seu enterrament, el dia 4 del mateix mes, va ésser una grandiosa manifestació patriòtica, en la qual es va demostrar com sentia Catalunya la pèrdua del primer President de la Mancomunitat, del patriota integèrrim, del gran pensador i del gran orientador del catalanisme polític.

Coincidint amb aquesta enorme desgràcia per al catalanisme, començaren a córrer rumors que es preparava una vaga general. Efectivament, a mitjan agost la vaga ferroviària i la vaga general a tot Espanya eren un fet. El Govern i la premsa a ell addicta van procurar, naturalment, relacionar la vaga general amb l'Assemblea de parlamentaris i amb la Lliga Regionalista. Contra aquesta suposada connexió *La Veu de Catalunya*, el 14 d'agost mateix, feia constar la seva protesta i la seva afirmació que els regionalistes res no tenien a veure amb la vaga. Si la Lliga ha seguit sempre una política de renovació, mai no ha tingut velleïtats revolucionàries; si l'Assemblea de parlamentaris podia tenir i de fet va tenir més transcendència que moltes revolucions, no podia ésser qualificada de revolta, puix que prescindia de la violència i de la coacció. En canvi, la vaga general era, certament, un

moviment revolucionari, i en aquell moviment revolucionari de la vaga general de l'any 1917 no hi van ésser del tot alienes les esquerres que intervenien en l'Assemblea de parlamentaris. L'abús de confiança comès per alguns elements de les esquerres va ésser notori, en preparar secretament un moviment revolucionari com la vaga general, aprofitant-se de l'ambient creat per l'Assemblea de parlamentaris, i el fracàs d'aquella vaga va repercutir en l'Assemblea de parlamentaris. que quedà com soterrada per la vaga.

Cambó al Nord d'Espanya.

Per a destruir l'ambient d'hostilitat que la vaga general havia creat a l'entorn de l'Assemblea de parlamentaris, En Cambó va emprendre una campanya política pel Nord d'Espanya, on es trobaven en aquells moments gairebé tots els polítics espanyols, i a força de converses amb homes polítics i d'articles i declaracions en els diaris, aconseguí capgirar l'opinió pública i va crear-se un ambient d'hostilitat entorn del Govern d'en Dato que contrastava amb l'ambient favorable que tenia després d'haver-se dominat la vaga del mes d'agost.

Els parlamentaris que formaven la primera Comissió de l'Assemblea es reuniren el 16 d'octubre en una de les seccions del Congrés, prèvia autorització d'en Villanueva, que era President del Congrés aleshores. Aquesta reunió i les que després van celebrar els parlamentaris en el mateix Congrés, contrariaven visiblement el Govern, que cada vegada es trobava amb un ambient més hostil i en una situació més precària.

El 23 d'octubre del mateix any, en Cambó pronunciava una conferència, judicant el moment polític, en el Centre Autonomista de Dependents del Comerç. Aquesta conferència, per representar el punt de vista polític de la Lliga Regionalista enfront del plet militar creat per les Juntes de Defensa i amb relació a l'Assemblea de Parlamentaris, va tenir una gran ressonància.

El dia 6 d'octubre de 1917 es reunien novament al Congrés tots els parlamentaris adherits a l'Assemblea. L'Ateneu

de Madrid oferí als parlamentaris assembleistes el seu local per a celebrar-hi la sessió plenària, i novament tot Espanya vibrava a l'entorn de les deliberacions de l'Assemblea de parlamentaris i de la situació política que creava al Govern.

En aquesta situació, el 28 d'octubre s'anunciava que el Govern d'en Dato estava en crisi. La crisi política d'aquell Govern va produir una immensa efervescència a Madrid, car ella significava el triomf de l'Assemblea i un cop mortal per als partits de torn. Malgrat tot, es va acordar celebrar l'Assemblea de parlamentaris, que tingué lloc en aquell Ateneu.

La reunió de l'Assemblea a l'Ateneu de Madrid

Això s'esqueia el 30 d'octubre de 1917 i presidia la reunió en Ramon d'Abadal. En aquesta reunió pronunciaren discursos diverses personalitats, entre elles l'Abadal i en Cambó. En Cambó féu constar que l'adhesió dels regionalistes a la doctrina de l'Assemblea era absoluta, però que es reservaven la línia de conducta; afegí que tots els seus actes s'inspirarien en les conclusions de l'Assemblea, i acabà dient que havien estat requerits en un Govern que resolgués la crisi i que els regionalistes si figuraven en algun Govern seria perquè la finalitat d'aquest Govern estaria d'acord amb les conclusions de l'Assemblea de parlamentaris.

En Lerroux en el mateix acte feia constar que si en Cambó o l'Álvarez anaven al Govern a realitzar els acords de l'Assemblea, tindrien des de fora del Govern la seva confiança i el seu ajut i acabava dient que volien un Govern que fes unes eleccions sinceres.

Cridat en Cambó pel rei, va exposar el seu pensament al Cap de l'Estat, concretant-lo en la nota que va lliurar a la premsa i que deia així:

La nota del senyor Cambó explicant què havia dit al rei

Vaig exposar al rei la meva convicció que l'actual crisi no era de govern ni de partit, sinó del sistema tradicional que reserva l'exercici alternatiu del govern a dues agrupacions igualment artificioses, sense cap arrelament en la consciència del país i la força de les quals no té altre origen ni sosteniment que l'exercici del govern.

Aquest sistema, el qual no ha sabut aprofitar per a Espanya

els anys de pau interior que hem gaudit des de la restauració, és absolutament impotent per a recollir els corrents d'opinió que es vénen manifestant a Espanya i que d'ençà que esclatà la guerra europea s'ha pronunciat considerablement.

Li vaig exposar la meva convicció que l'última crisi, una vegada plantejada, s'havia de resoldre íntegrament, orientant la política espanyola per viaranys enterament nous, i el pitjor que podria ocórrer — vaig dir al rei — seria produir en l'opinió un desencantament, i ho seria definitiu si es creés un govern que, encara que dissimuladament, vingués a ésser una nova encarnació dels partits de torn.

Vaig advocar per un ministeri d'amplíssima i sincera concentració, en la qual es poguessin veure representats tots els matisos de l'opinió espanyola i que per la seva estructura fos plena garantia que els diversos elements que l'integressin no s'haguessin pogut associar per a realitzar una maniobra política, sinó que solament s'associaven per a servir l'interès suprem del país.

Li vaig exposar el meu criteri que en aquest Govern la cartera de Governació s'havia d'atribuir a persona que no procedís de cap agrupació política, i que en la designació dels governadors s'havia igualment de prescindir de tota mira política de partit.

En quant a si el nou Govern havia o no de presentar-se a les Corts, vaig expressar el meu criteri que en tot cas aquestes Corts no havien de votar més que una llei d'amnistia i ampliar la llei d'autoritzacions, perquè la continuació indefinida d'aquestes Corts, que són filles d'un sufragi falsejat i corromput, no és l'instrument adequat per a realitzar l'obra regeneradora que el país desitja.

Vaig exposar detingudament al rei quina hauria d'ésser, al meu entendre, l'actuació del Govern davant dels problemes econòmics més apremiants, i quina hauria d'ésser la missió transcendental de les noves Corts, que, pel prestigi que els donés la puresa de llur origen, i per la transcendència dels moments en què entrarien en funcions, tindrien plena autoritat per a afrontar i resoldre els més greus problemes, fins els de caràcter constitucional.

Aquestes Corts donarien estabilitat a la vida política espanyola, limitarien i il·lustrarien considerablement les intervencions de la Corona, car seria el Parlament el qui assenyalés l'hora en què el Govern hauria d'abandonar el poder i li donaria clara indicació respecte a la seva constitució.

Vaig exposar lleialment totes les dificultats que ha d'oferir el trànsit del règim de ficció en què havem viscut fins ara, a la real efectivitat del règim constitucional que és indispensable restaurar, però vaig exposar també que en els moments actuals havia d'afrontar-se amb valor tal dificultat, que la cosa més grossa i pertorbadora que podria succeir fóra retardar una solució inevitable que avui pot ésser salvadora i que amb el transcurs del temps podria perdre tota l'eficàcia.

Vaig exposar també al rei les aspiracions autonòmiques de Catalunya i el despertar que també es manifesta a cada regió.

Finalment triomfava l'esperit de l'Assemblea de parlamentaris i quedava completament desballestat per sempre el torn pacífic dels partits governamentals.

El Govern de concentració de 1917.

Es formava a primers de novembre de 1917 un Govern d'ampla concentració, presidit per en Garcia Prieto, en el qual figuraven, com a Ministre d'Instrucció pública en Felip Rodés, ministre d'Hisenda en Ventosa, ministre de la Guerra en La Cierva, Ministre de Governació en Bahamonde, i Ministre de Foment l'Alcalà Zamora. La negativa de Melquiades Álvarez a designar un ministre, afeblí el triomf que la constitució, per primera vegada, d'un Govern que no era de partit, significava per l'Assemblea de Parlamentaris.

En Ventosa i en Rodés, sense perjudici de la declaració ministerial, que, naturalment, havien subscrit i ratificat, per a fer constar concretament llur situació personal dintre d'aquell Ministeri en relació amb els compromisos per ells contrets amb el país, van fer constar públicament en una nota, que inserí la premsa del dia 5 de novembre de 1917, que mantenien íntegrament llur adhesió als acords adoptats per l'Assemblea extraoficial de parlamentaris i que estaven disposats a sostenir els seus acords davant del país i a procurar que les Corts, que a llur judici havien d'actuar en funcions constituents, hi donessin eficàcia legal i transcendència pràctica.

* * *

Puig i Cadafalch, President de la Mancomunitat.

Després de la mort de Prat de la Riba, la feixuga i gloriosa herència d'aquest a la Presidència de la Mancomunitat passà, amb la conformitat de tots els partits, al seu amic i col·laborador en Josep Puig i Cadafalch. Durant la seva presidència — que, amb assentiment unànime, durà fins que es produí l'ofensiva anticatalana de la Dictadura, — la Mancomunitat, amb la col·laboració de tots els partits catalans, conservà el seu prestigi i anà estenent la seva actuació, especialment en el camp de la cultura, fins allà on la migradesa dels seus recursos econòmics ho permetia.

CAPÍTOL XXVII

Sumari: *El que significava el ministeri de Concentració. — Les eleccions municipals de l'11 de novembre de 1917. — Actuacions polítiques per l'Espanya Gran. — El manifest del gener de 1918.*

AMB la constitució del Ministeri de concentració que presidia en Garcia Prieto, com hem dit, havia triomfat inicialment l'Assemblea de Parlamentaris. Havia triomfat, de primer, amb la dimissió del Govern Dato, puix que l'Assemblea havia declarat: "que el Govern d'en Dato, en manifestar que les actuals Corts no podien funcionar com a Constituents i considerant l'Assemblea que era urgent deliberar i resoldre sobre l'organització de l'Estat, les autonomies dels municipis i altres problemes que les circumstàncies plantejaven, era indispensable la convocatòria d'unes noves Corts que en funcions de Constituents poguessin deliberar sobre aquests problemes i resoldre'ls, i que, per a portar a cap aquestes eleccions generals de les que ja havien de néixer les noves Corts, no podien ésser convocades per un Govern de partit que fatalment seguiria els procediments habituals d'escarni del sufragi, sinó per un Govern que encarnés i representés la voluntat del país".

Acceptada la constitució d'un Govern que no era un Govern de partit, sinó un Govern d'àmplia concentració, amb un magistrat, aliè a la política, en el Ministeri de la Governació, i amb la finalitat concreta de celebrar unes eleccions sinceres i convocar unes Corts que poguessin actuar amb completa llibertat sobre tots els problemes plantejats a Espanya, és a dir, amb caràcter constituent, era evident que l'esperit i la lletra de les conclusions aprovades per l'Assemblea de parlamentaris a Madrid el 30 d'octubre quedava, en

principi, acomplerta. El programa de l'Assemblea de parlamentaris es podia dividir en dues parts: una, la del 19 de juliol, que ja estava aconseguida amb la caiguda del Govern Dato i la formació d'un Govern que representés la fi del règim dels dos partits de torn, enemic de les aspiracions catalanes i ofegador de tot impuls de regeneració política. Aquest Govern havia de convocar un Parlament que havia de deliberar i resoldre sobre l'organització dels poders de l'Estat i podia fer innecessària una revolució.

La primera part estava aconseguida; després, quan les noves Corts funcionessin es veuria si s'acomplia la segona com s'havia acomplert la primera. És evident, doncs, que els homes de la Lliga Regionalista serviren fidelment i lleialment els acords de l'Assemblea de parlamentaris en acceptar formar part del Govern de concentració presidit per en Garcia Prieto. I explicant el moment polític i tots els esdeveniments des de la constitució de l'Assemblea fins a la constitució del Govern de concentració i precisant la tasca a fer tant a Catalunya com en la política general espanyola, en Cambó donava una conferència al Palau de la Música Catalana el dia 8 de novembre de 1917, que va produir, no solament un gran entusiasme en l'auditori, sinó un moviment d'assentiment i de conformitat en tota l'opinió pública catalana.

Efectivament, convocades eleccions municipals per l'11 de novembre de 1917, es va fer tota la campanya electoral, tant per part de la Lliga com pels seus adversaris, al voltant de l'Assemblea de parlamentaris i de la constitució del Govern Garcia Prieto. Aquesta qüestió política es va sobreposar a la qüestió administrativa que havia posat de relleu la Lliga Regionalista en una exposició, veritable programa de govern municipal, que, amb data del 7 de novembre, havia escampat arreu de Barcelona, i en la qual exposició amb dades concretes s'explicava la tasca feta en el Municipi, en el bienni anterior, pels homes de la Lliga Regionalista: creació de la Comissió de Cultura per en Lluís Duran i Ventosa; reorganització dels serveis de Governació, Cos mèdic, creació de

l'Institut de Puericultura i Tocologia, etc.; reorganització de la Comissió de Foment; continuació, en gran escala, de les obres començades per la conducció de les aigües de Montcada; restauració dels nous Parcs, especialment el de la Ciutadella; aprovació del pla d'enllaços; projecte del Passeig Marítim, encara avui no passat de projecte; constitució de la Comissió consistorial encarregada de fer les necessàries gestions per la desaparició dels edificis militars situats dintre la ciutat; i confecció d'un pressupost municipal sincer, que sense inflar ni escanyar arbitràriament les consignacions, endegava les finances municipals, de tal manera que les despeses de personal que en el pressupost radical de 1911 importaven un 33,41 per 100 de les despeses totals, en el pressupost de 1917 començaven ja a baixar a un 30,39 per 100 de les despeses totals.

La gran victòria de la Lliga en les eleccions municipals de l'11 de novembre de 1917.

Aquesta immensa tasca de la minoria de la Lliga Regionalista a l'Ajuntament de Barcelona, que era més admirable encara si es tenien en compte les constants dificultats legals i burocràtiques que s'oposaven a la seva realització i especialment el fet d'estar en aquells anys l'Ajuntament de Barcelona presidit per un alcalde de reial ordre, el marquès d'Olèrdola, havia d'influir necessàriament en el cos electoral. Però a part de tota aquesta tasca meritíssima dels homes de la Lliga a l'Ajuntament de Barcelona, es presentava en aquelles eleccions municipals la qüestió política de l'aprovació o del refús, per part dels ciutadans de la política de col·laboració governamental iniciada per la Lliga Regionalista i de l'aprovació o el refús de l'actitud de la Lliga en l'Assemblea de parlamentaris. I en aquests termes plantejada la part política de la campanya electoral, Barcelona i tot Catalunya, amb plebiscit inequívoc, donaven una victòria esclatant a la Lliga Regionalista, ratificant la confiança en els seus homes. La Lliga va treure en aquestes eleccions catorze regidors, contra onze que en treien els altres partits, i encara en aquests onze hi havia dos nacionalistes ajudats per la Lliga.

I el triomf de la Lliga no es circumscrivia solament a Ca-

talunya. Els seus ideals triomfaven a diferents llocs d'Espanya, i a Guipúscoa, Pamplona i Biscaia sortien elegits els polítics que representaven idealitats més afins a les de la Lliga Regionalista.

L'actuació desenvolupada per la Lliga Regionalista a fora de Catalunya començava a produir els seus resultats. Així, el 26 de novembre de 1917 arribaven a Barcelona una nodrida representació de polítics gallecs que venien a correspondre a la visita que anteriorment els havia fet en Cambó. Amb motiu d'aquesta vinguda tingueren lloc una sèrie d'actes polítics a Barcelona, i es celebrà la "Setmana Gallega", durant la qual parlaren enmig d'un gran entusiasme els polítics gallecs i els polítics regionalistes.

El desembre, en Cambó i altres elements de la Lliga Regionalista donaven una sèrie de conferències a Còrdova, Sevilla, Coruña, Santiago, Lugo, Vigo, Orense, Monforte i altres llocs d'Espanya.

Continua la campanya dels regionalistes a les terres ibèriques.

El primer de gener de 1918 es promulgava pel ministre d'Hisenda, Sr. Ventosa, el decret sobre hisendes locals, en el qual es venia a donar una certa autonomia als municipis en matèria financiera, destruint l'antiga creença que les hisendes dels municipis i la de l'Estat es trobaven íntimament lligades, en termes que no es podia emprendre la reorganització de les primeres sense la transformació fonamental de la segona. En aquest decret s'advertia que una reforma més completa havia d'ésser portada a les Corts.

En constituir-se l'Ajuntament de Barcelona el primer d'any, es va procedir a realitzar un dels actes més importants de la vida política de la ciutat. Els alcaldes de Barcelona, que sempre havien estat designats de reial ordre, anaven a tenir una designació democràtica i serien elegits pels vots dels mateixos regidors. En Morales Pareja fou elegit alcalde, votat pels radicals i monàrquics, enfront d'Antoni Martínez Domingo, que era l'home proposat pels regidors de la Lliga Regionalista, al qual tot Barcelona recordava amb afecte per la seva actitud en l'Assemblea de parlamentaris. Així ma-

teix les tinències d'alcaldia eren adjudicades als radicals i als monàrquics en una unió que aquests elements establien contra els regidors de la Lliga Regionalista.

El 3 de gener de 1918 es promulgava el decret dissolent les Corts: així s'anaven complint els acords de l'Assemblea de parlamentaris.

Seguint la campanya de proselitisme polític pels diferents pobles d'Espanya, es van celebrar mítings en defensa dels ideals regionalistes a Santiago i altres poblacions gallegues. El 14 de gener es feia un míting a València, amb assistència, entre altres, d'en Cambó i d'en Bofill i Mates, i es constituí l'Assemblea nacionalista de Ronda i s'inaugurava la Unió Valenciana.

Manifest "Al País".

Amb motiu de la dissolució de les Corts, es va fer públic un manifest signat per la Comissió d'Acció Política i adreçat no solament al catalans, sinó a tot Espanya. Aquest manifest, "Al país", que era el primer dels manifestos de la Lliga Regionalista publicat després de la mort d'Enric Prat de la Riba, deia així:

El Gobierno ha cumplido su compromiso: las Cortes han sido disueltas y los electores son llamados a elegir los representantes que han de formar las nuevas Cortes que habrán de orientar la vida de España en los momentos más decisivos y trascendentales de su historia.

En estos momentos, de importancia grandísima para el país, la Lliga Regionalista dirige su voz a la opinión, como lo ha hecho cuantas veces lo han reclamado los problemas de la vida pública, pues nunca como ahora se hace preciso despertar la conciencia del país al cumplimiento de los deberes que impone la ciudadanía.

«Las nuevas Cortes»

Las nuevas Cortes, nuevas en el más amplio sentido de la palabra, ofrecerán caracteres distintos de los que han tenido las Cortes que han visto funcionar las actuales generaciones.

No son, como hasta ahora, convocadas por un Gobierno de partido, sino por un Gobierno de concentración en que están representados ideales e intereses políticos diversos y aun contrapuestos. Y como no serán, como hasta ahora, hijas de un partido no morirán porque abandone el Poder el Gobierno que las ha con-

vocado, sino que tendrán virtualidad propia para subsistir a pesar de la crisis de gobierno y de partido, y para dar la norma de los gobiernos que habrán de sucederse en la gobernación de España. Y por esto las nuevas Cortes podrán, por vez primera, prolongar su duración durante todo su término legal.

El Gobierno que las ha convocado tiene contraído con el país el compromiso de no substituir por la crónica y viciosa intervención del Poder la acción que corresponde a los partidos y a los ciudadanos. El cumplimiento de sus compromisos por el Gobierno hasta ahora, las disposiciones ya dictadas para respetar la sinceridad electoral y el ejemplo de su abstención en las últimas elecciones municipales, permiten esperar que el Gobierno cumplirá aquel compromiso y que el ministerio de la Gobernación dejará de ser el centro donde se falsee la voluntad nacional, para convertirse en la salvaguarda y la garantía de la libre emisión del sufragio. Las Cortes elegidas en estas condiciones no lo serán sobre la base de las aparatosas ficciones, caricaturas de partidos, sin contacto con la opinión pública, que han regido hasta ahora la vida de España presidiendo el curso de su decadencia. Serán los partidos verdaderos, que encaucen corrientes de opinión, con ideas y programas claramente definidos, quienes guiarán el pensamiento y la voluntad del país.

Las Cortes que van a elegirse actuarán en los momentos más graves de la historia de la Humanidad, en los instantes en que se operarán las grandes transformaciones que provocará la liquidación de la actual guerra. Ciego estará quien no vea que, en medio del fragor de las batallas, crujen y se hunden principios y normas que se estimaban definitivos, y en el fondo de las sociedades civilizadas se están generando nuevas fórmulas para agrupar a los hombres, para regir a los pueblos y para regular la futura convivencia entre unos y otros. Y ciego estará quien no vea que España seguirá, arrastrada por la ley fatal de la solidaridad de los pueblos, el nuevo camino que se abre, fecundo en bienes o en males según sepan o no los pueblos adaptarse a las nuevas necesidades. Y a las Cortes que vamos a elegir tocará arbitrar los medios de que el país no muera en el trastorno, sino que en él encuentre energías para restaurar sus fuerzas y preparar su porvenir.

El momento es, pues, de inmensa gravedad y la decisión suprema está en manos del país. Los representantes que el pueblo

elija infundirán nueva vida a España o agravarán su decadencia. De las elecciones próximas depende que las futuras Cortes estén a la altura de su misión, y estas elecciones están entregadas a los ciudadanos para que puedan decidirlas mediante sus votos. Un acto de enérgica voluntad de su parte engendrará un Parlamento que sea genuina representación del pueblo y que sintiendo sus propios anhelos convierta en realidad la aspiración que éste siente de renovar por entero la vida política española.

«Misión ciudadana.»

Las artificiosas organizaciones políticas que venían turnando en el Poder y fabricaban a su antojo los Parlamentos, han fracasado para siempre, y al hacer el examen de su gestión durante medio siglo, vemos que no supieron o no quisieron organizar ni estimular ninguna manifestación de nuestra vida colectiva. Por esto hemos luchado para desvincular el Poder de esas organizaciones fracasadas. Por esto hemos pedido que en su lugar tomaran los ciudadanos la dirección de sus destinos en momentos de tan gravísimo peligro.

Pero, si, después del fracaso de los partidos que habían usurpado la representación de los ciudadanos, éstos no supieran o no quisieran darse una representación parlamentaria capaz para regir sus destinos, una sensación de impotencia y de desesperanza invadiría los espíritus y convertiría a España en presa tentadora para compensar los grandes quebrantos que la guerra habrá ocasionado a los Estados más fuertes del mundo. Tal es la gravedad de la hora presente y la responsabilidad de todos, absolutamente todos los ciudadanos españoles.

Las caducas organizaciones que gobernaban a España creían que los movimientos de renovación del mundo no llegarían a nuestro país. Creían que el apartamiento de la guerra en que nos dejaron las circunstancias, que la neutralidad voluntaria y forzosa a la vez, que ha sido proclamada desde el principio de la conflagración y consagrada por el asentimiento del pueblo, era suficiente para que España continuase viviendo tranquila y perezosa al margen del mundo. Pero la realidad, más fuerte que todo, ha reclamado su imperio. La interdependencia de los pueblos en los intereses económicos y hasta en los ideales políticos y sociales ha producido sus necesarias consecuencias.

«Anhelos del país.»

España ha visto cómo los gobiernos que se atribuían su dirección han tenido durante más de tres años los ojos cerrados a los

trastornos producidos por el desequilibrio mundial que en todos los órdenes ha traído la guerra, y al advertir que los gobiernos no respondían a su deber se ha levantado un clamor unánime exigiendo la transformación y la reconstitución política del país. Actos realizados, ora por unas clases, ora por otras, han sacudido fuertemente el artificio que se atribuía la representación del Estado, y la Constitución, débil y flaca — porque no reflejaba la verdadera contextura orgánica del Estado y cubría convencionalismos que falseaban sus bases fundamentales, — fué hondamente herida.

Los actos del Ejército, del primero de junio del año último, dieron al pueblo clara noción de la gravedad del mal y de la urgencia del remedio.

Con certero instinto vió el pueblo que sólo una transformación hondísima en la vida política que alcanzase desde los supremos organismos directores hasta los simples ciudadanos, podía evitar fatales convulsiones y desastres irreparables. Los partidos de opinión, haciéndose voceros del pueblo, señalaron el único camino de solución. Ellos vieron cómo la restauración del prestigio del poder público sólo podía obtenerse acudiendo a la reintegración de la verdadera soberanía del país, y ante la negativa de los gobiernos de abrir las Cortes, aunque falseada, única representación suprema de la soberanía, celebraron la Asamblea de Parlamentarios para que abriese el camino legal de las soluciones patrióticas.

«El triunfo de la Asamblea de Parlamentarios.»

El Gobierno había proclamado, con su negativa de convocar las Cortes, la incapacidad de las Cortes de partido; y la Asamblea, recogiendo el reconocimiento de este hecho, proclamó la necesidad de convocar nuevas Cortes. Los gobiernos de partido habían demostrado su incapacidad de convocar Cortes que no fuesen de partido; y la Asamblea proclamó la necesidad de instaurar un gobierno que pudiese convocar y presidir la elección de unas Cortes que fuesen verdadera representación del país.

La solución dada a la última crisis y la formación del actual Gobierno han significado el triunfo de los acuerdos de la Asamblea del 19 de julio y el fin del régimen tradicional del turno concertado de los dos partidos en el mando.

Pero la labor de la Asamblea no quedó limitada a sus acuerdos del 19 de julio, sino que en 30 de octubre sentó las bases de la renovación de la vida pública española y señaló el camino para que, con una reforma de la Constitución del Estado, viniese a ce-

trarse un crónico y peligroso período constituyente en que vive el país y en virtud del cual grandes masas de ciudadanos se mantienen fuera de la legalidad constitucional y los diversos pueblos de España que tienen conciencia de su personalidad ven cerrado el camino legal de conseguir, dentro de una firme y sólida unidad española, el libre régimen de su vida interior. Convertidas estas bases en realidad, no habrá razón para que ni un solo ciudadano español se sienta excluído de la legalidad común y tenga que fiar la realización de sus ideales a convulsiones revolucionarias, pues todo ideal honrado tendrá la garantía de que le basta conquistar las conciencias de los ciudadanos para que se convierta en realidad legal, ni habrá razón para que las esperanzas puestas en el despertar de las energías regionales puedan ver en el Estado un obstáculo a la reconstitución de la personalidad de las colectividades, con vida propia, y al libre gobierno de su régimen peculiar, sin despertar suspicacias respecto a la soberanía del Estado, cuyos atributos propios deja incólumes.

«La reconstitución de España.»

Extirpados así los gérmenes de discordia en cuyas pugnas se han consumido tantas energías, podrá España emprender decididamente la obra de su propia reconstitución y podrá afrontar sin peligro todos los problemas que, para la vida de todos los pueblos, plantearán las luchas, no por menos sangrientas menos terribles, que seguirán a la liquidación de la guerra mundial.

Representantes de las viejas organizaciones políticas señalan fantásticos peligros en el triunfo de nuestro intento de reformar la Constitución del Estado. Precisa tener el espíritu fuera de la realidad actual para no ver que no hay en el mundo Estado alguno cuya Constitución pueda salir indemne de las profundas transformaciones que en el mundo se operan y de las mayores que se preparan, y no hay peligro de equivocarse al afirmar que sólo dejarán de modificar su Constitución política aquellos Estados que sucumban en las convulsiones revolucionarias o que vean regulada su vida por la espada del vencedor.

Pero al presentarnos nosotros ante el cuerpo electoral con la bandera de las reformas constitucionales propuestas por la Asamblea parlamentaria, no es que pretendamos que las futuras Cortes limiten su actuación a afrontar y resolver este problema. Por el contrario, estimamos nosotros indispensable la adopción de aquellas reformas, para que las Cortes puedan consagrarse luego con

mayor actividad y con más plena eficacia a acometer la obra de restauración de las fuerzas espirituales y materiales del país. Si en la Asamblea de Parlamentarios, en la que participaban las más encontradas representaciones de la política española, las que habían sostenido combinaciones más divergentes en cuanto a la constitución del Estado, fué posible, al impulso de un común patriotismo, llegar a una rápida coincidencia, bien puede esperarse que, en las próximas Cortes, un sentimiento igual de patriotismo y una coincidencia de superior responsabilidad impongan, en lo que atañe a la reforma constitucional, una rápida concordia prólogo y estímulo de fecundas convergencias en la apreciación y resolución de los demás problemas que sin demora deberán acometerse.

«Ni derechas ni izquierdas. Las fuerzas regionales.»

Por esto sería insensato plantear la lucha de las elecciones próximas en un problema de derechas y de izquierdas. Dentro de estos términos, en este problema político se enervarían todos los esfuerzos que deben hoy dedicarse a la restauración de las fuerzas sociales, a la formación de la economía nacional, a la recreación de los organismos impulsores de la riqueza. Una patriótica concordia se impone entre los elementos políticos distintos: que las escuelas avanzadas han de saber que, quedándoles abiertas las vías de la legalidad, los ideales de hoy pueden ser las realidades de mañana, y las escuelas conservadoras han de recordar que no es su misión resistir lo inevitable, sino encauzarlo por caminos de normalidad y prudencia.

Para la obra trascendentalísima que deben realizar las futuras Cortes, es necesario que colaboren en ella todas las fuerzas vitales de España. Oprimidas por un centenario centralismo avasallador, hasta han olvidado la libertad de sus movimientos las distintas regiones españolas. Viven en ellas, no obstante, fuerzas, energías y aspiraciones que han de ser aprovechadas para infundir nueva vida en la vida empobrecida del Estado. Ellas han salvado a España en las grandes crisis de su historia, porque en ellas está el verdadero espíritu de nuestro pueblo, y ellas han de salvarlo en la crisis actual. Con su distinto temperamento, con sus diversas aptitudes, con los matices varios de su múltiple espiritualidad, estas personalidades regionales contienen gérmenes inacabables para una indefinida renovación del Estado, y su intervención en la vida pública en el momento de las grandes transformaciones es garantía de fecundidad en las Cortes que se avecinan.

Su voz y la expresión de su voluntad tienen un lugar irreemplazable en el futuro Parlamento, y esta voz y esta voluntad ha de llevarse por quienes más auténticamente representen el modo de ser de cada región. Sólo así su esfuerzo podrá realizar nuevamente su misión salvadora.

«Llamamiento supremo»

Oprimidos a su vez por un abyecto caciquismo, los ciudadanos españoles se han visto privados de hacer valer su voluntad. Los destinos de los pueblos están cada día más en manos de sus ciudadanos, y son éstos quienes por su libérrima voluntad, sin suplantaciones de artificiosas organizaciones, han de decidir de su suerte llevando a la gobernación del Estado a sus legítimos representantes.

Las regiones y los ciudadanos pueden ahora sacudir las dictaduras que les atenazan. Sólo depende ello de la voluntad del pueblo, de su voluntad expresada con la papeleta electoral. El cuerpo electoral, los ciudadanos españoles obtienen su completa libertad de gobernarse; pero adviertan que con ello adquieren también la plena responsabilidad de su gobierno futuro.

A todos llamamos a que tomen conciencia de su deber y sepan cumplirlo. Nosotros lucharemos para la realización de nuestros ideales: convencidos de que cuando el pueblo español se sienta soberano y dueño de sí mismo no habrá realidad que aliente dentro de su ser que no sea por él reconocida, ni aspiración noble que no esté dispuesto a apoyar denodadamente.

Pero al luchar por nuestros ideales luchamos a la vez para despertar la ciudadanía de todos los españoles, pues que sólo el ejercicio de estos deberes capacita al pueblo para exigir que se respete su derecho. Y en esta hora en que están planteados problemas que interesan a todos y en que va a decidirse de la suerte de España, precisa que todos se convenzan de que nadie tiene derecho a abstenerse.

Las colectividades y los individuos, los intereses y las ideas que por su abstención no alcanzan la representación que les corresponda, habrán merecido el olvido en que se les tenga y el desprestigio en que se les suma, que será nueva consecuencia de su deserción. Y los ciudadanos todos han de convencerse de que de la abstención o del ejercicio de su derecho depende la salvación del país o bien los desaciertos y dilapidaciones que llevan a España por los caminos de la decadencia y de la ruina.

Jamás podríamos dudar que la visión de la futura grandeza de España impulsará a todos aquellos que tienen conciencia de su ciudadanía a cumplir el deber que les imponen a la vez su dignidad de hombres y su patriotismo de españoles.

Barcelona, enero de 1918.

Por la Comisión de Acción Política de la Lliga Regionalista: RAIMUNDO DE ABADAL, FRANCISCO DE A. CAMBÓ, JOSÉ BERTRÁN Y MUSITU, LUIS DURÁN Y VENTOSA.

CAPÍTOL XXVIII

Sumari: *La campanya electoral de la Lliga a Catalunya i a la resta d'Espanya el febrer de 1918. — La premsa espanyola i una nota de l'oficina de la Lliga a Madrid.*

L'endemà d'haver-se publicat el manifest "Al país", en Francesc Cambó pronunciava una interessantíssima conferència d'orientació política al Palau de la Música Catalana. Amb aquesta conferència i amb la publicació de l'anterior manifest s'obria la campanya electoral de la Lliga Regionalista, no solament a Catalunya, sinó a tot Espanya.

La tasca de proselitisme anava en augment, i el 22 de gener trobem en Cambó donant una conferència a Puerto de Santa María. El 23 de gener a Jaén, i coincidint amb aquests actes, l'Albert Rusiñol, en Leonci Soler i March i en Bofill i Mates feien una intensíssima campanya política per terres de València.

Durant el mes de febrer s'intensificava encara la campanya política per tot Galícia i per Extremadura, i el mateix Ventosa i Calvell, amb tot i la seva tasca al Ministeri d'Hisenda, prenia part en la campanya electoral pronunciant nombrosos discursos i conferències, especialment a Orense. Mentre en Felip Rodés feia la seva actuació política a Granada, el 17 del mateix mes de febrer en Ventosa i Calvell va pronunciar al Palau de la Música Catalana una interessantíssima conferència de caràcter polític i econòmic, que constituïa un veritable programa de Govern. L'actuació de la Lliga Regionalista estenent-se amb una campanya política a favor de l'Espanya Gran per tots els pobles ibèrics, produïa l'engelosiment natural dels partits polítics tradicionals d'Espanya, que no sabien comprendre una política moguda per

ideals i al marge dels personalismes, que era llur únic motor. Bona prova d'això eren els articles que publicava la premsa de Madrid afecta als antics partits de torn. Amb motiu precisament d'un article publicat per *La Época* queixant-se de la campanya política que portava a terme la Lliga Regionalista a la província d'Àvila, l'oficina de la Lliga Regionalista a Madrid publicà una nota molt interessant sobre l'actuació de la Lliga, la qual nota demostrava de quina manera tan diferent era entesa la política per l'entitat regionalista i per la deixalla dels partits de torn d'Espanya. Aquesta nota deia així:

Una nota de l'oficina de la Lliga a Madrid contestant a "La Epoca".

L'alçament regionalista d'Espanya s'estén per totes les terres peninsulars. Ja no són únicament Catalunya, Bascònia i Galícia les qui es senten resoltes i esperançades per aquesta vibració de ciutadania. Són també Castella, Andalusia, Múrcia, València, Extremadura, Aragó, Astúries, Canàries, Balears, les qui, decidides a defensar els furs de llur sobirania, s'alcen per enderrocar els *tinglados* on s'asseuen els cacics i els oligarques.

El moviment regionalista, que al principi era confinat a Catalunya, uneix tots els pobles peninsulars en l'empresa comú de restablir la ciutadania, i a tot arreu multituds entusiastes saluden amb fervor la nova idea.

No hi ha dubte que el resultat de les eleccions del diumenge ens proporcionarà l'espectacle de veritables alçaments en algunes regions, i d'èxits arreu d'Espanya que impediran als antics partits d'artifici continuar exercint el monopoli del favor, de l'arbitrarietat, de l'atropellament i de la injustícia.

Els electors, reintegrats en llur dignitat de ciutadans, ja estan segurs que no patiran detriment llurs interessos per a exercir lliurement el seu dret. El nucli regionalista del Parlament tindrà prou força i eficàcia per a impedir que els cacics com altres vegades exerceixin sobre la ciutadania els coneguts recursos d'antany, i no es mantindrà un contrafur ni es consentirà una injustícia. D'això en són penyora els diputats regionalistes, que faran seus com a propis els greuges inferits als electors per llur actuació de ciutadans lliures.

El càstig per l'exercici del dret, arma del monstruós *tinglado* caciquil, acabarà per sempre diumenge.

Catorze diputats constituïen la minoria regionalista en les passades Corts, i, no obstant, per la força d'opinió que representaven, per la disciplina interna que els unia, per l'ideal patriòtic que els arborava, cap Govern no pogué governar sense ells ni contra ells.

En les noves Corts, els vells partits del torn artificial tindran menys diputats que en les anteriors legislatures, mentre que els nuclis que representen estats vius d'opinió, i al cap d'ells els regionalistes, veuran multiplicat el nombre de llurs representants. Davant la realitat d'aquesta força parlamentària, l'actuació de la qual tindrà repercussió en totes les zones de l'opinió espanyola, seran inútils totes les temptatives per a governar sense el contacte directe amb l'interès col·lectiu; seran inútils tots els conciliàbuls en despatxos d'ex-capitostos per detentar el Poder basant-lo en la ficció i en les concupiscències.

L'alçament regionalista d'Espanya no acabarà amb les pròximes eleccions: són aquestes un mitjà, i no un fi. L'oficina regionalista de Madrid seguirà funcionant activament, mantenint-se en íntim contacte amb tots els pobles vius d'Espanya, i portant fins al recó més apartat de la península la seva cooperació, el seu concurs i l'eficàcia de la seva actuació.

Tots els pobles espanyols oprimits pel caciquisme poden tenir la seguretat que llurs esforços per a treure's aquest jou feixuc i abjecte no seran estèrils ni seran perduts, sinó que els recollirà el regionalisme militant per a contribuir a la lliberació definitiva de tots els oprimits.

Convé en aquests moments fixar clarament l'actitud dels regionalistes. Actuem dintre de la llei i del (batem els antics partits de torn) què, sense sortir-nos de la seva òrbita, podem realitzar els nostres ideals de renovació de vida. Combatem els antics partits de torn, perquè ells, detentant la sobirania popular, han originat la decadència del poder civil, i han empobrit Espanya, sembrant la desunió i el recel entre els pobles peninsulars.

Ens oposem a la revolució per no tenir el seu contingut cap ideal, per ésser infecunda i per poder sols portar positius desastres. Aspirem a què tots els ciutadans i els pobles espanyols puguin desenrotllar-se lliurement dintre la llei, i des del Govern o fora del Govern, laborarem incessantment aquest programa.

Aspirem a governar, i al Govern pensem portar el nostre sentit

democràtic, que sigui salvaguàrdia eficaç de la supremacia del poder civil. Per a realitzar aquesta obra de Govern, que considerem tan patriòtica com urgent, recaptem el concurs de tots els pobles espanyols que vulguin al mateix temps impedir que torni al Poder la caduca oligarquia que ha suplantat la voluntat nacional, i fer innecessàries les violentes commocions d'una revolució estèril.

Nosaltres no volem exercir cap pressió sobre el cos electoral. Volem únicament que tots els ciutadans lliures obrin segons llur consciència, amb la seguretat que cap atropellament a llur legítim dret no podrà prevaler d'aquí endavant, perquè ho impedirà el compromís d'honor que contrauen els regionalistes davant el cos electoral, sense distinció de matisos.

La Época d'anit, en els seus "Ecos del día", publica la següent nota, que relata d'una manera fidelíssima la ideologia dels antics partits de torn:

"Cambó ha elegido como sitio predilecto de sus propagandas la provincia de Ávila, y dentro de ella, Piedrahita. Nos hacemos cargo de la violencia que habrá tenido que realizar sobre sus sentimientos el "leader" regionalista al recordar que el candidato por dicho punto es don Jorge Silvela, hijo del ilustre hombre público que, al ser jefe del Gobierno, llevó al ministerio de Gracia y Justicia a Durán y Bas, personalidad relevante del regionalismo. Pero la política no tiene entraña y Cambó, al obrar así, obedece a móviles políticos."

Poca memòria té *La Época,* ja que no recorda el que els Silvela i els Dato van fer amb aquell venerable i il·lustre jurisconsult català. Si ho recordés, segurament no escriuria el que escriu en les línies copiades. Repassi *La Época* els seus editorials d'aquell temps i llegeigi el discurs que, en sortir del Ministeri, pronuncià al Senat en Duran i Bas.

CAPÍTOL XXIX

Sumari: *De com la Lliga Regionalista no és un partit de classe. — Manifest dels Ateneus Obrers Regionalistes a tots els obrers de Catalunya.*

LES turbulències de les lluites socials a Barcelona havien començat ja a deixar sentir llurs efectes. El 10 de gener de 1918 queia assassinat l'enginyer Barret als carrers de la ciutat, i s'iniciava la ratxa de crims socials. Amb motiu d'aquests inicis de les violències en les lluites socials i fent referència a una conferència pronunciada per en Cambó, els Ateneus obrers regionalistes es dirigiren pel gener de 1928 a tots els obrers de Catalunya amb un manifest. Era una de les llegendes, no per més falsa menys estesa, aquella segons la qual la Lliga Regionalista era un partit burgès i plutocràtic. Els adversaris polítics de la Lliga, no trobant moltes vegades arguments amb els quals combatre-la, li atribuïen, com després li han atribuït també, fets i paraules absolutament renyits amb la realitat de les coses. I així hom intentava presentar-la al poble com un partit de classe defensor d'interessos materials i sense altre ideal que retardar les reivindicacions de les classes treballadores. La Lliga Regionalista, que mai no ha estat un partit de classe, sinó un partit totalitari, que mai no ha estat un cau de fabricants àvids, ni ha defensat la immobilitat poruga d'un conservadorisme d'interessos, sinó que contràriament ha trobat al seu costat treballadors i menestrals en estols nombrosos i ha posat sempre per davant de tot la defensa dels ideals de Catalunya, propugnant, de passada, perquè les reformes socials que puguin portar el millorament de les classes treballadores no posessin en perill la vitalitat de la indústria i del comerc de

Catalunya, perquè això seria en perjudici de les mateixes classes humils, pot presentar una prova d'aquest esperit i d'aquestes inquietuds en el manifest a què abans hem fet referència, que ja a l'any 1918 els Ateneus obrers regionalistes adreçaven precisament a les classes obreres de Catalunya. Aquest manifest, millor que totes les paraules, desment el mite de la Lliga reaccionària que tan sovint els nostres adversaris polítics han volgut posar en circulació per tal d'abraonar sobre els homes representatius de la Lliga les classes obreres de Catalunya. Diu així:

Els Ateneus Obrers Regionalistes als obrers de Catalunya.

En aquesta hora transcendental per a la nostra terra i per a tota Espanya, en vigílies d'unes eleccions generals que estan cridades a produir una transformació ampla i profunda en la vida pública, hem cregut que havíem de parlar-vos a vosaltres, obrers catalans, per a dir-vos unes paraules de cordial franquesa.

El nostre propòsit no és fer una capta de vots entre la classe obrera. Ens adrecem, en cadascun de vosaltres, al treballador, al ciutadà, al fill de Catalunya, no simplement a l'elector. Gent hi ha que, d'aquella clàssica forma del sufragi universal "un home, un vot", en té més present el vot que l'home. Nosaltres us parlem avui, perquè volem que ens conegueu bé, tal com som, tal com pensem, tal com obrem: perquè volem que les idees i els dalers nostres arribin al proletariat català directament, en llur ver sentit, sense passar per les interpretacions falses dictades per la incomprensió, l'odi i la passió de partit.

La llegenda del regionalisme.

Catalans de tots els estaments hi ha a casa nostra. Treballadors, menestrals, patrons, hi viuen en bona companyia, units per la comuna aspiració de l'autonomia de Catalunya.

Però, prou sabem que els enemics han vingut esforçant-se per a donar a la Lliga un accentuat caràcter burgès i plutocràtic, amb el fi d'abraonar sobre nosaltres la classe obrera de la pàtria.

I la Lliga no és això. No és el tenebrós cau de fabricants àvids, ni la fortalesa catalana dels qui defensen els privilegis de classe i els profits del capitalisme. No representa el rònec esperit utilitari i egoista. No sosté la immobilitat de les antigues formes jurídiques i socials de la propietat i del treball.

La llegenda que fa de la Lliga una força retrògrada ha estat creada i explotada per adversaris sense escrúpols i sense noblesa,

i acceptada en certs sectors de l'opinió catalana i espanyola, per efecte de la peresa mental que fa admetre les afirmacions sovint repetides. El fet que aqueixa llegenda hagi circulat molt, no vol dir que tingui cap fonament en la realitat de les coses.

La nostra democràcia.

"Després d'hacer aprovat amb nosaltres les conclusions d'aquesta Assemblea, ningú no pot dir que la Lliga Regionalista sigui una dreta." Així parlava N'Alexandre Lerroux, en la segona sessió de l'Assemblea de Parlamentaris, celebrada a Madrid el dia 30 d'octubre de l'any passat.

Allí els parlamentaris de la Lliga, d'acord amb els de les esquerres espanyoles, van votar un programa de radicals reformes. I la síntesi d'aquestes apareix en aquella conclusió pertocant a la reforma constitucional, que diu: *La sobirania resideix essencialment en el poble, del qual emanen tots els poders.* Tal és el principi bàsic de la democràcia moderna, que nosaltres hem acollit i proclamat.

En totes les conclusions de l'Assemblea, moltes de les quals van ésser inspirades i fins redactades pels nostres homes, resplendeix el mateix esperit obert, liberal, generós, democràtic. Es treu de les mans dels governs l'arma de la suspensió de garanties per reial decret i sense control de les Corts; es fa possible que un projecte de llei sigui promulgat prescindint de la sanció del monarca, quan el Parlament l'ha aprovat en dues legislatures diverses; s'estableix la reunió periòdica de les Corts en períodes fixos; es modifica essencialment la constitució del Senat, suprimint-se els senadors vitalicis i per dret propi, fent-los tots electius i convertint l'Alta Cambra en un òrgan de la representació corporativa; es reconeix a les regions i als municipis una autonomia espaiosa.

Ni aquestes reformes responen a les doctrines del conservatisme poruc, ni pot ningú qualificar de reaccionaris els qui les adopten i les defensen. Ja hem citat el testimoniatge, gens sospitós, del nostre més acarnissat enemic polític. Però ni testimoniatge calia per a convèncer-se que el Regionalisme, en acceptar amb el cor obert les dites conclusions, va adoptar una declarada posició democratica. I això no ha estat sinó la confirmació de la seva política de sempre. Perquè nosaltres hem cregut que els principis fonamentals de la democràcia han d'ésser avui acceptats, per damunt i tot de les preferències teòriques, com a postulats de la vida política de l'Estat contemporani.

La Lliga i l'Assemblea. Ja sabem que ara als regionalistes, ens diuen traïdors a l'Assemblea de Parlamentaris. Però, què era l'Assemblea? D'ella n'han restat les conclusions, i nosaltres no les hem renegades, no les hem traïdes. Els regionalistes les hem inscrites a la nostra bandera de combat. Les hem estampades al dors del nostre manifest electoral, que hem fet circular per tot Espanya. Sigui des del Govern, sigui des de l'oposició, les defensarem integralment a tothora. I a tots els qui amb nosaltres les votaren, els emplacem per a sostenir-les i defensar-les quan arribi el moment de llur aplicació.

El nostre pensament social. Van equivocats del tot els qui es pensen que la feina de la Lliga, en matèria social, és la d'agrupar i organitzar a la nostra terra la resistència intransigent de les classes posseïdores a les reformes que millorin les condicions de vida del proletariat. Ben al contrari; els nostres homes fa temps que anuncien la inevitable trasmudança social que la guerra durà. I creuen que les grans reformes socials que s'acosten, han d'ésser acceptades i fins afavorides pel patronat, no solament perquè, ben dirigides, poden augmentar el patrimoni comú de la riquesa i el benestar general de la societat, sinó perquè constitueixen l'única manera d'evitar que s'obri un període de sotragades violentes, pitjors que les de la guerra, entre les quals naufragui la civilització.

A la seva conferència del 16 de gener últim, En Cambó proclamava valentament el reformisme social de la Lliga. "La legislació social — deia, — després de la guerra, prendrà a Espanya una gran volada. Ve una nova organització social del món, que en instaurar-se pot plantejar greus problemes, però que en definitiva jo crec que produirà un bé per a tots. Perquè és precís que ens fixem en el fet que els països on la legislació social està més avançada, on el proletariat és més fort i més potent, són els països on la pau social està més sòlidament assentada; *és que els esclats de la violència quasi sempre són expressions de debilitat, i penseu que en tots els països del món, allà on el proletariat és més fort i més ric, és allí on els negocis més prosperen; i que al damunt de la misèria del proletariat, en cap país del món no s'ha creat ni una gran indústria ni un gran comerç."*

L'Estat espanyol, governat fa quaranta anys pels partits del torn, no ha tingut temps encara de plantejar les més importants de les reformes socials modernes. La legislació social espanyola està vergonyosament endarrerida. I és un cas d'inconsciència el que

alguns polítics d'aqueixos partits s'alabin d'ésser els autors i els iniciadors de les migrades reformes realitzades en els darrers vint anys. No hi ha encara establerts a Espanya els passaments per a la vellesa, ni els auxilis per als casos d'invalidesa, de malaltia i de mancança de feina; no està organitzat l'ensenyament professional i tècnic de la classe obrera, no està iniciada la transformació dels sistemes tributaris.

Nosaltres us diem, treballadors catalans, que si les nostres idees i els nostres homes haguessin governat en aquests darrers anys, totes aqueixes reformes, i d'altres que a l'estranger eren establertes, faria temps que serien aquí una realitat.

I no es limita a això el nostre reformisme social. No es limita a acceptar aquelles institucions que, dins el règim social d'avui, fan menys dura i millor la vida del proletariat. Aquelles altres reformes, de més audàcia i de més amples horitzons, que tendeixen a modificar progressivament les bases d'aqueix règim en un sentit de major justícia i de major recompensa a tots els factors de la producció, no tenen en nosaltres ni adversaris ni escèptics. Les novelles formes de la indústria i el treball ja es veuen venir, com a un resultat espontani de revolució de la societat. A aquestes novelles formes naixents, l'Estat els ha de donar la llei jurídica. Una de les fórmules de demà consistirà, probablement, en les *accions de treball*, de què ha parlat Briand a França, les quals introduiran els obrers a les empreses de la indústria, com a associats i participants.

Ningú no pot preveure quines seran, concretament, les formes futures del règim del treball. Però el que podem dir, és que els homes de la Lliga acceptaran i patrocinaran, tot adaptant-les al nostre cas, aquelles orientacions socials d'avenç i millorament que prevalguin als Estats d'Europa l'endemà de la guerra.

No veiem que, en aquest punt de les reformes concretes, els republicans catalans i els espanyols vagin més enllà que nosaltres. Fins gosarem dir que, en això, com en tantes altres coses, certs sectors del republicanisme estan tristament endarrerits. Tot llur radicalisme consisteix en les bombolles efectistes dels mots grossos i de les frases tràgiques.

"Als de les esquerres -- afegia En Cambó en la seva al·ludida conferència -- els hem de demanar que acabin d'una vegada amb l'imperi de la fraseologia buida en què vénen vivint a Espanya d'ençà de mig segle; que renovin llur ideologia, que mirin el que

passa al món, que vegin la fecunditat dels moviments d'esquerra a la resta del món i la infecunditat de l'actuació de les esquerres a Espanya. Quina impressió de pobresa dóna de veure que les nostres esquerres sols pensen en una convulsió violenta, en un canvi de règim, en problemes confessionals! Que precisin reformes, que estudiïn les reformes que les esquerres van impulsant a la resta del món; que les indiquin, i tindran la sorpresa, així que parlin i concretin, de trobar que molts coincideixen amb moltes de llurs afirmacions i que bona part del camí de les esquerres en l'ordre social el podran fer amb companyies que ni tan sols han sospitat."

La riquesa col·lectiva.

El benestar social, dintre qualsevol règim, sota qualsevol sistema, pressuposa sempre una riquesa social col·lectiva. Damunt un país pobre, cap sistema no farà mai el miracle de l'abundància i del benestar. El problema obrer, que somou la societat present, és, en síntesi, el problema de la distribució de la riquesa. Però la riquesa, abans d'ésser distribuïda, ha d'ésser creada. La societat futura, sigui quina sigui la seva forma, exigirà l'existència d'un gran patrimoni social organitzat.

Laboren, doncs, pel benestar social els homes i els agrupaments que creen riquesa i estimulen a crear-la. De llur acció els obrers en surten beneficiats d'una manera principal. I ¿qui pot negar que a Catalunya, en aquests temps, la Lliga i els seus homes han tingut constantment la preocupació de la riquesa catalana? Aquesta riquesa la veuen, no pas com a un conjunt d'arques de cabals particulars, on la golafreria del guany individual tanca la moneda, sinó com a una força que s'estén per tota la terra nostra, i multiplica les activitats catalanes, i alça el nostre nom, i dóna la prosperitat a totes les comarques i a tots els estaments. Demà, potser, el règim de la riquesa serà modificat en profit general de la col·lectivitat humana. Però la riquesa, organitzada d'una manera o altra, ha d'existir perquè el benestar dels homes sigui possible damunt la terra.

La preocupació per la riquesa social del nostre país ha inspirat la feina dels nostres homes, sobretot d'ençà de la guerra actual. Les conferències sobre el pensament econòmic català davant la guerra, les campanyes parlamentàries, l'esforç pels ports francs, han respost a aqueixa preocupació. I hi respon així mateix l'admirable tasca d'En Ventosa i Calvell des del ministeri d'Hisenda, entre la qual farem esment de les assegurances de guerra estesa darrerament

a totes les rutes marines, la prohibició d'exportar queviures, el tractat amb els Estats Units, que assegura el pa a 200.000 obrers, tenint el pensament d'introduir el contracte del treball per a la gent de mar. Els resultats d'aqueixa tasca els trobarà tothom, i els obrers en primer terme.

El proletariat català i la causa de Catalunya.

Hem parlat, obrers catalans, als vostres sentiments i als vostres dalers de classe. Però volem parlar també al vostre cor de catalans.

La Lliga resta avui l'única força organitzada i eficient del catalanisme polític, i això l'obliga a considerar-se com vetlladora dels interessos de tots els catalans. Tots som de Catalunya. Tots junts constituïm la pàtria.

Durant molt de temps s'ha volgut fer aquí incompatible l'ideal obrer i l'ideal patriòtic. En nom d'un cosmopolitisme abstracte, es volia posar els nostres obrers contra la causa de l'autonomia catalana.

Però la compatibilitat de les reivindicacions obreres i del principi d'autonomia de les nacionalitats és cada dia més evident. El dret a la llibertat per part de totes les nacions, ha estat proclamat temps ha pel socialisme. I la recentíssima fórmula del dret dels pobles a disposar de si mateixos, adoptada per totes les democràcies obreres, és la confirmació plena del principi de les nacionalitats, en nom del qual reclama Catalunya la seva autonomia.

Heus aquí el que representa el Regionalisme. Heus aquí el seu pensament en l'ordre polític, en l'econòmic, en el social, en el patriòtic. I aquest pensament no es limita la Lliga a exposar-lo en teoria, sinó que l'està fent carn de realitat damunt la terra catalana i dins l'Estat espanyol.

Obrers de Catalunya: aquells de vosaltres que tingueu encara la superstició del reaccionarisme i del burgesisme empedreït de la Lliga, mediteu serenament les nostres paraules, repasseu els nostres actes. Penseu en el nostre esforç per la creació de riquesa i de treball, en la nostra acció dignificadora del sufragi i de la vida pública. en la croada magna que avui estem realitzant per l'autonomia dels pobles hispànics i per la renovació democràtica de l'Estat vell, que només ha sabut fer obra de misèria i d'ignomínia.

En aquestes hores decisives de propagandes electorals, de lluites intenses, de ràfegues de passió, vulgueu escoltar la veu de la veritat que us parla. I després, obreu amb catalanesca independència, segons el consell lleial de la consciència vostra.

CAPÍTOL XXX

Sumari: *Eleccions de diputats del 24 de febrer de 1918. — Dimissió dels Srs. Ventosa i Calvell i Rodés — El R. D. de Reformes Militars d'en la Cierva i la constitució del Govern Nacional. — Actuació ministerial regionalista. — Duel Alba-Cambó.*

EL resultat de les eleccions a diputats a Corts del 24 de febrer de 1918 va ésser a Catalunya un èxit esclatant per la Lliga Regionalista. Per a constatar la importància d'aquesta victòria solament s'ha de fer present que els candidats de la Lliga Regionalista a Barcelona-ciutat van sortir per majoria amb més de 10.000 vots sobre la candidatura republicano-socialista, que sortí per minories amb en Marcel·lí Domingo i en Largo Caballero. En Lerroux fou derrotat. A la resta de Catalunya, la Lliga va treure disset diputats. En quant a la resta d'Espanya, la política preconitzada per la Lliga Regionalista i que havia estat objecte de la campanya per l'Espanya Gran, va tenir un gran triomf a les Bascongades. En canvi, cal confessar que els resultats d'aquella intensíssima campanya electoral en les altres poblacions espanyoles van ésser bastant minsos.

Com sigui que la política electoral d'alguns elements del Ministeri de Concentració no havia estat tan lleial com calia en aquelles circumstàncies, puix que es feren servir governadors civils i autoritats depenents del Govern per a coaccionar el cos electoral, i com que pogueren veure que llurs companys de ministeri volien que les noves Corts no complissin la missió que els havia atribuït el programa de l'Assemblea de Parlamentaris, en Joan Ventosa i Calvell i en Felip Rodés, fent honor a llurs compromisos, una vegada celebrades les eleccions reiteraren amb caràcter irrevocable llur dimissió,

que ja feia temps tenien presentada. La crisi del Govern es féu pública el primer de març de 1918. En acomiadar-se en Ventosa del personal del Ministeri d'Hisenda, va ésser objecte de manifestacions de simpatia sense precedents. El comte de Caralt, representant de l'Alba, passava al lloc d'en Ventosa, i al lloc d'en Felip Rodés, en Lluís Silvela, del mateix partit que en Garcia Prieto.

La retirada d'en Ventosa i d'en Rodés afeblí de tal manera el Govern que hom veié que tindria vida curta i poc gloriosa.

En abandonar el Govern l'orientació renovadora que havia presidit la seva naixença, es posà de manifest com havia tingut ple compliment la veritable finalitat que havia perseguit l'Assemblea de Parlamentaris: desfer els dos partits de torn, que s'oposaven a les reivindicacions autonomistes de Catalunya. Sense els Srs. Ventosa i Rodés, el Govern no tenia cap consistència: havia perdut la força de l'empenta renovadora, que no volia servir i no podia retrobar, per haver-se romput per sempre la força artificiosa i aparent dels vells partits de torn.

En la Cierva, que volia actuar al marge dels acords presos a l'Assemblea de parlamentaris, va aconseguir que el 7 de març es promulguessin per decret les reformes militars, intentant així sostraure-les al coneixement de les Corts. Aquest fet era tant més greu perquè Espanya estava en vigílies de l'obertura de Corts, i aquest fet significava un salt endarrera i quasi la degradació del Parlament.

La situació política creada amb motiu del decret de reformes militars d'en la Cierva va produir la crisi del Govern, que amb la ratificació de confiança de la Corona va continuar en mig d'un desprestigi polític general.

Conferències dels senyors Ventosa i Cambó al Palau de la Música Catalana. 16 març de 1918.

Aquestes crisis del Govern van ésser explicades el 16 de març de 1918 en dues conferències que en Joan Ventosa i Calvell i en Francesc Cambó van donar al Palau de la Música Catalana i en les quals explícitament es va posar de relleu com la sinceritat electoral que havia estat acatada com a nor-

ma de conducta en constituir-se el Govern Garcia Prieto amb la intervenció política d'en Ventosa i d'en Rodés, havia estat després burlada pels amics polítics del propi Garcia Prieto i pels elements afectes als antics partits de torn.

Pocs dies després tornava a dimitir, i ara d'una manera definitiva, el Govern Garcia Prieto, i s'obrí una de les crisis més greus i difícils que s'hagin conegut a Espanya. Tots els encarregats de formar Govern estimaven indispensable la participació regionalista.

El Ministeri Nacional, presidit per Maura.

A la fi, el 22 de març es constituïa el Ministeri Nacional sota la presidència d'en Maura, integrat pels caps dels grups parlamentaris, i en el qual figurava a la cartera de Foment en Francesc Cambó i a la Comissaria de Proveïments en Joan Ventosa i Calvell. Aquest Govern va produir un gran entusiasme i unes justificades esperances a tot Espanya, perquè tothom veia en ell, no sols una garantia d'eficàcia, sinó la definitiva extirpació de la política d'artifici i de corrupció en què es forçava el torn concertat d'uns partits sense partidaris.

El primer d'abril de 1918 el catalanisme va tenir una altra pèrdua amb la mort d'en Narcís Verdaguer i Callís, fundador de *La Veu de Catalunya.* El seu enterrament, que va presidir en Francesc Cambó, va ésser una gran manifestació de dol.

L'actuació d'en Cambó al Ministeri de Foment va ésser un cas únic en la política espanyola, solament comparable a l'actuació d'en Ventosa a la Comissaria de Proveïments, que per l'amplitud i la importància que adquirí fou necessari elevar a Ministeri. Els mateixos adversaris polítics hagueren de reconèixer l'eficàcia d'aquestes actuacions.

En quant a la política de Foment, durant el temps en què va estar regida pel líder regionalista va tenir una intensitat i una magnitud que aquí no hem d'explicar perquè ocuparien un espai del qual no disposem. El resum d'aquella política i d'aquella actuació d'en Cambó en el Ministeri de Foment va ésser objecte d'un llibre titulat "Vuit mesos al Ministeri de Foment".

Fins al 20 de juliol no es van cloure les sessions de Corts, i durant aquest temps s'aprovaren un gran nombre de projectes de llei presentats per en Cambó, i aquest en sostenir-los i en Ventosa exposant i defensant la política de Proveïments, guanyaren un extraordinari prestigi a tot Espanya.

La penetració de l'ideari regionalista a la política espanyola es va posar també de relleu amb motiu del viatge que va fer a Covadonga el Cap de l'Estat, acompanyat d'en Cambó, el 10 de setembre de 1918. Amb motiu d'aquest acte en Cambó va pronunciar un discurs que va produir un entusiasme indescriptible, més de subratllar pel lloc on aquell discurs va ésser pronunciat.

Discrepàncies en el si del Ministeri Nacional.

Amb motiu de la qüestió de les delegacions de les Mancomunitats, el ministres regionalistes van haver d'afirmar llur significació en Consell de Ministres i es produïren discrepàncies que si no van portar la crisi del Ministeri poc se'n va faltar, i van demostrar com el ministres regionalistes no oblidaven en el Govern llurs ideals de sempre, car durant llur permanència en el Ministeri impediren que es presentés a les Corts cap projecte de llei que prejutgés, en sentit contrari, el plet de les delegacions.

L'actuació ministerial d'en Cambó i d'en Ventosa, com hem dit abans, no els privava d'afirmar amb més energia que mai llurs ideals catalanistes. No solament sostenien dintre del Govern la necessitat de donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya, sinó que amb motiu d'un acte d'afirmació nacionalista en memòria d'Enric Prat de la Riba, que es va celebrar a Barcelona a finals de setembre del 1918, vingueren els dos ministres catalans i prengueren part en aquell acte, ratificant una vegada més llur ideari. No cal dir que per la posició que ocupaven en el Govern espanyol, les paraules d'en Cambó i d'en Ventosa tenien una transcendència extraordinària.

Aquestes actuacions polítiques i el desenvolupament que anaven prenent les qüestions sotmeses a la direcció d'en Cambó i d'en Ventosa i Calvell en els Ministeris de Foment i de

Proveïments, respectivament, produïren una recança extraordinària en alguns elements polítics que formaven part del Govern nacional i especialment a en Santiago Alba. Tractant-se d'un Govern de conjunció, que no era un Govern de partit ni tan sols un Ministeri de grups coaligats, sinó que era un Govern nacional amb la representació de tots els qui podien ajuntar-se en aquells moments per a governar Espanya, la separació d'un sol dels seus components li treia aquest caràcter i, per tant, la seva mateixa raó d'existència.

El senyor Alba surt del Ministeri Nacional.

Va ésser per això que presentada la dimissió d'en Santiago Alba, la crisi total es va produir fatalment. En Cambó i en Ventosa havien plantejat en el Consell de Ministres el plet de les delegacions a la Mancomunitat, i ho havien fet perquè eren homes d'ideals i com a tals sentien l'obligació de treballar pel triomf d'aquests ideals, el mateix en el Govern que en l'oposició. Però el seu deure de lleialtat a llurs companys de Govern els va obligar a no plantejar la crisi mentre no es prengués cap acord directament contrari a llurs ideals fins haver realitzat els punts concrets que havien motivat la constitució del Govern nacional. Al vet que Santiago Alba havia posat a la petició de delegacions a la Mancomunitat, corresponia en Cambó posant el vet al programa de reorganització del seu Ministeri que presentà el Sr. Alba. Aquest va dimitir la seva cartera i va motivar la crisi total del Ministeri nacional.

Aquesta crisi política va ésser solucionada continuant en Maura en el poder amb els mateixos elements, però encarregant-se el propi Maura de la cartera de Gràcia i Justícia i passant en Romanones a la d'Instrucció pública. D'aquesta manera, prescindint de l'Alba, seguia el Govern nacional el seu camí.

En reprendre's les sessions al Parlament s'havien de dibuixar dues orientacions cabdals en la política espanyola, que podien sintetitzar-se en la política de l'Alba, representant la supervivència de tota la política dels partits de torn, i la política nova, que podia, també, concretar-se parlamentària-

ment en el líder regionalista, en Francesc Cambó. Tant és així, que en els debats del Parlament corresponents a darrers d'octubre de 1918, la lluita parlamentària es va concentrar en un duel Alba-Cambó i el resultat d'aquells debats va constituir un assenyalat triomf parlamentari de la política de la Lliga Regionalista, triomf que van haver de reconèixer els mateixos amics del Sr. Alba.

CAPÍTOL XXXI

Sumari: *La crisi del Ministeri Nacional. — L'actuació en pro de l'autonomia integral.— Discurs d'en Puig i Cadafalch i Missatge de la Mancomunitat. — La retirada de la representació catalana del Parlament. — L'acte del Teatre del Bosc el 16 de desembre de 1918.*

EL convenciment que tenien, liberals i conservadors, que el Govern Nacional era un corrosiu eficacíssim per als dos partits històrics, que feia cada dia més difícil la restauració de llur torn pacífic en el poder, els duia a desitjar vivament la fi d'aquell Govern. Sols la por a l'execració de l'opinió pública els deturava en el propòsit de provocar-ne la caiguda. És per això que, sense la gallardia de prendre'n la responsabilitat, procuraren que els diputats conservadors i liberals dificultessin l'aprovació dels pressupostos, tasca que els va ésser més fàcil perquè el ministre d'Hisenda, Sr. Besada, en lloc de dificultar-la féu el possible per ajudar-los.

D'altra banda, en Cambó i en Ventosa desitjaven vivament deixar el Govern, per a aprofitar l'ocasió que la fi de la guerra oferia per la solució del plet català. La victòria dels aliats, que havien acceptat com a programa els principis wilsonians de l'autodeterminació i del dret dels pobles a regir llurs propis destins, havia provocat a Catalunya una profunda commoció, i s'escampà tot seguit el convenciment que era aribada l'hora que fossin ateses les aspiracions autonomistes de Catalunya. Fins a Madrid, eren molts els qui creien que s'imposaria una generosa solució del problema català.

De fet, sols en Maura desitjava la continuació del Govern nacional; res d'estrany no té que caigués a les primeres dificultats que li crearen, amb l'anuència de llurs caps, els diputats liberals i conservadors.

Aquesta crisi es va resoldre amb un Govern presidit per en Garcia Prieto i del qual formaven part en Romanones i l'Alba. Aquest Govern es constituïa en els moments de l'abdicació del Kàiser, fet que suposava en la política general del món el pròxim acabament de la guerra.

Els Ajuntaments de Catalunya demanen l'autonomia. Plebiscit de 1918.

Sortits en Cambó i en Ventosa del Govern, es va iniciar la campanya en pro de l'autonomia integral. Fou el primer acte d'aquesta campanya el plebiscit dels Ajuntaments de Catalunya demanant l'autonomia. Les representacions d'aquests Ajuntaments concorregueren a una gran manifestació a favor de l'autonomia el 16 de novembre de 1918, a la qual prengueren part també els parlamentaris catalans, que foren objecte d'una rebuda entusiasta.

Els parlamentaris de Catalunya, després de la manifestació, van celebrar una reunió que presidí en Josep Puig i Cadafalch. En aquella reunió es nomenà una ponència de parlamentaris perquè, juntament amb el Consell de la Mancomunitat, estudiessin els treballs que s'havien de fer per tal d'obtenir l'autonomia i la forma en què l'Estatut d'aquesta autonomia s'hagués de redactar per presentar-lo al Govern. Van integrar aquesta Ponència els Srs. Cambó, Ventosa i Rodés, ex-ministres, Pi i Sunyer, Albert i Pich pels republicans, Fournier pels conservadors, Matheu pels liberals, Zulueta pels reformistes i Junyent i Batlle pels tradicionalistes.

Davant de la intensitat de la campanya en pro de l'autonomia i de la unanimitat amb què aquesta era sol·licitada per tots els estaments de Catalunya i per totes les seves Corporacions populars, es va produir una agitació anticatalana a la resta d'Espanya i als darrers baluards que a Catalunya tenien els amics polítics d'en Santiago Alba. Serviren de pretext a aquesta campanya, que tenia el seu veritable origen en rancúnies personals i polítiques, algunes lamentables estridències que es produïren a Barcelona.

Per tal de facilitar i estendre el coneixement del problema català, es va editar i repartir profusament un fullet titulat:

"Elementos para el estudio del problema de Cataluña. Soluciones autonomistas y federalistas." Aquest fullet va ésser editat en castellà perquè era especialment destinat a donar a conèixer el nostre problema als elements no catalans.

* * *

Conferència del senyor Cambó a la Lliga Regionalista. Novembre de 1918.

Es feia córrer per Barcelona el rumor que l'autonomia seria concedida d'un moment a l'altre, i que en Cambó tenia rebudes, personalment, garanties i fermances d'una immediata implantació de l'autonomia. Aquest rumor públic va ésser tan insistent que en Cambó, en un parlament que pronunciava a la Lliga Regionalista el 16 de novembre de 1918, hagué de referir-s'hi amb aquests termes:

En parlar del moment actual he de fer esment d'una veu que corre per Barcelona i a la qual suposo que ningú de vosaltres no ha concedit el caràcter de versemblança. Es diu que es prepara l'autonomia amb misteri, amb reserva, de tal manera, que qualsevol matí llegirem al diari que ens han concedit l'autonomia, com els nois troben un present al balcó el dia de Reis. Jo tinc una fermíssima esperança en l'autonomia. Jo crec que aviat serà un fet; però aquesta esperança i aquesta creença no es basen en altra cosa que en els fets que coneixeu tots vosaltres. L'autonomia per sorpresa o per conjura fóra una indignitat. En les transformacions polítiques actuen una força d'impulsió i una força de resistència. Les coses establertes i les situacions creades es defensen enèrgicament. En aquesta lluita actua conjuntament un ambient que de vegades és favorable a la força d'impulsió i de vegades favorable a la força de resistència. Ve la transformació quan l'ambient és favorable a la força d'impulsió, i precisament perquè ara es produeix aquesta circumstància és perquè crec en l'autonomia.

* * *

Sota la direcció de la Mancomunitat, la campanya per l'autonomia de Catalunya agrupà tots els partits catalans. En poquíssims dies s'elaboraren les bases per a l'autonomia de Catalunya, que serviren, poc temps després, per l'elaboració de l'Estatut d'Autonomia de 1919. Aquestes bases,

redactades per la Comissió d'Acció Política de la Lliga, foren acceptades per tots els partits catalans.

El dia 29 de novembre de 1918 tenia lloc l'acte solemne de fer lliurament al Cap del Govern, Sr. Garcia Prieto, de les bases de l'autonomia aprovades pel poble català En aquesta avinentesa en Puig i Cadafalch, com a President de la Mancomunitat i voltat de la quasi totalitat dels parlamentaris catalans, pronuncià les següents paraules:

En Puig i Cadafalch lliura al Govern les bases de l'autonomia.

Venim, excel·lentíssim senyor, el Consell de la Mancomunitat de Catalunya, acompanyats de totes les representacions parlamentàries, a exposar aquí el resultat d'un plebiscit que ha obtingut unanimitat com mai cap ideal hagi assolit.

Tots els Ajuntaments de Catalunya, més d'un 98 per 100 d'ells, en cartes oficials ens han tramès llur vot demanant l'autonomia integral de Catalunya.

Representacions de totes les forces socials, grans companyies, societats científiques, societats obreres, el poble tot, congregat a Barcelona, ha aclamat unànimement aquest mateix principi, i tots els partits de Catalunya — si alguna excepció podria indicar-se seria donant major intensitat a la nostra petició — han unit llur vot al de tot el poble.

No cal dir que una unanimitat de tal naturalesa no és una nerviositat col·lectiva momentània.

Bé és sabut com Catalunya sempre ha proclamat la seva personalitat; com sempre l'ha proclamada, adequada a la seva personalitat regional.

No cal recordar fets; no cal recordar lluites antigues, ni cal esmentar tan sols com les forces que en lluitar en les guerres civils com a foristes, com a federals, han proclamat la necessitat de tenir un règim sota el qual es desenrotlli la vida col·lectiva amb la de llibertat.

Tampoc no cal fer esment del moment transcendental en què formulem aquestes reclamacions.

Fa més d'un segle es proclamaren els drets individuals de l'home; avui, després de noves lluites i de proclamar-se les llibertats, amb els drets de l'home es proclamen els drets dels pobles com formant dins de grans col·lectivitats nacionals, i dintre d'alguns

anys serà anacrònic, com ho és ara desconèixer els drets individuals, de desconèixer els drets dels pobles.

Nosaltres havem cregut un deure fer present als poders de l'Estat aquesta opinió unànime, aquest pensar de l'ànima de Catalunya, reclamant un règim dintre d'una convivència hispànica, un règim de llibertat col·lectiva, i donant a la vegada en aquest concurs hispànic una nova articulació que origini una Espanya més forta, puix que l'Espanya d'ara té una unitat fèrria i nosaltres desitgem que sigui una unitat més articulada i més unida.

Això és el que exposa tot el poble català al senyor president del Consell de Ministres.

Desitgem tornar a la nostra terra sota l'ombra de les ales de la victòria, almenys acompanyats d'una força que és l'esperança.

I en Puig i Cadafalch va allargar la mà i va trametre al president del Consell un manuscrit amb les bases de l'autonomia, dient:

— Això és el que demanem i això és el que esperem.

El document lliurat per en Puig i Cadafalch al president del Consell de Ministres deia així:

Excmo. Sr.:

Exposició i bases de l'autonomia presentades per en Puig i Cadafalch al Govern.

Cuando un problema es vital para un pueblo: cuando no es solamente de partidos o de clases, sino expresión de profundas necesidades, que radican en lo más íntimo del alma nacional, aparece repetidamente a través de las épocas históricas y surge redivivo si en época de decadencia y postración ha podido momentáneamente obscurecerse en la conciencia colectiva.

Así es nuestro problema, Excmo. Sr.; no creación artificiosa de literatos y políticos, ni efecto de pasajeras exaltaciones, ni de corrientes efímeras que surgen y desaparecen en el transcurso del tiempo — como todo ello se ha dicho alguna vez, — sino expresión la más ferviente y unánime de la voluntad de Cataluña; voz profunda, firme y siempre clara del espíritu catalán, que iniciándose allá en las lejanías de la historia, se convirtió en clamor a medida que las libertades de esta noble tierra iban siendo limitadas o cercenadas.

Desde que hace dos siglos quedó suprimida por entero la libertad política de Cataluña, se planteó virtualmente en toda su integridad la cuestión catalana. Desde entonces también, a través

de las vicisitudes históricas, la voluntad de Cataluña se ha manifestado constantemente contra el régimen unitario y centralista que le fué impuesto, levantando su voz así que la fuerza coercitiva exterior ha dejado que hablara nuestra alma. Basta recordar, olvidando en este momento luctuosos tiempos y turbulentas reclamaciones, la acción política de Cataluña desde que los diputados catalanes de las Cortes de Cádiz recibieron de la Junta Superior del Principado el mandato de reivindicar la autonomía, hasta las manifestaciones del sentimiento catalán que latió en la orientación fuerista del tradicionalismo y en la tendencia federal del partido republicano.

Con el siglo XX llega el período de la intervención de una nueva fuerza política. Las repetidas victorias electorales conseguidas, el grandioso movimiento de solidaridad, a la cual se sumaron todos los representantes de los partidos; la campaña de todos los sectores de la opinión de Cataluña para la obtención de la Mancomunidad; las proposiciones diversas en que palpita la voluntad catalana, que dicho organismo ha aprobado en sus asambleas, uniendo en su voto la diversidad de matices de opinión de sus miembros: la Asamblea de Parlamentarios de 1917, reuniendo otra vez con mayor amplitud que nunca a los partidos catalanes en una reclamación unánime de la autonomía, hechos son tan recientes y conocidos y de un sentido tan claro y elocuente, que ya no cabría insistir en ellos ni glosar una vez más su valor como expresión permanente de nuestro pensamiento.

Así, la presente petición, que, cumpliendo un reiterado mandato popular, tenemos el honor de elevar al Gobierno de S. M. en estos momentos trascendentales de la historia, no representa un hecho aislado, sino que, siendo reflejo fiel de la más reciente de las innumerables manifestaciones de la voluntad de Cataluña en favor de su libertad interna, es a la vez expresión verdadera de un estado de opinión que no puede ser desatendida por los poderes públicos.

En las Semanas Municipales organizadas en los últimos años por la Escuela de Funcionarios de Administración local, habíase filtrado, como en todo el ambiente catalán, el deseo de Cataluña, ya consciente y articulado, de conseguir su autonomía, que cristalizó en la Cuarta Semana, celebrada en el presente año, en el acuerdo de someter a los Municipios catalanes unas conclusiones,

la primera de las cuales proclama la aspiración catalana a que se le reconozca su derecho a la autonomía.

Estas conclusiones han obtenido el voto favorable de más del 98 por 100 de los Ayuntamientos de Cataluña; votación unánime que jamás en país alguno obtuvo ningún ideal sometido a plebiscito.

Pero donde la expresión de esta voluntad se tradujo en hechos culminantes y en acentos que, por lo unánimes, vigorosos y sinceros, reclaman ser atendidos, fué cuando, en movimiento popular integrado por todas las fuerzas económicas, sociales y políticas de nuestra tierra, se confió pocos días ha al señor presidente de la Mancomunidad de Cataluña, la misión de hacer solemne entrega al Gobierno de España de la petición consecuencia del resultado del plebiscito municipal.

Individualmente todas las clases populares, invadiendo la plaza pública, corporativamente todas las representaciones sociales y políticas organizadas del país, rivalizaron en sus muestras de adhesión a la causa secular de Cataluña. En feliz coincidencia de aspiraciones concretas y común sacrificio de matices de opinión, toda la tierra catalana ha vibrado con un solo entusiasmo reflexivo. La voz popular, como en los grandes acontecimientos de la vida de los pueblos, fué clara y conminatoria.

Obedeciendo a su mandato, el Consejo de la Mancomunidad se ha adjuntado representaciones parlamentarias de todas, absolutamente todas las fuerzas políticas de Cataluña con objeto de estructurar lo que está en el ánimo de todos los catalanes.

Consecuencia de tal trabajo son las adjuntas bases, que sometemos a Vuecencia como expresión de la voluntad serena, consciente y reflexiva de Cataluña entera.

BASES

Primera: DEL TERRITORIO DE CATALUÑA

A. *De su constitución.* — El territorio de Cataluña se entenderá constituído por el que forman en la actualidad las provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona.

B. *De la posibilidad de agregación.* — Podrán agregarse al territorio de Cataluña, en todo o en parte, otras provincias españolas con las condiciones siguientes:

a) Que la petición sea formulada, por lo menos, por las dos terceras partes de los Ayuntamientos comprendidos en el mismo y que sea aprobada, mediante referéndum, por los electores del territorio que trate de agregarse.

b) Que lo apruebe el Parlamento regional de Cataluña.

c) Que los territorios que se trate de agregar no estén separados del de Cataluña por otros que no formen parte de ella. El acuerdo de agregación podrá ser simple o condicional.

Segunda: DEL GOBIERNO REGIONAL DE CATALUÑA

A. *De su organización.* — El Gobierno regional de Cataluña vendrá integrado por los siguientes elementos:

a) Un Parlamento constituído por dos Cámaras: una elegida por sufragio universal directo, y otra por el voto de los concejales de todos los Ayuntamientos.

b) Un Poder ejecutivo, responsable ante dicho Parlamento.

B. *De sus facultades.* — El Gobierno regional, integrado por los elementos arriba expresados, tendrá plena soberanía para regir los asuntos interiores de Cataluña, en cuanto no se refiera a los siguientes, respecto de los cuales subsiste íntegramente y sin limitación alguna la soberanía del Estado:

a) Las relaciones internacionales y la representación diplomática y consular.

b) El Ejército, la Marina de guerra, las fortificaciones de costas y fronteras y cuanto se refiere a la defensa nacional.

c) Las condiciones para ser español y el ejercicio de los derechos individuales establecidos en el título 1.° de la Constitución.

d) El régimen arancelario y los tratados de comercio y las aduanas.

e) El abanderamiento de buques mercantes y los derechos y beneficios que conceda.

f) Los ferrocarriles y los canales de interés general.

g) Legislación penal y mercantil, comprendiendo en ésta el régimen de la propiedad industrial e intelectual.

h) Las pesas y medidas, el sistema monetario y las condiciones para la emisión del papel moneda.

i) Reglamentación de los servicios de correos y telégrafos.

j) La eficacia de los documentos públicos y de las sentencias y comunicaciones oficiales.

k) Legislación social.

El régimen y concesión de los aprovechamientos hidráulicos quedará reservado al Poder central mientras concurra cualquiera de las circunstancias siguientes:

a) Que las aguas en parte de su curso discurran por territorio no catalán; y

b) Que el aprovechamiento tenga por objeto el transporte de energía fuera del territorio catalán.

Todos los bienes del Estado definidos y comprendidos en los artículos 339 y 340 del Código Civil, sitos en Cataluña y no afectos a los servicios reservados al Poder central, pasarán a ser de la Región. Quedarán igualmente transferidos a la Región los derechos del Estado nacidos de actos de soberanía ejercidos en el territorio de Cataluña que no se refieran a las funciones y a materias reservadas al Poder central.

Todos los documentos relativos a los servicios y funciones de que se hace cargo el Poder regional, le serán entregados.

En tanto el Parlamento regional no legisle sobre las materias sometidas a su soberanía, continuarán rigiendo en el territorio de Cataluña las leyes del Estado sobre las mismas, con la sola modificación de corresponder a las autoridades del Gobierno y a los Tribunales de Cataluña las facultades que a las autoridades y Tribunales similares del Estado atribuyen dichas leyes.

Con igual salvedad se aplicarán en el territorio de Cataluña las disposiciones reglamentarias dictadas por el Gobierno del Estado mientras no sean modificadas o substituídas por el Gobierno regional.

C. *De las garantías.* — Sobre todas las materias no reservadas al Poder central, la Soberanía del Parlamento y del Poder ejecutivo regionales no tendrá otras limitaciones que las expresamente consignadas en el Estatuto de Constitución.

Para dirimir los conflictos que puedan suscitarse entre autoridades y Gobiernos del Estado y los del Poder regional se constituirá un Tribunal mixto, que además de la facultad de resolver las cuestiones jurisdiccionales, tendrá la de declarar la nulidad e ineficacia de toda disposición legislativa o gubernativa, tanto emanada del Estado como del Poder regional, que invada la esfera asignada respectivamente a la soberanía de uno u otro.

Tercera: MEDIOS ECONÓMICOS

Será facultad exclusiva del Poder regional la formación y ejecución del presupuesto de gastos e ingresos, en cuanto se refiera al Gobierno autónomo de Cataluña.

Para atender al pago de los servicios que le incumben con arreglo a la Base segunda, quedarán atribuídos al Estado los ingresos procedentes de monopolios y servicios explotados por su administración, propiedades y derechos del Estado, recursos del Tesoro, renta de Aduanas e impuesto sobre el transporte y demás contribuciones indirectas que sean necesarias.

Corresponderá asimismo al Estado, el producto de aquellas contribuciones directas que tengan por base el ejercicio de facultades reservadas a la soberanía del Poder central.

Caso de que los ingresos atribuídos al Estado resultasen insuficientes para el pago de tales servicios, Cataluña contribuirá en la proporción correspondiente a extinguir el déficit en la misma forma en que se proceda por el Estado a su extinción.

Para que en ningún momento pueda haber confusión entre las haciendas, a los efectos del párrafo anterior, en los presupuestos generales del Estado se establecerá separación absoluta entre los gastos e ingresos de carácter general y los de carácter particular de las regiones, o sea los encaminados a atender en ellas los servicios que en Cataluña quedan reservados al Poder regional.

Cuarta: RÉGIMEN TRANSITORIO

A. *Del Poder legislativo.* — Mientras no se constituya el Parlamento regional de Cataluña — cuya constitución deberá tener lugar dentro de un año, — ejercerá sus funciones una Asamblea legislativa integrada por todos los diputados provinciales y todos los diputados a Cortes y senadores electivos de las cuatro provincias catalanas.

Esta Asamblea limitará sus acuerdos a aquellos cuya demora pudiera implicar perjuicio, y cuantas resoluciones adopte de carácter legislativo deberán someterse a ratificación del Poder legislativo regional, luego de su constitución.

La Asamblea legislativa se regirá por el reglamento de la Asamblea de la Mancomunidad de Cataluña, con las solas modificaciones

que imponga el hecho de formar parte de ella los diputados a Cortes y senadores electivos.

B. *Del Gobierno provisional.* — Al entrar en vigor esta ley, se designará un Gobierno provisional que será responsable ante la Asamblea.

Los miembros del Consejo de la Mancomunidad se adjuntarán a los departamentos en que se divida dicho Gobierno provisional, según la división de servicios entre ellos establecida.

El Gobierno provisional así constituído se encargará de todas las funciones ejecutivas hasta que designe el Poder ejecutivo con arreglo a la Constitución que se dé a Cataluña.

C. *De la Comisión mixta de adaptación de servicios.* — Para la adaptación del nuevo régimen y resolver las dificultades a que pueda dar lugar, se nombrará una Comisión mixta, cuyos miembros designarán por mitad el Gobierno central y Poder ejecutivo regional, que determinará:

a) Los ferrocarriles y canales construídos ya, que deben ser considerados de interés general, y las condiciones que deben reunir los que en lo sucesivo hayan de revestir tal carácter.

En ningún caso se considerarán de interés general los que no salgan del territorio de Cataluña, excepto los que respondan a un acuerdo internacional.

b) Las concesiones de obras hidráulicas, cuyo otorgamiento o construcción correspondan al Poder central.

c) La determinación de los bienes y derechos que deben asignarse a Cataluña con arreglo a la Base segunda, y los documentos y archivos que se le deban entregar por corresponder a servicios o funciones que asuma.

d) La división de las haciendas del Estado y de Cataluña con arreglo a la Base tercera.

e) La adaptación al nuevo régimen de los servicios y funciones atribuídos al Poder regional con arreglo a la Base segunda, determinando los funcionarios del Estado comprendidos en las plantillas aprobadas en cumplimiento de la ley de 22 de julio de 1918, que deban quedar adscritos al servicio del mentado Poder regional.

La dotación global de tales funcionarios no podrá ser inferior a la de los actualmente destinados a los servicios que el Estado preste en Cataluña y que deban pasar a su Gobierno regional, el

cual podrá aumentar, pero no reducir los sueldos y derechos de los que pasen a su servicio.

En todo caso se reservará el Gobierno regional el derecho de elección entre los que figuren en los respectivos escalafones y manifiesten la voluntad de pasar a su servicio.

Interin no se haga tal adaptación, continuarán en sus puestos al servicio del Gobierno regional y sujetos a él en cuanto a obediencia y disciplina se refiera, los funcionarios adscritos a los servicios que deban pasar al mismo.

D. *Del régimen transitorio en materia de Hacienda:*

El producto de las contribuciones directas que se recauden en territorio de Cataluña no afectas a servicios prestados por el Poder central, ingresará provisionalmente en la Tesorería del Gobierno regional, el cual abonará todos los gastos que originen los servicios y funciones que asuma.

En cuanto la Comisión mixta haya ultimado sus trabajos se practicará una liquidación con arreglo a las normas que haya establecido para la delimitación de haciendas, ingresando definitivamente el Gobierno regional, reintegrando o reclamando al Estado en su caso lo que corresponda.

El Consejo, al presentar estas bases, declara que no ha sido su intento redactar un proyecto de ley de autonomía, el honor de cuya iniciativa pertenece de derecho al Gobierno. Se ha limitado a trazar las líneas generales que entiende pudieran servirle de pauta al Gobierno y de norma a la futura Constitución que se diese al pueblo catalán.

En este momento solemne de la historia universal, cuando triunfa en el mundo el principio del derecho colectivo de los pueblos a disponer libremente de sí mismos y ser regidos por las instituciones a que hayan dado su asentimiento, los catalanes se dirigen al Gobierno y al pueblo español para declarar su voluntad de regir autonómicamente la vida de Cataluña. Si el Gobierno atiende nuestra petición y acierta a resolverla en justicia, estamos seguros de que en la libertad reconquistada se hallarán los más sólidos y duraderos lazos de unión fraternal entre los pueblos de la península y con las naciones todas del mundo renovado.

Dios guarde a V. E. muchos años.

Barcelona, 25 de noviembre de 1918.

El presidente del Consejo Permanente de la Mancomunidad de Cataluña, J. PUIG Y CADAFALCH.

Los consejeros: JUAN VALLÉS Y PUJALS, AGUSTÍN RIFRA, JOSÉ ULLED, JOSÉ MESTRES, JOSÉ M.ª ESPAÑA, ANSELMO GUASCH, MARTÍN INGLÉS, FRANCISCO BARTRINA, JUAN PICH Y PON, MIGUEL JUNYENT, AUGUSTO PI Y SUÑER, JOSÉ ZULUETA, JULIO FOURNIER, JOSÉ MATHEU, FRANCISCO CAMBÓ, JUAN VENTOSA Y CALVELL, FELIPE RODÉS, NARCISO BATLLE.

En contestació, el Cap del Govern es limità a dir que portaria el Missatge al Consell de Ministres.

* * *

El dia 30 de novembre de 1918, en Cambó pronunciava una conferència interessantíssima sobre l'autonomia de Catalunya en la mateixa Reial Acadèmia de Jurisprudència de Madrid.

El plantejament del problema català en tota la seva extensió i el prestigi que li donava l'haver estat plebiscitat gairebé unànimement per tots els Ajuntaments de Catalunya, va produir una sotragada tan forta en les esferes governamentals d'Espanya que va motivar la dimissió del Govern que presidia en Garcia Prieto, el 3 de desembre de 1918, que no pogué resistir les discrepàncies de criteri suscitades dintre del Govern en l'apreciació del projecte d'autonomia presentat pels catalans. La crisi fou resolta a favor del comte de Romanones, el qual s'havia manifestat partidari de donar satisfacció a les aspiracions de Catalunya.

El Govern Romanones del desembre de 1918.

La solució de la crisi no tingué bon ambient a Madrid. Es va iniciar immediatament una campanya contra el comte de Romanones, la qual reprengué forma d'un moviment contra les aspiracions catalanes. En poquíssims dies es va poder constatar com molts dels qui dues setmanes abans proclamaven el dret de Catalunya a la seva autonomia, amb l'únic estímul de provocar la caiguda d'en Romanones, passaven a combatre amb tot apassionament les aspiracions catalanes. Aquest moviment anticatalà, artificiós en els seus inicis, es

convertí ràpidament en un moviment de sincera antipatia contra Catalunya.

El 9 de desembre de 1918, a Madrid, seguint la campanya d'agitació anticatalana, es feia una gran manifestació de protesta per les peticions de Catalunya, organitzada pel Cercle de la Unió Mercantil. Plantejada de nou la qüestió catalana al Parlament el dia 10 de desembre, en presentar-se el Govern Romanones al Congrés i iniciar-se el debat sobre les peticions d'autonomia de Catalunya, es veié com l'ambient parlamentari era apassionadament enemic de les aspiraciones catalanes.

En Cambó va poder dominar i fins corregir per un instant l'ambient parlamentari. L'endemà, però, unes frases d'en Maura provocaren l'explosió de totes les passions contra els parlamentaris catalans i la causa que defensaven.

En Cambó no es desanimà i recordant les vegades que havia aconseguit canviar en un instant un ambient parlamentari advers, imaginà un cop d'audàcia: la retirada del Parlament de la representació catalana.

Els parlamentaris catalans es retiren del Congrés.

El dia 13 de desembre, en Cambó, en nom dels parlamentaris catalans, expressà que l'actitud de la Cambra i del Govern en felicitar en Maura pel seu discurs, semblava una acceptació del seu criteri i suposava una barrera infranquejable per a les aspiracions autonomistes, i per això no tenien altre camí que absentar-se de la Cambra davant de l'actitud de tots els partits del règim, evidentment oposats a la concessió de l'autonomia integral que ells sol·licitaven. Seguidament, els diputats per Catalunya es van retirar del Parlament. L'emoció que la retirada dels parlamentaris catalans va produir a Madrid i a tota Espanya és ben comprensible. Al Parlament ningú no en volia tenir la culpa i de tots els llavis sortien veus de conciliació i de transigència. Fora del Parlament, en la premsa i en l'opinió, la fòbia catalana s'esvaí instantàniament i un fort moviment de simpatia envers Catalunya es manifestà a diversos indrets d'Espanya. A Ca-

talunya, l'opinió, més entusiasta i decidida que mai, estava al costat dels seus parlamentaris.

En Cambó, en proposar la retirada dels parlamentaris, tenia motius fonamentats per a saber, com els fets demostraren ben aviat, que anava a obrir-se un camí per a la solució del plet secular de Catalunya, que oferís les màximes garanties a les aspiracions catalanes.

A Catalunya, i especialment a Barcelona, es van produir diverses manifestacions patriòtiques.

Per a explicar la importància del moment, en Cambó va donar una conferència al Teatre del Bosc, el 16 de desembre de 1918, que va constituir una manifestació més del poble de Catalunya, i especialment de Barcelona, a favor de l'autonomia integral. Va ésser precisament en aquest acte que En Cambó va pronunciar aquelles paraules que després tant se li han retret: "Monarquia?, República?: Catalunya'"

En Cambó va desenvolupar en aquell acte els conceptes que fan referència a aquest punt amb les següents paraules:

Monarquia? República? Catalunya!

Es diu que les meves declaracions han afavorit considerablement els partits d'esquerra, el partit reformista, el partit republicà, el partit socialista. I és evident, senyors, és evident; les meves declaracions els han afavorits, però és que aquest favor no me l'han d'agrair a mi, perquè en fer aquestes declaracions jo era el mirall en què es reflectia la realitat de la vida política espanyola. ¿Quins són els culpables que al costat de la monarquia, i en relació amorosa amb Catalunya, no hi hagi quedat sinó el partit reformista, que és d'un monarquisme condicional? Culpi's els partits monàrquics, que en abandonar Catalunya han causat un dany considerable al règim que diuen servir, del reverdiment republicà que hagin produït les meves paraules, tornaveu de les que ells havien pronunciat.

I ara, senyors, algunes paraules per a precisar bé la relació entre el plet de l'autonomia i el problema de règim de república o de monarquia a Espanya. Fa un mes es deia a cau d'orella, per Barcelona, que el rei m'havia promès a mi l'autonomia. Ara, darrerament, es diu per Barcelona que el rei és qui s'oposa a l'autonomia. No era veritat allò, ni és veritat això altre. Mai no he tractat jo amb el rei

de res que no es pugui tractar amb el rei constitucionalment. Jo no ho faré mai, pel concepte de la meva dignitat. Si ho fes, jo no sé si ell ho toleraria. Però convé que apartem el problema d'aquest terreny de fantasies i el situem en un de realitat evident i claredat meridiana.

Un rei actua per mediació del seu govern i dels partits polítics, d'aquells en què es recolza. Nosaltres coneixem avui les paraules que han dit la totalitat dels partits que són el sustentacle del règim i de la monarquia d'Espanya, i aquestes paraules han estat desfavorables a les aspiracions de Catalunya. Si aquesta paraula es l'última paraula, si aquesta paraula és la paraula definitiva, si els homes i els sustentacles de la monarquia se'ns posen al davant, barrant definitivament el pas de l'autonomia de Catalunya, nosaltres i amb nosaltres Catalunya lluitarà, fins a destruir-los, contra els governs i els partits de la monarquia.

Catalunya està decidida a triomfar, i a triomfar ara, pesi a qui pesi i costi el que costi. Qui es posi davant de Catalunya en marxa serà aixafat, com qui es posa davant d'un ferrocarril, perquè nosaltres no podem ni volem deturar la marxa del poble de Catalunya.

I si aquesta fos, senyors, l'actitud definitiva dels governs i dels homes i de la monarquia, s'hauria vist a Espanya, una vegada més, com en tants pobles, el fet que qui acaba amb les monarquies no són els republicans que les combaten, sinó els monàrquics que es diuen obligats a defensar-les.

Perquè, senyors, es dóna el fet curiós que són més sobtats i ràpids els canvis de monarquia en república en aquells països on no hi ha partits republicans que en aquells països on hi ha partits republicans que actuen i combaten la monarquia. I és natural: en un país on no hi ha partit republicà, que la monarquia s'ha vist acceptada per tots els ciutadans, quan els homes de la monarquia, aquells que el rei consolida i ajunta amb la seva confiança, es posen contra la voluntat del poble, el poble no veu davant seu sinó un obstacle, que és la monarquia, i darrera d'aquell obstacle cadascun dels ciutadans, tots els grups de ciutadans, situen llurs ideals, les seves il·lusions i les seves esperances, i tots s'ajunten per enderrocar l'obstacle, per més que en la realització de llurs somnis són després molts els qui queden decepcionats: però en el països on hi ha partits republicans, estan més consolidades les monarquies, perquè els

ciutadans tenen un terme de comparació i moltes vegades els errors i els pecats del republicans atenuen les faltes dels monàrquics.

I ni en un sol cas han estat els partits republicans els qui han enfonsat les monarquies. Sempre les monarquies han caigut per l'obra del monarca que no ha respectat la Constitució, o per l'obra dels homes en qui dipositava la seva confiança i que no l'han respectada.

I en aquesta situació jo us dic: per a nosaltres, Monarquia? República? Catalunya!

Catalunya ha lluitat prou vegades per altri perquè no hagi arribat l'hora de lluitar per ella mateixa. Nosaltres no hipotequem l'autonomia a la república; no ajornarem la petició d'autonomia per quan vingui la república; però no aturarem el nostre pas per a l'autonomia perquè pugui caure la monarquia.

Tenim un amor i l'adhesió a Catalunya i a l'autonomia. Els enemics nostres no els triarem nosaltres; ells mateixos es triaran i ells mateixos ens diran contra qui ha d'anar Catalunya.

CAPÍTOL XXXII

Sumari: *La resposta del Govern al Missatge de la Mancomunitat en pro de l'Autonomia integral. — De com les esquerres imposaren una tàctica política suïcida. — El procés d'elaboració dels dos projectes d'Estatut: el de la Comissió i el plebiscitat pels Ajuntaments de Catalunya. — L'agitació social i la vaga de la Canadenca.*

El dia 16 de desembre el Govern donava pública resposta al missatge de la Mancomunitat presentant les bases de l'autonomia de Catalunya, i en aquesta resposta oficial hi ha els paràgrafs següents:

Resposta del Govern al Missatge de la Mancomunitat.

Faltaría al Gobierno la más elemental noción de las realidades españolas si desconociera la importancia de ese Mensaje, por las firmas que lo avaloran y por la representación que ellas sustentan.

Declara el Gobierno, estima que en esa creencia le acompaña el unánime asenso, que notorias razones de interés público aconsejan la urgente y definitiva solución del problema de las autonomías, y, singularmente, del que afecta a Cataluña. La paz política de España, la coordinación de los esfuerzos y voluntades de sus ciudadanos, son condiciones indispensables para que España entre con el vigor necesario en la reorganización del mundo que se avecina y para que fructifique la obra de su propio engrandecimiento.

Claramente distinguidos por el texto mismo del Mensaje, se hallan dos aspectos de las peticiones: uno, la demanda de la concesión de autonomía para Cataluña; otro, la forma que esta autonomía ha de revestir. Sería imperdonable que, confundiendo ambos aspectos, la respuesta del Gobierno careciese de la perfecta diafanidad que corresponde al caso, a la materia y a su propósito definido y firme.

En cuanto a la primera, el Gobierno juzga ocioso, por evidente, consignar que la organización autonómica de una, varias o todas las regiones españolas es perfectamente compatible con la

unidad de la patria y con la plena e íntegra soberanía del Estado, requisitos esenciales y supuestos indeclinables de toda proyectada organización de España. *Asentado esto, me complazco en manifestar que es propósito decidido del Gobierno proponer a las Cortes, únicas que pueden acordarlo, la implantación de la autonomía en Cataluña;* y lo concreta así, no porque prejuzgue ni adversa ni favorablemente otras demandas, sino porque lo impone el Mensaje a que responde y el procedimiento que, para la realización de aquel propósito, tiene acordado el Gobierno.

Sería indigno de la trascendencia que para el desarrollo y prosperidad de la patria envuelve este fundamental cambio en la organización de España, dejar que la ambigüedad de la palabra "autonomía", precisa en su significado científico, pero obscurecida por los apasionamientos políticos, permitiese la más ligera incertidumbre acerca del concepto expresado en ella por el Gobierno. *Quiere éste significar, al emplearla, el pleno derecho de los Poderes regionales a ejercer las facultades que las Cortes españolas les otorguen, de una manera total, completa y absoluta,* quedando a salvo íntegramente la soberanía inmanente del Estado español para derogar y modificar el Estatuto de Autonomía votado por las Cortes y sancionado por la Corona, y para corregir las extralimitaciones en que pudieran incurrir los Poderes regionales.

Este propósito, anticipo de la realización de un patriótico deseo, es común a la mayoría de las fuerzas políticas del país, lo cual brinda la posibilidad de llevarlo a cabo en plazo corto. No existe igual coincidencia en cuanto a la forma de estas autonomías y a las facultades que han de ser reconocidas a los Poderes regionales. Estima el Gobierno que esos dos puntos no son materia apropiada para la ponencia de un solo partido, sino que han de ser fruto del acuerdo de todas aquellas fuerzas directoras sobre quienes pesa capitalmente la responsabilidad de los destinos patrios. Y para llegar a ese acuerdo se propone el Gobierno formar una Comisión compuesta por las más altas representaciones políticas y sociales, que, substraídas a las repentinas exaltaciones pasionales, propias de las grandes Asambleas, prepare la ponencia de conciliación con todas las probabilidades de acierto y la eleve al Gobierno para que éste la someta sin dilación a las Cortes.

L'aparició d'aquest Decret, després de la retirada dels parlamentaris catalans, demostrà l'oportunitat en l'adopció

d'una actitud que, quasi sempre, posa en ridícul els qui la prenen.

De manera que el Govern acceptava clarament el principi de la intensitat total de l'autonomia. Les facultats que es reservava el Govern eren simplement l'expressió d'un fet. Dos dies després, el 18 de desembre, apareixia a la *Gaceta* el Reial decret creant la Comissió extraparlamentària, de perfecte acord amb la resposta al missatge, per a estudiar la forma d'establiment del règim d'autonomies regionals.

La Comissió extraparlamentària.

La finalitat que perseguia la gran ofensiva iniciada per la Lliga el 1916 anava a realitzar-se: mai les aspiracions autonomistes de la nostra terra no havien obtingut del Govern d'Espanya una fermança tan categòrica. Hom anava a donar satisfacció a Catalunya concedint-li una autonomia integral, en quant a la seva intensitat; tot seguit de la promesa havia vingut la creació de l'organisme adequat per a complir-la, i aquest no podia ésser altre que el d'una Comissió integrada per totes les primeres personalitats de la política espanyola.

La designació de vocals de la Comissió extraparlamentària va ésser feta el 27 de desembre a favor d'aquestes persones:

Antoni Maura Montaner, Eduard Dato Iradier, Manuel Garcia Prieto, marquès d'Alhucemas; Àlvar de Figueroa, comte de Romanones; Joaquim Sànchez Toca, August Gonzàlez Besada, Tirs Rodrigàñez, Francesc Cambó, Joan de La Cierva, Rafael Gasset, Santiago Alba, Joan Ventosa, Nicet Alcalà Zamora, Joaquim Ruiz Jiménez, Manuel de Burgos Mazo, Felip Rodés, Josep Roig i Bergadà, Ramon d'Abadal, Melquíades Álvarez, Alexandre Lerroux, Joan Vàzquez Mella, Lluís Sedó, Josep Manuel Pedregal, Josep Puig i Cadafalc, Manuel Senante, Salvador Albert, Jaume Carner, Pere Coromines, Pere Chalbaud, Joan Pradera, Josep Orueta, Miquel Junyent i Julià Besteiro.

Els vocals eren trenta-tres, i entre ells n'hi havia dinou, més de la meitat, que havien acceptat públicament les bases de l'autonomia catalana redactades per la Mancomunitat i els

parlamentaris catalans. La situació, doncs, per Catalunya, no podia ésser més favorable per a la solució del seu problema cabdal. ¡El pla format en emprendre la Lliga, el 1916, la seva gran ofensiva, anava a triomfar, en el seu objectiu final, com havia triomfat abans en totes les etapes que l'havien preparat i fet possible!

Però ja havien aparegut el símptomes del complot que pocs dies després havia de fer perdre l'esplèndida posició conquerida. El dia 21 de desembre de 1918 es reuní l'Assemblea de la Mancomunitat amb els senadors i diputats catalans. En aquella data havia estat ja publicada la resposta al missatge i el decret creant la Comissió extraparlamentària per redactar l'Estatut de l'Autonomia. Si era prudent de reservar encara una decisió favorable, era inconcebible que als avenços i declaracions del Govern, netament favorables a l'autonomia de Catalunya, es respongués amb una declaració de guerra, i això va ésser, amb tot, el que proposà en Marcel·lí Domingo amb una proposició que deia així:

Proposició d'en Marcel·lí Domingo.

L'Assemblea de la Mancomunitat acorda declarar-se Assemblea constituent, amb el primer mandat de redactar l'Estatut de l'Autonomia de Catalunya.

L'Assemblea delega la redacció del projecte de l'Estatut, i provisionalment les funcions de govern per a l'execució dels seus acords, al Consell de la Mancomunitat amb els parlamentaris adjunts.

El Consell prepararà l'Estatut de l'Autonomia de Catalunya abans del dia 10 de gener de 1919 i tindrà cura també dels necessaris treballs d'organització per a fer efectiva la sobirania de Catalunya.

La proposició d'en Domingo, secundada per altres republicans, donava al moviment català una finalitat obertament revolucionària. Seguir-la era tancar-se el camí que se'ns oferia dintre de la llei; refusar-la era provocar una divisió dintre la representació catalana que portés inexorablement al fracàs de la campanya per a l'autonomia.

En aquesta situació, la Lliga Regionalista era partidària

d'acceptar formar part de la Comissió extraparlamentària constituïda pel Govern per resoldre el problema de Catalunya. Amb tot i això, les esquerres feren una oposició vivíssima a tot el que pogués significar concórrer a la Comissió extraparlamentària. Cal, però, fer constar que en Carner i en Coromines es manifestaren obertament favorables a participar en les tasques de la Comissió extraparlamentària i qualificaren de suïcida la política del refús.

L'actitud de les esquerres.

En Melquíades Álvarez, que s'havia sumat a la campanya del catalans, sense ni tan sols consultar a aquests, envià al Govern la seva renúncia i la d'en Pedregal a participar en les tasques de la Comissió extraparlamentària. Els socialistes anunciaren que anaven a fer el mateix.

La Lliga es trobà, davant de la traïció de les esquerres, en aquell dilema: o acudir a la Comissió extraparlamentària, desfent el bloc català i sabent que el que s'aconseguís a Madrid fóra rebutjat i combatut per les esquerres a Catalunya, o renunciar al camí planer que s'obria a les aspiracions de Catalunya, entrant, per tal de mantenir el bloc català, en una aventura amb poquíssimes probabilitats de triomf. I, entre la certesa del fracàs que implicava el primer camí i la lleu possibilitat de triomf que oferia el segon, sacrificà les pròpies conviccions, i així, el 29 de desembre de 1918, la representació catalana i els no catalans que anaven amb ella, prengueren per unanimitat els següents acords:

Els acords del 29 de desembre de 1918.

Reunit el Consell Permanent de la Mancomunitat, amb assistència dels parlamentaris adjunts i d'algunes de les persones designades per a formar part de la Comissió extraparlamentària encarregada de dictaminar sobre la demanda d'autonomia de Catalunya, han estat exposades les opinions de les diferents agrupacions polítiques.

L'opinió de la majoria del Consell era favorable que els vocals catalans assistissin a la Comissió extraparlamentària per a plantejar-hi des de la primera sessió els punts fonamentals de l'autonomia que vol Catalunya, amb la decisió de retirar-se si, sobre aquests punts fonamentals, no s'arribava a una coincidència de voluntats que fes esperar en l'eficàcia de les deliberacions successives.

Una altra part dels assistents opinava resoltament que no s'havia d'anar a la Comissió perquè, entre altres raons, consideraven que no restava cap esperança que els partits que ja havien exposat llur oposició a les aspiracions de Catalunya haguessin rectificat llur criteri.

Però, davant la renúncia de molts dels vocals designats, representants alguns d'ells dels partits que disposen d'una força parlamentària decisiva, tots els presents han coincidit a estimar que la Comissió extraparlamentària resultaria un organisme inadequat, i que les seves deliberacions serien tasca inútil per a preparar la implantació de l'autonomia que vol Catalunya.

Per tant, els reunits han resolt per unanimitat no acceptar els llocs oferts pel Govern per a formar part de la Comissió extraparlamentària, i, refermant la confiança en la unió de tots els catalans per a la implantació de l'autonomia de Catalunya, han acordat:

Primer. Convocar una reunió extraordinària de l'Assemblea de la Mancomunitat, amb assistència de tots els diputats a Corts i senadors electius de Catalunya, per a sotmetre a llur deliberació i aprovació els acords que presentarà el Consell per a assegurar la més immediata implantació de l'autonomia.

Segon. Adreçar-se a tots els Ajuntaments de Catalunya, convidant-los que abans del dia 14 de gener prenguin un acord en què, ratificant el seu plebiscit, expressin llur adhesió a les Bases d'Autonomia presentades al Govern i designin cadascun d'ells un delegat que, en la seva representació, assisteixi a una reunió general de Municipis de Catalunya per a deliberar sobre el concurs que han de prestar els Ajuntaments catalans per a assegurar l'efectivitat dels acords de l'Assemblea.

Tercer. L'Assemblea de la Mancomunitat i la reunió de representants de Municipis seran coincidents i tindran lloc durant el proper mes de gener.

I aquest acord, que significava la renúncia a l'obtenció immediata d'una fórmula d'autonomia, absoluta en la intensitat, fou rebut amb entusiasme per la gran massa del poble català, sempre disposada a deixar-se portar, quan una gran autoritat moral no l'atura i l'orienta, vers l'extremisme eixorc i cridaner!

* * *

Així, per tal de mantenir la unitat del bloc català s'abandonà el camí que per assolir l'autonomia de Catalunya ens oferia el Govern amb la Comissió extraparlamentària. S'abandonava un camí planer, ple de possibilitats, per a seguir-ne un altre empedrat de dificultats i de trencacolls. *Pel camí més difícil*

El nou camí significava que els catalans prescindien del que fes el Govern i anaven a redactar un Estatut d'Autonomia en el qual es fixarien no tan sols les organitzacions i funcionament dels poders catalans, sinó les facultats que a Catalunya cedia el Poder central i fins la creació i manera de funcionar de la representació que, dintre d'una Catalunya autònoma, tingués l'Estat espanyol. La nova solució tenia, doncs, el caràcter d'un ultimàtum, i com que calia preveure que l'ultimàtum seria refusat, havíem d'estar disposats — sense aquesta decisió la posició nostra a més d'imprudent era ridícula — a acudir a mitjans extralegals per a imposar-la.

I tal va ésser la lleialtat dels homes de la Lliga, que per tal de fer honor a llur paraula foren els qui assumiren la càrrega principal d'una acció que havien fet tot el possible per a impedir i que contrariava llurs conviccions i llurs sentiments.

El comte de Romanones, malgrat les renúncies dels catalans i de llurs aliats, féu que el Govern decidís, el 31 de desembre de 1918, constituir la Comissió extraparlamentària. El dia 2 de gener va reunir-se i nombrava una Ponència formada pels Srs. Maura, Sànchez Toca, Rodrigàñez, Ruiz Jimènez i Alcalà Zamora. Aquesta Ponència, treballant sobre un avantprojecte redactat pel Sr. Maura en tres dies, acomplí la seva tasca. La premsa del dia 6 donava compte del dictamen de la Ponència, que significava un avenç considerable sobre el projecte que l'any 12 havia presentat en Canalejas.

La Comissió extraparlamentària creada pel comte de Romanones sense la representació de Catalunya era, naturalment, una cosa morta. La Comissió extraparlamentària va

aprovar per unanimitat l'autonomia dels municipis. En entrar a la discussió de les autonomies regionals es va produir una violenta discrepància provocada per en Pradera, i es formaren dos grups al voltant de les aspiracions autonomistes de Catalunya. En un d'aquests grups figuraven en Maura, en Sànchez Toca i el comte de Romanones, i en l'altre, en el més advers a les nostres aspiracions, Alba, Gasset, Garcia Prieto, Alcalà Zamora i La Cierva. En Pradera quedava en una contínua fluctuació entre un i altre grup.

Amb tot i això, el dia 7 es reuní el ple de la Comissió extraparlamentària, i continuant diàriament les reunions, el dia 12 deixava enllestit el seu dictamen, que marcava algun retrocés en relació amb el treball de la Ponència.

I mentre la Comissió extraparlamentària, en absència dels catalans, redactava a Madrid un Estatut d'Autonomia de Catalunya, els catalans pel seu costat en redactaven un altre a Barcelona. El dia 2 de gener començaren les tasques del Consell de la Mancomunitat, completat amb parlamentaris representants de tots els partits.

El dia 17 quedava redactat l'avantprojecte d'Estatut. Els homes de la Lliga que havien redactat les bases que la Mancomunitat presentà a Madrid, prengueren part principal en la redacció de l'Estatut. Ja que la fatalitat volia que Catalunya, una vegada més, fos víctima dels radicals que pretenen millor servir-la, pensaren aquells que podia aprofitar-se l'ocasió per aconseguir que tots els catalans coincidissin en l'articulació d'un projecte d'autonomia que, si no triomfava llavors, fos la fórmula a la qual tots haguessin aportat llur assentiment en qualsevulla ocasió favorable que tornés a presentar-se.

El dia 24 es reuní l'Assemblea de la Mancomunitat amb els parlamentaris catalans per discutir l'avantprojecte, i als dos dies, amb escasses modificacions, quedava aprovat. En aquells mateixos dies es feia públic el resultat del plebiscit municipal a favor de les bases d'autonomia que la Mancomunitat havia presentat al Govern Garcia Prieto. De 1.072

municipis, 1.046 havien donat llur aprovació. Els 26 municipis abstinguts o contraris no sumaven sinó 23.000 habitants.

El dia 26 es celebrava una gran assemblea de tots els Ajuntaments de Catalunya que van aprovar el projecte d'Estatut.

Els directors del moviment pro autonomia, entre els quals figuraven significats regionalistes, havien previst per al cas de fracassar l'acció parlamentària, la possibilitat d'haver de provocar un moviment de desobediència civil en forma de dimissió col·lectiva de tots els Ajuntaments de Catalunya.

Per a dirigir la campanya, i especialment per a organitzar la dimissió col·lectiva dels Ajuntaments, es nomenà una comissió amb plenitud de poders, formada per en Cambó, en Junyent i en Lerroux.

Obert de nou el Parlament, el problema de Catalunya es tornava a plantejar una vegada més. Iniciaren els debats en Cambo i en Domingo. L'autonomia de Catalunya emplenava les sessions parlamentàries un dia i altre. Quan no era en forma de discursos tractant aquest tema, era en forma d'obstrucció de tots els altres projectes de govern.

I mentre a Madrid els representants catalans, i especialment els regionalistes, feien els màxims esforços per tal d'aconseguir que l'Estatut votat a Barcelona prengués estat parlamentari, a Catalunya s'havia preparat el moviment de desobediència civil, admirablement organitzat per tal que no poguessin venir pertorbacions i violències a treure la seva finalitat i a llevar-li la seva força.

Desgraciadament, s'inicià a tot Catalunya un període de convulsions socials que esmorteí la vibració del sentiment patriòtic.

La vaga de la Canadenca.

El dia 21 de febrer havia esclatat la famosa vaga de la Canadenca, inici d'un període de lluites socials d'una extensió i d'una intensitat com mai no s'havia conegut a Barcelona. La ponència d'en Cambó, en Junyent i en Lerroux considerà, per unanimitat, que en aquells moments de lluita social entre

catalans era impossible una revolució política, perquè el fracàs hauria estat segur. Acordaren esperar que tornés la pau social, i com que la pau social no tornava, la desobediència civil per finalitats patriòtiques, que suposava la prèvia unió de tots els catalans, va haver també de quedar ajornada indefinidament. La discòrdia entre catalans feia impossible que pogués venir en aquells moments de dissolució i de tragèdia l'autonomia.

Quarta Part

LA CRISI DE LA LLIGA I DEL CATALANISME

CAPÍTOL XXXIII

Sumari: *L'actuació del Govern Maura - Cierva - Goicoechea en les eleccions a diputats del juny de 1919. — El manifest de la Lliga del 22 de maig de 1919.*

EL poble català, que s'havia entusiasmat amb els radicalismes que portaren el fracàs de la campanya "Pro Autonomia integral", va sentir-se profundament decepcionat quan aquell fracàs fou notori.

Les esquerres catalanes, que l'havien provocat — ja seguint inspiracions de les esquerres madrilenyes, ja influïdes per la dèria constant d'impedir un èxit de la Lliga fins i tot en les empreses en les quals estaven associades, — mancades de força reactiva, quedaren desfetes.

La Lliga va trobar-se sola, tant per a mantenir la vibració catalanista en el poble, com per a resistir, a Madrid, l'atac combinat de tots els partits, que cregueren arribada l'hora de reinstal·lar a Catalunya les sucursals provincianes que hi tenien abans de la Solidaritat.

La situació política havia sofert un capgirament total: de la influència decisiva que la política catalana, dirigida per la Lliga, havia assolit dintre la política espanyola, va passar-se al període en què les restes dels antics partits de torn pogueren intentar apoderar-se de la política catalana, ajudats per un conglomerat d'elements indígenes i forasters.

L'actuació de la Lliga en aquest període, menys brillant que la desenrotllada del 1916 a començos del 1917, fou la més difícil i la més penosa de tota la seva llarga història; sols l'admirable disciplina de la massa i l'acció enèrgica i assenyada dels dirigents, evità que vingués una desfeta total

del catalanisme polític i que es perdés l'esforç de dues generacions.

Malgrat totes les dificultats amb què hagué de lluitar; malgrat la depressió que produí en la consciència catalana la tràgica reiteració dels crims socials; malgrat el pessimisme que respecte el possible triomf de les reivindicacions catalanistes s'havia apoderat de l'esperit de molts catalans, la Lliga sortí vencedora de tots els seus adversaris de dintre i de fora de Catalunya.

Fou en aquest període quan es posà de manifest la inexpugnable força de resistència que té la Lliga en els períodes d'adversitat.

* * *

L'ofensiva contra el catalanisme.

El 14 d'abril dimitia el Govern d'en Romanones i s'encarregava de la governació de l'Estat un Govern homogeni presidit per en Maura, ocupant el Ministeri de la Governació en Goicoechea.

Convocades eleccions per al primer de juny de 1919, aviat es va deixar sentir la influència del Poder central en la campanya electoral en contra de l'ideari i de l'actuació de la Lliga Regionalista. Aprofitant la suspensió de garanties constitucionals i la censura de la premsa, el Govern Maura-Cierva-Goicoechea, potser d'acord amb més altes institucions, preparà a Catalunya la ficció política de la *Unión Monárquica Nacional*, ajudada per les màximes coaccions del poder públic. Començava així una ofensiva a fons contra la Lliga Regionalista, com si realment fos l'esfondrament de la Lliga i de la seva actuació l'únic problema que hagués tingut plantejat en aquells moments l'Estat espanyol.

Amb motiu d'aquella campanya electoral, la Lliga Regionalista va publicar un manifest el 22 de maig de 1919 fixant la seva posició política en aquells moments, i en Cambó, entre molts altres actes, va donar una conferència el 26 de maig al Palau de la Música Catalana, ampliant i comentant, en nom de la Comissió d'Acció Política de la Lliga, el manifest del 22 del mateix mes. Amb tot i les coaccions

realitzades en contra de la Lliga Regionalista, les eleccions del primer de juny de 1919 van ésser una victòria més del nostre partit. La candidatura regionalista sortí per majoria a Barcelona-ciutat i obtingué també el triomf en molts llocs de Catalunya.

Aquell manifest del 22 de maig, que es titulava "Al poble de Catalunya", deia:

Els esdeveniments polítics i socials dels darrers temps donen a les vinents eleccions una significació transcendental en la vida política del nostre poble. *Al poble de Catalunya.*

Vives estan en el nostre esperit les jornades memorables en què Catalunya, per la veu autoritzada dels seus organismes representatius, formulava, una vegada més, amb clams d'entusiasme, la demanda de la seva autonomia. A l'expressió unànime de la seva voluntat s'oposaven els sistemàtics recels, la negativa injusta, la sospita injuriosa que el plebiscit espontani era una mistificació de la consciència catalana. I alguns fills de la nostra terra tenien la impudícia de sumar-se a les veus enemigues i de llançar insidioses acusacions que eren recollides i explotades per a donar una aparença de fonament a la negació del nostre dret a una vida lliure.

Enfront d'aqueixa actitud, els parlamentaris catalans, complint el manament que van conferir-los els Ajuntaments de Catalunya, van reclamar que es subjectés a un referèndum de tot el poble l'acceptació de l'Estatut elaborat per la Mancomunitat com a fórmula jurídica de la nostra autonomia, Però abans que el Parlament espanyol pronunciés sobre aquesta suprema apel·lació la seva resolució definitiva, van suspendre's les sessions de Corts. Profundes commocions socials, provocades potser deliberadament en llur iniciació per a rompre la unitat de Catalunya, enverinades després per la ineptitud i la inacció dels governs, van interrompre la lluita empresa.

A no ésser això, davant de la negativa del Parlament, la renúncia de les actes hauria estat mitjà adequat perquè el poble de Catalunya manifestés la seva voluntat en unes eleccions extraordinàries, ja que la via normal del plebiscit li era barrada.

Dissoltes les Corts, quan encara subsisteix la anormalitat constitucional, quan encara, per la suspensió de garanties i l'estat de guerra, la vida política resta pertorbada, la convocatòria de noves

eleccions planteja el mateix problema que estàvem decidits a provocar nosaltres.

El dia primer de juny, en elegir els seus representants, el poble de Catalunya és cridat a contestar els greuges, els dubtes insidiosos, els recels suscitats per l'afirmació de la nostra voluntat d'autonomia i a demostrar que el seu entusiasme no fou una manifestació histèrica i voluble, sinó l'expressió d'un sentiment que té les seves arrels en les entranyes de la terra, i d'una voluntat serena i reflexiva, mantinguda constantment a través de la nostra història.

No ha desaparegut ni s'ha atenuat, amb els fets darrerament ocorreguts, la formidable actualitat, l'inajornable apremi del problema. Al contrari. La violència de les commocions darreres constitueix una acusació formidable contra els qui en el mes de desembre, en l'hora oportuna, van negar a Catalunya la justícia que reclamava; i demostra que sense resoldre el problema de la seva vida constitucional no pot haver-hi a Catalunya vida normal ni pau en els esperits. Perquè, contra el que creuen mentalitats superficials i ànimes timorates, la força material pot ésser només que una contenció momentània. Contra les convulsions anàrquiques no serveixen de manera permanent les organitzacions repressives; contra elles no hi ha més defensa que infondre en l'esperit del poble un ideal i una esperança.

A Rússia, totes les forces d'un règim autocràtic han estat impotents per a impedir l'esfondrament i el caos. En canvi, en els països on floreix la llibertat col·lectiva, en aquells en què la victòria ha infós nova saba al patriotisme, en aquells altres ressuscitats després de segles d'agonia, en què totes les forces nacionals convergeixen en la tasca immensa de refer la pàtria recobrada, impera l'ordre, i normalment, incruentament es realitza la transformació del règim econòmic i de l'organització social i política. Països rodejats d'altres commoguts per les agitacions revolucionàries més intenses, conserven llur normalitat. Estats acabats de néixer, amb organitzacions improvisades, tenen una força de cohesió i de resistència, un impuls de renovació que no han tingut els vells Estats centralitzats. El secret d'aquesta força no és altre que l'ideal que desperta l'esperança, el patriotisme que transforma l'odi en efusió, i converteix l'antagonisme en cooperació entusiasta a una obra comuna.

El mateix resultat s'hauria produït a Catalunya si l'afirmació

del nostre poble, en lloc d'ésser contrariada, hagués trobat camí normal de satisfacció. Totes les forces polítiques i socials de Catalunya, en suprema tensió, haurien convergit en l'obra patriòtica de refer i d'organitzar la personalitat nostra. Una immensa alenada de solidaritat davant la tasca comuna hauria ajuntat el nostre poble, mitigant la violència de la lluita de classes. No hauria estat la desaparició dels problemes socials, però sí el camí per a trobar solucions pacífiques que preparessin la normal evolució que, en aquesta hora transcendental de la història del món, s'elabora. En nom de Catalunya rediviva, s'hauria parlat amb èxit als patrons de la *reforma* necessària, als obrers del sentit de *possibilitat* determinat per les condicions econòmiques nacionals, en relació amb les dels altres països. I uns i altres haurien trobat, en la confiança en les noves institucions, en el seny català, en llur patriotisme, en el coneixement i en l'amor de les nostres coses, una font d'esperança que els hauria decantat a les transaccions generoses i a les submissions voluntàries, a les decisions del Poder.

Aquest és avui encara l'únic camí. Mirant tot el panorama de la política espanyola, no s'albira altra solució. Enfront del nostre moviment, no es formula altra proposta que el retorn impossible al règim artificiós dels dos partits turnants en l'usdefruit del poder amb llurs majories alternatives, amb tot el teixit de complicitats i de concupiscències que constitueixen l'essència mateixa del sistema oligàrquic que el país rebutja. Els clàssics cacics, foragitats i perseguits fa alguns mesos per la indignació popular, proven avui d'aixecar novament el cap, pacten adhesions amb els governants i creuen assegurat novament llur domini.

I a Catalunya, alguns senyors, en nom de l'ordre i dels principis fonamentals de la societat, somnien a entronitzar de nou, entre nosaltres, aquest sistema desterrat fa anys pel nostre esforç, per la nostra intensa actuació ciutadana, per la virtualitat de l'ideal nacionalista.

Enfront d'aquest intent, que, si pogués prevaler, faria inevitable el desastre, la Lliga Regionalista aixeca, amb més fe i amb més entusiasme que mai, la bandera de l'autonomia. No sols com a reivindicació sentimental de la nostra terra, no sols com a aspiració secular al lliure expandiment del seu esperit i a la dignitat de la seva vida, sinó com a condició essencial per a la resolució adequada dels grans problemes que, com a tot el món, commouen

avui la societat catalana, i que presenten en el nostre país especials característiques.

Ni el problema industrial de Catalunya pot ésser estudiat i resolt per un Institut de Reformes Socials, del qual n'està absent la indústria catalana malgrat que constitueix més del 70 per 100 de la indústria espanyola, i en el qual no tenen cap representació les entitats patronals i les organitzacions obreres de la nostra terra. Ni es pot pensar en cap reforma en el règim de la propietat sense que se'ns reconegui la facultat de modificar, sense desnaturalitzar-lo, el nostre dret civil, que ens ha alliberat de la violència que el problema agrari presenta en altres terres d'Espanya. Ni és possible resoldre, sense l'actuació d'organismes catalans, el problema de la nostra cultura i de la nostra riquesa.

Però, en proclamar com a qüestió essencial i prèvia el reconeixement de la nostra autonomia, no oblidem els altres grans problemes d'interès general espanyol. La preparació de l'expansió econòmica, la normalització financiera de l'Estat, la situació internacional d'Espanya interessen a Catalunya, per la major intensitat de la seva vida, més que a cap altra regió d'Espanya. Ho han demostrat, amb llur actuació en el Govern, els homes representatius de Catalunya. Política ferroviària i de foment de la riquesa pública, convenis comercials i acció de govern que han assegurat en els darrers temps de la guerra europea la continuació de la vida econòmica d'Espanya, estudi de la millor utilització de les nostres matèries primes i preparació de mercats amb l'organització de missions comercials especialitzades, coordinació de l'Estat amb les forces econòmiques del país, instauració del crèdit industrial i agrícola, fou l'obra iniciada pels ministres catalanistes i després interrompuda fins a l'extrem vergonyós que avui siguin els governs estrangers els únics que es preocupin de les riqueses d'Espanya com d'una terra a propòsit per a ésser colonitzada.

En el moment actual, que febrosament mobilitzen tots els països llurs forces econòmiques, que completen llur utillatge i transformen llur organització, que tots es preparen per a envair, cada dia d'inacció representa una batalla definitivament perduda. És indispensable una acció intensa i immediata de govern. Catalunya en sent, més que cap altre poble d'Espanya, la necessitat i la urgència. Per a aquesta obra és indispensable que Catalunya aporti al govern d'Espanya el seu concurs, sense el qual no tindria mai la

deguda eficàcia. Però el poble català no pot prestar la seva col·laboració sense resoldre prèviament el problema de la seva vida interior. Encara que volgués fer-ho, li fóra impossible o inútil, perquè l'interessant no és el concurs d'uns homes o d'unes províncies sotmeses i assimilades, sinó la col·laboració d'un esperit i d'una personalitat viva.

Amb aquestes afirmacions, com abans amb els nostres actes, demostrem que, en reivindicar la nostra llibertat, no ho fem moguts per un estret esperit de particularisme i odi, sinó amb l'anhel de donar a la convivència amb els altres pobles d'Espanya, una base més ampla i més sòlida: a l'acció comuna una major eficàcia, transformant ço que és avui motiu de recel i desconfiança, ço que apareix a alguns com un procés de desintegració, en una unitat basada en l'afecte i en la lliure convivència, origen de més amples i fecundes integracions.

Aquest és el nostre programa, aquesta és la nostra bandera en la vinent lluita electoral.

A tot arreu, on com a Catalunya l'opinió ciutadana és viva i el sufragi no és una ficció, unes eleccions generals no són la mera designació d'uns candidats, sinó un judici sobre el passat i un pronunciament sobre l'orientació política a seguir. En les d'ara, el poble de Catalunya ha de dir si és veritat, com pretenen alguns, que se sent defallit i cansat, si vol que la nostra terra torni a ésser una sucursal provinciana de les oligarquies centralistes, o si està decidit a perseverar en la lluita fins que Catalunya, mestressa de la seva vida interior, pugui resoldre, sense intrusions pertorbadores, els seus grans problemes, i contribuir amb el seu esforç i el seu concurs a donar a Espanya una fórmula nova d'unitat i de grandesa.

I aquesta decisió té avui una enorme transcendència. Ningú no dubta que, a més dels problemes que agiten tot el món, i que com a tot el món ens afecten, la vida i la constitució polítiques d'Espanya estan en un moment de transformació i de crisi. L'actuació del futur Parlament serà segurament decisiva. Amb aquesta convicció, la Lliga Regionalista crida tots els catalans i tots els qui, sense ésser-ho, viuen i fan viure Catalunya, perquè, amb la unanimitat i l'entusiasme de llur acció, facin que els diputats de la nostra terra siguin representants del seu esperit, revestits de l'autoritat que únicament pot donar l'adhesió de tot un poble.

CAPÍTOL XXXIV

Sumari: *Les eleccions a diputats provincials el 6 de juliol de 1919. — Agitació social i militar a Catalunya. — El triomf de la Lliga en les eleccions municipals del febrer de 1920. — L'estada d'en Joffre a Barcelona. — Un incident entre el Govern Central i la Mancomunitat. — La vinguda del rei i una nota de la Lliga el 25 de juny de 1920.*

LES discussions de les actes en el Parlament con a conseqüència de les eleccions a diputats a Corts del mes de juny de 1919, van ocupar tota la tasca parlamentària dels primers mesos de les noves Corts. Moltes de les actes que es discutien eren recusables. L'actuació caciquista del Govern Maura-Cierva-Goicoechea en aquelles eleccions representava un retrocés extraordinari en la política d'Espanya, que en els darrers anys i especialment des de la intervenció dels regionalistes al Govern, havia adquirit una accentuada lleialtat envers el cos electoral.

Convocades eleccions a diputats provincials pel 6 de juliol de 1919, les malifetes del Poder central, volent deformar els resultats que es preveien en aquelles eleccions, van produir encara una major reacció a favor dels catalanistes i s'obtingué una victòria a tot Catalunya i especialment a Barcelona, on va obtenir la Lliga Regionalista les majories. Per minories sortiren els radicals.

La virulència amb què es discutien al Parlament les actes dels diferents districtes d'Espanya, on les eleccions del mes de juny no havien estat un model de respecte al sufragi, va motivar la intervenció gairebé constant dels diputats regionalistes, especialment quan es discutien actes de districtes catalans en els quals la *Unión Monárquica Nacional* havia realitzat tota mena d'abusos i atropellaments.

Va ésser amb motiu de discutir-se l'acta de Còria, el 15 de juliol de 1919, que el Govern Maura era derrotat al Con-

grés i havia de presentar la dimissió. Aquell Govern, que no havia tingut altra finalitat que fer unes eleccions i que les havia realitzades emprant totes les males arts dels pitjors temps de la política caciquista d'Espanya, trobava el càstig de la seva obra.

* * *

La crisi va ésser resolta formant un Govern Sànchez Toca. El nou Govern volia una fórmula econòmica que li permetés tancar les Corts ràpidament davant la impossibilitat material de presentar una llei de pressupostos, i amb motiu de la discussió d'aquesta fórmula econòmica van tenir reiterada intervenció parlamentària els diputats regionalistes i d'una manera especial en Francesc Cambó.

La qüestió social i la premsa.

A finals d'octubre del 1919 la qüestió social a Barcelona produïa un conflicte greu en la premsa, motivant la suspensió fins al 13 de novembre, per manca de garanties de llibertat a causa de la intervenció sindical, de *La Veu de Catalunya, El Diluvio, La Vanguardia, El Correo Catalán, El Noticiero Universal, Las Noticias, La Publicitat, El Día Gráfico, La Tribuna*, la *Gaceta de Cataluña*, el *Diario del Comercio* i el *Diario Mercantil*.

Precisament en aquesta situació tan desagradable i que tants perjudicis reportava a Barcelona, on la crisi social s'aguditzava de dia en dia, en Cambó, el 31 d'octubre, en el Palau de la Música Catalana, definia una vegada més el criteri de la Lliga Regionalista referent a les qüestions socials i a les qüestions econòmiques, en una conferència en la qual va tractar a fons de la crisi social de Catalunya.

Dimitit el ministeri Sànchez Toca el 2 de desembre de 1919 i després d'una sèrie de tanteigs inútils d'en Dato i d'en Bugallal per formar Govern, es va constituir un Ministeri presidit per Allendesalazar, el dia 12 de desembre.

La situació de tragèdia social en què vivia Barcelona pel canibalisme de les seves lluites, que produïen constantment nous crims, va tenir una vegada més reiteració el gener del 1920 amb l'atemptat contra en Graupera, que per la seva

significació va produir una gran indignació. La minoria regionalista al Parlament va interpel·lar el Govern respecte a la situació de Barcelona. En Cambó, al Congrés, el 3 de febrer de 1920, pronuncià un discurs en el qual, després de subratllar, com calia, els trets essencials de tot el que passava a Catalunya i especialment a Barcelona, presentava la veritable solució de tots aquells problemes que no sabia resoldre el Poder central.

En aquells mateixos dies, a l'agitació social i als crims terroristes es superposava una nova tempesta anàrquica en l'ambient de Catalunya. Amb motiu de la dimissió del capità general de Catalunya, en Milans del Bosc, i de certs telefonemes creuats amb el ministre de la Guerra, es va produir una agitació militar accentuada. Dimitit el capità general Milans del Bosc, va enviar el Govern de capità general de Catalunya el general Weyler, i la guarnició de Barcelona, notòriament, va deixar d'anar a rebre el general Weyler, mostrant així el seu disgust per haver estat acceptada la dimissió del general Milans del Bosc.

* * *

La victòria de la Lliga en les eleccions municipals del 8 de febrer de 1920.

Celebrades eleccions municipals el 8 de febrer de 1920, la Lliga Regionalista obtenia una victòria sense precedents. Triomfà íntegrament la candidatura de la Lliga Regionalista, possibilitant per primera vegada que hi hagués a l'Ajuntament de Barcelona una majoria regionalista. De vint-i-sis regidors a l'Ajuntament de Barcelona, en sortien catorze de regionalistes, dos de jaumins aliats a la Lliga, un monàrquic autonomista, cinc de radicals, un nacionalista independent, un independent i dos de la *Unión Monárquica Nacional.*

El 8 d'abril de 1920, l'esforç intel·ligent d'en Cambó i d'en Ventosa aconseguia fer acceptar per la Comissió i per la Cambra un vot particular a l'articulat de la llei de pressupostos, que autoritzava el Govern perquè pogués aplicar els articles del projecte de llei Besada sobre exempcions locals i pogués cedir una dècima de les contribucions directes, fa-

cultant també per al recàrrec d'una altra dècima els Ajuntaments de les grans ciutats. Aquesta concessió tenia una importància extraordinària per a l'engrandiment futur de Barcelona, perque amb els recursos ordinaris no era possible que una gran ciutat com Barcelona pogués realitzar les obres d'urbanització i d'eixamplament que necessitava.

El mateix mes, en Cambó donava una conferència en el Teatre del Centre, de Madrid, i a finals d'abril l'Allendesalazar plantejava la crisi al Cap de l'Estat. La tramitació d'aquesta crisi s'havia, però, ajornat per quan se n'hagués anat d'Espanya el mariscal Joffre, que tenia anunciada la seva vinguda per presidir els Jocs Florals de Barcelona.

El mariscal Joffre als Jocs Florals de Barcelona.

Aquests Jocs Florals es celebraren el primer diumenge de maig, presidits per en Joffre, i a la sortida la força pública va atropellar d'una manera inqualificable la multitud pacífica que havia assistit a la festa. Això motivà una protesta del president de la Mancomunitat, de l'alcalde de Barcelona i dels parlamentaris, regidors i diputats provincials catalans, que fou formulada al Govern central, i que implicà una ruptura de tota relació política i social amb el Govern civil de Barcelona. Aquests fets van produir no sols una gran indignació a Barcelona i a tot Catalunya, sinó que van ésser desfigurats pels diaris de la resta d'Espanya i provocaren una situació política molt desagradable, en la qual el catalanisme rebia tota mena d'injúries per part de la premsa patriotera.

Sortit en Joffre d'Espanya i presentada la crisi per l'Allendesalazar, va encarregar-se de formar Govern en Dato. En Dato va voler que el rei visités Barcelona, a l'objecte d'esvair l'ambient de recel que s'havia produït amb motiu del viatge d'en Joffre. Amb tot, Catalunya era objecte d'una veritable ofensiva per part de tots els elements governamentals. Els homes representatius de Catalunya eren injuriats des de la premsa afecta al Govern. Les actuacions del Consell de la Mancomunitat eren desvirtuades i falsejades. Aquesta campanya va culminar en una Reial Ordre de Governació, aprovada en Consell de Ministres, relativa al

traspàs dels serveis de les Diputacions catalanes a la Mancomunitat, que tornava a les Diputacions els pressupostos que aquestes havien presentat a l'aprovació del Govern, amb el pretext que els traspassos que en elles es feien dels serveis de beneficència, instrucció i cultura a la Mancomunitat no podien legalitzar-se fins que aquesta demanés un plebiscit i el Govern en donés autorització. Aquesta Reial ordre palesava l'ambient de malvolença i hostilitat contra Catalunya que influïa l'obra de govern.

Amb motiu d'aquesta Reial Ordre es va celebrar una Assemblea de parlamentaris a la Mancomunitat, presidida per en Puig i Cadafalch, el 17 de juny de 1920, a la qual van assistir tots els parlamentaris catalans, diputats i senadors, excepció feta dels elements de la *Unión Monárquica Nacional*. En aquesta Assemblea tots els parlamentaris expressaren unànimement llur conformitat amb l'actuació de les Diputacions catalanes i de la Mancomunitat i amb els acords presos referents al traspàs dels serveis, i es posaren a la disposició del Consell de la Mancomunitat per a l'actuació que la tramitació del problema requerís.

* *

La Lliga s'adreça al poble de Barcelona, davant el viatge del rei. Any 1920.

Pròxim el viatge del rei a Barcelona, la Lliga Regionalista va preparar-se per aprofitar aquest acte a fi que novament Catalunya i el seu cap i casal fessin sentir llur catalanitat essencial i llur ferma voluntat d'obtenir l'autonomia, i recomanà que s'endomassessin els balcons amb la nostra senyera, i així va ésser efectivament. El rei es va trobar que Barcelona d'una manera ben palesa i eloqüent expressava la seva catalanitat, i la vinguda del rei es va convertir en un acte catalanista més. Va ésser amb motiu d'aquest viatge i fent les recomanacions a què abans ens hem referit, que la Comissió d'Acció política de la Lliga Regionalista va publicar la següent nota:

Tan inexactes són les manifestacions que ens atribueixen una hostilitat sorruda al viatge del rei a Barcelona com aquelles que

ens presenten entusiasmats d'aquest viatge: ni l'una cosa ni l'altra.

Creiem que ha estat una mala política passar dotze anys sense que el rei visités Barcelona; és ben possible que, si hagués vingut sovint i en els seus viatges se li hagués permès conèixer a fons Catalunya i endinsar-se en l'ànima catalana, el plet català no es trobaria avui en el període d'enverinament en què es troba i s'hauria fet bona via en el camí de la seva solució.

Però, davant del fet — en el qual no tenim cap culpa — de l'absència del rei, durant dotze anys, de Catalunya, creiem que el primer viatge que vingués a cloure aquest llarg parèntesi havia de significar la rectificació d'una política i havia de coincidir amb un moment que marqués una compenetració entre la política de l'Estat, que té en el rei la seva expressió més alta, i els sentiments i la voluntat de Catalunya.

Desgraciadament, el viatge reial coincideix amb un moment en què l'ànima catalana se sent vivament dolorida per greuges pròxims, per desatencions continuades, per decepcions i amargors que no poden convertir-se, sense fets que ho justifiquin, en il·lusions que provoquin fervorosos entusiasmes.

Creiem que el moment no ha estat ben escollit, però creiem també que, si el poble de Barcelona sap harmonitzar la seva cortesia amb l'expressió serena dels seus sentiments i de la seva voluntat, el viatge regi pot ésser de gran profit per a la normal solució del plet català.

Podem i creiem que hem d'oblidar, aquests dies, els greuges rebuts; el que no podem ni devem oblidar ni disfressar és el nostre sentiment català i la nostra voluntat que Catalunya tingui el règim de llibertat i d'autonomia, tan necessària a l'expandiment de la seva vida pròpia, com a l'estructuració normal i fecunda de l'Estat espanyol.

L'expressió d'un disgust, per justificat que sigui, podria fer un dany a la causa de Catalunya: el dissimul hipòcrita dels nostres sentiments, a més d'ésser una deslleialtat, podria retardar la solució del plet català; i el nostre plet s'agreuja cada jorn que passa sense entrar en el camí de la solució definitiva.

Barcelona, 25 de juny de 1920.

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista: RAMON D'ABADAL; J. BERTRAN I MUSITU; F. CAMBÓ; LL. DURAN I VENTOSA; J. PUIG I CADAFALCH; J. VENTOSA I CALVELL.

CAPÍTOL XXXV

Sumari: *L'estat d'agitació social i de desordre de Barcelona i la vinguda de Martínez Anido al Govern Civil.— Les eleccions a diputats a Corts del desembre de 1920, les de senadors del gener de 1921 i les provincials del juny de 1921.—El desastre d'Annual i la formació del Govern Maura amb en Cambó al Ministeri de Finances.*

DESPRÉS del viatge del rei per Catalunya, el Govern aprovava definitivament, amb els pressupostos de les quatre Diputacions catalanes, els acords de traspàs de llurs funcions a la Mancomunitat. Així quedava solucionat l'incident que havia produït la negativa del Govern central a aquella aprovació.

En aquells dies la ratxa dels crims socials seguia sense aturador. El 5 d'agost de 1920 era assassinat a València l'ex-governador civil de Barcelona, comte de Salvatierra, i a Barcelona no hi havia dia que els carrers de la ciutat no fossin tacats per la sang de patrons i obrers que queien víctimes dels crims terroristes. Davant d'aquella situació d'anarquia absoluta i d'imperi del crim, es va celebrar, el 5 de novembre de 1920, a l'Ajuntament de Barcelona, una reunió de tots els elements representatius de la ciutat, des de les entitats econòmiques més poderoses fins als representants dels industrials més modestos, i en aquesta reunió es va acordar demanar la dimissió del governador civil, en Bas, per la seva ineptitud demostrada reiteradament durant el temps d'exercici del seu càrrec.

Dimitit el governador civil de Barcelona, en Dato va buscar per substituir-lo un home que no figurava dintre del seu partit, però que es deia que tenia coneixement de les coses de Barcelona. Aquest home va ésser en Martínez Anido,

que va venir a ocupar el Govern civil de Barcelona amb àmplies facultats i gairebé al marge del ministeri de la Governació; de manera que la política que desenvolupés en Martínez Anido a Barcelona, era, més que una política inspirada des del ministeri de la Governació, una política pròpia.

La vinguda d'en Martínez Anido al Govern civil de Barcelona no va deturar de moment ni els crims terroristes ni resolgué la situació anàrquica de Barcelona.

El 30 de novembre del mateix any 1920, queia assassinat en Layret i l'anarquia i les vagues impossibilitaven que es portés amb la intensitat que calia i amb la llibertat indispensable la campanya electoral per les eleccions a diputats a Corts que estaven convocades pel 19 de desembre de 1920. Tant és així, que en Cambó, que havia de donar una conferència al Palau de la Música Catalana, degut a la vaga dels transports, no va poder donar-la i l'hagué d'ajornar diferents vegades, fins que finalment es va imprimir en una fulla i es va repartir profusament per Barcelona.

El resultat de les eleccions generals del desembre de 1920.

El 15 de desembre de 1920, el president de la Mancomunitat, Sr. Puig i Cadafalch, feia una dissertació sobre l'obra feta i l'obra a fer a la Mancomunitat, en el mateix Palau de la Música Catalana, i el 19 de desembre de 1920 es celebraven les eleccions a diputats a Corts amb una victòria de les candidatures de la Lliga, que sortien per majories per Barcelona-ciutat, i amb una enfonsada general de les candidatures de la *Unión Monárquica Nacional.*

* * *

En aquells moments, a més de la tragèdia social i dels crims terroristes, Catalunya passava per una pregona crisi econòmica.

Les eleccions de senadors.

A primers de gener del 1921, convocades eleccions per a senadors, la Lliga repetia el seu triomf electoral, però la política es trobava veritablement ofegada pel terrorisme, que ho envaïa tot i que prenia un caràcter de guerra civil amb les lluites entre el Sindicat Únic i el Sindicat Lliure, el

qual en aquells dies donava també mostres de la seva activitat criminal.

Dato és assassinat.

El 5 de març de 1921 Espanya rebia una nova sotragada en propagar-se la notícia de l'assassinat, a Madrid, del Cap del Govern, Sr. Dato.

Amb motiu de la mort d'en Dato, va formar Govern l'Allendesalazar amb la cooperació d'en La Cierva. L'actuació d'aquell Ministeri passà desapercebuda, perquè el terrorisme ho dominava tot.

La Veu de Catalunya des de les seves planes feia una protesta contínua contra tots els atemptats terroristes. Els elements regionalistes a l'Ajuntament de Barcelona feien constar també d'una manera reiterada la protesta de la ciutat, tant quan va caure assassinat en Layret, com quan va caure en Dato, com quan queien les innombrables víctimes desconegudes que diàriament augmentaven el balanç dels crims terroristes.

Torna a triomfar la Lliga en les eleccions provincials de 1921.

En aquesta situació, el 12 de juny de 1921 es van celebrar eleccions a diputats provincials, i l'esperit patriòtic dels catalans es va imposar una vegada més a la tragèdia de la qual tots érem víctimes, donant la victòria a les candidatures de la Lliga Regionalista per tal que l'obra de la Mancomunitat pogués anar fent el seu camí.

El juliol del 1921, com si fossin poques totes aquestes desgràcies de terrorisme i les crisis financieres agudíssimes que havien tingut repercussió en la vida bancària de Catalunya, es van rebre notícies del Marroc d'un desastre sense comparació en la història tràgica dels desastres colonials espanyols. El desastre d'Annual, amb un nombre crescudíssim de baixes i deixant en una situació lamentable la resta de l'exèrcit espanyol a l'Àfrica, va ésser un dolor més fort que va venir a esmorteir els altres dolors vivíssims que afligien Catalunya i Espanya sencera.

El Govern de concentració Maura. Cambó a Finances.

Amb motiu del desastre del Marroc es va formar un Govern de concentració amb personalitats polítiques de diferents partits, presidit per en Maura. En Cambó es trobava

a Noruega quan fou requerit per a ocupar la cartera de Finances. Després de reiterades negatives, accedí, finalment, a venir a Espanya per a informar-se de la situació i poder decidir amb ple coneixement.

En arribar a Espanya, els requeriments de Catalunya i de fora de Catalunya foren tan insistents, que el decidiren a l'acceptació.

L'estat precari de la hisenda de la Mancomunitat, provocat per l'acció perversa i concertada dels ministeris de Governació i d'Hisenda; els interessos econòmics de Catalunya, pesaven massa, perquè en aquelles tràgiques circumstàncies haguessin pogut ésser negligits per la Lliga Regionalista.

Per una banda la revisió aranzelària, que en aquells moments estava sobre la taula, per altra banda la llei del Banc d'Espanya, van ésser els dos problemes cabdals que en Francesc Cambó des del ministeri d'Hisenda va encarrilar i va resoldre favorablement als interessos de Catalunya i amb harmonia amb els interessos d'Espanya.

CAPÍTOL XXXVI

Sumari: *La victòria electoral en les eleccions municipals del febrer de 1922. — La dimissió d'en Maura i la formació del Govern Sànchez Guerra. — Curta actuació ministerial d'en Bertran i Musitu. — L'anunci de la conferència Nacional Catalana i la declaració de 25 de maig de 1922 de la C. d'A. P. de la Lliga.*

CONVOCADES eleccions municipals pel 5 de febrer de l'any 1922, la Lliga Regionalista obtenia una altra victòria electoral: treia per Barcelona-ciutat quinze regidors, dos de tradicionalistes aliats a la Lliga Regionalista, per vuit de radicals i cap de la *Unión Monárquica Nacional.*

A principis de març, en el moment en què s'anava a començar en el Parlament la discussió dels projectes de llei preparats curosament pel Govern sobre ordenació ferroviària, endegament de la Hisenda pública i pressupostos generals, el comte de Romanones va retirar el seu representant en el Govern d'En Maura, produint-se així la crisi total del Ministeri. La tasca financiera d'en Cambó en el seu pas pel ministeri d'Hisenda demostrava l'empenta personal del polític regionalista i la seva gran coherència. A poc de començar les seves funcions va obtenir del personal del Ministeri la reintegració a la disciplina, amb la dissolució immediata de les seves juntes de defensa; després procedí a l'ordenació bancària de la banca d'emissió i de la banca privada, i organitzà la llibertat de l'economia del país, i quan vingué la crisi tenia preparats per presentar a les Corts tota la matèria tributària i, com a preliminar necessari, el projecte de delimitacions i enfortiment de les hisendes locals.

Aquesta crisi va ésser resolta ràpidament, encarregant-se de formar Govern en Sànchez Guerra i, demanada la col·la-

boració dels regionalistes, va ocupar en aquell Ministeri la cartera de Gràcia i Justícia en Josep Bertran i Musitu. L'actuació d'en Bertran i Musitu al ministeri de Gràcia i Justícia va ésser molt breu. Ocupava la cartera d'Hisenda en Bergamín i tota la seva actuació en política aranzelària consistia a fer precisament tot el contrari del que havia planejat i projectat en Francesc Cambó durant el seu pas pel Ministeri. Davant d'aquesta política d'Hisenda, que era contrària als interessos de Catalunya i també als d'Espanya, en Bertran i Musitu va presentar la dimissió del seu càrrec a finals de març, i també es retirà del Ministeri en Silió.

* * *

La Conferència Nacional Catalana.

En aquelles circumstàncies, alguns elements de la Joventut de la Lliga Regionalista, que no s'adonaren de l'heroisme i de l'eficàcia de l'acció que venien desenrotllant els dirigents de la Lliga per evitar les conseqüències de la desfeta del 1919, i que sentien el neguit de no poder obtenir les reivindicacions de Catalunya amb aquella promptitud que tots els catalans desitjàvem i que no veien respectats els drets essencials de la personalitat de Catalunya, tal com hauria correspost per les actuacions dels nostres homes en servei del país, van acordar celebrar una conferència, que qualificaren de "Conferència Nacional Catalana", per tal de deliberar sobre la situació del problema català. Per a evitar tota desorientació, la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista va entendre que tenia l'obligació d'adreçar-se a tots els bons amics de la seva causa, perquè no en sortís perjudicada ni la disciplina del partit ni la unitat del moviment catalanista. Amb aquesta intenció va publicar un manifest, en el qual concretament exposava que si la Conferència Nacional Catalana es concretava a l'exposició de doctrines, tots els afiliats al partit podien assistir-hi amb plena llibertat; però que si a la Conferència s'havia de prendre acords i aquests acords havien d'anar encaminats a la creació d'un organisme polític i a la fixació de normes d'actuació, tots els qui volguessin con-

tinuar a la Lliga Regionalista havien d'abstenir-se en absolut d'assistir a la Conferència.

Aquell manifest és el següent:

Declaració de la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, a propòsit de la Conferència Nacional Catalana.

Són molts els socis i les entitats adherides a la Lliga Regionalista que s'han dirigit a aquesta Comissió d'Acció Política demanant que els doni instruccions relatives a l'actitud que han de guardar davant el convit que se'ls ha dirigit perquè s'inscriguin i assisteixin a la Conferència Nacional Catalana convocada per als dies 4 i 5 de juny, amb la signatura de ben caracteritzats companys de la Lliga Regionalista. I aquesta Comissió d'Acció Política vol contestar totes aquestes consultes fent pública la següent declaració:

És innegable que d'ençà de dos anys, però especialment d'ençà d'alguns mesos, la consciència catalana s'és anada irritant davant la resistència que oposen tots els governs a les més modestes reivindicacions de la Mancomunitat, i encara més, davant l'hostilitat vidriosa amb què la major part dels partits i dels homes polítics d'Espanya responen a tots els dalers de llibertat i d'enfortiment de Catalunya. I és innegable, també, que aquesta irritació de les consciències ha produït en gran part de l'opinió catalana, i especialment en les Joventuts, una derivació, en sentit radicalíssim, de llurs ideals catalanistes.

Cap d'aquests dos fets no ens ha causat la més petita sorpresa: són la conseqüència fatal de les resistències injustificades a les reivindicacions justes; són la derivació inexorable que provoquen els moments de pessimisme en les col·lectivitats nodrides per un ideal i arborades per uns sentiments, que, com els ideals i sentiments nacionalistes, tenen, per llei de Natura, descomptat llur triomf definitiu. És cosa que ningú, ni nosaltres mateixos, no podria evitar que el fet de la personalitat catalana ha d'acabar per aconseguir la consagració del lliure govern de la seva vida pròpia. En la solució dels plets nacionalistes no hi ha hagut, no és probable que hi hagi mai, cap diferència en el seu fi; però hi han hagut i poden haver-hi diferències substancials en la trajectòria a seguir per arribar sempre al mateix resultat.

La Lliga Regionalista nasqué encarnant el propòsit d'arribar, per camins d'evolució i de pau, a la realització inexorable del procés biològic del fet de la personalitat catalana, i d'arribar-hi dintre d'Espanya, d'acord amb tots els pobles d'Espanya, en un procés d'efusiva integració i de patriòtic engrandiment.

No podem afirmar, els qui durant molts anys venim portant el pes feixuc de la direcció del moviment català, si les normes d'actuació que li hem marcat han estat sempre les més encertades; així ho hem cregut en adoptar-les, fins en aquells moments en què, com en tractar-se de la participació catalana a la Comissió extraparlamentària, l'acord que acceptàrem no fou el que nosaltres proposàrem i el que quadrava a la nostra especial significació, sinó que ens sumàrem a una actuació radical contrària a la nostra història, però que estimàrem un mal menor que la disgregació del bloc català en el moment més decisiu de la campanya per a l'obtenció de l'autonomia integral de Catalunya.

Però amb la mateixa lleialtat hem de proclamar — ho ha fet abans d'ara, ben públicament, algun membre d'aquesta Comissió — que els resultats obtinguts amb el mètode evolutiu, amb l'actuació parlamentària i amb la participació en el Govern, si no han estat tan insignificants com pensen els que obliden l'estat de consciència del poble català abans de la fundació de la Lliga, no han correspost tampoc ni a les nostres aspiracions, ni a l'esforç immens que, durant tants anys, hi hem vingut consagrant nosaltres i aquells qui ens han donat a mans plenes el tresor de llur confiança.

L'aparició a Catalunya d'un conglomerat eixorc per al bé, però fecund per al mal — com ho són tots els que congria l'odi — ha estimulat les resistències de Madrid i ha fomentat la irritació radical a Catalunya, sense que, per desgràcia, aquesta irritació radical de les nostres joventuts hagi provocat en elles les actuacions patriòtiques que haurien pogut impedir que hi hagués ningú que pogués ostentar la representació catalana per a treballar a Madrid contra els ideals i contra els sentiments i contra els interessos de la seva terra.

I, fetes aquestes afirmacions, hem de declarar:

Que no creiem nosaltres que la Lliga Regionalista hagi d'abandonar el criteri i les normes de conducta que presidiren la seva constitució.

Que creiem que ha de continuar treballant perquè, evolutivament, pugui obtenir Catalunya, dintre d'Espanya, la més completa autonomia.

Que creiem que la unitat en el procediment i el manteniment d'una disciplina per a regular-lo són condicions essencials per a la força i la mateixa vida de la Lliga Regionalista.

Els qui, figurant en la Lliga i mantenint en les nostres persones el mateix dipòsit de consideració i estima amb què ens han honrat fins ara, creguin que Catalunya ha de buscar una solució radical al seu plet de llibertat i ha de buscar-la per procediments revolucionaris, i creguin que aquesta convicció — que nosaltres respectem — no els permet honradament continuar tenint en nosaltres, en la persistència, que proclamem, del nostre ideal final i del procediment per a assolir-lo, la fe que hi havien tingut, han de separar-se d'una disciplina contrària a llurs conviccions.

Voler que nosaltres continuem assumint la direcció de la Lliga, voler continuar dintre de la Lliga amb l'honrat convenciment que les normes que el convenciment nostre ha de marcar i la seva actuació estan equivocades, són coses inconciliables; si, per afecte mutu, per consideració i respecte, que mai no agrairem prou, les volguessin conciliar, causarien a la Lliga i, ço que és més greu, a la causa de Catalunya, un dany considerable. Ni nosaltres no ens sentirem assistits d'una col·laboració prou efusiva per a marcar una direcció, ni els qui de nosaltres dissenteixin se sentirien amb prou llibertat per a actuar de conformitat amb els dictats de la consciència llur. I la causa de Catalunya es trobaria, de fet, sense actuació política al seu servei; ni els uns no podrien portar una política evolutiva, ni els altres una actuació revolucionària. I és evident que solament per un d'aquests camins, seguit amb tota decisió i sense vacil·lacions, es resoldrà el plet de Catalunya, i la lleialtat ens obliga a declarar que, malgrat el nostre convenciment que hauria d'arribar-s'hi pel primer, no podem assegurar que no serà el segon el que acabarà per imposar, contra tota lògica i tota conveniència, la inconcebible ceguera dels homes qui tenen una influència predominant en la política espanyola.

Però nosaltres no podem admetre la càrrega d'una confiança que no és filla d'un convenciment, ni podríem conservar una direcció per a emprendre actuacions que, si els fets poden convertir en inevitables, estimem avui, i creiem estimarem sempre, com les menys convenients per a la causa de l'autonomia i de la grandesa de Catalunya.

Si un divers convenciment imposa una separació, vingui aquesta en bona hora, i desitgem tots que sigui en profit de la santa causa de la llibertat de Catalunya. Cadascú, dintre el seu camp i amb la seva exclusiva direcció i responsabilitat, servirà a Cata-

lunya pels camins que la seva consciència els dicti, sense que un seguit de transaccions condemni a la ineficàcia l'esforç d'uns i altres. Separats en dos camps, podrem conservar la mútua estima que una convivència de molts anys, una unitat d'ideal i de sentiments ha segellat per a sempre. I estem segurs que es presentaran moltes ocasions en què per a una actuació concreta podrem ajuntar el nostre esforç, i que, junts, treballarem en l'obra d'intensificació cultural i d'enfortiment de la consciència nacional del poble de Catalunya.

I el temps ens dirà a tots qui ha tingut major encert a triar el camí per a assolir l'ideal, i envers aquell camí aniran totes les masses catalanes. Que, així com estem convençuts que els catalanistes radicals, els qui senten el pessimisme revolucionari, no voldrien mai fer fracassar la instauració d'un règim d'autonomia que nosaltres, pel camí de l'evolució, poguéssim obtenir (evitant a Catalunya el dolor i els perills que han portat a Irlanda els patriotes extremistes), així nosaltres declarem públicament que, de persistir gaire temps la resistència, l'hostilitat que troben avui totes les reivindicacions de Catalunya, nosaltres, en donar per finida la nostra actuació i per fracassada la nostra política, deixaríem en plena llibertat els qui ens hagin acompanyat amb llur confiança perquè vagin a incorporar-se al costat dels qui hagin iniciat l'únic camí que restés obert a les aspiracions de Catalunya.

És per això que, als socis i entitats adherides que ens consulten sobre ço que han de fer davant del convit que els han adreçat els organitzadors de la Conferència Nacional Catalana, els diem:

Si la Conferència es concreta a l'exposició de doctrines, poden tots assistir-hi amb plena llibertat.

Si a la Conferència s'han de prendre acords i aquests acords van encaminats a la creació d'un organisme d'acció política i a la fixació de normes d'actuació, entenem que tots els qui vulguin continuar figurant a la Lliga i vulguin que aquesta Comissió porti la seva direcció política, han d'abstenir-se de prendre part a la votació de tals acords.

Barcelona, 25 de maig de 1922.

RAMON D'ABADAL. — FRANCESC CAMBÓ. — LLUÍS DURAN I VENTOSA. — JOSEP PUIG I CADAFALC. — JOAN VENTOSA I CALVELL.

CAPÍTOL XXXVII

Sumari: *Les Diades d'afirmació catalanista del 8 i 9 de juliol de 1922. — Convocatòria a l'Assemblea de la Lliga i les conclusions d'aquesta Assemblea. — Els actes del 9 de juliol a Montjuïc: Parlaments dels Srs. Duran, Ventosa, Puig i Cadafalch i Cambó. — L'àpat dels 8.000.*

ELS problemes socials i els crims terroristes, la pregona crisi econòmica que travessava Catalunya i la desorientació que en les masses catalanistes havia produït la convocatòria de la Conferència Nacional Catalana i la separació de la Lliga Regionalista dels elements de la seva Joventut que formaven el partit d'Acció Catalana, eren fets prou greus perquè els polítics de Madrid estiguessin convençuts del fracàs definitiu de les aspiracions autonòmiques de Catalunya. Per a desmentir aquesta aparença d'esmorteïment de l'ideari catalanista, la Lliga Regionalista va iniciar, una vegada més, una sèrie d'actes de propaganda del seu ideari i d'abrandament de les multituds catalanes per diferents llocs de Catalunya. i, finalment, la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, per a afirmar, en primer terme, amb més força que mai, que persistia indestructible la voluntat del poble d'obtenir el reconeixement i la consagració de la seva autonomia i, en segon lloc, per a marcar l'orientació a seguir en aquelles circumstàncies, va organitzar uns actes d'afirmació catalana, que es celebraren el 8 i 9 de juliol de 1922, que consistiren en una Assemblea a la Lliga Regionalista, el dia 8, i en un gran míting i un àpat al Palau de l'Art Modern de Montjuïc, el dia 9.

La convocatòria de la Comissió d'Acció Política de la Lliga al poble de Catalunya per aquestes Diades d'afirmació catalana, deia així:

La Comissió d'Acció Política de la Lliga al poble de Catalunya.

La Lliga Regionalista convoca el poble de Catalunya als grans actes que s'han de celebrar els dies 8 i 9 de juliol.

En primer terme, per afirmar, amb més força que mai, que persisteix indestructible la voluntat del poble d'obtenir el reconeixement i la consagració de la seva autonomia.

En segon lloc, per a marcar l'orientació a seguir en les circumstàncies presents.

En els darrers temps, la situació del món, per una banda, les circumstàncies de la notra terra, per altra, han fet aparèixer més somorta l'actuació del catalanisme polític. I com a conseqüència, a fora, esperits superficials han cregut que podien esborrar del qüestionari polític espanyol el problema de Catalunya. I a casa nostra, una part de l'opinió catalana s'ha desorientat: alguns, oblidant el camí recorregut, han proclamat el fracàs de la política intervencionista i evolutiva; i una part del nostre poble s'ha deixat envair per un sentit de pessimisme descoratjador, sense tenir en compte que tots els moviments polítics tenen llur ritme i que la santa continuïtat és condició indispensable de victòria.

Davant d'aquest estat d'esperit, que podria ésser perniciós per a la nostra terra, la Lliga Regionalista vol fer, una vegada més, afirmació de catalanisme, demostrant que pot variar, adaptant-se a les circumstàncies, la tàctica política; però que intervenint en el poder o lluitant en l'oposició, callant o actuant, conserva la unitat essencial de les conviccions catalanistes. Vol demostrar que el seu silenci no pot interpretar-se com afebliment dels seus ideals. I aspira a obtenir de l'organització nacionalista un ample vot de confiança que permeti als homes directors de la Lliga Regionalista emprendre amb més braó noves campanyes.

No és aquest el moment de precisar-ne l'orientació i el sentit, que hauran de concretar-se com a resultat de les deliberacions de l'Assemblea que es prepara. Cal, no obstant, ja des d'ara proclamar que, siguin quines vulguin, no tindrà eficàcia l'esforç mentre no sigui la catalanitat nota essencial de totes les manifestacions de vida del nostre poble, mentre amb l'entusiasme i la unió de tots els qui sentin els ideals autonomistes no s'ofegui la veu d'aquells que entre nosaltres tenen l'audàcia de presentar-se com a enemics sistemàtics de les aspiracions, no sols polítiques, sinó fins culturals i econòmiques de Catalunya.

A iniciar aquesta acció tendeixen els actes que es preparen.

La Lliga Regionalista demana a tots aquells homes representatius, per raó dels càrrecs que exerceixen a les Corts, en la Mancomunitat, en els Ajuntaments, en les Associacions polítiques, que a través de les mutacions del temps i de la diversitat de les circumstàncies, han vingut atorgant-li llur confiança, que concorrin a prendre part en les deliberacions de l'Assemblea, en les quals, al mateix temps que la Comissió d'Acció Política donarà compte de la seva actuació passada, es marcarà el camí a seguir en l'esdevenidor. I crida a tot el poble de Catalunya perquè amb la seva assistència i amb el seu entusiasme doni, a l'acció que s'ha d'emprendre, la consagració i la força indispensable perquè tingui eficàcia.

RAMON D'ABADAL. — FRANCESC CAMBÓ. — LLUÍS DURAN I VENTOSA. — JOSEP PUIG I CADAFALC. — JOAN VENTOSA I CALVELL.

* * *

Assemblea de la Lliga. 8 de juliol de 1922.

Sota la presidència d'en Ramon d'Abadal i amb assistència de la Comissió d'Acció Política en ple, tots els senadors, diputats a Corts, diputats de la Mancomunitat, alcalde de Barcelona i regidors regionalistes de Barcelona; amb l'adhesió de tots els Ajuntaments de Catalunya afectes a la Lliga Regionalista i de les seves societats adherides, i amb una concurrència de socis que emplenaven totes les sales del local de la Lliga Regionalista, el dia 8 de juliol de 1922 va celebrar-se l'Assemblea del partit. Després d'un parlament de l'Abadal recordant l'objecte de la reunió, va parlar en Cambó, donant compte de l'actuació de la Comissió d'Acció Política de la Lliga durant els darrers anys i de les causes que havien motivat aquella actuació, i demanant a tots els assistents que fessin totes les observacions que volguessin amb la major sinceritat.

Després de nombrosíssimes intervencions i de suspendre's l'Assemblea durant mitja hora, per a formular les conclusions, va reprendre les seves tasques i varen ésser aprovades per unanimitat i aclamació, entre grans aplaudiments i visques a Catalunya, les següents conclusions:

L'Assemblea, escoltades les explicacions de la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, aprova la seva gestió passada i li referma la seva confiança perquè segueixi orientant i dirigint la política de la Lliga.

Declaracions i acords de l'Assemblea de la Lliga Regionalista del 8 de juliol de 1922.

I com a resultat de les seves deliberacions, l'Assemblea fa les declaracions i pren els acords següents:

Declaracions

Primera. És condició essencial del progrés i la dignitat de Catalunya el manteniment i l'accentuació de la seva personalitat col·lectiva, i és missió essencial de l'actual generació catalana d'arribar a aconseguir el reconeixement del dret de Catalunya a regir la seva pròpia vida.

Segona. Afirmar una vegada més la voluntat decidida d'aconseguir la realització del seu ideal per les vies legals, refermant la seva convicció que la solució plena i definitiva del plet català no sols no és incompatible amb l'interès i la grandesa d'Espanya, sinó que n'és la seva condició prèvia i fonamental.

Acords

Primer. Intensificar, dintre de Catalunya, per tots els mitjans que estiguin al seu abast, la propaganda dels nostres ideals per a donar a tots els catalans plena consciència de llur personalitat com a poble i vigoritzar en ells la voluntat que li siguin reconeguts els drets que li pertoquen, establint per aquesta acció, dintre de Catalunya, les intel·ligències i les col·laboracions possibles amb totes les organitzacions catalanistes, fins amb les que estan separades de l'organització de la Lliga, per a donar-li la major eficàcia.

Segon. Mantenir la major compenetració possible amb els nuclis que en diferents regions d'Espanya lluiten per les respectives autonomies regionals, i especialment amb els qui les sostenen en regions de la nostra mateixa nacionalitat catalana, assenyalades per varietats que l'enriqueixen i enforteixen.

Tercer. Procurar, en totes les ocasions que el poble català sigui cridat a fer ús del dret de sufragi, que la representació dels catalans sigui sols ostentada per homes que sentin i proclamin l'amor a Catalunya i a la seva autonomia, realitzant la Lliga, com a partit, els sacrificis que siguin necessaris per a l'assoliment d'aquesta patriòtica finalitat.

Quart. Realitzar, davant del Parlament i del Govern d'Espanya, i de tots els nuclis més sans de l'opinió espanyola, el màxim esforç perquè es vagi, sense més ajornaments, a la solució lleial i franca del plet català. I perquè aquell suprem intent pugui fer-se amb les majors probabilitats d'èxit, reclamar la col·laboració dels qui creuen en la possibilitat de la seva solució harmònica i el respecte dels qui, havent-hi perdut la confiança, no poden desconèixer els greus perills i la incertesa de l'èxit d'una acció revolucionària.

Cinquè. Sense perjudici de la plena llibertat amb què ha d'actuar la Comissió d'Acció Política per a apreciar, a cada moment, ço que convingui fer en servei de les finalitats consignades en les declaracions i acords anteriors, l'Assemblea expressa el seu desig que cap dels seus homes afiliats a la política de la Lliga no participi en les responsabilitats del Govern d'Espanya sense que no s'hagi iniciat o que no s'obtingui plena garantia que ha d'iniciar-se la solució lleial del plet català.

* * *

Míting del Palau de l'Art Modern de Montjuïc, el 9 de juliol de 1922.

El dia 9 de juliol es va celebrar a Montjuïc, al Palau de l'Art Modern, un gran míting, en el qual parlaren en Puig de la Bellacasa, en Maynés, en Duran i Ventosa, en Ventosa i Calvell, en Puig i Cadafalch i en Francesc Cambó i en el qual van ésser llegides les conclusions de l'Assemblea de la Lliga Regionalista, en mig de grans ovacions. En aquell míting, tancament esplendorós de l'Assemblea de la Lliga, com hem dit, els membres de la Comissió d'Acció Política, en Duran i Ventosa, en Ventosa i Calvell, en Puig i Cadafalch i en Francesc Cambó, van pronunciar discursos en els quals d'una manera clara i concreta es ratificaren en l'actuació anterior de la Lliga Regionalista i assenyalaren la continuïtat de la seva política com l'única actuació a fer en profit de Catalunya.

Si bé no podem donar el text complet d'aquells discursos, perquè donaríem una extensió desmesurada a aquest llibre, transcrivim llurs paràgrafs més importants.

Del discurs de Lluís Duran i Ventosa:

El discurs d'en Lluís Duran i Ventosa.

A Madrid, per una sèrie de raons, quan no es parla cada dia d'una cosa, se n'obliden del tot. A Madrid no volen que cada

dia se'ls parli del problema català; però quan deixa de parlar-se'n cada dia, del problema català, creuen que aquest problema ja no existeix. I això ens obliga que un dia i un altre dia, a Catalunya i a fora de Catalunya, hàgim de fer de nou aquesta afirmació; i a això obeeix l'Assemblea que es va reunir ahir, de totes les representacions significades dels elements que combreguen en els ideals de la Lliga Regionalista, i a això obeeix l'acte organitzat per al dia d'avui, acte en el qual jo us diré que el de menys són els discursos, les paraules que us dirigim; el principal és la vostra presència, és la presència d'aquesta multitud immensa. L'organització d'aquest àpat que es farà d'aquí a un moment, té una significació molt superior a totes les paraules que tots nosaltres pronunciéssim, per més que fossin molt més eloqüents que les modestes que jo us dirigeixo en aquests moments. No és per això que es congreguen tants milers de persones, que no vénen per un espectacle, per un modest àpat, sinó que vénen per a dir tots junts que volem el reconeixement de la personalitat de Catalunya, que volem afirmar una vegada més aquesta voluntat. Volem dir tots junts, perquè ho sentin a Madrid, ja que quan callem o fem les nostres propagandes suaus i tranquiles no ens escolten, que Catalunya vol ésser lliure, que Catalunya vol el reconeixement de la seva autonomia.

Joan Ventosa i Calvell observava:

El discurs d'en Joan Ventosa i Calvell.

La terra no dóna collites per ella mateixa, sinó que és precís que el pagès prepari el terrer i tingui confiança en la força germinadora del gra que llença sobre la terra, en lluita obstinada amb tots els enemics de la naturalesa, els homes i els animals, que atempten contra aquesta riquesa.

Els homes no aconseguim la riquesa per un joc d'atzar, sinó per un treball obstinat i perseverant, i aquell mateix manament diví que ens diu que guanyarem el pa amb la suor del nostre front, regeix també per als pobles: que no s'han aixecat les nacionalitats, ni s'han creat les civilitzacions, ni s'han format els pobles per un acte d'heroisme, d'un moment, sinó per un treball obscur i obstinat d'un dia i un altre dia, d'un segle i un altre segle, d'una generació darrera d'una altra generació.

Ja ho veieu en la guerra passada. Si nosaltres admirem la França victoriosa, no l'admirem pas més en els moments de les grans batalles i de les grans victòries; l'admirem en els moments de resis-

tència obstinada i penosa a les trinxeres, en els moments de confiança en els seus generals en les retirades, en els moments de fe, de treball i d'heroisme, quan apareixia molt llunyana i molt problemàtica la victòria.

I el mateix passa, què dic el mateix? molt més encara, en els moviments alliberadors dels pobles, perquè en aquests no sols s'ha de lluitar amb els enemics de fora, sinó amb els obstacles de dins, amb tots els recels que segles d'allunyament de l'exercici del poder han sembrat en l'ànima del poble, amb tots els obstacles que les turpituds, els recels i les traïcions oposen als moviments alliberadors.

Ja veieu com aquest és el cas de Catalunya.

Puig i Cadafalch digué:

El discurs d'en Josep Puig i Cadafalch

M'ha tocat a mi, pel vot dels diputats de la Mancomunitat, la feina potser més agradable i descansada d'organitzar les trinxeres conquerides. M'ha tocat a mi aquella feina que en la guerra fan els territorials: organitzar les terres que han entrat en el domini de l'Armada, establint-hi governament regular, establint-hi institucions de cultura, establint-hi obres públiques, donant després del pas terrible de la guerra aquella pau de la vida civil. A mi m'ha tocat continuar l'obra del meu antecessor, En Prat de la Riba, i amb els companys de la Mancomunitat, traduir un paper mort en coses vives, transformar una llei migrada en l'obra de refer Catalunya.

I cada dia la fem, l'autonomia. La fem el dia que obrim les portes d'una biblioteca, la fem el dia que obrim una escola, la fa cada dia el mestre que ensenya la ciència més abstracta i més apartada de les qüestions candents de la política, la fa l'home que desentranya paraules, la fa l'home que dibuixa una obra d'art al taller amb els seus deixebles, la fa el peó que obre el camí i la carretera i aquell qui estén fils telefònics per tot Catalunya, i el qui porta ensenyament agrícola i el qui obre cases per a malalts i de socors als pobres. Cada dia ho fem, això, a Catalunya, i això és la iniciació de l'autonomia; això és la realitat de l'autonomia.

Francesc Cambó tancava l'acte amb aquestes paraules:

El discurs d'en Francesc Cambó.

Catalans: En l'acte d'avui no hem vingut a fer nova afirmació d'ideals; venim a refermar els ideals de sempre. No hem vingut a fer

rectificacions de tàctica; venim a confirmar la tàctica de sempre. Us reunim a vosaltres per a donar una prova més de la constància de la nostra voluntat, de la nostra santa perseverança, de la nostra definitiva tossuderia.

És precís, senyors, que es convencin tots, a dins i a fora de Catalunya, que l'estol que segueix les inspiracions de la Lliga Regionalista no es cansa mai, no es fatiga mai, no sent necessitat d'una virulència, d'una estridència pròpia dels qui ja no poden més. Nosaltres podem més; podem com el primer dia, podrem més i voldrem més cada dia.

Fa més de vint anys que els homes de la Lliga Regionalista portem la direcció espiritual de Catalunya. Durant aquests vint anys recordeu les altres organitzacions, les altres afirmacions que han aparegut. Totes han passat, perquè en totes elles no hi havia la característica de la santa perseverança, que és la característica nostra. Totes han passat, i nosaltres quedem amb l'ideal del primer dia, amb la voluntat del primer dia, més forta, com us deia, cada dia.

En aquests vint anys de la nostra actuació, Catalunya ha recobrat plenament la consciència de la seva personalitat. Catalunya fa vint anys era una munió; Catalunya avui és un poble, perquè té una ànima que la fon en un sol esperit i en una sola voluntat.

Lluitem per l'autonomia, que volem que ens donin, que volem que ens reconeguin, però mentre demanem l'autonomia que ens han de donar, nosaltres en aquests vint anys ens hem anat prenent l'autonomia que per la nostra voluntat podem exercir, que autonomia és govern de si propi, i avui els catalans ja ens anem governant a nosaltres mateixos: ja governem la nostra espiritualitat, ja governem els nostres sentiments, ja governem la nostra voluntat i estem governant cada dia més tota la vida de Catalunya.

Jo deia ahir en l'Assemblea i repeteixo ara: fa segles que Catalunya no havia estat catalana com ara, que la nacionalitat catalana no havia estat afermada com ara; fa segles que Catalunya tenia l'autonomia en les lleis, però ja no la tenia a l'ànima; avui la tenim a l'ànima i a la voluntat, i en les lleis vindrà perquè allò és el primer que ha de tenir un poble.

En les guerres militars com polítiques, la victòria sempre és del qui resisteix un minut més, un minut més. I el qui resisteix un minut més, és el qui té una major serenitat, el qui no perd la sere-

nitat, el qui no es cansa i el qui té una fe plena ben arrelada, indestructible, en els seus ideals.

Jo us dic que a la gent de Madrid els farem claudicar, més que amb la virulència de les nostres propagandes, amb la serenitat constant en l'afirmació dels nostres ideals. Els hem de dir amb els nostres actes — el d'ara és el més solemne que hem realitzat — que perdin la il·lusió de vèncer-nos per cansament, que es cansaran primer ells que nosaltres; que aquell minut de major resistència que decideix les victòries, aquell minut, és nostre.

Cal que comprenguin que és debades que ens vulguin vèncer fomentant la discòrdia a casa nostra. El fomentar la traïció dins de Catalunya no afebliria els nostres ideals; podria enverinar-los, podria donar-los direccions més perilloses, però no afebliria l'ideal ni enterboliria la nostra voluntat, ni ens faria deixar la via que nosaltres volem seguir; que seguirem la nostra, no la que els enemics vulguin traçar-nos.

Després de la guerra, tots els països han dedicat un monument al qui havia guanyat la victòria: als ossos del soldat desconegut. Penseu que tots i cadascun de vosaltres, en la batalla per l'autonomia, podeu ésser el soldat desconegut de la causa de Catalunya, que sigui ell el qui guanyi la victòria.

Després del míting, una part de la gran gernació que hi havia assistit es va reunir en el mateix Palau de l'Art Modern de Montjuïc en un àpat de companyonia que revestí unes proporcions veritablement enormes. Per a donar idea del que va ésser aquest acte, n'hi haurà prou amb dir que hi van assistir prop de 8.000 comensals. D'aquesta manera la Lliga Regionalista, amb totes les contrarietats que les lluites polítiques comporten i amb tot i la separació de la seva organització política d'elements valuosos que s'havien deixat portar per un pessimisme prematur i per una impaciència incompatible amb la continuïtat d'actuació que sempre ha estat i que és i ha d'ésser norma de la Lliga Regionalista, va demostrar el seu alt sentit de perseverança, la fortalesa del seu organisme i la vitalitat del seu ideari per a les actuacions futures.

CAPÍTOL XXXVIII

Sumari: *La reorganització de la Joventut de la Lliga.—Atemptat frustrat contra en Cambó. — El problema de les responsabilitats i la proposició acusatòria dels parlamentaris regionalistes.— La conferència d'en Francesc Cambó el 7 de gener de 1923 al casal Nacionalista de la Barceloneta.*

LA Joventut de la Lliga Regionalista havia quedat desorganitzada amb motiu de l'escissió produïda pels elements que constituïren Acció Catalana. Els membres de la Junta directiva, en la seva majoria, havien abandonat llurs càrrecs, i gairebé tots els seus elements havien deixat de pertànyer a la Lliga Regionalista, sense abans celebrar la Junta general que calia, perquè la Joventut pogués elegir els seus directius, d'acord amb els preceptes dels Estatuts. Es va reunir Junta general de la Joventut el 12 de juliol de 1922. Hi va assistir el senyor Cambó i hi pronuncià un discurs en el qual va posar de relleu la situació creada pels elements que s'havien separat de la Lliga. Seguidament es procedí a la designació d'una nova Junta directiva, que va ésser elegida per unanimitat, conferint la presidència a en Lluís Puig de la Bellacasa.

El 26 de setembre de 1922 en Cambó va ésser víctima d'un atemptat. Un grup tirotejà l'automòbil on ell anava, a la carretera de Jerez de la Frontera, prop de Sanlúcar, sense que, afortunadament, s'hagués produït cap desgràcia personal. Les bales produïren impactes al costat esquerre de l'automòbil i algunes arribaren a foradar la portella del cotxe. Aquest atemptat va produir una gran indignació a tot Espanya i especialment a Catalunya. En aquesta ocasió en Cambó rebé el testimoni d'afecte de tots els catalans.

La ratxa d'atemptats socials i de crims de tota mena

anava continuant amb una persistència lamentable; ocupava el Govern civil de Barcelona el general Martínez Anido, i la Prefectura de Policia el general Arlegui. Amb motiu d'un suposat atemptat al governador civil, atemptat del qual la policia coneixia per endavant tots els detalls, que no va arribar a produir-se i que, amb tot i això, la policia va reprimir en una simulació que causà alguns morts, va fer que en Sànchez Guerra destituís telefònicament, el 25 d'octubre de 1922, el governador civil, general Martínez Anido, i el cap de Policia, general Arlegui.

* * *

La situació política d'Espanya girava entorn del problema de les responsabilitats, conseqüència del desastre d'Annual de l'any 1921.

S'havia presentat al Congrés l'expedient del general Picasso, i les possibilitats d'una actuació impunista dels partits espanyols electritzaven l'ambient polític. Amb motiu del debat parlamentari que la qüestió de les responsabilitats va promoure, en Cambó, que ja havia exposat el criteri de la Lliga Regionalista en el que fa referència al problema del Marroc, en una sèrie d'articles publicats el mes d'octubre a *La Veu de Catalunya* i reproduïts per gairebé tota la premsa espanyola, va presentar al Congrés, a la sessió del dia primer de desembre de 1922, una proposició acusatòria, que signaven ell i altres sis diputats regionalistes i que literalment deia així:

AL CONGRESO

Proposició de la minoria parlamentària regionalista d'acusació al Govern que ocupava el poder en produir-se el desastre d'Annual.

Los diputados que subscriben, de acuerdo con lo dispuesto en el artículo 211 del Reglamento del Congreso, y para que se le dé la tramitación prevista en el título XIX, presentan la siguiente

PROPOSICIÓN

Nombrada una Comisión de señores diputados para estudiar el expediente instruído a fin de depurar las responsabilidades que pudieran derivarse de los acontecimientos ocurridos en la Coman-

dancia de Melilla, en los meses de julio y agosto de 1921, se ha dado el caso de que por escasísima mayoría se dictaminara en el sentido de la irresponsabilidad ministerial, mientras que por un gran número de vocales de la Comisión se formulan y articulan ocho cargos graves y concretos contra el Gobierno que ocupaba el Poder, y muy especialmente contra quien presidía aquel Gobierno y contra los titulares de las carteras de Estado y Guerra.

Entienden los diputados que subscriben, que cuando se producen hechos como los que se detallan en el expediente instruído por el general Picasso, debe presumirse, mientras no se pruebe lo contrario, que incumbe grave responsabilidad al Gobierno que ocupaba el Poder antes y mientras tales sucesos acaecieron, y que en tales casos, de no existir en el Congreso opinión unánime o casi unánime de que ninguna responsabilidad incumbe a aquel Gobierno, debe ejercitar la facultad que la Constitución le concede de formular la oportuna acusación, para que el Senado, constituído en Alto Tribunal, dicte condena, si la estima merecida, o declare la irresponsabilidad de los ministros si estima que ello es lo procedente.

Es por ello que los diputados que suscriben proponen al Congreso se sirva acordar, previa la toma en consideración de esta proposición:

Que el Congreso, en ejercicio de la facultad que le concede el artículo 45 de la Constitución, acusa ante el Senado a los Excmos. Sres. D. Manuel Allendesalazar, vizconde de Eza y marqués de Lema, presidente del Consejo el primero y ministros de la Guerra y de Estado los dos últimos en el Gobierno que ocupaba el Poder cuando se produjeron los sucesos que se exponen en el expediente instruído por el general Picasso, para que se depure las responsabilidades que les incumban en los ocho cargos que se concretan y se formulan en el voto particular que subscribe en primer término el señor Alvarado, dando por extendida la acusación a todos los restantes ministros que formaban el Gobierno, para el caso de que al tramitarse el sumario de acuerdo con el procedimiento establecido en la ley de 11 de mayo de 1849, entendiere que a todo el Ministerio, por actos u omisiones colectivos del Gobierno, deban extenderse las responsabilidades que en el precitado voto particular se enumeran.

Palacio del Congreso, 1.° de diciembre de 1922. — FRANCISCO

CAMBÓ. — MAGÍN MORERA Y GALICIA. — PEDRO RAHOLA. — EDUARDO AUNÓS. — ANTONIO MIRACLE. — FRANCISCO BASTOS. — JOSÉ UMBERT ROSÁS.

En Cambó, amb motiu de la presentació de la proposta d'acusació al Govern que regia els destins d'Espanya en el moment de produir-se el gran desastre d'Annual, va pronunciar al Congrés un discurs que va produir una gran emoció, demostrant com el poble hauria arribat al seu major grau d'envilimen si la consciència pública no hi posava una sanció després de la desfeta del juliol de 1921; i que no havent-se produït la revolució als carrers, era obligació del Congrés acusar tot el Govern que havia presidit aquella catàstrofe, ja que mentre el Senat no decretés l'exculpació d'aquell Govern o no determinés les responsabilitats amb altres derivacions molt concretes, havia de condemnar, i si no condemnava el Senat, seria el Senat el qui faria el seu mateix desprestigi. I si un Govern a Espanya fos acusat i condemnat, per penós que això pogués ésser per a molts, seria indubtablement una fecundíssima lliçó de bon Govern.

L'acusació de la minoria regionalista va provocar la crisi total del Ministeri Sànchez Guerra, a qui el rei va ratificar la seva confiança.

Amb motiu de la discussió parlamentària de la qüestió de les responsabilitats i en discutir-se l'acusació dels diputats regionalistes, unes intemperances inconcebibles d'en La Cierva provocaren un gran escàndol al Congrés, i el cap del Govern. En Sànchez Guerra, va sol·licitar del president del Congrés que suspengués les sesions perquè el Govern estava en crisi.

Amb motiu d'aquesta crisi va ésser encarregat de formar Govern en García Prieto. Aquest Govern havia de durar fins al cop d'Estat d'En Primo de Rivera, el 13 de setembre de 1923.

* * *

L'ideari de la Lliga Regionalista, de cercar la solució del problema català per vies de legalitat, concòrdia i harmonia

i arribar a l'assoliment total de la llibertat de Catalunya pel procediment evolutiu, era afirmat una vegada més per en Francesc Cambó en una memorable conferència que donava el 7 de gener de 1923 al Casal Nacionalista de la Barceloneta. En aquesta conferència el líder regionalista va exposar d'una manera magistral el problema polític de Catalunya i d'Espanya, i va profetitzar, quasi bé amb exactitud matemàtica, el que després va passar, desgraciadament. Aquesta conferència, pel moment en què va ésser desenrotllada i per les ensenyances que conté, val la pena de publicar-la íntegrament:

Senyores i senyors:

Conferència d'en Cambó al Casal Nacionalista de la Barceloneta. 7 de gener de 1923.

És per a mi una gran satisfacció i una gran honra de dirigir-vos la paraula. Jo sé tots els esforços que representa el fet d'haver arribat a assolir aquest Casal per a estatjar l'Associació Catalanista de la Barceloneta. Jo en sé tot l'esforç. Sé que la tasca no és foc d'encenalls: sé que és tasca de molts anys, i sé que és tasca fecunda, perquè ha estat dolorosa, perquè ha costat un gran esforç.

Jo, en venir a vosaltres, abans que tot, us he de dir paraules, no d'encoratjament, que no les necessiteu: de felicitació, i perquè l'exemple del que haveu fet fins ara serveixi d'alè i d'empenta pel que haveu de fer en l'esdevenidor.

I aprofito, per acord de la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, l'acte de la inauguració d'aquest casal, d'aquest estatge, per a tenir amb vosaltres, amb tots els catalanistes, especialment els qui són seguidors de la doctrina i de la disciplina de la Lliga Regionalista, un moment d'expansió, un moment de comunicació, que el instants actuals, que el que passa en la consciència de l'ànima catalana, requereixen, i fan necessària, aquesta comunicació, aquest moment en què pensem tots en veu alta, perquè vegem si entre tots hi ha aquella comunió d'esperit i aquella unitat d'esforç que ha estat sempre la nostra característica.

Les modalitats característiques de la Lliga Regionalista.

Els homes de la Lliga Regionalista, els homes d'aquest conjunt de forces que durant vint-i-cinc anys, sense una sola interrupció, venim lluitant pel triomf dels ideals de Catalunya, ens vam atribuir des del primer moment una tasca profundament difícil i desagradable: vam aixecar des del començament la bandera que no hem deixat de tremolar mai i que tremolem avui amb el mateix convenciment del primer dia, d'anar a la realització més completa

dels ideals de Catalunya, de la major llibertat, com a camí de la major grandesa per a Catalunya, amb dues modalitats característiques: una, per les vies de concòrdia i harmonia, i una altra pel camí de l'evolució, pel camí del treball constant, de cada dia, pel propi esforç, no refiant-nos per res d'esdeveniments extraordinaris que ens donessin la feina feta. Nosaltres, en vincular la nostra acció en una direcció de concòrdia i en un mètode evolutiu, sabíem tota la dificultat del paper que ens atribuíem; sabíem que aquestes són dues coses, per la seva naturalesa, impopulars, no sols a Catalunya, sinó impopulars en qualsevol poble meridional, en qualsevol poble llatí. Els llatins, i tots els meridionals, som més aviat gent de la flamarada. El predicar solucions de concòrdia i mètodes evolutius és fecund, és de resultats positius, però no és una de les coses que despertin de primer antuvi grans entusiasmes.

La sola existència d'un plet nacionalista vol dir que hi ha una personalitat, una col·lectivitat nacional, que té drets, que té prerrogatives detentades per una altra personalitat nacional: de manera que hi ha un estat de greuge sentimental, i amb un temperament, amb una sentimentalitat llatina i meridional, com en definitiva és la nostra, quan hi ha un greuge sentimental, el nostre temperament ens porta correntment a l'afirmació sincera de solucions de "tot o res", de violència, de "si no de bon grat, per força", de "ho volem tot, perquè tot ens pertany". I això no és propi sols dels catalans; és propi, com he dit abans, de tots els meridionals, especialment tots els llatins.

A Catalunya, la política del "tot o res", històricament ens ha portat a grans desgràcies, a immenses desgràcies. La representació més característica d'aquesta política, el dissortat comte d'Urgell, va portar una de les més grans caigudes de la nacionalitat catalana.

Els castellans, per la política del "tot o res", han perdut l'imperi immens que les circumstàncies portaren a les mans llurs; pel "tot o res" van perdre Itàlia, pel "tot o res" van perdre Flandes, pel "tot o res" van perdre, per no voler donar l'autonomia, totes les colònies d'Amèrica, pel "tot o res" ha quedat reduïda l'Espanya d'hegemonia castellana al que és avui.

Els francesos, que són llatins i meridionals com nosaltres, per la política del "tot o res", en aquests moments, corren el perill de perdre en la pau tots els resultats de la victòria.

I si el nostre temperament, quan hi ha un plet sentimental ens

porta a solucions de violència, a solucions extremes, el mateix passa amb el mètode evolutiu que caracteritza la nostra actuació. El nostre temperament s'avé amb molta més facilitat a esperar la realització dels ideals per un esdeveniment extraordinari, una revolució o un cataclisme. Això és el mateix que esperar-ho tot de la rifa, en lloc d'esperar-ho del treball de cada dia, que és pesat, que és lent, que és molest. El que hem predicat durant vint-i-cinc anys al poble de Catalunya, el que no hem deixat de predicar mai i el que seguirem predicant, és que l'assoliment de la llibertat del nostre poble ha d'ésser el fruit de l'esforç continuat, d'un dia i un altre dia, d'un any i un altre any, de tots els catalans: no us invitem a prendre un bitllet, un dècim o una participació d'una rifa; us invitem a aconseguir la llibertat de la pàtria per l'esforç i el treball perseverant.

He predicat sempre, no tinc el remordiment d'haver predicat mai el contrari — i potser he estat pesat de tantes vegades com ho he repetit — que jo m'estimo més que Catalunya tingui més mereixements que llibertats i drets, que no pas que tingui moltes llibertats i molts drets i pocs mereixements: més m'estimo que els graus de catalanització i de patriotisme dels catalans excedeixin els graus de llibertat que tinguem, per insignificants i minsos que aquests siguin, que no pas, al contrari, que fossin més els drets i les llibertats que els mereixements; perquè en els pobles, com en els individus, les facultats, els drets, vénen darrera dels mereixements, d'una manera fatal; es poden retardar, però no arriben a perjudicar-se mai; mentre que el tenir llibertats, drets i facultats, sense una consciència prou il·lustrada per a saber-los discernir, sense una voluntat prou desenrotllada per a saber-los administrar, pot significar la pèrdua d'aquests drets vinguts precipitadament, sense la deguda preparació.

Per això he predicat sempre el sistema evolutiu i d'aquest mètode evolutiu no ens n'apartarem mai. Podrà Catalunya abandonar-nos a nosaltres; però nosaltres el camí que la nostra consciència ens ha dit que havia de seguir Catalunya, no l'abandonarem mai.

Els dos extremismes.

Jo reconec, senyors, que aquesta posició nostra és una posició incòmoda, perquè és una posició que porta i ha de portar sempre, fatalment, al descontentament dels extremistes d'aquí i dels extremistes d'allí, de Madrid; que els extremistes d'aquí, els impacients

d'aquí, aquells en els quals el sentiment pot més que la reflexió, com a bons llatins, ens han de trobar lents, sense tenir en compte que nosaltres representem, dins de la política catalana, l'única nota de persistència. Fa vint-i-cinc anys que actuem i avui seguim actuant com des del primer moment. Gireu els ulls enrera i mireu el que en resta de totes les actuacions extremistes que en aquest període han intentat entrebancar-nos: totes moriren en la major ineficàcia. L'única afirmació constant d'amor a Catalunya, de treball per l'autonomia de Catalunya, sense una sola interrupció, és la nostra.

I davant del que passa a Madrid podem dir el mateix. Aquí alguns ens ataquen de tebis. A Madrid tenim l'honra de merèixer els màxims atacs dels qui són els més il·lustrats enemics de Catalunya; els homes inl·ligents, d'entre els enemics de Catalunya, no censuren, no ataquen, no injurien els extremistes; a qui ataquen, a qui injurien, a qui vilipendien, és a nosaltres. Aquests atacs són la més noble de les nostres executòries.

Doncs bé, en aquesta posició central, perquè representa l'equilibri, en els moments actuals, de profunda crisi, de grans sotracs, de grans commocions de la consciència catalana i de preocupació de la consciència dels altres davant de les orientacions que bona part de l'opinió catalana està prenent, crec que tenim el deure, i ens han de reconèixer el dret, de dir paraules de serenitat als extremistes d'aquí i als extremistes d'allà; i això és el que vaig a fer aquesta tarda davant vostre.

El fracàs definitiu de la política assimilista.

Als d'allí, als qui representen el manteniment del *statu quo* d'un Estat que no reconeix la plenitud dels drets de la personalitat catalana, a aquests, jo els he de dir que no es facin més il·lusions: la política assimilista ha fracassat definitivament a Espanya. Catalunya no ha estat fins ara assimilada; Catalunya no serà mai assimilada.

Hi haurà pocs homes que tinguin un respecte tan gran com tinc jo per les virtuts del poble castellà. Castella ha fet Espanya. Hi hagué un moment en què nosaltres, els catalans, érem més forts que Castella; no obstant, Castella, en ajuntar-se els pobles peninsulars, va saber, amb el seu esperit, informar una Espanya. Per què? Perquè tenia un major grau de patriotisme que nosaltres, un major grau d'heroisme que nosaltres, un major grau d'ambició nacional que nosaltres. Jo crec, senyors, que per a una col·lectivitat, per a una

pàtria, les grans ambicions són cosas respectables i honorables. Jo saludo i respecto aquesta ànima castellana, que no solament volia fondre tots els pobles de la península en un ideal que fos el seu, en una política que fos la seva, sinó que volia estendre-la per tot el món. Tant de bo poguéssim un dia tenir un somni semblant per a Catalunya!

La política assimilista encarna un noble i gran ideal: és fórmula de superpatriotisme. Però els ideals més nobles, quan pugnen contra la realitat, poden transformar-se en un absurd; una gesta heroica, quan no està acompanyada dels mitjans per a portar-la a terme, pot ésser l'acte vulgar i estúpid d'un suïcidi.

Jo dic als homes representatius de l'ànima castellana, que és hora que reconeguin que l'ideal d'assimilisme castellà ha fracassat i que cal renunciar-hi.

A tots els pobles, als que no es volgué donar uns graus de llibertat, se'ls hagué de reconèixer la independència completa. Els lligams que no es volgueren afluixar, s'han hagut de rompre. i els somnis d'imperi universal han quedat reduïts, aquí, en la realitat, a una Espanya que no té ni tan sols els límits de la península ibèrica que li ha traçat la Geografia, i dintre els límits reduïts d'avui coven ferments de desintegració com el que existeix i és avui una realitat a Catalunya.

I jo dic a tots, no sols als polítics dirigents d'Espanya; jo dic als homes representatius de l'ànima castellana, de l'heroica i admirable ànima castellana; jo els dic, que mirin la realitat cara a cara i que es convencin que el que no es pogué realitzar ni assolir en els moments de les majors grandeses, dels més grans brills, en el moment de la major arma assimilista, que era la monarquia absoluta — que era un rei que ho representava tot i ho concentrava tot, — que no es facin la il·lusió de realitzar-ho avui, en moments de decadència, de pobresa, en el moment d'orientacions democràtiques, que no són instruments adequats per a servir aquests ideals assimilistes. ¿Qui somnia a poder realitzar a Catalunya el que la gran Anglaterra no ha pogut realitzar a Irlanda, el que la poderosa Alemanya d'abans de la guerra no pogué realitzar a Alsàcia ni a la província de Possen?

La política assimilista amb Catalunya, tant la suau com la violenta, ja no és avui expressió respectable d'un superpatriotisme, és la inconsciència completa d'uns homes que no tinguin ulls o que

no sàpiguen apropar-los per a mirar cara a cara la realitat. Voler encara avui fer de tota Espanya una Castella gran, és condemnar Espanya a reduir-se als límits de la vella Castella.

La consciència nacional de Catalunya.

Catalunya té avui una personalitat més acusada i més viva, i una consciència d'aquesta personalitat molt més desperta de la que tenia fa segles, de la que tenia en els temps dels Àustries, quan gairebé gaudia d'una completa independència. La consciència de la personalitat catalana i la voluntat d'ésser que té el poble català, és avui immensament superior a la que ho havia estat ara fa tres segles a Catalunya.

I davant d'això, senyors, el fet de voler desconèixer-ho, el fet de voler suprimir-ho, és el més gran dels errors, que pot portar al més grans dels cataclismes. Tot acte per a ofegar, per a limitar, per a ferir una manifestació peculiar, diferencial, de la nostra personalitat catalana, no la suprimeix; la irrita, l'emmetzina, l'excita, i fa que realitats que ben conreades podrien ésser fecundíssimes, es transformin en elements de pugna, de disgregació, d'entrebancs, que ens fem els uns als altres.

El dilema de l'«A B C».

Un diari de Madrid, *A B C*, publica aquests dies uns articles que són simptomàtics. Jo he de dir que no crec que els articles d'*A B C* siguin l'exposició d'un estat de consciència molt general. Hi ha un fet que ho demostra: el que a Madrid mateix els articles d'*A B C* han tingut un ambient escassíssim. Però jo us dic que si el dilema que planteja *A B C* fos el dilema que es plantegés a Catalunya; si Catalunya hagués de triar entre la submissió abjecta i la separació, que no en tinguin cap dubte que la immensíssima majoria dels catalans optaríem per la separació, abans que per la submissió.

El separatisme centralista.

Diguem, doncs, als d'allí, que no plantegin el problema en un terreny en el qual no té solució, en el qual no té la solució que ha de tenir, igualment convenient a uns que a altres.

Fa pocs dies que jo era a Madrid. Hi anava com a delegat de la Junta de l'Exposició de Barcelona per a gestionar l'assistència dels industrials madrilenys a l'Exposició del Moble que celebrarem a la primavera. L'Associació dels industrials madrilenys ens donà un dinar, i allí, a Madrid, ens trobàrem sorpresos que la carta del dinar estava redactada en una plana en castellà i l'altra en català. I jo us dic, senyors, que aquests industrials del ram de la Fusta demostraven, amb això, un patriotisme molt més il·lustrat que

aquell de què ha donat proves la Reial Acadèmia de la Llengua, en acordar que, en les futures edicions del Diccionari, no es digui aquest, com s'ha dit fins ara, "de la Lengua Castellana", sinó "de la Lengua Española", amb la qual cosa ha semblat que volien excloure la llengua catalana del cercle de les llengües espanyoles, realitzant mentalment una acció separatista.

El problema de l'aranzel

I jo els dic també, des d'aquí, als d'allí, als meus amics d'allí — que jo n'hi tinc molts d'amics allí i me'ls estimo molt, — jo els dic que procurin que, en parlar del problema de Catalunya, no es retreguin els aranzels; que no es basi la unitat espanyola en una barata immunda de productes per ideals, de llengua i de sentiments, per teles, gèneres de punt; que això fóra una perfecta abjecció per uns i per altres, perquè en desmereix el patriotisme i la unitat del país, i ningú que s'estimi no voldrà confondre la unitat, la unió, amb l'abjecció d'uns i altres.

Problema d'aranzels. S'ha dit que Catalunya, en la unitat econòmica espanyola, hi obté un guany, amb perjudici de les altres terres espanyoles. Jo us dic a vosaltres, i proclamo davant tothom — i crec que he estudiat aquest problema, — que és aquesta la major de les falsedats. A Espanya, el fet de la unitat econòmica ha creat tota una estructuració interior de l'economia espanyola adaptada a aquesta realitat secular: els catalans, ultra teixir per nosaltres, hem anat teixint per tots els altres espanyols que volien comprar teixits a Catalunya; com els castellans han anat estenent llurs produccions cerealistes, no sols per a llur consum, sinó per a l'importantíssim consum de Catalunya; com hi ha regions ramaderes, que han anat augmentant la seva producció tenint en compte i estimulats per les comandes considerables del primer mercat consumidor de carns, que és Barcelona. I hem creat una unitat econòmica, en la qual tots, per un igual, som beneficiats perquè hem creat una estructura harmònica. Ah, senyors! Si vingués la liquidació d'aquesta unitat, en patiríem tots. Jo proclamo que en patiria fortament Catalunya, però jo us dic que l'economia catalana, precisament per la seva complexitat, perquè el que exporta Catalunya a la resta d'Espanya són productes de manufactura, en els quals l'enginy de l'home és capaç d'anar a reduccions considerables en el cost de producció, podria, a costa d'un gran esforç, adaptar-se a la separació; però jo us dic que les regions cerealistes i ramaderes d'Espanya no podrien salvar-ne el contracop perquè no hi pot res.

l'enginy de l'home, contra les condicions de la terra, i aquestes condemnen la producció cerealista i ramadera d'Espanya a produir a preus de tal carestia que llurs productes no podrien ésser exportats a cap país i enlloc no podrien trobar un substitut al formidable mercat consumidor que els és Catalunya. De manera que jo dic als qui s'oposen a l'afirmació d'una personalitat catalana, que no parlin del plet d'aranzels, que no en parlin, primer, perquè no tenen raó, després, perquè, en parlar-ne, demostren un desconeixement complet de la psicologia catalana, materialista que ells creuen, sense veure que un dels matisos de Catalunya, que l'hem tingut en la nostra història, és el d'ésser un poble excessivament idealista i romàntic, un poble de caps calents, que a Catalunya moltes vegades ens ho hem jugat tot per coses que no ens anaven ni ens venien, que de Catalunya han sortit els majors aventurers, que a Catalunya si hi tenim les lluites socials, no és perquè són lluites d'interessos: el 70 per 100 dels conflictes socials a Catalunya, no ho són per problemes d'interessos, sinó per problemes d'amor propi i de dignitat, d'engrunyiment entre uns i altres; de manera que en plantejar a Catalunya el plet de la renúncia de la nostra idealitat a base d'una qüestió d'interessos, fóra un camí absolutament equivocat, de resultats contraproduents.

I aquesta és la realitat que jo presento a tots els espanyols sincers i patriotes: l'assimilació, en què un dia podia somniar-se i era respectable, que s'hi somniï avui és impossible; no pot basar-se la unitat espanyola en un mercadeig immund de canvi de productes per ideals, davant de l'evidència que la unitat econòmica no s'ha fet en benefici de Catalunya, sinó de tot Espanya. Als dirigents de la política espanyola no els queden oberts sinó dos camins: el camí de la destrucció del fet de la personalitat catalana, o el camí d'estructurar la unió espanyola tenint en compte l'existència d'aquesta personalitat diferencial i acceptant-ne totes les conseqüències.

Per a destruir la personalitat catalana, que no es facin il·lusions; ja saben, ja es deuen haver informat que no serveix la creació d'una policia indígena, com s'ha intentat a Catalunya: que no serveix el fomentar discòrdies per a pertorbar la pau social a casa nostra, ni l'estimular vanitats. Tot això ha fracassat. Això sols ha servit per a engrunyir la consciència del nostre poble: tot això sols ha servit per a enverinar la consciència dels catalans.

Els camins a seguir davant el fet català.

Davant el fet català, els partits que governin l'Estat espanyol, solament tenen dos camins a seguir: el de la destrucció de la personalitat catalana, si se senten prou forts per a això, o la intel·ligència. I el pensar en la destrucció, en els moments actuals, tinc la seguretat que cap home de serè judici no ho patrocinarà, no ho pensarà dos minuts, perquè si ho pensés dos minuts hauria demostrat per aquest sol fet la seva incapacitat per a regir els destins d'un poble.

No hi ha més camí, senyors, i a ell s'arribarà forçosament, si no es vol anar al desastre, que el camí d'arribar a una intel·ligència; i per arribar a una intel·ligència no necessiten ni tan sols mirar el que han fet fora, recordar els desastres que han ocasionat en la història d'Espanya, en casos consemblants, per no seguir aquest camí. No cal sinó mirar la realitat. I ¿què ens diu la realitat a Espanya?

Les realitats peninsulars.

Hi ha una realitat geogràfica que ens diu que hauríem d'estar tots units; perquè la geografia, que és una de les realitats més fortes que existeixen, ens diu i ens aconsella que hem d'estar units. I hi ha una altra realitat, que és la de l'existència de personalitats diverses que han subsistit a través del segles i a través de totes les accions imaginables per a destruir-les, i aquesta realitat ens diu que és de conveniència per a tots, que formem un sol Estat, però que aquest sol Estat sigui un Estat compost, un Estat complex, un Estat federatiu, que respecti l'expansió lliure de les distintes personalitats que l'integren.

I jo, senyors, quan parlo d'Estat compost, no tinc el concepte que aquest Estat, Espanya, tant de bo que fos Ibèria!, sigui una cosa freda, sigui com un Consell d'Administració, una cosa morta, a la qual no aportem una sentimentalitat: no. S'ha dit moltes vegades que com no hi ha més que una pàtria, no es pot sentir més que una forma de patriotisme. Jo crec que les afirmacions absolutes són gairebé sempre inexactes. En els sentiments, com en tot, la realitat ens diu que no hi ha línies divisòries infranquejables, sinó que hi ha una sèrie de gradacions. Jo sento intensament, com el que més fortament pugui sentir-lo, el patriotisme català; però jo sento, amb vivíssima intensitat, la solidaritat llatina, i quan pateix alguna desgràcia el món llatí, sento com un dolor, com si alguna cosa meva es destruís. I jo us dic, que un sentiment de patriotisme hispànic o de patriotisme ibèric, no sols no és cosa

incompatible, sinó que pot agermanar-se admirablement amb el més fervorós patriotisme català. El dia que totes les personalitats nacionals que hi ha a Espanya, que hi ha a Ibèria, tinguin reconeguts llurs drets i pugui realitzar aquest Estat compost d'ideals que cada un d'ells separadament no poden realitzar, en la realització d'aquests ideals comuns neix, sorgeix una forma esplendorosa de patriotisme, que no és una cosa cerebral, sinó que és una cosa sortida de l'ànima, tan intensa com pot ésser-ho el fervor del nostre ideal patriòtic.

Els avantatges de la solució harmònica.

Jo, senyors, per part dels qui representen l'altra banda, podríem dir, en aquest plet, no hi veig sinó avantatges en la solució harmònica del plet de Catalunya, d'anar al reconeixement de la personalitat i renunciar per sempre a tota molèstia, a tota coacció, a tota ferida a allò que pugui implicar un desenrotllament propi de la nostra personalitat diferencial. Jo no hi veig sinó avantatges, en la solució harmònica del plet català, i hi veig l'únic mitjà possible que Espanya pugui estendre les seves fronteres polítiques al que la geografia li marca, que formi un Estat tota la península ibèrica, en què tots junts els pobles ibèrics formin una gran personalitat dns del món llatí, i dins d'aquest món llatí puguin realitzar junts els grans ideals que cap d'ells no pot realizar separat.

Avui el món marxa pel camí de respectar totes les personalitats, però avui el món va també pel camí de les grans concentracions, dels qui tenen ideals i interessos comuns a servir. Els grans ideals i els grans interessos en una unitat de tots els pobles peninsulars poden subsistir; no sols no són incompatibles, sinó que s'agermanen perfectament en el respecte a totes les personalitats que dins d'Espanya existeixen i que en el moment d'ésser respectades crearien una unitat moral més sòlida, molt més forta, molt més fecunda que l'actual i en la qual els elements dirigents no es trobarien pertorbats en la realització d'aquests grans ideals conjunts per plets interiors i qüestions d'engrunyiment, que afebleixen l'acció d'Espanya a l'exterior i entrebanquen l'acció dels governants.

I dites, senyors, aquestes paraules de franquesa, de lleialtat, d'afecte, als d'allà, permeteu-me que digui algunes paraules als radicals d'aquí.

L'actuació d'Acció Catalana.

Avui, amb gran brillantesa, i amb gran noblesa, ve actuant un nucli, que bé se li pot dir selecte, propugnant per solucions radicals,

radicalíssimes, del plet català; propuguant, per què no parlar clar?, per una solució separatista. Jo he de reconèixer, senyors, que l'actuació dels homes d'Acció Catalana no té cap semblança amb actuacions que tingueren homes que, havent conviscut algun temps amb nosaltres, es separaren després. Les disgregacions que abans d'aquesta darrera havia tingut la Lliga Regionalista, no representaven sinó un engrunyiment personal, una molèstia, un odi a una persona, una mala passió. Per això neixien mortes, perquè no eren sinó un "anti", una oposició. Jo he de reconèxer que l'actuació que vénen desenrotllant els homes d'Acció Catalana, salvant les exageracions explicables per afirmar una diferenciació d'aquells homes amb els quals s'ha conviscut molt temps, es desenrotlla en uns termes de lleialtat i noblesa que demostren que no s'ha arribat a una pugna per qüestions personals, sinó per un estat d'esperit disconforme amb l'estat del nostre esperit. Jo els he de retre aquest homenatge, que en definitiva ens honora a nosaltres, perquè són gent que han començat llur acció, gairebé tots, amb nosaltres, i al costat nostre han après aquestes normes de respecte i de lleialtat de què avui donen bona mostra.

Però, després d'aquesta declaració, he de dir que, al meu entendre, s'equivoquen i s'enganyen ells mateixos, quan volen vestir amb aparences científiques llur concepció, quan volen expressar-la com a filla d'un convenciment reflexiu. No. Jo estic ben convençut que és un estat d'esperit més que una convicció reflexiva; llurs concepcions, més que una estructuració cerebral, ideològica, són fruit d'un estat de sentiment. Senten un pessimisme, senten un cansament, senten un descoratjament, i això els porta a una desesperació. D'això ens n'hauríem de doldre potser nosaltres, perquè si algú té motius per a sentir cansament, som nosaltres, que portem el pes de la feina fa vint-i-cinc anys; però nosaltres no ens en sentim, encara, de cansats.

Afirmen els d'Acció Catalana — i aquest és un dels arguments, potser el més fort, jo crec que el determinant de llur estat d'esperit — el fracàs de l'acció evolutiva, de la tendència harmònica, per a anar a la solució del plet català. I d'aquesta convicció del fracàs de la nostra actuació n'ha nascut primer la seva existència i després tota la seva campanya, tota la força de la seva actuació.

Parlem-ne, senyors, de la nostra actuació, i de si la nostra actuació ha estat un fracàs.

L'actuació de la Lliga Regionalista no ha fracassat.

Els homes d'Acció Catalana són tots, o quasi tots ells, joves, en edat o en catalanisme. Per tant no han advertit ben bé, o no recorden, com ho recorda el qui us parla i recorden molts dels qui m'escolten, quin era l'estat de consciència a Catalunya abans que els homes de la Lliga Regionalista emprenguéssim aquesta actuació, que es titlla avui de fracassada. D'això no arriba a fer trenta anys, i a Catalunya aleshores, sense un estat d'opressió externa que el produís, hi havia un esmorteïment quasi total de la consciència catalana. Els catalanistes érem una minoria insignificant a Catalunya: érem un petit nucli, un petit cenacle a Barcelona; a fora, era un home a cada comarca, que el coneixíem tots, que era, generalment, l'il·luminat de cada comarca; un home de mal geni, que no congeniava amb ningú, i que es deia catalanista, perquè érem els menys. I jo, que no sóc vell, per fortuna, em recordo del fàcil que era reunir-nos tots els catalanistes, els pocs que érem, i la, no escassa, nul·la influència que exercíem a Catalunya. En totes les corporacions populars de Barcelona i de poblacions d'alguna importància de Catalunya, en totes, es parlava en castellà i ningú no els ho manava. Tota la nostra vida científica, la nostra vida acadèmica, s'exposava en castellà. Jo no sóc vell i ja era un home la primera vegada que es parlà en català a l'Ateneu Barceloní, i a l'Econòmica d'Amics del País, i a l'Acadèmia de Jurisprudència, en mig d'un escàndol formidable. Jo recordo l'escàndol que es va produir quan En Bertran i Musitu, al qual algú ha volgut presentar, avui!, com poc fervorós per la llengua catalana, quan ell va introduir per primera vegada la llengua catalana a la Diputació de Barcelona: ¡que fa vint anys, només vint anys, que es va tornar a parlar en català sota les voltes del Palau de la Generalitat de Catalunya! I fórem nosaltres els qui, vint anys enrera, introduírem l'ús del català en les sessions de l'Ajuntament de Barcelona. I hem estat nosaltres, els homes de la nostra generació, els qui hem aconseguit que la consciència d'una personalitat catalana passés, del clos d'un cenacle, a la massa del poble de Catalunya.

I això, senyors, és tasca que l'hem realitzada nosaltres per la nostra política, per la nostra acció, en un quart de segle, passant, d'un estat d'esmorteïment quasi total de la consciència catalana, a un estat de saturació patriòtica que jo afirmo que feia tres-cents anys que els catalans no sentien l'amor a llur terra i el culte per

llur personalitat i les seves manifestacions com el senten avui, després de vint-i-cinc anys de la nostra actuació.

I jo us dic, senyors, que jo m'estimo cent voltes més aquest revifament de la consciència catalana, que cent lleis d'autonomia: m'estimo més una Catalunya sense cap llibertat, parlant en català i sentint en català, que això li portarà la llibertat, que una Catalunya amb els majors atributs de sobirania política, però tenint esmorteïda la seva consciència nacional.

Jo em recordo quan sortíem del clos de la Lliga de Catalunya, a la Rambla de les Flors, durant la guerra de Cuba. En sortir d'allí escalfats del patriotisme catalanista, ens sentíem al carrer com a estrangers, com si no ens trobéssim a la nostra casa, perquè no hi havia ningú que compartís les nostres aspiracions. I nosaltres les hem infiltrades a totes les classes socials de Catalunya.

I no ha estat cosa fàcil aquesta obra de recobrament patriòtic de la consciència catalana. Ha requerit un esforç constant i una acció complexa i fatigosíssima. Si ens haguéssim limitat a propagar els nostres ideals, no hauríem penetrat la consciència dels nostres conciutadans. Fou precís que la defensa dels interessos de totes les classes de Catalunya fos el vehicle per a la penetració dels nostres ideals. I no hi hagué interès català o de catalans que no trobés en nosaltres la més eficaç defensa. I no hi hagué tribuna que no aprofitéssim per a l'expandiment de les nostres doctrines. I a les corporacions econòmiques i culturals aportàrem el nostre esperit. I als ajuntaments i a les Diputacions i a la Mancomunitat després, hem fet que, al costat de l'acció administrativa, s'exercís una profunda acció de revifament de la consciència catalana.

Les eleccions i les escoles.

En un discurs, un dels homes més il·lustres d'Acció Catalana, En Rovira i Virgili, va pronunciar una frase, que si En Rovira i Virgili, com quasi tots els seus companys, hagués estat de procedència nostra, si hagués conviscut amb els homes de la Lliga, jo la hi censuraria, i amb la major vivesa. No ho faig, perquè jo reconec que En Rovira no té la nostra tradició, no ha conviscut amb nosaltres, és un dels pocs homes que ha sobreviscut d'aquella Esquerra Catalana nascuda tan brillantment i morta tan tristament. Deia En Rovira i Virgili que si els deu milions que la Lliga — afirmava ell — havia despès en eleccions, els hagués esmerçat a crear escoles catalanes, altre fóra l'estat de consciència nacional a Catalunya. Em dol molt que un home tan il·lustre com En Rovira hagi

recollit aquesta vulgar acusació sobre les suposades despeses electorals de la Lliga. Però jo vull suposar que fos veritat que a la Lliga haguéssim despès deu milions de pessetes en campanya electoral. Jo us afirmo que ni amb deu milions, ni amb cent, ni amb molts centenars de milions de pessetes esmerçades en escoles a Catalunya, en acció cultural privada, s'hagués fet, per la difusió de la cultura catalana i per la penetració en la consciència catalana, l'acció admirable, en bona part regida per homes d'Acció Catalana, que ve realitzant l'Ajuntament de Barcelona, que ve realitzant la Mancomunitat, que vénen realitzant les corporaciones populars, els municipis principals de tot Catalunya. Gràcies a què? Gràcies a la nostra campanya electoral, al fet d'haver aconseguit la majoria o representació predominant en aquestes corporacions, a haver-hi portat el nostre esperit de catalanitat, a haver fet que dels cabals que paguen els contribuents de Catalunya en vagi una part principalíssima a cultura catalana.

La intervenció a Madrid.

No. No pot parlar ningú de fracàs de la nostra acció dins de Catalunya. Dins de Catalunya, l'èxit de la nostra acció ha superat la més folla de les nostres esperances. Se'ns pot dir, però, i a Madrid? Vosaltres haveu anat a Madrid. I ¿què haveu aconseguit anant a Madrid? Ah! Els qui haveu conviscut anys amb nosaltres, no teniu dret a dir-ho, perquè això, ho sabeu tots vosaltres, a Madrid no hi hem anat únicament per a demanar lleis que ens donin majors facultats, hi hem anat per tenir una força que fos respectada, per permetre que l'acció que aquí dins es realitza no sofreixi entrebancs ni persecucions. ¿Creu algú que l'acció de la Mancomunitat, la de l'Ajuntament de Barcelona, que tota l'acció de catalanitat que s'està realitzant a Catalunya, sense les minories atentes al Congrés i al Senat, essent una força, en havent de buscar el nostre concurs com a amics i essent temible la nostra oposició com a adversaris, l'acció, aquí a Catalunya, hauria estat tan planera? ¿No s'adonen molts dels d'Acció Catalana que si ells han tingut planera llur tasca cultural a Catalunya és perquè nosaltres allí, formant la primera línia de trinxeres, evitàvem les escomeses que haurien vingut contra Catalunya?

Jo reconec, senyors, que en els anys que portem d'actuació a Madrid, com a concessions, n'hem obtingut molt poques: és una realitat. Jo no sé, senyors, us ho dic amb tota franquesa, si això ha estat un bé o un mal. Jo sóc partidari del menjar poc i pair bé,

molt més que de tenir les grans indigestions. Crec que si en alguns moments ens haguessin abocat pel broc gros les concessions autonòmiques, i amb elles les responsabilitats de la direcció de la vida interna de Catalunya, haurien causat a Catalunya i al nostre ideal el major dels danys que podien causar-li. Per a mi, llibertat merescuda, detentada, és lletra a termini fix; ara, lletra cobrada i administrada malament, aquesta sí que és fortuna perduda per sempre.

L'actuació entrebancadora dels radicalismes.

Però, parlem d'algun d'aquests fracassos. L'any 1907, com a fruit d'aquella campanya esplendorosa de Solidaritat Catalana, aconseguírem nosaltres que el Govern d'En Maura presentés un projecte de règim local, en el qual aconseguírem nosaltres que, ultra una ampla autonomia municipal, que més que pel que tenia d'autonomia, pel que estructurava el govern dels grans municipis, era una esplendorosa promesa, contenia la Mancomunitat, amb les Delegacions, el 1907. ¿Per què el 1907 no s'aprovà una llei que ens donava llavors moltíssim més del que per decret obtinguérem l'any 12 i que és amb el que ens hem hagut d'acontentar fins ara? Per què no s'obtingué això l'any 7? ¿Fou per la resistència dels senyors de Madrid? No; proclamem la veritat: fou per l'oposició dels elements extremistes de Catalunya. Al projecte d'Administració local li barraren el pas, primer, les esquerres catalanes. Quan Catalunya estava unida, no hi havia un liberal a Madrid, no hi havia ningú que s'atrevís a aixecar el dit ni a demanar la paraula contra el que pogués aparèixer com una aspiració nostra. Fou darrera dels qui es deien radicals a Catalunya, que En Moret i els seus homes feren fracassar el projecte d'Administració local, no per altra cosa sinó perquè atorgava concessions importantíssimes a Catalunya.

Què ha passat després, Aquells homes que, per ésser poc radicals, feren fracassar el projecte, on són avui? Uns, honradament, retirats en llurs cases, confessant llurs errors, i altres dins del partit d'En Romanones, d'En Garcia Prieto, d'En Dato o de la Unió Monàrquica. I eren els qui trobaven poc radical i poc catalanista aquell projecte!

L'any 1919, quan moments favorabilíssims acompanyaven la nostra campanya per la concessió de l'autonomia, vam aconseguir que es creés aquella Comissió extraparlamentària que, sense nosaltres, sense la major intensitat d'autonomia que poguéssim recaptar nosaltres, ens atorgava concessions que seria una deslleialtat no re-

conèixer importantíssimes. Per què va fracassar? Per l'actuació dels extremistes, davant dels quals, per compliment d'un pacte de lleialtat, ens vam inclinar nosaltres.

De manera, senyors, que en dos moments excepcionalment favorables, la política de concessions parcials ha fracassat. Per què? Perquè l'han feta fracassar els extremistes. I jo us dic, senyors, que és just que se'ns dirigeixen censures per allò en què les mereixem. Jo començo per declarar que si en la intensificació del sentiment català hem aconseguit molt més del que era d'esperar, quant a la materialitat de reformes legislatives, la collita, el balanç és molt petit. Però que no se'ns culpi a nosaltres, que no es posin a compte nostre els fracassos en nom d'un radicalisme que és el que els ha produïts.

Ah! senyors; jo us dic que si l'any 1919 haguéssim nosaltres acceptat, procurant ampliar-les, les concessions que ens brindava la ponència extraparlamentària, avui tots nosaltres i tots els homes d'Acció Catalana i els patriotes més fervorosos i els més extremistes de Catalunya, estaríem tots ocupats a organitzar i administrar els graus d'autonomia que hi havia en aquell projecte i no podríem pensar en altres coses i no tindríem prou temps per a treballar, per a saber-la organitzar i administrar i treure'n el màxim profit que amb el nostre esforç se'n pogués treure. Que una reforma no és el que diu l'articulat mort i enterc d'una llei, sinó l'ànima, l'esperit que s'hi posa en implantar-la i regir-la. El decret de la Mancomunitat no la va crear per a Catalunya, sinó per a tot Espanya: on no hi havia una ànima, no ha passat res; en canvi, a Catalunya, veieu com ha florit. I si llegiu aquell decret veureu que és la cosa més minsa que pugui pensar-se. Llegiu aquell decret i després llegiu el projecte d'autonomia de la Comissió extraparlamentària, i jo us dic que si els resultats que n'haguéssim sabut treure haguessin guardat relació amb el que hem obtingut de la migradíssima concessió de la Mancomunitat, podríem estar ben satisfets, nosaltres i els nostres col·laboradors i tota la nostra generació, de l'avenç fet en l'assoliment de l'autonomia de Catalunya.

De manera, senyors, que no és just parlar del fracàs de la nostra actuació, ni en el supòsit, tan inexacte, d'aquest fracàs, es pot basar una política, que jo respecto, però que estimo equivocada.

El que costaria la separació.

I jo pregunto: fora del camí que hem marcat nosaltres, i els resultats del qual acabo d'exposar, ¿quin altre camí se li ofereix

a Catalunya? Penseu que no cal que ningú es faci il·lusions que la realitat ha d'esvair. En aquests dies, llegint els articles d'*A B C*, en els quals es sosté la tesi que si Catalunya es vol separar, basta que expressi així la seva voluntat, perquè Espanya no esmerçarà un home ni una pesseta per a impedir-ho, els qui sincerament són separatistes han tingut un moment d'entusiasme, dient: això va millor que el que pensàvem! L'assoliment dels nostres ideals és cosa senzilla!

Que no es facin il·lusions. *A B C* no representa Espanya ni Castella. Planteja el dilema en uns termes que representen el desconeixement més absolut de l'ànima de Castella, perquè Castella és impossible que admeti aquesta eventualitat. Castella és un poble que té una quantitat enorme d'energies amagades. Recordo que En Salmeron, en els últims dies de la seva vida, quan propera la seva mort, anava jo algunes tardes a fer-li companyia, em deia: — La República no ha estat possible a Espanya perquè Castella no és republicana; la tenacitat de Castella és una cosa formidable. — I és veritat. Jo us dic que aquesta Castella que avui veieu insensible, consentint, com fins ara, que hi hagi partits que parlin en nom d'ella i la destrocin a ella mateixa, que sembla un poble sense ànima, en el moment que es plantegés el problema de la separació de Catalunya veuríeu Castella sublimar-se i ésser un poble heroic, posat en peu integralment, cent vegades més cohesionat que Catalunya i disposat amb més heroisme que Catalunya a sacrificar-ho tot per a impedir la separació. Aquesta és la realitat.

De manera, senyors, que la solució separatista suposa una lluita del màxim heroisme, de la màxima violència, i creure el contrari és desconèixer la psicologia castellana. La solució separatista no és una solució que s'aconsegueixi per un plebiscit en què Catalunya expressi la seva opinió o la seva voluntat de separar-se. No. La separació, si hagués de venir (Jo no dic, senyors, que no vingui; la història d'Espanya consagra com a realitats tots els absurds i hem d'admetre la possibilitat que vingui a consagrar aquest) Però jo us dic, senyors, que a Catalunya no se li ofereixen més que dos camins: o buscar l'acord, la conformitat d'Espanya, o lluitar violentament, heroicament, contra Espanya. Que no es somniï amb res més, que no es desviï l'esperit del nostre poble fent-li creure altres coses.

Castella, que ha informat amb el seu esperit Espanya, pot ac-

ceptar l'autonomia de Catalunya en una crisi de grandesa, en un enlairament d'Espanya, o pot resignar-s'hi en una desfeta, en una crisi, en una revolució, en una commoció, en mig d'una catàstrofe, en mig d'un cataclisme total, en què no tingués força — voluntat no li'n faltaria — per a impedir la separació.

I jo us dic a tots: ¿no creieu que abans de vincular la realització dels nostres ideals en una catàstrofe, en un cataclisme, en allò que no sabem si vindrà, que no depèn de vosaltres que vingui, no hem de realitzar el màxim esforç, posant-hi tot el pensament i tot el coratge, per a anar a la solució harmònica, a l'enfortiment paulatí, a l'eixamplament constant de la personalitat de Catalunya, fins a arribar a la integritat de la seva autonomia?

La hipòtesi de la independència.

Jo vull suposar, senyors, que vingués un moment en què una desfeta general a Espanya fes possible que Catalunya triomfés en una lluita de separació: jo vull suposar que d'aquesta catàstrofe total espanyola, Catalunya en sortís indemne, que és molt suposar, perquè una catàstrofe espanyola vol dir descomposició total, i l'experiència ens indica que els gras mals que ha patit Espanya, les convulsions que ha sofert Espanya, les ha sentides també Catalunya; però jo vull suposar que aquesta convulsió afectés a la resta d'Espanya i deixés indemne Catalunya, jo vull suposar que a Catalunya hi hagués un conjunt d'homes prou forts i prou preparats per a empunyar les regnes del govern de Catalunya, per a organitzar tots els serveis i encarrilar totes les forces de govern de Catalunya; jo vull suposar — i tots sabeu que és molt suposar — que a Catalunya hi hagués un esperit de disciplina per a acatar fidelment l'acció d'aquests homes que organitzessin el Govern de Catalunya. Jo m'imagino un Govern català constituït, acatat per tots, respectat Parlem-ne, senyors, de l'endemà de les festes de la independència! Ja s'han desfet els arcs de triomf; ja han marxat els qui havien vingut de fora; ja han tornat a llurs pobles els qui havien vingut per a celebrar la victòria; quan ha acabat el soroll de les músiques i reposen les goles de tant de donar visques, es reuneix el Govern de Catalunya, es reuneix per començar les seves deliberacions sobre el que ha de fer. La primera cosa que se li planteja és la de si ha d'orientar la política catalana d'esquena a l'Ebre o girant els ulls cap a l'Ebre; i jo us dic que davant de la realitat d'aquest problema de la Catalunya d'aleshores, no sols per interès material, sinó per interessos morals, el primer que pensaria seria

en una política d'intel·ligència per a arribar a una federació amb els altres pobles d'Espanya. No és únicament el problema de l'estructuració d'una nova economia, d'uns ferrocarrils que ens uneixen amb Espanya i no amb la resta del món, ni tota l'organització d'una indústria; no, no; és que hi ha també altres coses. Un país com Catalunya, d'uns dos milions i mig d'habitants, ¿creieu que pot tenir una capitalitat d'un milió? ¿Creieu que un país de menys de tres milions d'habitants pot realitzar grans ideals? Portugal té una població immensament superior a la població de Catalunya; té una extensió territorial molt superior a la de Catalunya; té a l'altra banda de la mar un rebrot espiritual que és el Brasil, de molts milions d'homes que parlen la seva llengua; té un imperi colonial, un dels imperis colonials més brillants que encara queden en el món; Lisboa té una situació geogràfica immensament superior a la de Barcelona; i què és avui Portugal? ¿Pot comparar-se Lisboa amb Barcelona?

Jo tinc el ple convenciment que al primer Govern que regís els destins d'una Catalunya independent se li presentaria el problema d'establir una nova fórmula d'unió, d'intel·ligència, amb els altres pobles d'Espanya. I, amb aquest convenciment, que hauran de compartir tots els qui mirin serenament la realitat, ¿no us sembla que hem de posar el màxim esforç per a suprimir les contingències d'una aventura que ens podria ésser fatal i buscar en l'harmonia la mateixa solució a què aniríem després de la lluita vinent?

Jo reconec, senyors, que, en això, la voluntat ha d'ésser de les dues parts, i no de la nostra sola. Jo no ho he amagat en totes les meves propagandes: jo passaré per tot, per les majors de les desgràcies i penalitats de Catalunya, abans d'admetre la castració de la nostra personalitat. Però, senyors, si podem aconseguir, si hi ha alguna esperança d'aconseguir-ho sense exposar Catalunya a un cataclisme, tenim el deure de fer-ho.

Unes paraules memorables d'en Prat de la Riba.

I encara que sé el que a un auditori fatiga una lectura, considero els moments actuals de prou transcendència per a retreure us a tots unes paraules memorables d'En Prat de la Riba, la personalitat del qual creix cada dia en la nostra memòria. Es tractava, senyors, de la festa de l'11 de setembre, en el primer any en què es publicà *La Veu de Catalunya.*

Deia, el final d'aquest article:

"A tots els herois màrtirs de la nació catalana, tant els de 1714

com els de 1640, com els de més enllà, recordem-los per a plorar los, per a compadir-los, per a agrair-los llurs esforços i llur sacrifici, però no per a imitar-los. Ja n'ha tingut prou de màrtirs, Catalunya; per a ésser forta i gran necessita herois que s'imposin, genis que guanyin.

"Acotem el cap davant de la tomba del comte d'Urgell, però guardem-nos de seguir la seva política que va dur-lo a morir estèrilment a Xàtiva. En comptes del seu "tot o res", fem com els grans fundadors del nostre poble, com els Ramons Berenguers, com el rei En Jaume, com En Pere el Gran, que posaven les fites de la terra allà on podien, restaurant-la de mica en mica. avui un tros, demà un altre.

"Venerem i glorifiquem la memòria d'En Pau Claris i d'En Margarit, però aprofitem-nos de l'experiència que ens han llegat per a saber portar la lluita allà on ens convingui, allà on tinguem més força, als camps on ens hagi d'ésser favorable tenint en compte les condicions socials, les aptituds i la població de Catalunya.

"Guardem-nos de tancar la nostra pàtria en una noca presó de Xàtiva, seguint una política de romàntica intransigència. Mentre és viva i forta i rica, s'acosta a tornar a ésser reina, a tenir la possessió dels drets; pobra i agarrotada i malmesa tornaria a començar el dolorós calvari de quatre segles de decadència, d'on va ressuscitant feixugament.

"Plorem la malaventurada sort dels qui van morir l'any 1714, però guardem-nos d'empènyer novament Catalunya a esdeveniments que podrien ésser-li fatals, com l'hi van ésser llavors, amb tot i les grandíssimes probabilitats d'èxit amb què van iniciar-los.

"Que la sang generosa de tants herois, vessada estèrilment, ens ensenyi els esculls que havem d'evitar i ens orienti cap als veritables camins de salvació."

Poques paraules va escriure En Prat de la Riba en la seva vida entera consagrada a Catalunya, tan amarades d'amor a la seva Pàtria, tan assenyades, per a marcar-li els veritables camins de la seva grandesa.

Jo reconec, senyors, i vaig a acabar; jo reconec, senyors, com he dit abans, que la solució d'harmonia és solució que han de voler les dues parts.

La raó del pessimisme.

Jo reconec i proclamo que la part que haurà d'acceptar el fet generosament, francament, el fet de la personalitat catalana, ac-

ceptant totes les conseqüències del seu expandiment diferencial, ofereix resistències que encara que podem trobar excessives no poden estranyar-nos, perquè són les mateixes resistències que plets semblants han ofert en el curs de la Història, portant Espanya al seguit de desastres que l'han duta a l'actual situació. Jo reconec, senyors, que això pot justificar molt pessimisme. Però jo us dic que el seguir l'altre camí, l'únic altre camí que ens queda, pot portar a Catalunya tals danys que val la pena que tota una generació — i aquesta som nosaltres — es sacrifiqui íntegrament per apurar les últimes de les possibilitats d'arribar a una solució harmònica. Per això hem entrat nosaltres a la política; aquesta ha estat la nostra bandera; aquesta bandera la mantindrem mentre actuem en política. Nosaltres no desertarem de la nostra política mentre un gran estol de patriotes catalans ens acompanyin. Si un dia creiem que el camí que nosaltres els oferim està barrat i no condueix sinó a la desesperança i ens abandonen, nosaltres no pertorbarem a ningú que segueixi un altre camí; nosaltres no ingressarem en un altre partit, com han fet altres decepcionats; nosaltres, fora de la direcció d'una força política, ens consagrarem integralment a conrear la personalitat catalana, al foment de la llengua i la cultura catalana, a l'enfortiment de la seva espiritualitat, a l'engrandiment de la seva ànima, perquè Catalunya, en qualsevulla eventualitat, estigués més preparada per a afrontar-la i per a triomfar-ne.

La situació actual.

I, abans d'acabar, unes paraules per a precisar la nostra posició davant dues eventualitats que poden produir-se ben aviat. Estem fermament convençuts que la situació actual no pot durar: o vindran concessions o vindrà un període de persecució. Ni l'agitació creixent a Catalunya, ni el disgust que provoca a Madrid, permeten esperar altra cosa.

I jo us dic: Si vénen concessions ofertes amb lleialtat i noblesa, que representin un major respecte a la personalitat catalana i li obrin un més ample camp a la seva acció, nosaltres les acceptarem i posarem la major lleialtat en llur implantació, encara que no representin, ni de molt, la integritat dels nostres ideals, encara que el fet d'acceptar-les ens hagués de portar moments d'impopularitat a Catalunya.

Però si la política de Madrid ve guiada un cop més per la tradicional ceguesa i, en lloc de concedir el just, s'inicia una política de persecució, encara que ella no vagi contra nosaltres, encara que

sols vagi contra els extremistes que ens censuren, no vull que quedi cap dubte sobre quina fóra la nostra actitud.

A Madrid me l'han plantejat a mi aquest problema més d'una vegada.

M'han dit: — Vostè no és separatista, vostè no pot ajudar els separatistes. Vostè creu que el separatisme és un mal per Catalunya? — Ho crec. — Per tant ha d'ajudar que es pugui ofegar el separatisme a Catalunya. —

Ah, senyors! En nom d'una Catalunya autònoma, d'una Catalunya que tingués reconeguda la seva personalitat dins d'Espanya, jo l'afrontaria la lluita que pogués presentar-se a Catalunya amb els qui no la respectessin, si venia consagrada per la voluntat de la majoria del poble català. I jo combatria amb la major energia els intents dels qui no acatessin la voluntat de la majoria del poble català i vinguessin a pertorbar la vida al govern autònom; però mentre Catalunya tingui, com avui, desconeguts els més elementals atributs de la seva personalitat, ah, senyors, si de Madrid ve una política de repressió, que no hi comptin, amb la meva col·laboració, sinó amb tot el contrari.

Aquesta conferència d'en Francesc Cambó rebutjant per un igual l'assimilisme i el separatisme per resoldre el problema català, en moments en què el separatisme informava l'actuació de molts catalanistes i en què aquelles mateixes actuacions feien preveure la possibilitat d'una reacció centralitzant i assimilista, com pocs mesos després desenrotllava el general Primo de Rivera en contra de l'ideal catalanista, van donar a aquesta conferència d'en Cambó transcendència històrica.

CAPÍTOL XXXIX

Sumari: *El desordre social a Catalunya.—Les eleccions a diputats d'abril de 1923 i una lletra de la C. d'A. P. de la Lliga.— Les eleccions de senadors. — La campanya electoral per les eleccions a diputats provincials del juny de 1923 i el manifest de la Lliga del 2 del mateix mes.*

LA ratxa d'atemptats socials no s'estroncava. El 10 de març de 1923 queia assassinat als carrers de Barcelona el líder de les reivindicacions obreres Salvador Seguí, "Noi del Sucre". Semblava talment que al Govern civil, preocupats a fer sortir els candidats ministerials, suspenent alcaldes i Ajuntaments en què la Lliga Regionalista tenia majoria, no tenien temps de vetllar per la seguretat dels ciutadans barcelonins.

Convocades eleccions a diputats a Corts per l'abril d'aquell any, l'actuació dels governadors civils de Catalunya, i especialment del de Barcelona, era d'un abús de poder inqualificable en tot el que feia referència a preparar el tinglado electoral, que permetés fingidament sortir de les urnes els diputats encasellats pel Govern; i aquesta actuació era tant més de doldre per tal com es trobava Barcelona i Catalunya òrfena d'autoritat per a evitar els crims terroristes que ensagnaven constantment els carrers de la urbs.

Va ésser amb motiu d'aquesta actuació del governador civil de Barcelona, en Raventós, que en Cambó, amb data de 16 de març de 1923, li va adreçar públicament una carta en la qual concretament li deia:

En aquests dies, funcionaris del Govern civil visiten els Ajuntaments amb instruccions concretes d'atropellar-los en el més sagrat de llurs deures. ¿No veieu que amb això que esteu fent perdeu tot prestigi davant dels vostres subordinats i escampeu en els pobles l'esperit de revolta i el menyspreu al principi d'autoritat? El que vós, català, esteu fent, no ho havia fet mai, del meu record, cap

governador de Barcelona, ni tan sols aquells qui sense cap solvència moral ni cap relació amb aquesta terra, havien estat tramesos per a complir missions inconfessables.

Amb tot i les coaccions i la parcialitat que des del Govern civil de Catalunya es procurava desplegar per a destorbar la tasca de proselitisme polític dels partits que no eren afectes al Govern, la Lliga Regionalista va estendre la seva propaganda electoral per tot Catalunya i va aconseguir que sortissin tots els seus candidats per Barcelona-ciutat i un gran nombre d'amics a la resta de Catalunya. L'actuació electoral de la Lliga i l'ambient que havia creat a favor de les seves candidatures van fer que en aquella ocasió, el 29 d'abril de 1923, per Barcelona-ciutat els lerrouxistes no s'atrevissin a presentar candidatura completa, anant només en Lerroux i l'Emiliano Iglesias per minories. Es va presentar també en aquella avinentesa, per primera vegada, en la lluita electoral, una candidatura d'Acció Catalana Republicana, amb un sol nom, el d'Antoni Rovira i Virgili.

La Lliga i la puresa del sufragi.

La Lliga Regionalista ha vetllat sempre per la puresa del sufragi, perquè aquesta puresa fos acatada per tots, amics i adversaris, ha fet constantment tota mena de sacrificis, encara que aquests sacrificis hagin hagut de perjudicar els seus amics mateixos.

Amb motiu de les eleccions del mes d'abril de 1923 la Lliga Regionalista va donar, una vegada més, una prova fefaent del que diem. En Rovira i Virgili, el candidat d'Acció Catalana, havia estat derrotat per minories per uns poquíssims vots, degut a una entremaliadura electoral en les seccions encarregades al regidor Tomàs i Boix, de la minoria consistorial de la Lliga Regionalista, i tot i que aquella entremaliadura electoral no afectava a cap candidat de la Lliga Regionalista, aquesta va sancionar aquell fet i la Comissió d'Acció Política va trametre a en Tomàs i Boix, el primer de maig de 1923, la següent carta pública:

La Comissió d'Acció Política, fortament sorpresa i indignada de les irregularitats que presenten algunes de les actes del dis-

tricte VII, no troba que les manifestacions de vostè expliquin satisfactòriament la seva conducta respecte d'aquelles seccions que tenia confiades a la seva direcció i vigilància i en les quals apareix un nombre de vots a favor de la candidatura radical i d'alguns dels nostres candidats que manifestament no responen a la realitat. Per això, aquesta Comissió, que està joiosa de la glòria de la Lliga Regionalista d'haver estat sempre la més ferma vigilant de la puresa del sufragi, no pot admetre que cap dels individus que li són afectes no posi tots els seus esforços a guardar-lo, ni per un malentès excés de zel ni per descuits imperdonables.

Per això, amb molt sentiment nostre, en veiem obligats a comunicar a vostè la nostra desautorització per la seva actuació en les darreres eleccions legislatives. El saluden atentament· RAMON D'ABADAL; FRANCESC CAMBÓ; JOSEP PUIG I CADAFALC; LLUÍS DURAN I VENTOSA; JOAN VENTOSA.

Les eleccions a senadors van ésser també una nova derrota pel Govern. De tots els senadors que eren elegits per les quatre províncies i llurs entitats econòmiques i culturals, amb prou feines n'hi havia tres de ministerials. La Lliga Regionalista obtenia una assenyalada victòria, exceptuada la província de Lleida, on els regionalistes van ésser derrotats per pocs sufragis. Amb tot i això, els parlamentaris regionalistes, volent fer constar llur protesta des del primer moment per la manera com havia estat engendrat el nou Parlament, que representava una etapa en el desprestigi del règim parlamentari espanyol, sense l'autoritat moral necessària per al compliment de la seva missió essencial, acordaren no participar en la constitució de les meses del Senat i del Congrés, ni tan sols amb llurs vots, i renunciar tota representació en les comissions permanents.

* * *

Les eleccions provincials del 10 de juny de 1923.

Convocades eleccions a diputats provincials pel 10 de juny de 1923, era la primera vegada que els elements d'Acció Catalana presentaven candidatura plena en la lluita electoral. El catalanisme evolutiu i de concòrdia s'anava a presentar, doncs, al cos electoral enfront dels catalanistes que es decla-

raven en estat de guerra amb l'Estat espanyol i que creien que l'única tasca a fer era la de Catalunya endins, abandonant tota política d'intervenció en els afers generals d'Espanya. La transcendència, doncs, del moment era prou significativa perquè la Lliga no deixés de recalcar-ho davant del cos electoral, a fi que els ciutadans de Catalunya, i especialment de Barcelona, en emetre llur vot, no poguessin estar desorientats respecte la significació de dues candidatures que tenien el comú denominador de catalanisme, i també havia de subratllar la Lliga Regionalista la gravetat que suposava la divisió dels catalanistes enfront d'una candidatura lerrouxista que podia significar, en cas d'haver triomfat, l'esfondrament de la Mancomunitat. Per aquests motius, la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista va fer públic, el 2 de juny de 1923, el següent manifest:

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista als electors de Barcelona. 12 de juny de 1923.

El resultat de les eleccions darreres de diputats a Corts no ha pogut donar una idea exacta del veritable estat de l'opinió pública a Barcelona.

Per a obtenir set actes de diputats en rigor no es presentaven només que vuit candidats, cosa que necessàriament treia a la lluita l'interès del desconegut. El triomf de la candidatura de la Lliga Regionalista era donat per tots com a descomptat, i ho confessaven totes les altres agrupacions polítiques en renunciar per endavant a ocupar els llocs de majoria. Per altra banda, la presentació d'una candidatura d'un sol nom per la novella agrupació Acció Catalana donava lloc a naturals confusions per la seva significació nacionalista, i per no haver arribat a molts electors el sentit veritable que els seus propagandistes li donen i que s'ha anat aclarint en les campanyes posteriors. Aquesta mateixa confusió donà lloc que molts amics nostres, generosament influïts només per l'amor a Catalunya, donessin vots en abundor comprovada al candidat d'Acció Catalana, pensant només que era preferible que sortís ell que no pas qualsevol altre dels candidats en lluita.

Però han estat convocades i tindran lloc diumenge, dia 10 del corrent, unes altres eleccions, aquestes per a diputats de la Mancomunitat de Catalunya, que han de tenir un caràcter ben diferent. I serà bo que els electors de Barcelona, abans de donar llur vot,

reflexionin una estona sobre les possibles conseqüències d'un retraïment o d'un vot equivocat.

La lluita no serà solament entre la candidatura de la Lliga Regionalista i la republicana radical. Els sufragis dels electors barcelonins seran demanats també, i amb bandera de lluita, més contra la Lliga que contra res més, per les candidatures plenes d'Acció Catalana. No se sap, per ara, que lluiti també la Unió Monàrquica Nacional i tot fa creure que no lluitarà. Els adversaris constants de la causa de Catalunya esperen que arribi en tot cas l'eventual desfeta de la Lliga Regionalista per llençar-se pels portells oberts a les fortaleses que han vingut defensant la causa de la llibertat de la nostra terra.

En aquestes condicions l'elector barceloní contraurà una responsabilitat immensa amb ell mateix i amb Catalunya, en donar o negar el seu vot a les candidatures per a diputats provincials per Barcelona que presenta en els districtes II i III la Lliga Regionalista.

Tot aquell qui cregui que el nacionalisme català ha d'anar directament al separatisme i que tota la seva tasca, o almenys la seva tasca principal, ha d'ésser la de la preparació d'una revolució o d'una guerra per aconseguir la independència absoluta de Catalunya, estigui ben convençut que cap sacrifici no s'ha de plànyer en l'ordre privat, ni cap perill no ha de deturar-nos en l'ordre col·lectiu, té no sols el dret sinó el deure de votar la candidatura d'Acció Catalana.

Però el qui pensi que tota apel·lació a la violència requereix no solament una raó sobrada, sinó la repetició fins a l'excés d'esforços de tota mena per a fer-se-la valer, i que el seu anunci, sense tenir els mitjans indispensables per a obtenir-ho, quan no condueix al ridícul porta a mals immensos per a la mateixa causa que es voldria dur a la victòria: el qui pensi que l'acció realitzada per la Lliga Regionalista durant un quart de segle, a l'hora de catalanització i educació política del nostre poble no mereix la ingrata rebequeria d'un refús del cos electoral de Barcelona, ni tan sols l'afebliment davant dels enemics constants del nacionalisme, en aquests momets en què Catalunya tota li ha ratificat esplèndidament la seva confiança donant-li més actes de diputats que mai per a les futures lluites al Parlament de Madrid; aquell qui pensi que uns quants anys de lluita inútil no són raó suficient perquè un poble es llenci

a la desesperació i exposi totes les conquestes fins ara tan costosament adquirides, aquell donarà el seu vot a la candidatura de la Lliga Regionalista.

El qui no ho faci per no haver-se parat a pensar un moment, que no es queixi, després, de les conseqüències d'un impuls irreflexiu o d'una apatia injustificada.

Barcelona, 2 de juny de 1923.

CAPÍTOL XL

Sumari: *Les eleccions provincials del 10 de juny de 1923. — Una lletra del Sr. Cambó retirant-se de la política. — Les lluites socials i la indisciplina militar.*

El resultat de les eleccions a diputats provincials del 10 de juny de 1923 fou desfavorable per la Lliga Regionalista, especialment a Barcelona-ciutat. Al districte segon provincial triomfaven tres candidats d'Acció Catalana i un de la Lliga Regionalista. Al districte tercer provincial sortien per majoria tres radicals i per minoria un de la Lliga.

El dia següent, en Cambó enviava al president de la Lliga Regionalista, en Ramon d'Abadal, una carta en la qual li notificava que es retirava de la política i renunciava l'acta de diputat i el lloc que ocupava en la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista. Aquesta carta, que va produir un sentiment unànime no solament en les fileres de la Lliga Regionalista, sinó a tot Catalunya i àdhuc a Espanya sencera, deia així:

Barcelona, 11 de juny de 1923.
Sr. Ramon d'Abadal, president de la Lliga Regionalista.
Present.

Una lletra transcendental d'en Cambó. 11 de juny de 1923

Estimat amic i company: De fa molts mesos tinc el convenciment que la meva participació en la direcció política de la Lliga li fa més mal que bé, a la Lliga i a la seva política, i que l'aportació del meu esforç personal — que l'estat de la meva salut condemna a interrupcions i parèntesis funestos — no compensa, de bon tros, la suma d'hostilitats que provoca i atrau la meva persona, i que per mi van a la Lliga, i a la seva política i als ideals mateixos que la política de la Lliga ha de servir.

No és hora avui d'esbrinar-ne les causes (vull admetre provisionalment que jo en tinc tota la culpa), però és una realitat

evident, que es palpa i es mastega, que dintre del món polític de Madrid, entre homes i partits, prou forts avui perquè res pugui fer-se contra llur voluntat, la meva persona congria hostilitats tan vives i tan profundes que constitueixen per elles soles un obstacle insuperable perquè la política evolutiva, de concessions parcials, de solució harmònica del plet català pugui avançar un pas, mentre em tingui a mi com a principal i més notori valedor.

Podrà semblar inconcebible a alguns esperits senzills, però els coneixedors de la política madrilenya hauran de reconèixer que dic veritat en afirmar que, per alguns dels seus homes més influents i poderosos, la decisió de barrar-me el pas a una actuació franca i decidida dintre la política general espanyola els estimula a mantenir irritada la consciència catalana, impedint tota satisfacció a les més justes aspiracions de Catalunya i dificultant la solució harmònica del plet català, que constitueix l'essència de la meva significació política.

I aquesta realitat crea l'absurda paradoxa que jo, per la meva permanència en la direcció de la Lliga, vinc a ésser un obstacle — no l'únic, però sí un dels principals — per al triomf de la mateixa política que dintre la Lliga he defensat sempre i que ha vingut a caracteritzar la seva significació dintre de la política catalana.

I, per natural retop de les hostilitats vidrioses i de les resistències apassionades que jo suscito entre molts dels dirigents de la política espanyola envers les aspiracions i els ideals catalanistes, ací a Catalunya s'accentua un moviment, més sentimental que reflexiu, però no per això menys real i explicable en sentit radicalíssim, divergent i contrari a la política de la Lliga, a la qual per aquella repercussió vinc també a perjudicar i a afeblir dintre de Catalunya. El resultat de les eleccions d'ahir, confirmant i accentuant l'esdevigut en les darreres eleccions legislatives, és confirmació definitiva de ço que us afirmo.

És per tot això que he arribat al convenciment que, a la Lliga i a la seva política i als ideals que encarna i defensa, jo els serveixo millor avui eliminant-me que portant-ne la seva representació més notòria i ostensible. I com que totes les hostilitats i totes les resistències no han destruït en mi el convenciment que la solució del plet català ha de buscar-se dintre d'Espanya i per vies de concòrdia i harmonia, i com que segueixo creient que Espanya, sense la solució del plet català, va dreta al desastre, i Catalunya pels camins

de la violència no pot trobar la satisfacció dels seus ideals de llibertat i grandesa, em sento obligat a servir aquests convenciments en l'única forma eficaç com avui puc servir-los: retirant-me de tota funció directora i representativa dintre de la política catalana.

És per això, que juntament amb la dimissió que us formulo de vocal de la Comissió d'Acció Política i de la Junta de la Lliga, us acompanyo la renúncia de l'acta de diputat per Barcelona.

Jo no sé si vindrà un dia en què el meu concurs personal pugui ésser útil a la Lliga i a Catalunya en una nova actuació política. Tots em coneixeu prou per a saber que, si ve aquest moment, per dura i arriscada que sigui la tasca que se m'assenyali, jo no regatejaré el meu esforç. Però mentre aquest moment no arribi, i és ben possible que no arribi mai, jo acompanyaré els qui portin la direcció del moviment català, amb la meva adhesió més disciplinada i la meva simpatia més efusiva. Fora del camp de l'acció política trobaré de sobres manera de consagrar, a l'enlairament de Catalunya, a la intensificació de la seva cultura, a l'enfortiment de la seva catalanitat, totes les meves energies i tots els meus entusiasmes.

I, en cloure aquesta carta, tinc sols el remordiment de no haver pres ja fa alguns mesos — quan ja era tan evident com ho és ara el camí del meu deure — la resolució que ara us comunico: el dubte de si en aquesta resolució hi podia haver una ombra d'egoisme; el meu afecte als companys de la Comissió d'Acció Política, amb els quals volia compartir les responsabilitats i les fatigues de moments difícils, han tingut la culpa d'aquest retard i dels danys que per ell hagin vingut a la Lliga.

Amb el major afecte resta sempre vostre amic i company

F. CAMBÓ

Després de la publicació de la carta d'en Cambó retirant-se de la política, els elements directius de la Lliga Regionalista van intentar per tots els mitjans fer desistir d'aquella resolució al seu líder. L'Abadal, sota la seva responsabilitat, va retenir la renúncia de l'acta de diputat que havia fet en Cambó, i el 17 i el 18 de juny es van celebrar diferents reunions a la Lliga Regionalista de tots els elements directius i de les seves representacions parlamentàries, per a demanar a en Francesc Cambó que volgués tornar a l'actuació política

immediatament. Amb tot, aquells esforços van resultar inútils, perquè el líder regionalista en aquells moments estava convençut que amb la seva retirada de la política prestava un servei més a la causa de Catalunya i als ideals de sempre de la Lliga Regionalista.

La tragèdia social de Barcelona s'accentuava encara. El 21 de juny queia assassinat a la plaça d'Urquinaona l'Albinyana i el seu enterrament, gran manifestació de dol, protesta de la ciutat contra el terrorisme que tanta sang havia vessat, va ésser un acte imposant que demostrava com Barcelona volia redreçar-se d'aquell histerisme criminal que la dessagnava.

Amb això, la disciplina militar cada vegada estava més relaxada. Les casernes militars i l'oficialitat fins al generalat, estaven tocats per l'acció directa.

El desprestigi del règim parlamentari havia culminat amb les immoralitats electorals de les darreres eleccions a diputats a Corts. No hi havia sentit d'autoritat en cap institució de les que regien, sota aparença constitucional, l'Estat espanyol.

El 5 de juny de 1923 en Sànchez Guerra bufetejà en el Senat el general Aguilera, que havia amenaçat amb un cop d'Estat. I el 24 d'agost, amb motiu de l'embarcament de tropes cap a l'Àfrica, es produïen a Màlaga greus esdeveniments d'insubordinació militar.

CAPÍTOL XLI

Sumari: *La Dictadura i la posició adversa que constantment observà en front d'ella la Lliga Regionalista. — Una nota d'en Primo de Rivera prohibint expressament a la Lliga tota actuació política.*

La manca d'autoritat, la repetició continuada dels crims terroristes, no solament a Catalunya, sinó a tot Espanya, la impunitat amb què pertot podien realitzar-se tota mena de delictes, els radicalismes i les propagandes polítiques demagògiques sense control ni responsabilitat, feren possible la impunitat d'un cop d'Estat. I així no trigà a produir-se: el 13 de setembre de 1923 es tornava a la tradició castissa del *pronunciamiento*. El capità general de Catalunya, en Miguel Primo de Rivera, marquès d'Estella, es proclamava dictador, inaugurant la Dictadura a Espanya, que durà fins el 28 de gener de 1930.

El marquès d'Estella, mentre fou capità general de Catalunya, manifestà sovint, simpatia pels ideals regionalistes i per la llengua catalana. En el manifest que publicà en proclamar-se dictador figuraven aquestes manifestacions. En el mateix dia del cop d'Estat, amb motiu de la inauguració de l'Exposició del Moble al Palau de Montjuïc, i contestant a l'alcalde de Barcelona, Sr. marquès d'Alella, que s'havia expressat en català, va mostrar la satisfacció que li havia produït, puix que sempre — digué — havia fet manifestació del respecte i simpatia que li produïa la nostra llengua, lamentant només que alguna volta se la fes servir per expressar odi i per crear dissensions entre les regions espanyoles. Jo aprofito — afegí — sempre el meu contacte amb el Sometent per a pronunciar aquelles paraules tan formoses: pau, pau i sempre pau.

Aquests antecedents, l'animadversió dels catalans contra els partits que governaven Espanya i que combatien constantment les aspiracions de Catalunya, i un desig vivíssim que es posés terme al seguit d'atemptats i crims socials que, feia anys, es cometien a Barcelona amb atuïdora freqüència, tot contribuí a l'ambient favorable que trobà en la nostra ciutat el cop d'Estat del general Primo de Rivera. Aquest ambient favorable durà molt poc, puix que les idees i els sentiments del general vers Catalunya canviaren a les poques hores d'ésser a Madrid.

Els enemics de la Lliga Regionalista, a poc d'instaurar-se la Dictadura, van fer córrer el rumor, absolutament fals, que en Cambó havia tingut intervenció en el cop d'Estat. La inexactitud d'aquesta versió resultava evident considerant solament que la Lliga, en tots els temps, havia estat i segueix essent un partit democràtic, enemic de tota violència. Però a més es donava el cas, públic i notori, que des del juny en Cambó estava retirat de la política i des de molt abans del cop d'Estat viatjava per Orient, assabentant-se de l'acte realitzat pel general Primo de Rivera en el vilatge de Sòkia, a l'interior d'Anatòlia. Va dirigir-se immediatament a Atenes, on trobà una informació completa del que s'havia esdevingut. I des d'Atenes, a tots els amics que li consultaven el que havien de fer, els dirigí el següent telegrama: "*Crois devons garder réserve et abstention. — Cambó.*" I perquè ningú no pogués ignorar-ho, i sense por d'ésser desmentida, així ho feia constar públicament *La Veu de Catalunya* en la seva edició del 30 de setembre de 1923.

Cap dels nostres homes dirigents no col·laborà mai amb la Dictadura ni en els preparatius per implantar-la.

La Mancomunitat de Catalunya, immediatament de publicat el decret de repressió del separatisme, als pocs dies de constituïda la Dictadura, en el qual s'atacava durament la llengua i la bandera catalana, va dirigir al dictador repetides i enèrgiques protestes. Una d'elles ho fou signada pel seu president; una altra, aprovada per unanimitat per tot el Consell,

del qual formaven part els nostres amics Puig i Cadafalc, Riera i Pau, Romà Sol, Vallès i Pujals i Santiago de Riba, i a més els Srs. Pere Lloret, Pere Mies i Ramon Noguer i Comet.

Puig i Cadafalch davant del rei i el dictador.

A finals de desembre del 1923, el rei i el dictador visitaren Barcelona, tornant d'Itàlia. El dictador, en una conversa amb el president de la Mancomunitat, li exposà, en termes violents, la seva decisió de perseguir el catalanisme. El rei, visitant l'Exposició del Moble, acompanyat del senyor Puig i Cadafalch, expressà a aquest la seva indignació davant els rètols de l'Exposició, redactats en llengua catalana; el Sr. Puig replicà vivament i es retirà, deixant d'assistir a tots els actes i festes que tingueren lloc a Barcelona durant l'estada d'Alfons XIII. Apareixent notòria la seva incompatibilitat amb els poders públics i després de consultar-ho al Consell de la Mancomunitat, en Puig i Cadafalch deixà les funcions presidencials al vice-president, per si aquest podia salvar la vida de la Mancomunitat, i sortí cap a França.

El Consell de la Mancomunitat restà en el seu lloc mentre la dignitat li ho permeté, i units tots, representant diversos partits, defensaren Catalunya de les primeres escomeses dictatorials, sense claudicar, fins que foren substituïts pel dictador.

Durant els anys de Dictadura, les activitats polítiques van ésser monopolitzades pel dictador, pel seu partit la Union Patriòtica, i pel Partit Socialista Espanyol. Amb la manca de llibertat política en què vivia Espanya, l'actuació dels partits només era possible si es posaven al servei de la mentalitat dictatorial que governava.

De totes les persecucions que el dictador realitzà a la nostra terra, van ésser els homes de la Lliga Regionalista, precisament per llurs idees polítiques, especialment privilegiats a sofrir-ne les vergassades. De la mateixa manera, immediatament d'instaurada la Dictadura, per ordre governativa eren clausurades la quasi totalitat d'entitats adherides

a la Lliga, i les que no ho eren, és que havien estat dissoltes

A finals de desembre del 1923, per llurs idees polítiques, els regidors dels nostre partit a l'Ajuntament de Barcelona, Srs. Escolà, Bremon, Trius i Tusquets, van ésser detinguts. Així mateix, en molts altres Ajuntaments de Catalunya, els regidors de la Lliga sofriren persecució i empresonament.

L'Ajuntament de la nostra ciutat, en el qual tenien majoria els regionalistes, fou dissolt i substituït pels vocals associats, sota la presidència de l'alcalde de reial ordre, l'Álvarez de la Campa. Aquest nou Ajuntament governatiu designà per a formar part del Comitè de l'Exposició, sense consultar-li-ho prèviament, a en Francesc Cambó. En Cambó immediatament renuncià d'una manera irrevocable aquell càrrec amb una lletra que adreçà a l'Álvarez de la Campa, en la qual explícitament es feia constar la seva incompatibilitat amb la política i els procediments dictatorials.

* * *

Les reunions de Capitania dels dies 7 i 8 de gener de 1924.

El diumenge de Reis de l'any 24, algunes personalitats polítiques afectes a la Lliga Regionalista i a la Federació Monàrquica Autonomista van rebre un B. L. M. del capità general Barrera, citant-los per al dia 7 a Capitania. En la reunió, a la qual també assistiren elements de la Union Monàrquica Nacional, el general Barrera digué que l'objecte d'haver-los convocat era veure si era possible prestar llur concurs al Directori dirigint un manifest als catalans, fent-los present que s'anava a entrar en un període de concessions descentralitzadores i d'autonomia administrativa, per resoldre la qüestió catalana; que comprenia que Catalunya podia començar a caminar davant de les altres províncies respecte a les esmentades reformes, i que desitjava que amb referència a aquesta base cadascun dels concurrents donés el seu parer.

El marquès de Camps digué que, com ja ho havia expressat en Garriga i Massó, l'article primer dels estatuts de la Lliga Regionalista deia que el seu objecte era obtenir per

Catalunya el major nombre de llibertats dintre l'Estat espanyol. A més, afegí el marquès de Camps, que una descentralització, per si sola, no donaria absolutament cap resultat, encara que els reunits ho acordessin en els termes indicats pel general Barrera.

Els elements afectes a la Lliga Regionalista i a la Federació Monàrquica Autonomista que assistiren a aquella reunió, foren: el marquès d'Alella, en Joaquim M.ª de Nadal, en Fèlix Escalas Chamení, en Joan Maluquer i Viladot, en Damià Mateu, l'Albert Rusiñol, el marquès de Camps, el marquès de Montsolís, en Joan Lligé, en Joaquim Cabot, en Joan Alandi, en Ferrer-Vidal i Güell i en Joan Garriga i Massó. Després d'haver parlat el marquès d'Alella, en Joaquim M.ª de Nadal, en Fèlix Escales i en Garriga i Massó, parlà el marquès de Camps.

En termes semblants s'havien expressat i s'expressaren els elements afectes a la Lliga Regionalista i també els que formaven part de la Federació Monàrquica Autonomista.

En acabar la reunió, el general Barrera va demanar que el dia 8 de gener tornessin a Capitania, perquè el president del Directori volia parlar amb els convocats del mateix assumpte.

En la reunió del dia 8, el general Primo de Rivera va parlar durant una hora, i entre altres coses digué que ell solament volia cordialitat; que parlaria clar: que l'idioma català era per la família i la literatura; que feia temps que amb l'excusa del regionalisme el que es feia era treure el castellà fora de Catalunya, i que això no ho consentiria de cap manera; que respecte a la bandera, l'única que podria ostentar-se era l'espanyola; que pensava proposar mesures descentralitzadores, essent partidari de l'autonomia administrativa per totes les províncies, i que el reconeixement de les regions no entrava en els seus plans, i esperava que tots els allí reunits es posarien al costat del Directori, per bé que no per a ajudar-lo, almenys per a establir-hi un corrent de cordialitat.

El marquès de Camps contestà a en Primo de Rivera,

dient que representava els seus companys de la Lliga Regionalista i que no hauria assistit tan sols a aquella reunió, sinó perquè havent assistit ja a la junta del dia abans, un deure de cortesia l'obligava a venir a la del dia 8; que entenia que no podia prestar-se cap col·laboració al Directori perquè estava lluny de la manera de pensar d'ell i dels seus representants. El marquès de Camps amb això es va negar categòricament i rodonament a establir cap corrent de cordialitat política ni de col·laboració amb el Directori, tant en nom seu com en la representació que ostentava dels seus amics de la Lliga Regionalista, finint el seu breu parlament amb les següents paraules: "Ni jo ni els meus amics no podem fer altra cosa que retirar-nos, perquè considerem impossible cap avinença; si continuem un moment més en aquest saló, és per mera cortesia."

També el senyor Nadal, en nom propi i en representació dels seus amics de la Federació Monàrquica Autonomista, s'adherí completament a ço manifestat pel marquès de Camps.

Finalment el marquès d'Estella els va mostrar unes quartilles que duia escrites, que constituïen una glossa de les seves anteriors manifestacions i que ningú no va firmar, i es donà per acabada la reunió a tres quarts de sis de la tarda.

* * *

Una campanya de difamació contra els homes de l'antiga Mancomunitat.

Substituïts els diputats provincials i consellers de la Mancomunitat, elegits pel poble, pels qui designà governativament el dictador entre els seus amics, es començà per aquests, envejosos de l'obra de la Mancomunitat i amb l'excusa d'exposar un pensament, que no tenien, sobre l'obra que ells volien aparentar que s'havia de realitzar, un atac sistemàtic contra l'obra realitzada per la Mancomunitat en els temps gloriosos d'en Prat de la Riba i d'en Puig i Cadafalch, injuriant els homes que l'havien portada a terme. Per a això, per a aquesta campanya de difamació i d'injúria, els diputats governatius de la Dictadura tenien la publicitat que requeria

la màxima difusió de llurs notes i de llurs memòries. En canvi, la censura de premsa no deixà quasi mai exercir la contestació que en legítima defensa els veritables diputats provincials, destituïts pel dictador, intentaren repetidament des de les planes de *La Veu de Catalunya* i dels altres diaris no afectes a la Dictadura.

Per aquest motiu, els diputats de la Mancomunitat, els qui havien estat desposseïts de llurs càrrecs il·legalment, van publicar, el 27 de març de 1924, una fulla-exposició dirigida al nostre poble, que es repartí profusament per tot Catalunya. En aquesta fulla es demostra com la política desenvolupada des de la Mancomunitat havia estat sempre al marge de les petites preocupacions de caciquisme local i s'havia inspirat sempre exclusivament en la grandesa espiritual i material de la nostra terra, i com el desgavell administratiu de què els homes de la Dictadura parlaven a tort i a dret no havia existit mai a la Mancomunitat, sinó precisament des del moment en què aquest gloriós organisme va passar a les mans dels amics del general dictador. Aquesta exposició va ésser signada pels nostres amics Puig i Cadafalch, Riera i Pau, Romà Sol, Vallès i Pujals i Santiago de Riba, com també per altres catalanistes, tan separats de la disciplina de la Lliga, com els Srs. Pere Lloret, Pere Mies i Ramon Noguer i Comet.

* * *

Una nota del Dictador interdint a la Lliga tota actuació política.

En el mes de novembre de 1926, la premsa de Barcelona i de Madrid va anunciar que la Lliga Regionalista anava a reprendre les seves activitats polítiques. Aquesta notícia despertà, arreu d'Espanya, una viva expectació. El dictador va donar-li major transcendència publicant una nota en la qual, referint-se a aquella notícia, entre altres coses de menys importància, deia:

El asunto es tan grave, que requiere por parte de éste una declaración pronta y categórica. Sería preciso ser muy flaco de memoria para haber olvidado en plazo tan corto las timideces y pu-

dores con que el regionalismo nació, y cómo condujo en un tercio de siglo a España a situación dificilísima, hasta que, audaz y desenmascarado, llegó a la celebración de la ridícula Asamblea trilingüe, en que, para entenderse al fin, tuvieron que adoptar sus miembros el castellano, como único idioma racional entre españoles. Por fortuna, en Vasconia, como en Galicia, como en Cataluña, tal fiebre engendradora de recelos y arrogancias regionalistas ha desaparecido, y tan español es hoy el glorioso árbol de Guernica como el Poblet, Santiago, Guadalupe o la Giralda, y la sardana como la praviana o la jota, y la barretina como la boina o el sombrero charro.

Así, pues, no solamente no ve el Gobierno con agrado el renacimiento de tales tendencias y propagandas, sino que las estorbará categóricamente, porque, consciente del especial deber que tiene que cumplir con el país en estos momentos y circunstancias no ha de caer en flaquezas y claudicaciones, por las que contraería enorme responsabilidad. Y en cuanto a la rehabilitación política de personas y personajes que con predicaciones, por lo menos confusas, dieron durante años la sensación de duda en la personalidad de España e hicieron alarde de otro origen o mandato en sus representaciones, el Gobierno entiende que ha pasado poco tiempo para merecerla, y que los primeros en protestar de ella serían los mismos pueblos que tuvieron la desdicha de verse sometidos a tales propagandas y perturbaciones.

El rigor y diligencia con que la Francia republicana procede en la extirpación de los primeros brotes de autonomismo en algunas de sus regiones justifica, con un alto ejemplo más, que ningún Estado consciente de su misión unitaria debe transigir en esto ni con los devaneos, que pocas veces, cuando son consentidos en principio, no acaban en dolorosas tragedias nacionales.

Una altra nota de Primo de Rivera contra la Lliga.

A aquesta nota, el dictador encara hi va afegir diferents declaracions verbals davant dels periodistes, sobre el mateix tema, donant a l'assumpte tanta transcendència, que tota la premsa, durant uns dies, es va ocupar reiteradament d'aquesta qüestió, i el propi dictador publicà, el 23 de novembre de 1926, una altra nota que deia:

Iniciado recientemente en la Prensa el tema del resurgimiento de una actuación política que se pretende designar y presentar

como "catalana", y publicadas las contestaciones y comentarios del jefe del Gobierno relativos a la misma, se intenta ahora por algunos periódicos desarrollar una amplia discusión sobre el asunto en forma de artículos, noticias y reportaje.

El Gobierno ha dado órdenes a las oficinas de censura de toda España para que se evite el intento, pues, sin desconocer que en un régimen normal sería difícil fundamentar esta restricción, cree que para un Gobierno de dictadura es lícito y obligado proceder así, ya que siendo un tema esencialmente político, y de política de la que se caracterizó como más nociva y arriesgada, está primordialmente comprendido entre los suspendidos temporalmente de ser tratados por la Prensa. Es evidente que otro proceder sería, sin beneficio de nadie, origen de agitaciones y extremismos de forma, condenables cualquiera que sea su procedencia, y más que condenables injustificados, porque falta ya, afortunadamente, la existencia del hecho que nos quiere presentar como una realidad una política exclusivamente catalana, en una Cataluña completamente incorporada al alma y al sentir nacional y tan digna de atención en sus problemas y aspiraciones como las demás provincias de España.

Sería insensato, cuando tales dificultades, ficciones y distingos venían desapareciendo, el solo conato de hacerlo revivir y la flaqueza de autorizarlo. El Gobierno prefiere seguir pasando por tirano, aunque no cree merecer este calificativo, que por débil ante la omisión de remedios que la salud pública demanda.

Cap altre partit no veié, d'una manera explícita, interdita la seva actuació: fou la Lliga Regionalista la qui recollí aquest honor.

Finalment, quan l'any 1927 el general Primo de Rivera va crear l'Assemblea Nacional, la Lliga Regionalista i els seus homes es van mantenir al marge, fent-hi el buit més absolut, sense prestar-se a ésser elegits per cap d'aquelles Corporacions que tenien dret a designar assembleistes i en les quals la Lliga Regionalista tenia notòria influència.

CAPÍTOL XLII

Sumari: L'actuació dels homes representatius de la Lliga Regionalista durant la Dictadura.

Si la Lliga Regionalista com a partit polític no pogué actuar a Catalunya durant els anys de Dictadura, per impedir-ho el dictador, en canvi els seus homes més significats aprofitaren totes les avinenteses per a combatre la política d'en Primo de Rivera i per a mantenir i enfortir entre els catalans l'amor a les nostres coses i l'adhesió a l'ideari catalanista.

Les personalitats més conegudes de la Lliga Regionalista participaren en la creació del Politècnicum, on trobaren un recés els professors catalanistes expulsats de can Batlló, i llurs alumnes. Trobem igualment aquestes personalitats participant en el sosteniment de l'Institut d'Estudis Catalans.

L'actuació del senyor Abadal com a degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona.

A finals del 1925, quan les conspiracions, efectives uns cops, suposades i fingides les més de les vegades, portaven el dictador i les seves autoritats subalternes a una veritable mania persecutòria que els duia a mantenir empresonades persones honorabilíssimes setmanes i mesos, sense intervenció judicial i sense que els mateixos interessats sabessin el motiu de la detenció, els nostres amics en Josep Maria Tries de Bes i l'Antoni Miracle eren detinguts i empresonats. Llur empresonament durà des del 7 de novembre de 1925 al 9 de desembre següent. Contra aquestes i altres detencions arbitràries, el Col·legi d'Advocats de Barcelona, sota el deganat d'en Ramon d'Abadal — que havia ocupat el càrrec en els moments més difícils de la vida del Col·legi, per haver-lo dimitit abans del seu termini reglamentari l'anterior degà Sr. Amadeu Hurtado, — el 14 de novembre de 1925 dirigia

al president de l'Audiència de Barcelona una enèrgica protesta. Aquesta actitud i la negativa reiterada del Col·legi d'Advocats de Barcelona a redactar en castellà la Guia Judicial de Catalunya, va motivar que el dictador perdés els estreps una vegada més. En Ramon d'Abadal però, no s'immutà davant les amenaces del dictador, i pel prestigi del Col·legi i per la dignitat de la nostra parla va preferir patir presó i exili abans d'accedir a l'arbitrarietat dictatorial. En efecte, el general Primo de Rivera, impotent per a tòrcer la conducta plena de dignitat i seny del degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona i de la seva Junta de Govern, per reial ordre de 6 de març de 1926 els declarava cessants en llurs càrrecs i, amb manifesta infracció dels Estatuts, il·legítimament els substituïa per altres nomenats governativament.

* * *

Fundacions, mecenatges i actuacions de Francesc Cambó.

En Cambó creà la Fundació Bernat Metge i la Fundació Bíblica Catalana, i ensems feia possible la preparació del Diccionari d'en Pompeu Fabra i l'obra magna d'en Massó i Torrents, "Repertori de l'antiga literatura catalana". Així eren salvades per la cultura de la nostra terra, bon nombre d'activitats que havia desvetllat la Mancomunitat i que probablement haurien hagut de derivar, posant-se al servei d'empreses privades. Fou també en els moments més accentuats de les persecucions dictatorials que s'iniciaren les obres que tan alt havien de posar el prestigi de la bibliografia catalana: "Monumenta Cataloniae" i la "Història de l'Art Ibèric". Fou també en aquest període que s'instituí a París, a la Sorbonne, la "Fundació Cambó".

Privat d'exposar el seu pensament sobre les qüestions polítiques del nostre país, en Cambó publicà els llibres "Visions d'Orient" i "A l'entorn del Feixisme italià". En el primer d'aquests llibres demostrava com sempre acaben per triomfar els moviments nacionalistes, i en el segon, feia, amb una crítica indirecta, però duríssima, del règim instaurat a Espanya, l'apologia de la democràcia.

A l'octubre de 1925 dirigí una lletra oberta al dictador, recordant-li el seu criteri abandonista respecte al Marroc, contrari a la política de conquesta a què s'havia lliurat i que hauria dut a Espanya a un màxim desastre si Abd-el-Krim no hagués comès la insensatesa d'atacar simultàniament França i Espanya.

El 1927, quan major era la depressió patriòtica, va començar a circular clandestinament, amb immensa profusió i sota el títol "El silenci de Catalunya", el llibre d'en Cambó que, anys després, havia d'aparèixer sota el títol "Per la concòrdia". La versió escrita a màquina, que circulà de mà en mà per tot Catalunya, provocà una intensa reacció patriòtica.

El 1928, davant la política monetària d'en Calvo Sotelo, en Cambó anuncià una conferència en el Foment del Treball Nacional, que fou interdita per no avenir-se l'il·lustre polític catalanista a renunciar el seu dret de donar-la en català. Al cap de poc temps exposà les idees que volia desenvolupar en aquella conferència, en una sèrie d'articles que reprodui quasi tota la premsa d'Espanya, que causaren una greu ferida al règim dictatorial.

I era el mateix Sr. Cambó qui, a finals del 1929, publicava el seu llibre "Les Dictadures", en el qual es demostraven els perills i els danys que sempre, fins en el millor del casos, la dictadura comporta per als països que la sofreixen. Finalment, ja entrat l'any 1930, s'editava públicament, com abans hem dit, el seu llibre "Per la concòrdia", que al propi temps que el desmentiment més categòric de la suposada desaparició del catalanisme, que amb obsessió irreprimible donava cada dia per certa el dictador, constituïa una orientació política perfectament enquadrada en l'ideari de sempre de la Lliga Regionalista.

* * *

Puig i Cadafalch durant la Dictadura.

En la tasca d'enrobustir el prestigi científic de Catalunya durant els anys de la Dictadura hi tingué un lloc preeminent en Josep Puig i Cadafalch. Precisament quan la Dictadura

suprimí tota subvenció a l'Institut d'Estudis Catalans, arribant a prohibir la reunió dels membres de la seva Secció Històrica Arqueològica en el local de l'Institut, aquest continuà les seves tasques científiques sense interrupció, amb l'esforç i sacrifici de tots els membres d'aquella secció; es reunien en el domicili particular del seu president, en Josep Puig i Cadafalch.

Invitat per la Facultat de Lletres de la Universitat de París, en Josep Puig i Cadafalch, en el curs de 1924-1925 va donar un curs d'onze lliçons sobre el tema *L'Architecture du* IX *au* XI *siècle en Catalogne: Phénomènes historiques et artistiques en France.* Aquestes lliçons es publicaren en el llibre *Le premier art roman.*

L'any 1926, en Puig i Cadafalch era invitat a donar un curs a la Universitat nord-americana d'Harvard (Estat de Massachussets). Aquest curs l'amplià en Puig i Cadafalch amb altres conferències donades en diverses universitats americanes i amb una altra que va donar al Metropolitan Museum of Art, de Nova York. El tema d'aquest curs i conferències fou el mateix que havia motivat el curset de la Universitat de París, però estenent-lo i amplificant-lo a tota l'àrea geogràfica d'Europa. Una part d'aquestes conferències van editar-se en la revista americana, editada per la Universitat d'Harvard, *Art Studies.*

Tots aquests treballs d'en Puig i Cadafalch, que, en aquells dies de prova, augmentaren considerablement el prestigi científic de Catalunya en els cercles científics de major densitat intel·lectual del món, donaren lloc a la publicació, per l'Institut d'Estudis Catalans, del llibre "La Geografia i els orígens del primer art romànic". Aquest llibre va publicar-se l'any 1930, imprès durant els últims anys de la Dictadura, a càrrec de la Institució Patxot.

* * *

L'actuació de Lluís Duran i Ventosa.

D'altra banda, en Lluís Duran i Ventosa, amb una tasca pacient i abnegada, de tant més valor com menys vista i co-

neguda era, es dedicava incansablement a mantenir, contra la Dictadura, l'afirmació quotidiana de l'ideari catalanista de la Lliga, des de les planes de *La Veu de Catalunya*, en moments en què la censura de premsa feia quasi impossible de donar, des de cap diari no afecte al dictador, una orientació política.

El mateix Lluís Duran, en els moments que més injuriats eren pel dictador els polítics i la política, i que sota la ficció de portar els "tècnics" a les corporacions públiques, no es feia altra cosa que posar-les en mans de gent sense cap mena de preparació ni d'ideal, pel setembre de 1927 publicava el seu llibre "Els polítics", crítica raonada, suau de forma i punyent de fons, de tot el que injustament sobre els polítics i la política, amb fatigosa reiteració, havien sostingut els homes de la Dictadura.

I l'octubre de 1929, quan més accentuada era la pública vanitat del general Primo de Rivera per l'Exposició de Barcelona, en Lluís Duran i Ventosa donava a l'Ateneu Barcelonès, el 21 d'octubre, una conferència sobre el tema "Com ha estat possible de fer a Montjuïc l'actual Exposició", que tingué la virtut de restablir la veritat sobre l'obra feta a Montjuïc. en moments en què la veritat era desconeguda i totes les coses i tots els fets tenien una versió tendenciosa per part dels homes que governaven a redós del dictador.

* * *

L'actuació de Ventosa i Calvell.

Trobem també de bon principi en Joan Ventosa i Calvell en front de l'ideari i de l'actuació del dictador. El 10 d'octubre de 1923, encara no transcorregut un mes del cop d'Estat, publicava amb la seva signatura en el diari de Madrid, *El Sol*, un article sobre el problema català. Solament una distracció dels encarregats de la censura de premsa pot explicar que l'article d'en Ventosa i Calvell arribés al públic. Amb tot, aquest article, crítica assenyada de la manera com la Dictadura tractava ja de bon inici el problema català i les coses de la nostra terra, irrità tant el dictador, que des d'ales-

hores, tantes vegades com en Ventosa i Calvell intentà, amb la seva signatura, publicar algun article o alguna nota en la premsa, fou interdit sense excepció, encara que els seus escrits tractessin de qüestions apartades de tots els temes polítics.

Així mateix, l'any 1925, el Círcol de la Unió Mercantil de Madrid organitzà una sèrie de conferències. La primera va ésser encarregada a en Joan Ventosa i Calvell, que la va donar sobre el tema "Reforma del Código de Comercio". L'expectació que motivà i els comentaris poc favorables a la situació dictatorial que la dissertació d'en Ventosa va produir, originaren la suspensió governativa de totes les altres conferències del cicle anunciat.

* * *

Pere Rahola des de la presidència de l'Ateneu Barceloní.

Ocupava la presidència de l'Ateneu Barcelonès, en produir-se el cop d'Estat, en Pere Rahola. Coneguda és l'actuació política i cultural de l'Ateneu de Madrid, que fou clausurat per la Dictadura el 20 de febrer de 1924. En Rahola entenia que l'Ateneu Barceloní no es podia desentendre, per solidaritat intel·lectual, de les escomeses de la Dictadura contra aquells intellectuals de la resta d'Espanya que havien mostrat llur afecte per les coses de Catalunya, per la nostra llengua i per la nostra bandera, però aquesta actitud d'en Rahola no va tenir en aquells moments bona acollida a la Junta de Govern de l'Ateneu Barceloní. Per aquest motiu, per no voler seguir ostentant una presidència plàcida i tranquila. en Rahola va dimitir amb caràcter irrevocable. a primers de març de 1924, la presidència de l'Ateneu.

* * *

Les tasques de Joan Estelric.

El 1925 es constituïa i es celebrava el primer Congrés d'Unió de Nacionalitats europees. Aquests congressos tenien per finalitat l'estudi de les solucions dels problemes nacionalistes. Des del segon congrés, celebrat l'any 1926, hi va prendre part la delegació catalana. En aquestes tasques va tenir una actuació remarcable en Joan Estelric, essent el portant-

veu de la delegació catalana i intervenint en la direcció política del moviment de la Unió de Nacionalitats. L'Estelric publicà a més, sobre aquest tema, els seus llibres "La qüestió de les minories nacionals", a Barcelona, i "La Catalogne et le problème des minorités", a Lausana.

El moviment cultural a Catalunya durant el temps de la Dictadura, i la persecució de la llengua catalana, van motivar la protesta dels intel·lectuals castellans, a la qual corresponguerem després els intel·lectuals catalans amb un missatge d'agraïment. En 1927 es realitzà a Madrid l'exposició del llibre català. La visita dels intel·lectuals catalans a Madrid l'any 1927 — seguint precisament la tàctica que havia preconitzat en Rahola l'any 24 — va ésser tornada pels intel·lectuals castellans el març del 1930, poc després de la caiguda d'en Primo de Rivera. Aquesta visita, la iniciativa de la qual fou obra dels homes de la Lliga, va permetre establir acord entre els intel·lectuals catalans i castellans. En l'organització d'aquestes visites recíproques de la intel·lectualitat catalana i castellana trobem també en un primer pla en Joan Estelric.

* * *

Les actuacions de Valls i Taberner.

En Ferran Valls i Taberner, bibliotecari en la Junta del Col·legi d'Advocats de Barcelona en els moments de persecució a què ens hem referit abans, fou detingut per la policia i exiliat a Morella. En Valls i Taberner, membre de la Secció històrico-arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, aprofità l'estada obligada a Morella per escriure el seu opuscle sobre "El tribunal del Lligalló de Morella".

El decret de la Santa Seu sobre l'ús del català en la predicació, que coadjuvava a la persecució catalanista de la Dictadura, va produir una impressió d'estupor i de pena en la consciència dels catòlics catalans. Per aquest motiu es va redactar un respectuós document dirigit al Sant Pare, i en Ferran Valls i Taberner va començar a recollir-ne les signatures. En tenia recollides moltes quan fou detingut per la policia, que va ocupar-li l'esmentat document. A conseqüència d'això

va ésser empresonat, escrivint en la seva estada a la presó l'estudi sobre el cardenal Pere de Cardona, que figura en les "Melanges Fournier".

El document, però, que havia motivat la detenció i empresonament d'en Valls va fer el seu camí, arribant a les mans del Sant Pare, per bé que solament amb les signatures d'en Bertran i Musitu i d'en Valls i Taberner, puix que la policia es va negar a tornar el document original que havia estat ocupat al nostre amic.

* * *

L'Agustí Riera i Pau, que havia estat president de la Diputació de Girona i que tan fortament havia contribuït a l'organització de la Lliga Regionalista i a l'expandiment dels seus ideals en les comarques gironines, va sofrir també persecució de la Dictadura, com molts altres amics de la Lliga, per sol fet de saber-se insubornables en llur catalanisme i en llur adhesió a la Lliga.

Podríem citar moltes altres actuacions patriòtiques d'homes de gran relleu en les fileres de la Lliga Regionalista. Amb tot, amb les esmentades n'hi ha prou per poder proclamar, sense fingida modèstia, que els nostres homes més representatius van ésser els qui més contribuïren a contrarestar l'obra tristíssima de la Dictadura, la qual hagué de caure, sense esma ja per sostenir-se ni un dia més, el 28 de gener de 1930.

Cinquena Part

EL REDREÇAMENT DE LA LLIGA REGIONALISTA I LA CREACIÓ DE LLIGA CATALANA

CAPÍTOL XLIII

Sumari: *La caiguda de la Dictadura i la represa de les activitats polítiques. — La posició de la Lliga Regionalista. — La crisi del Govern Berenguer i una nota del Sr. Cambó.*

La caiguda de la Dictadura el 28 de gener de 1930 significà el retorn del país a les llibertats polítiques, i per consegüent la possibilitat que els partits polítics poguessin actuar en la vida pública.

En aquells moments la Lliga Regionalista es va trobar amb l'insuperable avantatge de tenir els seus quadres d'organització intactes. Però es va trobar també amb la gran desgràcia de no poder comptar de moment amb l'actuació directa i personal del seu líder, en Francesc Cambó, al qual s'havia diagnosticat, en aquells mateixos dies, una malaltia que posava en greu perill la seva existència.

Constituït Govern pel general Berenguer, amb l'objectiu exprés de tornar Espanya a les vies constitucionals, reparà en part alguns dels greuges fets per la Dictadura a Catalunya i convocà, després de prop d'un any d'ocupar el poder, unes eleccions legislatives que no pogueren arribar-se a celebrar per la inhibició en què es col·locaren els partits republicans i també agrupacions polítiques afectes al règim monàrquic.

Els conflictes d'ordre públic creats per les revoltes escolars i per la sedició militar de Jaca van anar debilitant més i més el Govern del general Berenguer, ja prou afeblit per la situació política d'Espanya i per la crisi econòmica que es deixava sentir d'una manera cada vegada més alarmant. Berenguer hagué de dimitir el seu càrrec el 17 de febrer de 1931.

La Lliga Regionalista, el 21 de juny de 1930, va celebrar

Junta general extraordinària, en la qual no solament va elegir la seva Directiva. En aquell acte van pronunciar discursos en Joan Ventosa i Calvell i el president de la Lliga Regionalista, en Ramon d'Abadal, i tant les paraules d'en Ventosa com les de l'Abadal, donaren fe d'aquella continuïtat característica de l'actuació del nostre partit.

Semblava talment com si els set anys de Dictadura haguessin estat una cosa purament anecdòtica, que no havia tingut ni la virtualitat de fer-nos perdre el temps, perquè durant els set anys de Dictadura s'havia enrobustit més i més encara el sentiment catalanista; en aquest enrobustiment tenia la part principal l'esforç meritíssim dels homes dirigents de la Lliga Regionalista, i especialment d'en Francesc Cambó amb les seves tasques de cultura i amb la publicació de les seves obres, que eren un guiatge per a tots els patriotes catalans.

Els discursos dels Srs. Ventosa i Abadal en la Junta general extraordinària de la Lliga. 21 de juny de 1930.

I així, en aquella Junta general, en Ventosa podia afirmar que la posició de la Lliga era la mateixa que havia estat sempre, la que venia d'una manera concreta determinada en l'article primer dels seus Estatuts, treballant per tots els mitjans legals per les reivindicacions dels drets de Catalunya dintre l'Estat espanyol; ni assimilisme ni separatisme, i subratllava encara en Ventosa, que aquesta política nostra d'ideari i d'actuació era l'única que no havia fracassat a Espanya, perquè era l'única que no havia tingut mai una implantació lleial. I finalment citava la posició de la Lliga enfront de tot el que fos violència, tant de paraula com d'obra, que la qüestió prèvia que tenia plantejada l'organització de l'Estat era la revolta enfront de la legalitat, i en aquesta qüestió prèvia la Lliga Regionalista havia d'estar enfront de tot el que fos revolució i violència.

En Ramon d'Abadal, en el seu parlament, va recordar com la Lliga Regionalista, que havia estat acusada d'enigmatisme, era el partit que tenia un objectiu més clar i servit en tots els moments amb una major contenció i fidelitat, i quan deien a la Lliga i als seus homes:

Vosaltres sou liberals? Sou conservadors? Sou de la dreta? Sou de l'esquerra? Un dia sou liberals, l'endemà sou conservadors; definiu-vos!

I deia en Ramon d'Abadal:

Nosaltres lluitem per l'autonomia de Catalunya. Durant els dies dels antics partits hem dialogat amb els homes de la dreta i amb els homes de l'esquerra, sempre que els hem trobat en bona disposició respecte a les aspiracions de Catalunya. Nosaltres no hem esperat que caiguessin els conservadors i pugessin els liberals perquè ens donessin alguna cosa; hem aprofitat tots els moments que dignament eren aprofitables. Nosaltres no som a la vida política per a ajudar un partit o per a defensar un règim, sinó per lluitar per l'autonomia de Catalunya, com diu el primer article dels nostres Estatuts.

Així mateix en el seu discurs, en Ramon d'Abadal afegia, després de demostrar la necessitat d'intensificar encara, si això era possible, l'actuació intervencionista de la Lliga Regionalista, intervencionisme que tant li havia estat retret:

L'intervencionisme, és clar, té els seus perills; però hi ha qui per aquests perills no volen intervenir, com no volien alguns abans intervenir en política per por d'embrutar-se, sense pensar que eren ells, amb llur abstenció, els qui feien possible el triomf dels menys desitjables. La política exigeix sacrificis per coses realment petites i fins i tot no aconseguibles. Però no podem, amb l'excusa d'aquests sacrificis, trencar de camí. Seria una traïció als nostres ideals.

Finalment, l'Abadal va fer al·lusió, en el seu discurs, a la derogació del decret de 18 de setembre de 1923 de repressió del separatisme, i referint-se a la bandera va dir:

Per nosaltres la bandera no és uns colors llampants, sinó un símbol de la unitat de Catalunya. ¿Per què va prohibir-la el decret de la Dictadura? Pels colors? Perquè aquests colors simbolitzaven les nostres aspiracions, els ideals de la Lliga Regionalista i els ideals del poble català. Quan nosaltres posàvem al balcó la bandera catalana, diem que lluitem per l'autonomia de Catalunya dintre l'Estat espanyol, i per això, implícitament, ja hi havia la bandera de l'Estat espanyol. Nosaltres fèiem voleiar la bandera

catalana als balcons de la Lliga Regionalista encara que al costat hi hagués de voleiar la bandera espanyola. Tot plegat no demostrarà altra cosa que seguim lluitant per l'autonomia de Catalunya dintre l'Estat espanyol.

Aquests discursos d'en Ventosa i l'Abadal van tenir una extraordinària ressonància a tot Espanya, per tal com representaven la represa de la política activa de la Lliga Regionalista després dels anys de Dictadura i amb el mateix ideari de sempre, cosa, certament, que no podien fer gaires partits.

Represes, doncs, les activitats polítiques de la Lliga, els actes de propaganda del nostre ideari s'intensificaren progressivament. Es celebraren mítings i conferències arreu de Catalunya, en totes les entitats adherides a la Lliga Regionalista, moltes d'elles tornades a la vida política després dels anys de Dictadura, en què havien estat clausurades o dissoltes. I bona prova d'aquesta nova vigoria que prenia el nostre partit va ésser l'acte d'afirmació catalana i d'adhesió a la Lliga Regionalista i als seus homes, que va celebrar-se el 8 de novembre de 1930 per la Joventut de la Lliga, demostrant així com aquella Joventut, que havia quedat esquarterada poc abans de l'adveniment de la Dictadura amb la separació dels amics que formaren Acció Catalana, tornava a ésser més forta que mai i era penyora de la continuïtat de la Lliga Regionalista i del seu ideari.

Carta d'en Cambó al President de la Joventut de la Lliga.

En aquest acte va ésser llegida, en mig d'un extraordinari entusiasme, una carta d'en Francesc Cambó, dirigida al president de la Joventut, en Josep Codolà, que deia així:

Sr. Josep Codolà.

Joventut Nacionalista.

Present.

Distingit company:

Poquíssimes salutacions podien complaure'm tan profundament com la que em trameteu en nom de la Joventut de la Lliga Regionalista.

Des de lluny he anat seguint la creixença de la vostra patriòtica activitat, i he pogut apreciar, amb goig immens, com d'entre

els socis de la Joventut es produïa un fenòmen, l'absència del qual m'havia fet témer per l'immediat esdevenidor del moviment català.

Us parlo de l'aparició de joves amb temperament polític que ajuntin als màxims entusiasmes propis de la joventut un seny i una ponderació remarcables.

La Joventut ha d'ésser entusiasta i pot ésser imprudent, però no hi ha cap necessitat que sigui baladrera, ignorant i poca-solta.

Fa molts anys que no havia aparegut a Catalunya una promoció de joves d'un valer tan estimable com avui pot trobar-se en els rengles d'aquesta Joventut.

Rebeu, amb el meu agraïment, la més fervorosa salutació.

Vostre afectíssim,

F. Cambó

* * *

Caigut el Govern Berenguer, la situació que travessava Espanya era per demés delicadíssima; la Lliga Regionalista novament, no podia per boca d'en Francesc Cambó fer-ho sentir, per trobar-se aquest encara convalescent de la seva malaltia; però en Cambó tornava a orientar l'opinió amb els seus escrits i demanava a tothom que es produís dintre de la llei i al marge de la violència, perquè aquesta era l'única política inèdita en la història d'Espanya i perquè solament així, i sense descuidar els problemes d'ordre espiritual, es podia evitar la ruïna del nostre país. Recordem d'aquells dies una nota que va publicar la premsa, titulada "Davant del moment present", i que deia així:

«Davant del moment present» per Francesc Cambó.

Tots els pobles del món que, per tenir un cert grau de civilització, tenen també un cert grau de complicació en llurs economies, passen, de fa un any, els terribles estralls de la més formidable crisi econòmica dels temps moderns. Pot un país, en un moment determinat, per circumstàncies especialíssimes, haver passat una crisi més aguda encara de la que passa en aquests moments. Però mai el món modern no havia conegut una crisi que, essent molt intensa, s'estengués a tot el Planeta, com un nou diluvi universal.

Espanya és l'única excepció. No són, els temps actuals, els anys de les vaques grasses que visqueren, temps enrera, totes les manifestacions de la nostra economia. Representen, però, un gran pro-

grés, si els comparem amb els anys de l'avantguerra; i si comparem el que passa a Espanya amb el que passa a qualsevol altre país, la nostra situació econòmica i financiera és privilegiadíssima.

La balança comercial espanyola ha vist reduir, en les estadístiques oficials, el seu dèficit tradicional. Per als qui saben com es fan aquestes estadístiques, aquestes dades ens diuen que es salda amb superàvit. I els altres factors de la nostra balança de comptes augmenten considerablement aquest excedent, perquè els interessos que els espanyols cobren de l'estranger excedeixen, de molt, els interessos que els estrangers cobren dels súbdits espanyols.

La manca de treball no presenta sinó les manifestacions habituals en aquesta temporada. Podem dir que el problema dels obrers sense treball enlloc del món no és tan lleu com a Espanya.

Patim, és veritat, una gran crisi monetària, en l'agreujament de la qual els factors econòmics no tenen cap intervenció. Doncs bé, Espanya ha tingut la sort immensa que la baixa de la pesseta hagi coincidit aquests darrers temps, amb una baixa de preus que ha fet que la depreciació monetària tingués una mínima repercussió en l'augment del cost de la vida.

I, malgrat totes aquestes benaurances que, providencialment, han caigut sobre Espanya, ningú no pot negar que, per culpes de les quals els espanyols tenen tota la responsabilitat, plana damunt Espanya un núvol amenaçador, que pot descarregar una tempestat de funestíssimes conseqüències.

Hi ha qui ha dit que tota la història d'Espanya és una lluita permanent entre la Providència, que vol salvar-la i engrandir-la, i els propis espanyols, que s'entesten a disminuir-la i destroçar-la.

Per unes lluites polítiques, fins difícils d'explicar quan se'n parla serenament, s'ha estès entre molts espanyols i molts estrangers la preocupació que pot trobar-se Espanya embolcallada, d'un moment a l'altre, dintre greus esdeveniments. I aquesta preocupació porta l'emigració de capitals, la retirada de crèdits i, fatalment, la baixa de la pesseta.

I són molts els qui no s'adonen que, a cada punt que baixa la pesseta i puja la lliura, tots els valors espanyols baixen de valor, i les rendes i les pensions i els salaris van patint una reducció, poc perceptible avui, però que ho serà terriblement quan, amb la normalitat de l'economia mundial, vingui l'alça de preus. En aquell moment, si no s'ha deturat abans la baixa de la pesseta i provocat

la revalorització que encara avui és possible, Espanya patirà les dolors d'una crisi gravíssima.

Jo no he negat mai la primacia dels ideals sobre els interessos amb tot i reconèixer que la prosperitat d'un país té una gran influència en els graus de la seva civilització, tant en l'ordre material com en l'ordre espiritual. Jo he estat, i espero ésser-ho sempre, un cavaller servent de grans ideals; però, en aquest moment que viu Espanya, jo em dirigeixo als homes que, de bona fe, professin qualsevulla ideal, el més extrem, el més allunyat i contrari del que jo professo, i els dic: ¿Per què voleu assolir el triomf del vostre ideal damunt la misèria d'Espanya? ¿Per què no entreu dintre una legalitat que ningú no us tanca, i no cerqueu dins d'ella, sense fer cap dany a la vostra terra, el camí de servir i fer triomfar els vostres ideals? ¿No veieu que si assolíssiu el triomf pel camí de la violència i la revolta, destructora de riquesa i de crèdit, us trobaríeu davant d'una crisi que engoliria el règim que haguéssiu fet triomfar?

Estem en moments en què ningú no té dret a mirar amb indiferència suïcida com pot consumar-se la ruïna del país.

Més que totes les combinacions i habilitats, el que avui pot salvar Espanya és que tots els qui creguin que el triomf de llurs ideals no és contrari, ans bé demana, que la vida espanyola es desenrotlli dins el canal de la llei, facin sentir llur veu.

F. CAMBÓ

CAPÍTOL XLIV

Sumari: *La formació del Govern Aznar i els seus objectius. — Les eleccions del 12 d'abril 1931 i l'adveniment de la República. — La Generalitat i les eleccions per la Diputació Provincial. — Una nota de la Lliga de 21 de maig de 1931.*

ENCARREGAT de formar Govern en Sànchez Guerra i havent resultat infructuoses les temptatives per obtenir la col·laboració dels elements que formaven el Comitè revolucionari, va encarregar-se de formar Govern l'almirall Aznar. Aquest Govern no constituïa indubtablement un Ministeri ideal; significava, però, la coincidència senzilla dels elements que tenien un sentit governamental en un desig de concòrdia. Aquest Govern tenia un objectiu concret, i era fer inútil la revolució, que per moments es presentava com una possibilitat més pròxima en la vida política espanyola, i per a fer inútil la revolució tenia assenyalats els camins: primer, celebrar amb la màxima puresa unes eleccions municipals per acatar-ne llurs resultats, fossin els que fossin, i després anar seguidament a unes Corts Constituents que concedissin l'autonomia a Catalunya i resolguessin tots els problemes que tenia plantejats Espanya, àdhuc els més greus i transcendentals. En garantia que aquests objectius havien d'ésser realitzats, en el Govern participaven els més diversos matisos polítics, encarregant-se de la cartera de Governació un home perfectament apolític que representava una garantia per tots: el marquès d'Hoyos.

La Lliga fou requerida per a donar un ministre a aquest Govern, i entengué que havia d'aprofitar l'ocasió per obtenir de tots els partits dinàstics l'acceptació del dret de Catalunya a la seva autonomia, així com l'havia obtinguda dels

partits antidinàstics el 1917 i 1919. Mantenint el tradicional principi de la Lliga de posar Catalunya i la seva autonomia per damunt de les formes de govern, cregué que un deure elemental de patriotisme l'obligava a buscar, per a l'eventualitat que el règim monàrquic pogués salvar-se de la difícil situació en què es trobava, la mateixa declaració que els partits catalans d'esquerra havien obtingut fàcilment dels caps del moviment republicà, compromesos ja, molts d'ells, per llur actuació el 1917 i 1919.

Així entengué la Lliga complir el seu deure amb Catalunya, aconseguint que a la causa de l'autonomia no li sortissin enemics que la poguessin combatre amb autoritat.

En aquest Govern, donada la situació veritablement tràgica de l'economia espanyola, es va encarregar de la cartera d'Hisenda en Joan Ventosa i Calvell, el qual va servir fidelment l'ideari de la Lliga Regionalista, no solament acceptant la cartera, sinó amb tota la seva actuació, començant per la declaració ministerial, en la qual, fent-se referència al problema català, concretament es deia:

Ventosa i Calvell al Ministeri d'Hisenda del Govern Aznar. La declaració ministerial i el problema català.

Deseoso el Gobierno de dar, sin quebranto de las funciones esenciales de la soberanía del Estado, adecuada solución al problema de Cataluña, ofrece someter a las Cortes un proyecto en el que, para la determinación de funciones, se tome como base mínima la ponencia de la Comisión extraparlamentaria formulada en 1919 bajo la presidencia de don Antonio Maura, otorgando a la región plena autoridad para el ejercicio de las funciones que le sean atribuídas, evitando costosas y perturbadoras duplicidades de servicios. Ofrece igualmente el Gobierno presentar un proyecto fijando las condiciones y garantías para que una o varias provincias puedan constituirse en región y las facultades que se les pueda conceder.

De com els objectius d'aquell Govern, i especialment els que d'una manera especial interessaven a en Joan Ventosa i Calvell, van ésser acomplerts, ho proven dos fets. L'un, de caràcter tècnic, de la competència meritíssima d'en Ventosa com a financier i de la seva actuació en el ministeri de Finan-

ces: el que la cotització de la pesseta, en entrar en Ventosa a formar part del Govern era de 51 cèntims or, i en deixar el Ministeri el nostre amic la pesseta es cotitzava a 57 cèntims or, o sigui amb una millora del 12 per 100. L'altre objectiu, de caràcter purament polític, era que fossin celebrades les eleccions municipals el 12 d'abril de 1931 amb una abstenció governamental absoluta. I tan gran va ésser el respecte al cos electoral, que era únic en la història electoral espanyola. Aquelles eleccions donaren un triomf absolut als candidats de filiació republicana, especialment en les grans capitals. La pulcritud d'aquelles eleccions va haver d'ésser reconeguda per amics i adversaris. Però a més de la pulcritud electoral hi hagué la pulcritud governamental, d'acatament al resultat d'aquelles eleccions, perquè era indubtable que el sentit del poble en aquelles eleccions va ésser un plebiscit a favor de la República, i la pulcritud governamental va consistir, també per primera vegada a Espanya, a copsar i no escamotejar el sentit d'aquell plebiscit electoral, deixant de banda el caràcter purament administratiu que unes eleccions municipals han de tenir i donant-se tot l'acatament que era degut a la voluntat expressa del poble espanyol a favor de la República.

Així aquell Govern va evitar la revolució violenta, va poder encarrilar el canvi de règim a Espanya i per una legítima transmissió de poders, sense vessament de sang, va canviar el règim monàrquic pel republicà.

Les eleccions del 12 d'abril i la proclamació de la República

A Barcelona, les eleccions de regidors del 12 d'abril donaren un èxit esclatant al partit d'Esquerra catalana, acabdillat per Francesc Macià, que s'havia constituït poques setmanes abans. El dia 14 d'abril, els homes d'aquest partit proclamaren la República Catalana, l'existència de la qual fou molt breu, car el dia 17 del mateix mes, davant el requeriment de tres ministres del Govern provisional de la República Espanyola, fou renunciada la República Catalana pels que l'havien proclamada, a canvi de la constitució de la Generalitat de Catalunya, encarregada d'elaborar un Estatut d'Autonomia, el qual, després d'ésser plebiscitat pels cata-

lans, havia d'ésser sotmès a la deliberació i aprovació del Parlament espanyol.

Instaurada la República a Espanya, no es va seguir el camí democràtic de convocar les eleccions per a les primeres Constituents amb un sistema electoral de representació proporcional, que donés intervenció a tots els matisos de l'opinió i que adjudiqués a cada partit realment el nombre de llocs que li correspongués de conformitat amb la força que tingués en l'opinió pública. En comptes d'això, es va promulgar un sistema electoral absurd de majories i minories que trencava l'equilibri de la justícia distributiva, inflant desmesuradament el partit que tingués una majoria circumstancial en el cos electoral, i anul·lant també quasi d'una manera absoluta tots aquells altres partits que no tinguessin en aquells moments majoria en els districtes, però que en canvi podien tenir-hi fortíssims nuclis d'opinió.

I un procediment pitjor encara, que no tenia altra finalitat que imposar la voluntat d'un partit en les diferents matisacions polítiques de la nostra terra, es va seguir a Catalunya des de la Generalitat amb motiu de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia.

L'elecció de la Diputació de la Generalitat, que redactà l'Estatut plebiscitat el 2 d'agost de 1931.

El Govern de la Generalitat va acordar que els Ajuntaments de Catalunya elegissin llurs representants per una Diputació que tindria com a objectiu redactar i aprovar un projecte d'Estatut d'Autonomia, que després seria sotmès al plebiscit del poble català. En aquells moments la Lliga Regionalista no va voler trencar la solidaritat catalana que, tàcitament, de cara a l'Estatut, des de la creació de la Generalitat, era un fet a Catalunya. Amb tot i que no estava conforme amb el procediment antidemocràtic escollit, que feia que fossin els Ajuntaments els qui elegissin la Diputació de Catalunya, i menys encara que ho fossin en uns moments en què una gran part d'Ajuntaments de la nostra terra no havien pogut constituir-se perquè els governadors civils, afectes a l'Esquerra Republicana de Catalunya, ho havien impedit en tots aquells en els quals l'Esquerra no

tenia assegurada la majoria. Perquè aquella solidaritat, a què abans ens hem referit, pogués de totes maneres tenir l'aparença d'una realitat, la Lliga Regionalista estava disposada a sacrificar els seus interessos polítics i la seva influència acceptant els llocs que de comú acord convingueren amb els representants dels altres partits polítics i, naturalment, del partit que tenia el Govern de Catalunya. Però com sigui que es tingueren notícies, i aquestes es confirmaren, que, contràriament al pacte establert, es feien treballs, i àdhuc coaccions, perquè molts Ajuntaments dels districtes que s'havien assignat a candidats de la Lliga no votessin els nostres amics, la Lliga Regionalista va estimar-se més sacrificar el seu interès de partit a no que fos un fet públic el que en aquells moments apareguessin els catalans amb lluites polítiques impròpies de la transcendència que tenia per la nostra terra la petició d'autonomia. I és en aquest sentit que la Lliga Regionalista, el 21 de maig de 1931, va fer pública la seva decisió de no prendre part en les eleccions d'assembleistes a la Generalitat de Catalunya, amb una nota que deia així:

Nota de la Lliga del 21 de maig de 1931.

Davant les actuals circumstàncies, la Lliga Regionalista, conscient de la transcendència d'aquest moment, propici a la favorable resolució de les aspiracions de Catalunya, ha estat disposada a donar la seva assistència i sostenir el seu criteri respecte a l'Estatut que l'Assemblea de la Generalitat ha d'elaborar i subjectar al plebiscit del nostre poble, malgrat el sistema de l'elecció dels representants que han de formar-la, que creia poc adequat.

Desitjosa que aparegués la major unanimitat entre tots els catalans, va acceptar gustosa la intel·ligència que se li brindà pels altres sectors de la política catalana, per aconseguir una solidaritat de tots ells respecte a l'Estatut d'Autonomia, i va arribar-se a un perfecte acord, en el qual s'assignaren a la Lliga determinats districtes, i ella no tingué inconvenient a cedir-ne d'altres en els quals les seves forces eren superiors a les dels altres partits. L'acord a què es va arribar obtingué la conformitat de tots.

Per causes que no hem ara d'investigar, ni avui per avui judicar, el pacte de solidaritat, de fet, ha estat trencat contra nosaltres.

No solament s'ha trencat el pacte, sinó que, després de l'eli-

minació de tants Ajuntaments que tenien dret al vot, li arriben notícies certes que encara ara, a darrera hora, es prenen mesures inexplicables contra d'altres, per a evitar que votin o coaccionar la voluntat de llurs regidors.

La Lliga Regionalista no vol en aquesta hora fomentar dissensions entre catalans. Ja que no s'ha volgut o no s'ha pogut sostenir l'acord a què s'havia arribat, retira tots els candidats que presentava pels districtes que concretament se li havien designats per tots els partits, i deixa el camp lliure per als partits que vulguin anar a l'elecció.

No vol dir això que es desinteressi de la sort de l'Estatut que s'ha d'elaborar. No posarà obstacles que els qui tenen avui a llurs mans el Govern de Catalunya treballin per a la consecució de les aspiracions del nostre poble. Per a ells la glòria i per a ells la responsabilitat. Però la Lliga té en aquest punt un criteri, que és el seu deure i el seu honor sostenir.

No vol dir tampoc que es desinteressi dels problemes generals de l'actual situació. Molt al contrari. Per a la consolidació del règim actual, per a la salvació dels interessos morals i materials, que són la base de la nostra Societat, la Lliga lluitarà sempre, i des d'aquest moment començarà la seva campanya, perquè, en les pròximes eleccions, el vot veritablement democràtic, el vot del sufragi universal, sigui conscientment donat, i s'aplegui sota els plecs de la nostra bandera, que no defuig cap transformació progressiva, però que vol que la societat catalana reposi en fonaments tan ferms que les convulsions malaltisses d'un moment no puguin destruir-la.

El 24 de maig de 1931, els Ajuntaments de Catalunya elegiren la Diputació de la Generalitat. Aquella elecció passà quasi inadvertida. No pas per manca d'interès dels catalans per llur futura autonomia, sinó pel procediment lamentable que havia imposat l'Esquerra per l'elecció d'aquella Assemblea, que més semblava l'Assemblea d'un partit que l'elecció de la Diputació de Catalunya per la redacció de l'Estatut d'Autonomia.

CAPÍTOL XLV

Sumari: *Les eleccions de diputats a les Constituents de la República i el manifest de la Lliga del 10 de juny de 1931. — El plebiscit d'aprovació de l'Estatut d'Autonomia i la nota de la Lliga del 16 de juliol de 1931. — El triomf de la Lliga en les eleccions parcials del 4 d'octubre de 1931.*

EL sistema electoral absurdament majoritari emprat per les eleccions a les Constituents de la República, va ésser també molt lamentable perquè aquelles Constituents havien d'elaborar la Constitució, i la Constitució havia d'ésser per tots els espanyols i no pas per un sector d'ells, amb exclusió dels altres. La seva màxima garantia havia d'estar, més que en la satisfacció dels amics, en el respecte que mereixés dels adversaris, i tenia més importància el sistema electoral en aquells moments perquè, degut al trasbals del canvi de règim, la polseguera que havia produït l'enrunament de la carcassa de la vella monarquia, feia que es trobessin en l'ambient polític del país, desfermades totes les concupiscències i les il·lusions més absurdes d'aquells qui creien que un canvi de règim havia de significar per si sol la miraculosa solució de tots els problemes públics i privats que poguessin tenir plantejats els espanyols; i Catalunya tenia encara en aquelles eleccions una major responsabilitat per dos fets: el primer, perquè era potser el lloc d'Espanya on les passions estaven més exacerbades, i perquè Catalunya tenia, a més dels problemes constitucionals de tots els altres espanyols, el problema específic de la seva autonomia, que haurien de resoldre les Constituents. En aquelles circumstàncies, convocades a tot Espanya eleccions a les Constituents de la República per al 28 de juny de 1931, la Lliga Regionalista es va dirigir al cos electoral amb un manifest publicat el 10 del mateix mes, en el qual

establia concretament els seus punts de vista polítics, davant de la convocatòria a les Constituents espanyoles:

La Lliga Regionalista davant les eleccions a les Constituents.

Al Poble de Catalunya.

La situació actual de la política espanyola exigeix una atenció especial per part de tots els sectors que representen alguna força social a la nostra terra.

L'establiment de la República ha representat un trasbals fonamental en l'ordenació de les forces polítiques. Han caigut els antics partits que més o menys fictíciament volien representar els distints continguts ideològics que han d'influir en la governació de l'Estat.

Dins la República han de coordinar-se ara les diverses tendències que, intervenint en la vida pública del país, li portin les aspiracions de tots els nuclis ciutadans que tenen el dret i el deure de prestar llur cooperació a l'establiment de les normes que han de servir de guia a la nova forma de l'Estat espanyol.

Sortosament la Lliga Regionalista té una història i una tradició que reposen damunt de principis clars i ferms dels quals no hem de renegar. Ella i els seus homes els han sostingut sempre i els han perseguits incansablement en tots els temps i sota tots els governs, des del Poder i des de l'oposició, en el Parlament espanyol i en les Corporacions catalanes, en la premsa i en el míting, en l'ordre polític i en el social, en el cultural i en l'econòmic. Ha pogut variar el procediment i la tàctica, adaptant-se als temps i a les circumstàncies diverses, però ha mantingut inflexible l'essència de l'ideal i la integritat de la doctrina.

De res no ha de penedir-se. En la seva actuació procurà, en el règim anterior a l'actual, obtenir els seus objectius, convençuda que la realització del seu programa no havia de subordinar-se a qüestions de forma i desitjosa d'evitar perills i danys d'una transformació sobtada que, en plantejar multitud de problemes transcendentals a la societat espanyola, poguessin dificultar la prompta i feliç resolució del problema capital de Catalunya.

Fet el canvi i instaurada la República, a conseqüència del vot del poble en les elecions del 12 d'abril, la Lliga Regionalista, fidel a la seva tradició de respecte a la legalitat constituïda, acata i dóna la seva adhesió al règim republicà establert, i confiant que la Història farà justícia a la seva conducta i a l'actitud dels seus homes, procurarà, en allò que d'ella depengui, que es consolidi el nou rè-

gim i desaparegui tota qüestió prèvia, pertorbadora per a la pau del país i per a la llibertat de Catalunya.

Les eleccions imminents

La transcendència del moment i la importància cabdal de l'obra que han de realitzar les pròximes Corts Constituents, imposen a tothom l'obligació imperiosa d'actuar al servei dels propis principis. I la Lliga Regionalista no pot faltar a aquesta obligació que, si ara és peremptòria, respon, a més a més, a la seva tradició constant d'intervenir en la vida política del país.

Una ombra de dubte podrien donar-li, per a intervenir en les eleccions pròximes per a les Corts Constituents, els massa fonamentats indicis que l'acció governamental, en lloc de reprimir els excessos d'elements que es creuen amb dret d'aprofitar en benefici propi la nova situació creada, els toleri i fins els ajudi, com ha succeït amb la lamentable escombrada de tants i tants Ajuntaments legalment designats el 12 d'abril per la voluntat del poble, que no ha estat respectada quan no ha correspost a certs desigs, i pot fer témer que ni la llibertat de propaganda, ni la independència del vot, ni la consagració del resultat electoral siguin respectades.

Seria sensible per a la República naixent, que més que cap altre sistema de govern ha d'ésser el govern de tots i per a tots, que les eleccions pròximes no poguessin sostenir la comparació amb les últimes convocades dins l'anterior règim, en què la completa llibertat del vot, per a la consecució del qual no foren estranys els nostres homes, produí el resultat transcendental que han tingut en la vida política d'Espanya; i és de cabdal interès per a la mateixa República que les Corts futures surtin democràticament del veritable sufragi i apareguin netes de tota taca que pogués fer dubtosos els acords que es puguin prendre. La Lliga Regionalista confia que els homes que tenen a llurs mans la sort de la República espanyola garantiran aquell mínimum de legalitat que és necessari perquè els partits puguin dignament prendre part en les eleccions.

L'Estatut de Catalunya.

Fa trenta anys que la Lliga Regionalista treballa per la causa de Catalunya, i en aquest temps aconseguí que es convertís una colla, selectíssima però reduïda, de patricis convençuts del dret de Catalunya en un moviment general de tot el poble català, frisós del recobrament de les seves llibertats, del redreçament de la seva cultura i de la reconstrucció de la seva unitat política.

Aquest problema, d'urgent resolució, travessa actualment un moment crític que tots hem de fer el possible per a superar, asse-

gurant el triomf de l'autonomia. A les Corts Constituents ha de subjectar-se l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, i aquest Estatut, que no ha d'ésser l'obra d'un partit sinó la consgració del pensament de tot el poble català, té un precedent gloriós en el que ell mateix es donà l'any 19, amb la conformitat i adhesió expressa d'homes i de partits que tenen en l'actual Govern una participació preponderant i que, amb les modificacions que calgui per a evitar tota mena de recels i per a adaptar-lo a les circumstàncies presents, respon encara, a judici de la Lliga, a les condicions que ha de tenir l'estructuració política del règim autonòmic del nostre poble i que podria ésser acceptat sense suspicàcies per les futures Corts.

Nosaltres posarem tot el nostre esforç a la consecució de l'èxit de l'Estatut que respongui a la veritable voluntat de Catalunya, ja que aquest és el cabdal motiu d'existència de la Lliga Regionalista i la seva consecució és la realització d'aquest ideal. Però, en fer aquesta afirmació, hem de fer clara i concreta l'afirmació d'un altre principi fonamental de la Lliga, i és: que volem aconseguir el règim autonòmic de Catalunya dins l'Estat espanyol, unida ella a tots els altres pobles que la integren per a treballar amb mútua confiança i amb cordial germanor, per la grandesa d'Espanya.

Estructuració de la República.

Per això la Lliga, encara que donant prelació al problema de Catalunya, mai no ha cregut que pogués desinteressar-se dels altres problemes que la realitat planteja. I avui menys que mai no pot fer-ho. En les Corts Constituents pròximes haurà de decidir-se, no solament sobre l'Estatut de Catalunya, sinó sobre tota l'organització política d'Espanya, i la Lliga, representant un gran sector d'opinió catalana, ha de fer sentir la seva veu i defensar la seva política.

Hem d'afirmar en primer terme la fe, que té demostrada la Lliga en tota la seva actuació, en els principis democràtics que signifiquen la proclamació, com a font de sobirania, de la voluntat popular, ordenada, conscient, lliurement manifestada, i com a conseqüència d'aquesta afirmació l'oposició irreductible a l'arbitrarietat com a sistema de govern, tant si s'exerceix en nom de la reacció com en nom de la revolució; car no és possible l'existència de cap règim polític normal i ordenat sense el respecte al dret de tots els ciutadans, sense excepcions de cap mena, i la subjecció de governants i governats a les normes de la llei legítimament constituïda.

Propugnarem que la República espanyola es constitueixi en forma que doni cabuda a les diferents aspiracions de les diverses personalitats hispàniques, cada una segons les seves necessitats i les seves facultats, procurant evitar que es vulguin resoldre amb un patró comú problemes distints i complexos, que tenen cadascun la seva modalitat peculiar, a la qual s'ha d'atendre en consonància a la seva manera d'ésser.

Els fonaments de l'ordre social.—Tradició, família, propietat, llei.

Defensarem el respecte a la tradició religiosa del nostre poble que constitueix un postulat essencial de la nostra vida pública. Amb aquest criteri no sols condemnem els esclats de violència que constitueixin violacions del dret comú que ha de protegir tots els ciutadans per igual, i per tant les associacions religioses que dins la llei exerceixen llur missió, sinó tota pruïja d'establir lleis d'excepció que atemptin les creences d'un poble catòlic com és l'espanyol. La República espanyola ha d'ésser per a tots els espanyols, i és d'un interès cabdal per a ella que la immensa majoria dels ciutadans que sentin aquesta fe, lluny de veure en ella una enemiga de llurs conviccions, hi trobin la franca i expedita llibertat de professar-la sense regateigs i sense contradiccions.

Creiem que l'estructuració de l'Estat ha de descansar en els principis fonamentals de la nostra civilització i que mai no serà excessiu l'esforç dedicat a la salvació dels interessos morals i materials, que són la base de la nostra societat.

La família, que és l'organisme elemental de tota la societat, ha d'ésser tractada amb una tal delicadesa que no en pateixi la seva estructura, ja que, si en el nucli originari de la col·lectivitat no hi ha la cohesió necessària per a la seva eficaç actuació, en va podríem sostenir-la en les col·lectivitats més extenses.

La propietat privada, font d'estímul per a la producció de riquesa, ha d'ésser respectada, sense perjudici d'aquelles limitacions necessàries per a l'interès col·lectiu, quan no respongui als seus fins, que no són solament particulars, sinó que són també socials. I en aquest particular hem de proclamar que sortosament el règim jurídic i econòmic de la propietat catalana respon amb tanta eficàcia a aquella doble finalitat, que tota intervenció coactiva en el seu mode d'ésser i de funcionar pot perjudicar la funció que avui omple i que hem de vigilar amb una cura escrupolosíssima que no es torci la seva evolució natural.

Cal que presideixi l'ordre en totes les funcions socials, l'ordre

que consisteix en l'imperi del dret per a tothom, imperi del dret oposat a l'assalt dels interessos privats i al desenfrenament demagògic, però també oposat als abusos dels poderosos, a la protecció o excuses de les extralimitacions il·legals i a la lenitat en l'aplicació de la llei.

Tots els ciutadans han de sentir-se garantits per l'aplicació de la llei pels Tribunals de justícia, aconseguint per la seva alta missió que la seva vida, la seva llibertat i els seus béns no estaran sotmesos ni a la imposició violenta d'un tulmult ni al caprici del Poder.

L'economia del país.

És una qüestió essencial per a la prosperitat d'un poble la vida econòmica del país. És crítica actualment la seva situació en tot el món, i si volem salvar-la per al nostre país, especialment per a la nostra terra catalana, cal que es desenrotlli en una absoluta normalitat per a evitar els danys que poden produir-li les repercussions nascudes de la situació general.

Una de les causes que trastorna la normal funció de la nostra economia és la qüestió social. És imprescindible que a la seva resolució s'obrin camins de mútua comprensió i harmonia. La Lliga Regionalista admet i defensa tot allò que tendeixi a millorar la condició dels obrers i a fer possible que arribin al major nombre el benestar i la riquesa. Però no podrà arribar-se mai a aconseguir-ho desequilibrant les condicions de la nostra indústria de les condicions de la indústria d'altres llocs, perquè si el cost de la producció és ací superior al normal, morirà la indústria nostra, ofegada per la competició d'una indústria més racionalment portada. Cal que tots els elements de la producció encaminin llur actuació a aquestes finalitats, amb un alt esperit de concòrdia i de mútua comprensió.

Sobretot és necessari obrir camins de legalitat per a la resolució del conflictes socials i acabar d'una manera resolta tot quant representi l'imperi de la coacció en les qüestions del treball, que en aquesta, com en totes les altres esferes, en una societat ben organitzada no pot haver-hi altres òrgans legítims de coacció que les autoritats i els Tribunals encarregats de l'aplicació de la llei.

Pertorbació profunda causa en tota la vida econòmica del país el problema monetari. La seva solució és indispensable per a l'evolució normal de la producció i per a assegurar l'adquisició dels mitjans necessaris de vida, en relació a llurs possibilitats, a totes

les classes socials, especialment a les modestes. Cal resoltament emprendre el camí que ha d'acabar amb unes fluctuacions que impedeixen tots els càlculs, tots els projectes i tota seguretat per a la vida de demà. La Lliga Regionalista no ha de proclamar principis nous en aquesta matèria. Ja es comencen a reconèixer els beneficiosos resultats que s'obtenien en la política monetària recomanada i empresa pels seus homes, En Cambó i En Ventosa. No ha de dir sinó que, fits els ulls en aquella experiència, dedicarà tots els seus esforços a la solució d'aquest gravíssim problema.

Crida a tothom. Heus ací el nostre pensament, el nostre programa. L'exposem lleialment, amb la franquesa i la claredat d'una convicció arrelada. Amb ells ens presentem a demanar els sufragis del nostre poble. Per a obtenir-los no fem concessions ni adulacions, perquè creiem que, en el moment actual, per damunt de totes les conveniències transitòries hi ha un interès suprem, que és el manteniment i defensa dels principis essencials per a la vida del nostre país.

A tothom convidem a pensar-hi i meditar-hi. A tothom convidem d'aplegar-se al redós d'aquest programa.

La Lliga Regionalista no ha estat mai exclusivista en la tria dels homes que presenta a l'elecció del poble. Ella enarbora el seu programa i ara, com sempre, cercarà qui millor el representi i pugui defensar-lo.

En aquests moments de tanta transcendència per a la futura organització política de l'Estat espanyol, i de Catalunya especialment, és del més gran interès que el nostre poble decideixi si vol comptar ja des d'ara amb una agrupació política prou forta i prou prestigiosa pels vots que ell li hagi donat, que pugui fer prevaler el seu sentit de llibertat i d'autonomia de Catalunya dintre d'Espanya. Una agrupació que pugui imposar a tots els ciutadans l'avui prou enyorat sentit de convivència, fent cessar, o aminorant almenys, les funestes lluites entre obrers i patrons, entre obrers d'agrupacions diverses, entre ciutadans d'uns i altres pobles, i entre ciutadans de distintes filiacions polítiques pel malentès, ben antidemocràtic, de creure que els qui governen en un moment donat tenen el dret d'usar en benefici propi de tots els avantatges i d'atropellar els altres ciutadans.

És precís que el poble afirmi si vol comptar amb una gran agrupació política, forta pel nombre i la qualitat dels seus addictes, per la cohesió i disciplina de tots els seus elements, pel prestigi i la

demostrada experiència política dels seus capdavanters que, dintre de la República, pugui fer valer el desig general de la conservació de l'ordre, de l'imperi de la justícia per a tothom, del respecte a les tradicionals creences religioses del nostre poble, de la conservació de les bases fonamentals de les societats civilitzades. Un partit que asseguri el lliure desenvolupament de la nostra economia, tan interessant per al ric com per al pobre, per al patró com per a l'obrer.

La Lliga Regionalista creu que la confiança del poble català pot assignar-li la missió difícil, però que patriòticament està disposada a realitzar, de garantir una harmonització de la vida política i social de Catalunya dintre del règim republicà que Espanya s'ha volgut donar. De la demostració d'aquesta confiança que demana, dependrà el més i el menys que pugui fer.

* * *

Les eleccions del 28 de juny de 1931.

El dia 28 de juny de 1931 van celebrar-se les eleccions generals a les Constituents. A Catalunya, un fortíssim moviment sentimental en favor dels qui havien proclamat la República va donar a l'Esquerra Catalana les majories a tot Catalunya. La Lliga Regionalista, malgrat el moment d'impopularitat que travessà llavors — i que, en molts indrets, impedí tot acte de propaganda i fins i tot que els seus adeptes dipositessin el vot a les urnes, veient-se obligats a retirar-se de l'elecció els candidats per la circumscripció de Lleida, — obtingué, pertot arreu on les eleccions es desenrotllaren normalment, un gran nombre de sufragis, que en conjunt passaren de vuitanta mil.

Malgrat el nombre de vots de la Lliga, que tot i amb un ambient passional accentuadament advers. arribà a més de vuitanta mil vots, per l'absurd precepte que exigia per ésser elegit de reunir més del 20 per 100 dels sufragis emesos, la seva representació al Parlament quedà reduïda a l'Abadal i l'Estelric.

Redactat i aprovat per la Diputació de Catalunya el text de l'Estatut d'Autonomia, va ésser sotmès a un plebiscit del poble català el 2 d'agost de 1931. És ben signi-

ficatiu que la Lliga Regionalista, que havia estat exclosa de la Diputació de la Generalitat, va contribuir amb tot el seu esforç i entusiasme a fer que el plebiscit a favor de l'autonomia tingués la unanimitat de tots els patriotes catalans. Tots els centres i tots els propagandistes de la Lliga, amb una activitat no superada per cap altre partit, es dedicaren de ple, els dies que precediren el 2 d'agost, a una intensíssima campanya a favor de l'Estatut, d'aquell mateix Estatut en la redacció del qual no havia estat permesa la intervenció de la Lliga. La Lliga posava tots els seus esforços i totes les seves energies perquè fos concedit l'Estatut d'Autonomia amb tota l'autoritat que calia per a imposar-se i perquè fos aclamat per tot el nostre poble amb el fervor d'aquelles aspiracions polítiques de llarg temps sentides i desitjades D'aquesta manera ho va fer constar en la nota "La Lliga Regionalista i l'Estatut de Catalunya", publicada el dia 16 de juliol de 1931 i que deia així:

La C. d'A. P. de la Lliga davant el plebiscit del 2 d'agost de 1931.

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista ha examinat, amb l'interès que mereix, l'Estatut de l'Autonomia de Catalunya, redactat per la ponència de l'Assemblea de la Generalitat i aprovat per aquesta Assemblea abans d'ahir.

En aquests moments de tanta transcendència, en què s'obre el camí per a la consecució de la llibertat catalana, que ha estat l'aspiració de tota la seva vida política, la Lliga Regionalista, si bé salva el seu criteri respecte del procediment establert i respecte del contingut de l'Estatut — no pas per creure que siguin excessives les facultats que es reserven a Catalunya, ja que algunes altres desitjaria que se li reconeguessin, — aconsella a les seves organitzacions i als seus adeptes, i als qui simpatitzen amb la seva política, llur adhesió a l'Estatut i declara que dirigirà tots els seus esforços que obtingui totes les sancions necessàries perquè sigui la llei de l'autonomia de Catalunya.

Desitja la Lliga Regionalista que l'agrupació que té a les seves mans el govern de Catalunya sàpiga actuar serenament en mig dels apassionaments que en tots els ordres remouen actualment la societat espanyola i la societat catalana i vèncer totes les dificultats que puguin presentar-se, i farà per la seva part tot el que convingui

per aquest fi i perquè es pugui feliçment arribar, amb el concurs i satisfacció de tots, a la implantació de la nostra autonomia per a la grandesa i la prosperitat de Catalunya.

Així s'obtenia, per l'esforç de tots, que en la diada del 2 d'agost de 1931, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya fos plebiscitat amb una unanimitat quasi absoluta de tot el poble català.

* * *

Havent-se convocat eleccions parcials a diputats a les Constituents pel 4 d'octubre de 1931 a Barcelona, la Lliga Regionalista va prendre-hi part, presentant com a candidat en Pere Rahola i Molinas.

Amb motiu d'aquella campanya electoral es va celebrar el 30 de setembre de 1931, a la Lliga Regionalista, un importantíssim acte polític, en el qual en Lluís Duran i Ventosa va definir la situació del partit i la seva actuació, i referint-se concretament a la proclamació que s'havia fet de la República Catalana per en Macià, va dir:

Un discurs de Lluís Duran i Ventosa.

Jo no sóc ni he estat mai separatista. No cal que ho digui ara; però comprenc que noblement es sigui separatista. I bé: si la República Catalana que es proclamava era una expressió de separatisme, hi havia l'obligació de mantenir-ho. Aquestes coses no es fan si després no s'han de mantenir. Però si no hi havia la voluntat de fer una manifestació separatista, ¿què hi guanyàrem de fer la proclamació de la República Catalana? ¿De fer creure en un separatisme que no existia o que no es volia sostenir? En aquells moments d'entusiasme, de gran confiança sense límits de l'abril, la resta d'Espanya ho va perdonar; però és desconèixer la psicologia dels pobles d'Espanya no pensar que amb allò podia crear-se una situació molt desagradable i compromesa. Aleshores ho van deixar córrer (amb no tanta facilitat, però, que no calgués la vinguda ací de tres ministres, com recordareu, per a assuaujar-ho) : no obstant, era de preveure que després rebrotarien suspicàcies. Això ha vingut, i ara aquelles suspicàcies van en perjudici de tot i contra tots, contra els qui no som pas separatistes ni ens produïm amb actituds separatistes.

D'aquesta manera es posaven al descobert els greus errors de l'Esquerra republicana de Catalunya, que feia més difícil l'obtenció de l'autonomia, que havien d'aprovar les Constituents d'Espanya. El resultat d'aquelles eleccions demostraren la vigoria i l'empenta de la Lliga Regionalista. En Pere Rahola sortia elegit per majoria, obtenint una votació que passava dels 30.000 vots, contra 15.000 que n'obtenia el candidat d'Acció Catalana, al qual encara molts amics de la Lliga Regionalista van votar perquè sortís per minories i quedés eliminat el candidat lerrouxista.

CAPÍTOL XLVI

Sumari: *Les actuacions de la Lliga Regionalista. — Conducta de la Lliga davant la discussió parlamentària de l'Estatut d'Autonomia. — Un article del Sr. Cambó.*

EL fet d'ésser només tres els parlamentaris regionalistes a les Corts Constituents va obligar la Lliga Regionalista a seguir una actuació que no pogués semblar entrebancadora. La Lliga no podia incórrer en els mateixos vicis en què incorregueren altres partits catalans en els moments que la Lliga Regionalista va tenir la direcció de la política de Catalunya. La Lliga Regionalista i els seus homes a les Corts Constituents es posaren, en tot el que feia referència a l'obtenció de l'autonomia, a les ordres i disposició de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que era qui en tenia la responsabilitat i la direcció política. Així, gràcies al sacrifici polític que això significava, en les Constituents espanyoles es va poder presentar una representació parlamentària de Catalunya compacta i unida en el fet fonamental de reclamar l'Estatut d'Autonomia.

Els diputats de la Lliga a les Corts de la República.

Però a les Constituents espanyoles no solament s'havia de discutir el que feia referència a l'Estatut d'Autonomia. Hi havia abans la discussió de la constitució de la República, i amb aquest motiu la Lliga Regionalista va haver d'alçar la seva veu en el Parlament, en diferents ocasions, defensant un ideari de tolerància religiosa, de pau social, de pau política i de pau econòmica. El president de la Lliga, en Ramon d'Abadal, i els altres diputats del nostre partit, en Rahola i l'Estelric, no escatimaren esforços en una actuació tant més meritòria com més difícil era, per no dir impossible, que reeixís.

La qüestió religiosa, especialment, va motivar debats

apassionadíssims a les Constituents espanyoles i es va resoldre amb un sectarisme al qual la Lliga no podia prestar la seva conformitat i amb el qual tampoc no estaven d'acord molts elements polítics de la Cambra, entre els quals es comptava el president del Govern provisional de la República, Sr. Alcalà Zamora, que amb motiu de la discussió de l'article 26 de la Constitució va presentar la dimissió del seu càrrec, cosa que determinà la constitució d'un Govern presidit per l'Azaña, que va accentuar encara la política sectària, socialitzant i antiliberal del Govern de la República.

Aprovada la Constitució de la República el desembre de 1931, es començava a fer l'actuació parlamentària a favor de l'Estatut d'Autonomia, però una vegada més, altres problemes i qüestions de cabdal importància es suscitaven al Parlament. Amb motiu de la dissolució dels Jesuïtes, el president de la Lliga Regionalista, en Ramon d'Abadal, el febrer de 1932 pronunciava un discurs memorable, en el qual compendiava totes les raons de caràcter jurídic, polític, econòmic i cultural que s'oposaven a aquella determinació antiliberal de mal govern.

La Lliga a l'Ajuntament.

Per altra banda, la minoria regionalista de la Lliga a l'Ajuntament de Barcelona feia una tasca fiscalitzadora en contra d'una majoria administrativa integrada pels lerrouxistes i pels regidors de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que en amigable tracte s'havien repartit el cartipàs municipal i portaven el desgavell a l'Ajuntament de Barcelona.

I al costat d'aquestes actuacions en les corporacions públiques, la Lliga Regionalista, amb un dinamisme extraordinari en la propaganda dels seus ideals, augmentava el nombre dels seus associats, constituïa la Secció femenina, sota la direcció i presidència d'una dama de tants mereixements i virtuts patriòtiques com la Sra. Francesca Bonnemaison, vídua de Verdaguer i Callís, i podia aplegar un estol tan nodrit d'estudiants que constituïa una Secció escolar, que pel nombre dels seus socis era la més important de les seccions universitàries de tots els partits polítics catalans.

Conferències de Ventosa i Calvell.

Perquè tingués per tot Espanya la màxima eficàcia i difusió aquesta actuació de proselitisme, en Ventosa i Calvell iniciava una sèrie de conferències. Començà per Madrid, al Círculo de la Unión Mercantil, el 16 de gener de 1932. Seguiren després les conferències que donà a Bilbao, a Sevilla, a València i a Palma de Mallorca.

Així mateix la Lliga Regionalista va organitzar una sèrie de conferències sobre temes concrets de la política catalana i de la política general espanyola, que van donar-se amb extraordinari èxit a la Sala Mozart i que va resumir en Joan Ventosa i Calvell en una brillantíssima dissertació el 22 de març de 1932, al Cinema Victòria. En aquest acte, en Ventosa va demostrar plenament la catalanitat essencial de la Lliga Regionalista; examinà el règim capitalista i posà de manifest el fracàs del comunisme; examinà i comentà també la tendència socialitzant del Govern; la situació de la moneda, i les veritables causes d'aquesta situació; la religió i la política; la immutable constitució del poble català; l'Estatut i la primacia que en ella tenia la Lliga Regionalista, i els problemes que es presentarien amb la implantació de l'Estatut i la manera com havien de resoldre's per consolidar la nostra autonomia. Aquesta conferència d'en Ventosa, com totes les que l'havien precedit, va produir un gran entusiasme, no solament entre els afiliats a la Lliga Regionalista, sinó també en tots aquells ciutadans que no estaven d'acord amb la política sectària i demagògica que es seguia pel Govern central i pel partit que tenia acaparada la direcció política de la Generalitat de Catalunya i de l'Ajuntament de Barcelona.

La tasca de la Joventut de la Lliga.

La Joventut de la Lliga Regionalista contribuí també entusiàsticament i eficaçment a l'expandiment de l'ideari del partit. Un dels actes de major ressonància fou el míting d'afirmació catalanista dedicat als dependents de comerç, banca i indústria, i en general a totes les joventuts catalanes que, exclusivament amb elements de Joventut, sota la presidència d'en Ramon d'Abadal, es va celebrar amb extraordi-

nari èxit, el 17 d'abril de 1932, al Palau de Projeccions de Montjuïc.

* * *

La Lliga en un moment de pessimisme de Catalunya.

Les demores que en les Constituents espanyoles es presentaren per anar retardant la discussió de l'Estatut d'Autonomia produïen una desil·lusió manifesta a molts catalans. Aquesta desil·lusió va accentuar-se en conèixer-se el dictamen de la Comissió parlamentària sobre l'Estatut. Aleshores el desencant va ésser absolut. Tothom atacava aquell dictamen, considerant-lo com inacceptable i com un escarni a les reivindicacions de Catalunya i a les promeses que se li havien fet. Va ésser en aquells moments quan la Lliga va donar una prova més del seu patriotisme, procurant que aquell dictamen en la consciència dels catalans fos acceptat almenys com a base de discussió.

Aquesta conducta contrastava amb la que s'havia seguit per les esquerres l'any 1919, en declarar inacceptable el convit que el Govern feia als catalans, de confiar la redacció de l'Estatut d'Autonomia a una Comissió en la qual els autonomistes tenien majoria. D'aquesta conducta patriòtica de la Lliga Regionalista se'n va fer ressò en Francesc Cambó amb el seu article "Davant de l'Estatut", publicat a *La Veu de Catalunya* el dia 18 d'abril de 1932, que deia així:

Un article de Cambó: «Davant de l'Estatut.»

El text del dictamen de la Comissió de l'Estatut, si està lluny, tant del projecte que plebiscità Catalunya l'any passat, com del que votaren tots els partits i plebiscitaren els Ajuntaments catalans en 1919, fóra una injustícia negar que representa un avenç molt apreciable sobre tots els textos que s'havien portat, fins ara, a la deliberació del Parlament espanyol.

Ens plau reconèixer que el dictamen llegit a les Corts és plenament acceptable com a base de discussió i fins direm que és plenament satisfactori en gran part del seu contingut.

Hi ha, és veritat, dos punts essencials — ensenyament i hisenda — als quals es dóna una solució inacceptable; és tan evident, però, la conveniència, de tots, que es modifiquin les solucions proposades per a aquests dos extrems capitals, que confiem que l'acció

de la representació parlamentària catalana aconseguirà que s'arribi a solucions satisfactòries.

És de lamentar que En Lluhí i En Xirau hagin presentat en llur vot particular una solució, per al problema de la hisenda, tan inacceptable per Catalunya com per l'Estat espanyol. Cal esperar que en el període delicat que s'acosta, en el qual tots els partits catalans han d'estar disposats a fer els sacrificis que calguin, En Xirau i En Lluhí també faran el lleu sacrifici d'amor propi de modificar una proposició redactada a corre-cuita i sense que en poguessin pesar les conseqüències.

Dos fets hi ha que cal proclamar als quatre vents, perquè tots els catalans se n'assabentin. És el primer, que mai el problema català no s'havia trobat en condicions tan favorables perquè li sigui donada una solució satisfactòria; és el segon, que si ella no vingués avui, durant la vida de les Corts actuals, la solució normal i harmònica del plet català en restaria fortament dificultada, amb dany igual per a Catalunya que per a la resta d'Espanya.

És notori que són molts els catalans i els catalanistes que veuen avui amb terror la implantació de l'Estatut per la temença que l'autonomia de Catalunya caigui en mans barroeres, incompetents o sectàries. És evident, per dissort, que els homes que dirigeixen la Generalitat han fet el possible perquè pogués sorgir aquest sentiment. Però els qui som essencialment catalanistes tenim el deure de proclamar que aquell temor podrà existir sempre, i si l'autonomia de Catalunya hagués de retardar-se fins al moment que tots els catalans estiguessin segurs que els instruments de govern de la Catalunya autònoma estaran en mans que ens siguin particularment grates, l'hora de l'autonomia de Catalunya no arribaria a sonar mai.

L'única cosa que tenen dret a exigir tots els partits catalans és que les eleccions es facin segons un règim equitatiu; que l'autoritat sols intervingui per a fer respectar la llibertat dels electors i la puresa del sufragi, i que un tribunal d'actes, que mereixi la plena confiança de tots els partits catalans, decideixi de llur validesa o nul·litat.

Si això és aconseguit, serà la voluntat dels catalans la que decidirà quins han d'ésser els homes a qui correspongui la immensa responsabilitat de guiar Catalunya en els primers passos en l'exer-

cici del govern d'ella mateixa. I aquella decisió, sigui la que sigui, tindrem tots els partits catalans el deure d'acatar-la.

Amb aquelles garanties, que exigeix la dignitat de tots i el mateix prestigi de Catalunya, els qui havem consagrat la nostra vida a fer possible que vingués el moment que sembla apropar-se, farem tots els esforços i sacrificis que calguin perquè no es produeixi de nou el fet, tantes vegades repetit en la nostra història, antiga i contemporània, que siguin els catalans els qui, per enveges i passions, ajornem l'hora de l'autonomia de Catalunya.

No hem de voler nosaltres, els homes de la Lliga, fer amb els qui avui ostenten la representació de Catalunya el que altres feren amb nosaltres quan legítimament n'ostentàvem el títol.

En els moments actuals, la major abnegació serà la prova del més pur i del més intens patriotisme.

F. CAMBÓ

CAPÍTOL XLVII

Sumari: *La inauguració de l'estatge del Passeig de Gràcia, 19 i la Setmana catalanista. — Unes quartilles del Sr. Cambó. — La promulgació de l'Estatut d'Autonomia el 15 de setembre de 1932. — Les eleccions al Parlament de la Generalitat, el novembre de 1932 i el manifest de la Lliga. — L'àpat de l'Homenatge. — L'Assemblea de la Lliga Regionalista i la constitució del Partit de la Lliga Catalana.*

La Lliga Regionalista, per tal de poder desenvolupar la seva actuació de la manera més convenient a la importància i extensió que prenia, va decidir traslladar el seu estatge social de la plaça de la Cucurulla al Passeig de Gràcia, número 19, on va quedar installat el mes de març de 1932. Oficialment, la inauguració es celebrà el 24 d'abril següent, amb un grandiós acte en el teatre del Bosc de Barcelona, en el qual parlaren les figures més prestigioses de la Lliga Regionalista i en el qual foren també llegides unes quartilles d'en Francesc Cambó, trameses de l'estranger, les quals van merèixer una formidable ovació a l'il·lustre absent.

Deien així:

Unes quartilles d'en Cambó.

El renaixement català ve caracteritzat per una gran ufana i per la manca de consistència.

Tant en el camp de la literatura, com en el de l'art, com en el de la política, les iniciatives individuals i col·lectives han estat tan abundoses com efímeres.

Tota iniciativa ha trobat bon vent per a l'arrencada, però la immensa majoria — quasi la totalitat — han fracassat, sense deixar rastre, poc temps després.

La nostra Renaixença ha estat principalment un neguit; perquè arribi a la seva plenitud és precís que arribi a ésser una serena i tossuda perseverança.

En un volum interessantíssim, degut a la munificència d'En

Patxot, es publica la bibliografia de la premsa catalana. És sorprenent el nombre de publicacions periòdiques catalanes que han vist la llum... però han estat poquíssimes les que han tingut llarga vida. En aquella copiosíssima bibliografia no hi ha gairebé més que difunts, sembla una necròpolis i una necròpolis d'infants, car la immensa majoria de les publicacions catalanes moriren als pocs mesos de llur naixença. De la infinitat de diaris catalans apareguts des dels inicis de la Renaixença, sols *La Veu de Catalunya* ostenta el prestigi d'una llarga existència i segueix la tasca que començà a les darreries del segle XIX, amb la mateixa empenta i amb el mateix ideari dels seus primers dies. Si es dediqués una publicació semblant als partits i agrupacions catalanistes, ens trobaríem igualment davant d'una immensa necròpolis, on reposen, coberts per l'oblit, un sens nombre de partits i agrupacions que vingueren al món amb molta gallardia ... però que deixaren d'existir a la primera dificultat pel sobtat desencantament de les masses i la fatiga de llurs dirigents.

La Lliga Regionalista és una excepció, gairebé única, en la copiosíssima floració dels partits catalanistes: porta ja més de trenta anys d'existència i és avui més forta i més jove que mai, mantenint dreta la bandera que alçà en ésser constituïda.

La Lliga Regionalista, per a un partit polític (com per a una entitat cultural o esportiva o comercial), el fet de comptar amb molts anys d'existència li atrau, si no la simpatia, almenys el respecte fins dels adversaris. A Catalunya, per desgràcia, avui com en èpoques llunyanes, l'enveja és planta que hi creix amb molta ufana. Tot el que representa un raquitisme, una feblesa, una impotència..., en una paraula, "tot allò que és menys que nosaltres", té assegurat un marge de simpatia.

En canvi, tot el que representa una força, una enteresa, una perseverança, és mirat com un greuge pels qui no saben ni ésser forts, ni enters, ni perseverants.

Mai un partit no ha estat atacat amb tanta violència com ho ha estat la Lliga Regionalista. I els atacs no han fet sinó enfortir-la, perquè a dirigits i a directors els ha sostinguts sempre una fe incommovible en la virtualitat dels nostres ideals i en l'esdevenidor de Catalunya.

La Lliga ha tingut la sort de veure's atacada successivament, o simultàniament, per totes les forces polítiques, no sols de Cata-

lunya, sinó de tot Espanya, des de l'extrema dreta fins a l'extrema esquerra. I mai els atacs enemics no han pogut desviar la Lliga del seu camí.

Un dia s'ajuntaren contra seu tots els partits catalans: catalanistes i anticatalanistes, republicans i monàrquics, tots formaren un front comú, el front de l'odi i l'enveja contra la Lliga Aquesta conjunció estava protegida pel Govern i gaudia de totes les proteccions i recursos del ministeri de la Governació.

Fou aleshores quan la Lliga lluitant en contra de tots, però encarnant millor que tots el sentir i el pensar de Catalunya, obtingué la més esclatant de les seves victòries. Era el 1916!

La Lliga és el primer i, per ara, únic exemple, en la política catalana, de perseverança i de tossuda persistència.

Ni les majors victòries no ens han donat golafreries d'acaparament, ni les derrotes no han portat la desmoralització als nostres rengles.

Quan en la vella Mancomunitat els homes de la Lliga podien governar sols, els homes de la Lliga, tant quan eren dirigits per En Prat com quan ho foren per En Puig, reclamaren sempre la col·laboració en el govern dels nostres adversaris.

I després de les grans derrotes de la Lliga, els rengles s'estrenyien més i es començaven immediatament les tasques de propaganda i d'organització que havien de preparar la victòria.

Dues grans dissidències ha tingut la Lliga: de les dues sortint-ne enfortida, malgrat el nombre i la vàlua dels companys que ens deixaren.

En venir la proclamació de la República, la Lliga i els seus homes passaren per un període d'impopularitat, singularment agressiva. Se'ns acusava d'haver mantingut aquell postulat essencial del catalanisme que estableix la primacia dels nostres ideals sobre les formes de govern. Se'ns acusava igualment d'haver participat en un govern a canvi d'haver obtingut de tots els partits de la monarquia el que altres havien obtingut dels partits de la revolució en el pacte de Sant Sebastià.

Pocs mesos després, la Lliga i els seus homes tenien a Catalunya un prestigi i una força molt majors que abans de l'adveniment de la República. I avui la Lliga és més forta que mai.

No us planyeu mai dels atacs contra la Lliga. Preocupeu-vos tan sols que no siguin merescuts.

Durant uns anys s'atacà la Lliga per la seva doctrina evolutiva; després veiérem com la doctrina evolutiva era acceptada per aquells qui més ens l'havien tirada en cara. Recordeu els atacs contra la Lliga pel seu intervencionisme i contempleu com els qui més l'havien censurada han hagut de proclamar-la després. La política de concòrdia que tantes befes havia inspirat, l'afirmació que el plet de Catalunya havia de resoldre's amb Espanya, és avui la política que amb més fervor prediquen els qui més en la censuraven.

Recordaré, encara, una vegada, una frase famosa de Waldeck Rousseau: "En política sols cal tenir raó, car el temps ja s'encarrega que ens sigui reconeguda."

Sembla que serà un fet que Catalunya obtindrà aviat una fórmula d'autonomia; perquè aquesta esperança es confirmi tenim el deure de fer el possible perquè així sigui. Jo us recordaré que, un dels principis essencials de la doctrina de la Lliga, principis que he vingut predicant des d'abans que la Lliga subsistís, és que, per un poble, té més importància merèixer la llibertat que tenir la llibertat. L'autonomia no és la fi, sinó que és el començament de l'etapa més difícil de la renaixença catalana. És d'esperar que, en aquesta etapa, tots els partits catalans sabran complir llurs deures. Però cal que proclamem ben alt que la Lliga el complirà sense cap defalliment.

* * *

Setmana Catalanista.

Amb el míting del teatre del Bosc s'inaugurava oficialment el nou estatge de la Lliga Regionalista i s'obria una "Setmana Catalanista", que durà fins al 30 d'abril. Amb motiu d'aquesta Setmana es celebraren diferents recepcions i festes a honor dels socis de les entitats adherides i dels socis forans. Únicament fou suspesa per malaltia d'en Ferran Agulló ("Pol"), una conferència que tenia anunciada a la Sala Mozart historiant els diferents estatges de la Lliga Regionalista. L'Agulló, malalt de consideració, de la malaltia que en poc més d'un any l'havia de portar a la mort, es resistí sempre a deixar les tasques polítiques a què amb cos i ànima des de la seva jovenesa s'havia lliurat des de la Secretaria general de la Lliga Regionalista: el patriotisme, l'abnegació, la intensitat i l'eficàcia del seu treball a favor del partit,

en trenta-dos anys ininterromputs de serveis eminents, mereixen la gratitud de la Lliga Regionalista.

El 14 de juny de 1932, a iniciativa de la Joventut de Sant Andreu, per tal de festejar la gran empenta que havia pres la Joventut de la Lliga i la seva total reorganització, va celebrar-se un àpat de germanor i homenatge de totes les Joventuts de Catalunya a la Joventut de la Lliga Regionalista en la persona del seu president, en Josep Codolà. Aquest acte, que presidiren el president de la Joventut, amb en Joan Ventosa i Calvell i en Lluís Duran i Ventosa i altres personalitats del partit, tingué veritable transcendència, no solament pel gran nombre de comensals que hi assistiren i que emplenaren totalment la gran sala del Restaurant de Miramar de Montjuïc, sinó també perquè serví per exterioritzar la identificació absoluta de la Joventut amb l'ideari, l'actuació i els dirigents de la Lliga Regionalista.

La promulgació de l'Estatut i la convocatòria de les eleccions al primer Parlament Català.

Amb tot i que l'actuació política dels parlamentaris catalans de l'Esquerra a les Constituents no tenia ni la competència ni el relleu que havien estat sempre característics de les representacions parlamentàries catalanes quan la Lliga Regionalista, amb molts menys diputats, en tenia la direcció política; amb tot i que l'Estatut d'Autonomia plebiscitat pel poble català el mes d'agost de 1931 anava desfigurant-se en perjudici dels principis que havien d'informar l'autonomia de Catalunya a mesura que s'anava discutint a les Constituents, la defensa que d'aquell Estatut feia el cap del Govern, senyor Azaña, va permetre arribar a la seva definitiva aprovació. L'Estatut pogué ésser promulgat pel president de la República a Sant Sebastià, el 15 de setembre de 1932.

Obtinguda ja l'autonomia, es convocaren eleccions pel primer Parlament de Catalunya, per al 20 de novembre de 1932.

Aquestes eleccions a diputats de la Generalitat tenien una transcendència extraordinària per Catalunya. Va ésser amb motiu d'aquestes eleccions convocades amb un sistema electoral majoritari, sistema electoral que ja hem comentat

Eleccions per al Parlament Català.—Manifest de la Lliga Regionalista als electors de Catalunya.

en referir-nos a les eleccions per les Corts Constituents d'Espanya, que la Lliga Regionalista va publicar el següent manifest:

Declaracions prèvies

El moment actual.

Convocades les eleccions per al primer Parlament de Catalunya, el nostre poble té dret a demanar a totes les forces polítiques que aspirin a obtenir la seva representació, que determinin d'una manera precisa i concreta llur posició davant dels problemes que la implantació de l'Estatut planteja. El moment és massa solemne i l'obra a realitzar massa transcendental perquè sigui possible demanar els sufragis del poble català sobre la base de vaguetats o confusionismes. Conscient d'aquest deure de patriotisme i de ciutadania, la Lliga Regionalista, ratificant en molts punts manifestacions ja fetes, es dirigeix al poble de Catalunya exposant les afirmacions fonamentals que constitueixen el seu programa electoral.

Tasca de sempre.

El fet de la instauració d'un règim d'autonomia no ha de significar que s'abandoni ni s'afebleixi la tasca primordial d'intensificació i depuració de la personalitat de Catalunya. I a aquesta tasca essencial és precís que, tant com la Generalitat i els organismes oficials de Catalunya, hi segueixi col·laborant l'acció privada, perquè al govern de Catalunya s'hi ha d'associar tot el poble.

Procediment electoral.

La Lliga Regionalista ha de consignar la seva protesta pel fet que les primeres eleccions del Parlament de Catalunya siguin viciades per la utilització d'un cens defectuós, per l'exclusió del vot femení, i per l'aplicació d'un sistema electoral que no té, ni ha tingut mai, parió en cap país democràtic i que farà impossible que el primer Parlament català sigui l'expressió, diversa i ponderada, dels diferents matisos de l'opinió catalana. No hi ha cap raó, ni semblant de raó, que pugui justificar-ho, i el partit que ha governat de manera exclusiva la Generalitat i que ostenta gairebé íntegrament la representació parlamentària de Catalunya a les Corts Constituents, ha contret davant del nostre poble, en aquesta hora històrica, una greu responsabilitat en sacrificar a les que ha cregut les seves conveniències de partit, el suprem interès català que aquestes eleccions es celebressin amb el respecte religiós, amb l'ambició patriòtica, amb la màxima autoritat que llur excepcional transcendència exigia.

Protesta, igualment, que aquells que avui governen la Generalitat, el mandat dels quals finirà dintre poques setmanes, facin, en nom de la Generalitat i amb finalitats purament electorals, promeses que aquella no podrà complir, amb perill que amargues decepcions afebleixin el prestigi de les institucions catalanes en el moment mateix d'iniciar-se la implantació de l'autonomia.

La Lliga i el règim.

En l'exposició del nostre programa, haurem de limitar-nos als problemes de Catalunya, la resolució dels quals ha estat atribuïda per l'Estatut als organismes del nostre govern propi. Volem, amb tot, per a evitar tot equívoc i encara que es tracti de problemes que estan fora del clos del Parlament i del Govern de la Generalitat, proclamar una vegada més la nostra franca acceptació del règim republicà instaurat a Espanya per voluntat popular.

No podia fer altra cosa la Lliga si volia romandre fidel als principis que tostemps ha proclamat. Té, a més, el convenciment que sols així podrà treballar amb eficàcia a favor dels ideals i dels interessos legítims que la Lliga ha defensat sempre.

La incorporació sense reserves al règim republicà, no significa, però, que la Lliga estigui d'acord amb alguns preceptes incrustats a la Constitució, amb algunes lleis aprovades per les Constituents i amb el criteri amb què són aplicades una i altres; ans al contrari, és propòsit de la Lliga treballar, dintre de la legalitat i dintre del règim, per aconseguir que desapareguin de la Constitució i de les lleis de la República, tots aquells preceptes que fereixen els sentiments religiosos de molts milions d'espanyols, o neguen la llibertat d'ensenyament, i els atacs i les amenaces a la família, a la propietat, al dret, bases fonamentals de la civilització cristiana pròpia dels països on l'individu frueix d'un grau més elevat de cultura i benestar.

PROGRAMA ELECTORAL

I fetes aquestes manifestacions prèvies, les afirmacions que davant les eleccions convocades la Lliga considera fonamentals, són les següents:

Constitució totalitària.

Primera. En el moment actual de reconeixement de la personalitat del nostre poble, és precís afirmar l'esperit de solidaritat entre els catalans per a assegurar que la nostra Constitució interna no s'inspirarà en un criteri partidista, sinó que amb la col·laboració tolerant i patriòtica de tots, obtindrà un caràcter de totalitat i per-

manència. Sols així, la nostra Constitució, amb la flexibilitat necessària per a adaptar-se als moviments de l'opinió pública, podrà ésser la base sòlida i estable de la vida col·lectiva de Catalunya. En aquest sentit, hem d'oposar a les predicacions encaminades a fonamentar l'odi i la lluita de classes i d'idees, els principis de col·laboració social, de pau religiosa i de mutu respecte.

Parlament breu.

Segona. Sigui quin sigui el resultat d'aquestes eleccions, el primer Parlament de la Generalitat haurà d'ésser dissolt bon punt siguin aprovades la Constitució interna de Catalunya, la llei de règim local i la llei electoral, per tal de constituir, el més aviat possible i amb cens depurat, sufragi femení i règim de representació proporcional, un nou Parlament que sigui l'expressió justa i ponderada de l'opinió catalana.

Règim jurídic i administració de justícia.

Tercera. Tant la Constitució de Catalunya i les seves lleis complementàries, com la Generalitat en la seva actuació, hauran d'afirmar la continuïtat històrica en l'evolució del nostre poble, respectant la seva tradició, i mantenint i adaptant a les circumstàncies presents el seu règim jurídic basat en els grans principis de llibertat civil i de robusta constitució familiar.

L'administració de justícia haurà d'organitzar-se a base de mantenir-la separada del poder executiu i lliure de tota influència o coacció partidista.

Política social

Quarta. En l'aplicació de les lleis socials que aprovi el Parlament espanyol, la Generalitat haurà d'inspirar-se en un criteri d'amplitud, de generositat i de justícia, per tal de suprimir o ateanuar fins allà on sigui possible tot pretext a les lluites socials que en afeblir l'economia catalana afecten per un igual els obrers i els patrons. Haurà de tenir, però, en compte que Catalunya forma part d'una unitat econòmica i duanera més extensa, i per consegüent haurà d'evitar que es produeixin, en relació amb altres regions espanyoles, desigualtats que determinarien l'abandó del camp, el trasllat d'indústries, la misèria i emigració d'obrers i la ruïna del comerç.

La Generalitat haurà d'estimular i protegir les institucions de previsió i d'assistència social, per tal que en la Catalunya renaixent, la solidaritat entre els catalans asseguri a tots el mínim benestar que ha de fruir tot ésser humà, i que serà tant més alt com més gran sigui la prosperitat de l'economia catalana.

Problema agrari.

Cinquena. Davant del problema plantejat en certes regions agrícoles de Catalunya, enverinat per campanyes demagògiques en les quals tot s'ha tingut en compte menys l'interès de l'agricultura catalana, la Lliga Regionalista afirma la necessitat de cercar en cada cas concret, en cada comarca, en cada cultiu en què hi hagi plantejada una qüestió amb fonament de justícia, solucions encaminades a establir un règim de justícia, de pau i de concòrdia. Ha de fer constar, amb tot, de manera categòrica i sense eufemismes de cap mena, la seva condemnació de tot acte i de tot intent encaminats a subvertir l'ordre jurídic, sobreposant la coacció i la violència al respecte degut als contractes, a les lleis i a les resolucions dels tribunals.

Cultura i ensenyament.

Sisena. Ha estat sempre criteri de la Lliga, palesat en les seves actuacions, donar una atenció especial als problemes de l'ensenyament i de la cultura, en els quals està vinculada la conservació i el perfeccionament de les essències espirituals del nostre poble i la garantia de tota fructificació esdevenidora.

En aquest sentit cal intensificar el prestigi assolit per les nostres institucions d'investigació superior, com l'Institut d'Estudis Catalans, aconseguir la gran Universitat moderna i autònoma a què Catalunya aspira; desenvolupar l'ensenyament tècnic (industrial, agrícola, comercial i artístic), en el qual hi ha un camp extens d'activitats, i un estímul per al foment de la riquesa general i per al millorament dels nostres obrers.

En el mateix ordre d'idees cal resoldre el problema previ de preparació de professorat i creació d'institucions pedagògiques modèliques que són base indispensable per a l'organització adequada de l'escola primària i secundària. I cal, així mateix, realitzar tot un programa per a la cultura de les masses mitjançant el foment de l'edició catalana, les biblioteques populars, els centres de lectura, el cinema educatiu i la ràdio.

Mentre subsisteixi en la seva redacció actual l'article setè de l'Estatut, caldrà gestionar de l'Estat que, amb forma de delegació i amb totes les garanties necessàries per a llevar tota justificació als recels més extremats i subtils, pugui la Generalitat exercir dintre el territori de Catalunya les funcions que en el que pertoca a l'ensenyament té reservades el Poder central, per tal d'evitar inútils duplicitats de serveis, les quals, a més d'ésser ruïnoses, mantindrien i accentuarien rivalitats que a tots interessa extirpar per sempre més.

Ordre públic. Setena. És principi essencial de tota societat organitzada el manteniment de l'ordre públic. La Generalitat, en l'exercici de les facultats que sobre aquest punt li atribueix l'Estatut, té el deure de garantir amb plena eficàcia la disciplina social, la seguretat i la llibertat dels ciutadans i el respecte a l'autoritat, amb tant més motiu per tal com d'ara en endavant aquesta autoritat serà emanació pròpia del nostre poble.

Política econòmica. Vuitena. En l'ordre econòmic, la Generalitat, en l'exercici de les facultats pròpies i delegades que li corresponen, haurà de procurar el desenvolupament harmònic de totes les manifestacions de la riquesa de Catalunya. Li caldrà, però, tenir ben present que són base indispensable de tota sana política econòmica el respecte a la iniciativa privada, que ha estat i ha d'ésser el motor essencial de la nostra prosperitat; la llibertat, que vol dir responsabilitat, dels directors d'empreses, i afirmació dels principis de respecte als contractes i de manteniment de la propietat privada, que no exclou, per altra banda, l'establiment d'aquelles limitacions indispensables per a assegurar el compliment de la seva funció social.

Política financera. Novena. L'organització de les finances de la Generalitat haurà d'ésser feta amb un criteri de prudència i d'absoluta austeritat que esborri el trist exemple que han donat algunes administracions públiques catalanes, la situació precària de les quals ha d'ésser sempre present en tots per tal d'evitar el perill de seguir llur funest exemple.

La Generalitat haurà de fer ús moderadíssim del crèdit i haurà d'abstenir-se d'imposar als catalans càrregues tributàries proporcionalment superiors a les que pesin sobre els altres espanyols, mentre no pugui donar compensacions adequades. Aquest resultat no es pot obtenir més que posseint l'energia necessària per a acompassar el ritme de les millores que tots desitgem a les possibilitats de la hisenda i el desenrotllament de l'economia catalana i establint els serveis de la Generalitat sobre la base d'una extremada severitat en les despeses i d'una gran eficàcia i competència en l'organització, suprimint inexorablement tota complicació costosa i tota burocràcia excessiva i parasitària, i evitant a ultrança que pogués dir-se amb raó, que en els pressupostos de la Generalitat es trobi la llista civil dels partits que la regeixen.

Estructuració Desena. En l'estructuració administrativa de Catalunya caldrà assegurar que Barcelona complirà la missió que li pertoca com

a cap i casal de la nostra terra, impulsant el desenvolupament econòmic i cultural de les comarques catalanes: i amb aquest fi s'haurà d'evitar tot greuge a interessos locals respectables i tota acusació justificada de centralisme, per a fer que totes les terres catalanes es sentin cada dia més íntimament unides amb llaços indestructibles d'interès i afecte.

Respecte als no catalans.

Onzena. Ha d'ésser ferm propòsit dels organismes rectors de Catalunya que tots els qui segons l'Estatut tenen la condició de catalans, tots els qui, no havent nascut a la nostra terra, en ella viuen, treballen i l'estimen, es sentin solidaritzats amb un règim que els asseguri la pau, la prosperitat i l'afecte cordial dels catalans. Perquè sigui una realitat aquest propòsit s'ha de procedir, en l'organització del règim autonòmic, en la continuació de la tradició històrica del nostre poble, en la implantació en tota la vida civil, jurídica i administrativa de Catalunya de la dignitat recobrada de la nostra llengua, amb tota fermesa en l'orientació, però amb la més gran suavitat i correcció en els procediments.

Intervenció en la política espanyola.

Dotzena. Després d'implantat l'Estatut, Catalunya, sense perjudici d'organitzar la seva vida interna fins arribar al ple expandiment de la seva personalitat, haurà de seguir mantenint una constant atenció a tots els problemes generals, demostrant que sent encara amb més força que abans la preocupació de la sort general d'Espanya i provant així que l'Estatut, en lloc d'afluixar-los, ha vingut a estrènyer els lligams que la uneixen amb totes les altres terres espanyoles.

CONCÒRDIA CIUTADANA

Aquestes són les normes que la Lliga Regionalista entén que han d'inspirar la implantació de l'Estatut i l'organització del règim autonòmic de Catalunya. Al servei d'aquestes afirmacions posa la seva organització i la seva força.

Per a evitar que un recel o el record de lluites antigues allunyi ningú de respondre a la seva crida, la Lliga Regionalista, en elaborar la candidatura de concòrdia ciutadana que presenta als electors de Catalunya, prescindeix de tot exclusivisme partidista i inclou en ella noms prestigiosos que ni estan incorporats a la seva organització ni sotmesos a la seva disciplina. Per a fer-la triomfar, la Lliga Regionalista demana la cooperació i ajut de tothom, fins d'aquells que, separats de nosaltres en altres aspectes, estimin que

el nostre programa electoral constitueix l'orientació de l'Estatut, la llibertat, la pau i la prosperitat de Catalunya i la grandesa d'Espanya.

Per la Lliga Regionalista, RAMON D'ABADAL, president.

* * *

En Cambó parla als mítings del Bosc i de l'Olímpia

La campanya electoral amb motiu d'aquestes eleccions va ésser intensíssima i va culminar amb dos grandiosos mítings de presentació de les candidatures de concòrdia ciutadana, patrocinades per la Lliga Regionalista, els quals mítings es celebraren simultàniament el diumenge, 13 de novembre de 1932, als teatres Olímpia i del Bosc. En Cambó parlà en aquests dos mítings i el poble li tributà una rebuda inoblidable.

El resultat de les eleccions al Parlament de la Generalitat.

El resultat de les eleccions a diputats al Parlament de la Generalitat fou satisfactori per la Lliga Regionalista. No solament les seves candidatures van emportar-se les minories a tot Catalunya, sinó que obtingueren un augment considerable de sufragis en comparació amb les anteriors eleccions, i aquest augment coincidí amb un descens vertical de la votació de l'Esquerra. Mentre l'Esquerra, en les eleccions del mes de juny del 1931, obtenia 384.638 vots, en les del mes de novembre del 1932 quedava reduïda a 222.885 vots, és a dir, amb una pèrdua de 161.753 vots. I la Lliga Regionalista, que el juny del 1931 va tenir 81.609 vots, en les eleccions del novembre de 1932 obtenia 138.409 vots, és a dir, un augment de 56.800 vots. La diferència de votació de la Lliga amb l'Esquerra, que era de 303.029 vots en les eleccions del mes de juny del 1931, quedava així reduïda, en les eleccions del mes de novembre del 1932, a 84.476 vots.

Per a homenatjar com calia, per la tasca realitzada, tots els candidats, triomfants o no, que havien lluitat en les eleccions a la Diputació de la Generalitat, s'organitzà un aplec patriòtic al palau número 1 de Montjuïc, amb el nom d'Àpat de l'Homenatge. Aquest acte va demostrar l'organització de la Lliga Regionalista i l'entusiasta adhesió de tot Catalunya

al seu ideari. S'aplegaren més de 7.000 persones a l'antic Palau de l'Art Modern de Montjuïc, que ovacionaren els dirigents de la Lliga Regionalista i els parlaments que pronunciaren en Ramon d'Abadal, en Joan Ventosa i en Francesc Cambó.

* * *

Assemblea de la Lliga. Febrer de 1933.

L'amplitud major que cada dia prenia la política de la Lliga Regionalista, la força d'atracció que havien adquirit els seus principis, que feia que ingressessin en massa els elements del partit "Dreta liberal republicana" i que s'hi sentissin identificats valuosíssims catalanistes desenganyats d'Acció Catalana — especialment d'ençà que havia estat baixa d'aquest partit el seu primer president, en Jaume Bofill i Mates; — l'indubtable encert de la seva tàctica política i la continuïtat sense defallença del seu esforç, unit al fet d'haver-se concedit el vot a la dona en la Constitució de la República i d'haver obtingut Catalunya un Estatut d'Autonomia, portaren a la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista el convenciment que era imprescindible de convocar una Assemblea en la qual democràticament fossin representats tots els prohoms del partit, tots els seus centres adherits, els socis de l'entitat central i les Seccions femenines, per tal que conjuntament en l'Assemblea es pogués revisar l'ideari i l'organització del partit. Així, la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista el 10 de gener de 1933 va publicar la convocatòria següent:

CONVOCATÒRIA

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista convoca a una Assemblea de delegats, per dret propi, de l'entitat central i de les adherides, comissions auxiliars i socis forans, que tindrà lloc els dies 3, 4 i 5 del pròxim mes de febrer, per a deliberar i resoldre sobre les ponències que se li presentaran respecte a doctrina i organització del nostre partit.

Les sessions dels dies 3 i 4 se celebraran a la Sala Mozart (Canuda, 31), i les reunions començaran a les tres de la tarda. La del

dia 5 se celebrarà en un local d'aquesta ciutat, que s'indicarà oportunament, a les onze del matí.

Seran delegats per dret propi d'aquesta Assemblea els actuals diputats a les Corts Constituents espanyoles i els del Parlament català, els ex-senadors, ex-diputats a Corts i ex-diputats provincials, que siguin socis de la Lliga Regionalista o d'alguna de les seves entitats adherides. Els delegats per dret propi rebran personalment les credencials que els acreditin de tals assembleistes, les quals hauran de presentar-se, igualment que les dels altres delegats, a la Secretaria de la Lliga Regionalista, per tot el dia 31 del corrent.

Tots els centres actualment adherits que no passin de cent socis ni de tres-centes pessetes de recaptació mensual, tindran dret a un delegat. L'entitat central i les altres actualment adherides a la Lliga, que passin de cent socis i de tres-centes pessetes de recaptació mensual, tindran dret a tants delegats com vegades sobrepugin conjuntament, en tot o en part, la dita unitat de socis i recaptació mensual. La designació de delegats haurà de fer-se en Junta general de socis.

Les actuals Comissions auxiliars de la Lliga Regionalista, formades per socis forans en un nombre superior al de vint-i-cinc, tindran també dret a designar, en la mateixa forma d'elecció, un delegat assembleista.

Tots els delegats assembleistes, per a poder assistir a les sessions de l'Assemblea, hauran d'haver presentat o lliurat la credencial que justifiqui llur nomenament, a la Secretaria de la Lliga Regionalista de Barcelona (Passeig de Gràcia, 19, principal), per tot el dia 31 del corrent.

Els delegats que hagin presentat llur credencial dins el termini fixat tindran dret, durants els dies 1 i 2 del pròxim mes de febrer, a examinar, a la Secretaria de la Lliga, de deu a una del matí i de quatre a set de la tarda, les ponències que seran objecte de deliberació en l'Assemblea, per tal que puguin presentar esmenes i proposicions de conformitat al reglament interior que regirà en l'Assemblea i que estarà de manifest en la pròpia Secretaria.

Barcelona, 10 de gener de 1933.

El 24 del mateix mes, foren addicionats a aquesta convocatòria els següents termes:

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista, amb l'objecte d'evitar que cap dels Centres que hi són adherits, o Comissions auxiliars, no es quedés sense la deguda representació a l'Assemblea convocada per als dies 3 i 4 del pròxim mes de febrer, a la Sala Mozart, per impossibilitat d'assistir-hi, o per indisposició o malaltia dels delegats elegits, expressament autoritza els Consells directius d'aquests centre adherits i les Comissions auxiliars, perquè, d'acord amb els delegats elegits, puguin nomenar els substituts que, en tal cas, hauran de substituir cadascun dels delegats. Els Centres o Comissions auxiliars que no hagin efectuat encara l'elecció de delegats, podran designar els substituts en la mateix Junta general en què elegeixin els delegats.

Els noms dels substituts, amb indicació del nom del delegat al qual substitueixen, hauran també de comunicar-se, pels presidents dels Centres adherits o Comissions auxiliars, a la Secretaria de la Lliga Regionalista (Passeig de Gràcia, 19, principal), abans del dia 31 del corrent, i la tarja d'assembleista els serà lliurada, en cada cas, des del dia primer del pròxim mes de febrer, en la pròpia Secretaria, mitjançant la presentació de la lletra del delegat al qual substitueixi, participant que per raó de malaltia o indisposició no li serà possible la seva assistència a l'Assemblea.

Barcelona, 24 de gener de 1933.

L'Assemblea de la Lliga Regionalista es celebrà, de conformitat amb la convocatòria, a la Sala Mozart de Barcelona, els dies 3 i 4 de febrer, i al teatre Olímpya el dia 5, sota la presidència d'en Ramon d'Abadal.

Aquesta Assemblea, ratificant en la part substancial l'ideari de la Lliga Regionalista, va fixar concretament la doctrina del partit, va afirmar-se en l'actuació de continuïtat i dinamisme, catalanisme essencial i intervencionisme en la política general espanyola, que havien estat les característiques de sempre de la Lliga Regionalista, i creà el partit de Lliga Catalana, l'objectiu del qual és treballar per tots els mitjans legals perquè Catalunya arribi, per la plena consciència de la seva personalitat i per l'acció persistent i ordenada del propi esforç, al major grau de progrés moral i material del poble català. Les tasques i els acords d'aquesta *Lliga Catalana.*

Assemblea foren objecte del llibre que Lliga Catalana publicà el mes de març, "Un Partit: Una Política".

Fou en aquesta Assemblea que la Lliga Regionalista, donant una prova de la seva fortalesa i vitalitat, creà el partit de Lliga Catalana. I ara, com una entitat adherida més, amb l'executòria gloriosa de la seva actuació, que en els seus trets essencials objectivament ha estat ressenyada en les pàgines precedents, la Lliga Regionalista s'ha integrat, pel servei de Catalunya, dintre el partit de Lliga Catalana.

ÍNDEX DELS DOCUMENTS QUE S'APLEGUEN EN AQUEST LLIBRE

Pàgs.

Al·locució pel míting del Nou Retir. 29 d'abril de 1901. . . . 15
Circular-manifest amb motiu de la rectificació del cens de majors contribuents. 10 de gener de 1902. . . . 18
Protesta dels escolars. 23 d'octubre de 1902. 22
El pacte de Lleida (editorial de *La Veu de Catalunya* del 25 d'octubre de 1902). 23
Manifest del 8 d'octubre de 1903. 26
"El viatge del rei". Article d'en Francesc Cambó (fragment). 2 d'abril de 1904. 30
Manifest "Al poble català". 6 d'abril de 1904. . . . 30
"Les reials jornades", de Joan Maragall (fragment). 6 d'abril de 1904 34
"Les reials jornades", de Joan Maragall (fragment). 8 d'abril de 1904 36
Article de Prat de la Riba. 9 d'abril de 1904. . . . 37
Discurs d'en Prat de la Riba en la Junta general extraordinària de la Lliga Regionalista. Juny de 1904. . 41
Article de Prat de la Riba "La mort del Círcol Conservador" (fragment). 7 de febrer de 1905. . . . 46
Els manifestos del 24 de juny de 1905. 48
Manifest del 28 de novembre de 1905 (fragment). . . 54
Manifest "La Cuestión Catalana". 12 de gener de 1906. 56
Dictamen dirigit al Senat pels diputats regionalistes senyors Rusiñol i Albó amb motiu de la llei de Jurisdiccions. 24 de gener de 1906. 77
Conclusió aprovada en l'Aplec de la Protesta. 21 d'octubre de 1906 95
"E pur si muove", article de Prat de la Riba. 22 d'octubre de 1906 96
"L'Alçament", de Joan Maragall. 13 d'abril de 1907. . 99

Pàgs.
El programa del Tívoli. 14 d'abril de 1907. 102
Manifest dels senadors i diputats regionalistes. 18 d'agost de 1909 115
Nota de la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista. 6 d'octubre de 1909. 124
"A en Cambó i als altres", de Joan Maragall. 13 de novembre de 1909 130
Discurs de Maragall en l'homenatge a Prat de la Riba. . 133
Manifest del 4 de maig de 1910. 136
Dictamen del Departament Central de la Diputació. Maig de 1911 149
Discurs d'en Prat de la Riba en lliurar les bases de la Mancomunitat. 8 de desembre de 1911. 152
Discurs d'en Prat de la Riba en constituir-se la Mancomunitat. 7 d'abril de 1914. 158
Manifest dels senadors i diputats per Barcelona. Març de 1915 167
Conclusions de l'Assemblea del 10 d'octubre de 1915 a Casa la Ciutat 174
Manifest "Per Catalunya i l'Espanya gran". Març de 1916 176
Manifest electoral del 4 d'abril de 1916. 188
Dues esmenes dels regionalistes a la contestació del Missatge de la Corona. 5 de juny de 1916. 196
Exposició de la Junta de Defensa d'Infanteria al Capità General de Catalunya (fragment). 1 de juny de 1917. 202
Acords de la nota dels parlamentaris regionalistes de l'11 de juny de 1917. 204
Manifest "Els parlamentaris regionalistes al país". 14 de juny de 1917. 205
Convocatòria adreçada als senadors i diputats per Catalunya. 1 de juliol de 1917. 212
Proposició aprovada en la reunió de parlamentaris catalans del 5 de juliol de 1917. 213
Telefonema dels delegats de la Junta de parlamentaris catalans al Cap del Govern. 214
Convocatòria per la reunió de l'Assemblea de Parlamentaris del 19 de juliol de 1917. 215

Pàgs.

Conclusions aprovades per l'Assemblea de Parlamentaris el 19 de juliol de 1917. 219
Manifest "Els parlamentaris regionalistes al país". 21 de juliol de 1917 225
Una nota del Sr. Cambó. 231
Manifest "Al país". Gener de 1918. 239
Una nota de l'oficina de la Lliga a Madrid, contestant a *La Época* 248
Manifest dels Ateneus Obrers Regionalistes als obrers de Catalunya. 1918. 252
Un discurs d'en Cambó (fragment). 16 de novembre de 1918 266
Parlament d'en Puig i Cadafalch en lliurar al Govern les bases de l'Autonomia. 29 de novembre de 1918. . 267
Exposició i bases per l'Autonomia presentades per en Puig i Cadafalch al Govern. 25 de novembre de 1918. . 268
Un discurs d'en Cambó al Teatre del Bosc (fragment). 16 de desembre de 1918. 278
Resposta del Govern al Missatge de la Mancomunitat. 16 de desembre de 1918. 281
Proposició d'en Marcel·lí Domingo a l'Assemblea de la Mancomunitat. 21 de desembre de 1918. . . . 284
Acords del Consell Permanent de la Mancomunitat. 29 de desembre de 1918 285
Manifest "Al poble de Catalunya". 22 de maig de 1919. 295
Nota de la Comissió d'Acció Política de la Lliga als barcelonins. 25 de juny de 1920. 304
Declaració de la Comissió d'Acció Política de la Lliga amb motiu de l'anunci de la Conferència Nacional Catalana. 25 de maig de 1922. 312
Convocatòria a les Diades d'afirmació catalana del 8 i 9 de juliol de 1922 317
Declaracions i acords de l'Assemblea de la Lliga Regionalista del 8 de juliol de 1922. 319
Discursos dels Srs. Duran i Ventosa, Ventosa i Calvell, Puig i Cadafalch i Cambó en el míting de Montjuïc, el 9 de juliol de 1922 (fragments). 320
Proposició dels parlamentaris regionalistes d'acusació al Govern que ocupava el poder en produir-se el desastre d'Annual. 1 de desembre de 1922. 326

	Pàgs.
Conferència d'en Cambó al Casal Nacionalista de la Barceloneta. 7 de gener de 1923.	329
Carta del Sr. Cambó a en Raventós. 16 de març de 1923.	351
Carta de la Comissió d'Acció Política a en Tomàs i Boix. 1 de maig de 1923.	352
Manifest electoral del 2 de juny de 1923.	354
Carta d'en Cambó a en Ramon d'Abadal. 11 de juny de 1923	357
Notes de premsa del Dictador interdint a la Lliga tota actuació política. Novembre de 1926.	367
Carta d'en Cambó al president de la Joventut de la Lliga. Novembre de 1930.	384
La declaració ministerial del Govern Aznar (fragment).	389
Nota de la Lliga del 21 de maig de 1931.	392
Manifest electoral "Al poble de Catalunya", del 10 de juny de 1931	395
Nota de la Comissió d'Acció Política "La Lliga Regionalista i l'Estatut de Catalunya". 16 de juliol de 1931.	402
Discurs d'en Duran i Ventosa el 30 de setembre de 1931 (fragment)	403
Article d'en Cambó "Davant l'Estatut". 18 d'abril de 1932	408
Unes quartilles d'en Cambó llegides al Teatre del Bosc. 24 d'abril de 1932.	411
Manifest electoral amb motiu de les eleccions al Parlament Català. Novembre de 1932	416
Convocatòria a l'Assemblea de la Lliga. 10 de gener de 1933	423

ÍNDEX

Pàgs.

PREFACI 7

PRIMERA PART

EL DESVETLLAMENT DE LA CONSCIÈNCIA CATALANA I LA PURIFICACIÓ DEL SUFRAGI

I. — Constitució de la Lliga Regionalista. Míting del Teatre del Nou Retir. . . . 13
II. — Les eleccions dels Quatre Presidents. Les municipals de 1901. La rectificació del cens de majors contribuents de 1902 i la circular-manifest del 10 de gener del mateix any 16
III. — Les primeres contrarietats del catalanisme polític. La mort del Dr. Robert i la presó d'en Prat de la Riba. — La coronació del rei i la llengua catalana a l'Ajuntament de Barcelona. Una protesta escolar. 20
IV. — El pacte de Lleida. Les derrotes electorals de l'any 1903. El manifest del 8 d'octubre 23
V. — L'inici d'una escissió. L'anunci de la vinguda del rei a Barcelona i el manifest del 6 d'abril de 1904. 28
VI. — L'arribada a Barcelona del cap de l'Estat. "Les reials jornades", d'en Maragall. L'actuació d'alguns regidors regionalistes. Una protesta i un article d'en Prat de la Riba (9 d'abril de 1904) . . . 34
VII. — De com es creà la Comissió d'Acció Política de la Lliga. Un discurs d'en Prat de la Riba. La primera escissió 40

		Pàgs.
VIII.	— Els resultats de l'escissió. Les eleccions provincials del març de 1905. La dissolució del Círcol Conservador de Barcelona. Manifestos del juny de 1905. .	45
IX.	— Eleccions a diputats el setembre de 1905. La gran victòria electoral en les municipals del novembre. L'Àpat de la Victòria i les violències de la nit del 25 de novembre de 1905. La protesta de Catalunya i el manifest del 12 de gener de 1906	52
X.	— La impugnació del projecte de llei de Jurisdiccions i la formació de Solidaritat Catalana. L'informe impugnant el projecte de llei de Jurisdiccions presentat al Senat pels diputats regionalistes . . .	76
XI.	— L'actuació contra el projecte de llei de Jurisdiccions. La diada de l'homenatge. Una reunió transcendental a casa del Sr. Girona. El primer viatge dels catalanistes a Guipúscoa. L'Aplec de la Protesta. Un article d'en Prat.	92
XII.	— Les eleccions provincials de Solidaritat del 10 de març de 1907. Un article d'en Maragall. El programa del Tívoli. . .	98
XIII.	— L'atemptat d'Hostafrancs i la gran victòria electoral de Solidaritat. Prat de la Riba, President de la Diputació. El projecte d'Administració Local. La representació corporativa. L'Assemblea d'Ajuntaments de juny de 1908. Les eleccions municipals de maig de 1909. . . .	107
XIV.	— La Setmana Tràgica i el manifest dels senadors i diputats regionalistes del 18 d'agost de 1909.	115
XV.	— Les eleccions a diputats provincials el 24 d'octubre de 1909 i la nota de la C. d'A. P. de la Lliga del 6 del mateix mes. .	123

SEGONA PART

LES REIVINDICACIONS DEL CATALANISME EVOLUTIU: MANCOMUNITAT I POLÍTICA ECONÒMICA

Pàgs.

XVI. — Dues conferències d'en Cambó i un article d'en Maragall. Les eleccions municipals del desembre de 1909. Campanya de l'Esquerra contra en Prat de la Riba. Homenatge de desagreujament a en Prat. 129

XVII. — La gran derrota electoral de la Lliga en les eleccions generals del maig de 1910. El manifest del 4 del mateix mes. . . . 135

XVIII. — L'àpat del Prado Catalán. L'actuació lerrouxista a l'Ajuntament de Barcelona i una intervenció parlamentària d'en Ventosa i Calvell. Les eleccions a diputats provincials del març de 1911 i els treballs en pro de la Mancomunitat. Discurs d'en Prat de la Riba en l'acte de lliurar les bases de la Mancomunitat al Govern. . 147

XIX. — Les eleccions municipals del 12 de novembre de 1911. Actuacions a favor del projecte de Mancomunitats. Constitució de la Mancomunitat de Catalunya. Discurs d'en Prat de la Riba. 155

XX. — Eleccions provincials el març de 1913. Les Diades regionalistes. Les eleccions municipals del novembre de 1913 i el triomf de la Lliga. El Pacte de Sant Gervasi i les eleccions de diputats a Corts i senadors el març de 1914. Les zones neutrals i la política econòmica. Les eleccions de diputats provincials el març de 1915 i el manifest del mateix mes 163

XXI. — L'acte polític del Tibidabo. "El pensament català davant del conflicte europeu." Ma-

Pàgs.

nifestació i assemblea en pro de les lleis econòmiques: les conclusions aprovades. Les eleccions municipals del novembre de 1915. Un homenatge a en Ramon d'Abadal i a en Lluís Duran. El manifest "Per Catalunya i l'Espanya gran" . . 172

XXII. — Les eleccions a diputats a Corts del 9 d'abril de 1916; el "Pacte de la Castellana" i el manifest electoral 187

Tercera Part

LA GRAN OFENSIVA DE LA LLIGA

XXIII. — La Festa de la Unitat Catalana i l'actuació dels parlamentaris regionalistes. Les eleccions provincials de març de 1917. La campanya política per l'Espanya Gran. 195

XXIV. — Les Juntes de Defensa i el seu manifest. Una nota dels parlamentaris regionalistes. El manifest de 14 de juny de 1917. 202

XXV. — L'Assemblea de Parlamentaris, els seus acords i el manifest dels representants regionalistes de 21 de juliol de 1917. . 212

XXVI. — Mort d'en Prat de la Riba. La vaga general de l'agost de 1917. Reunions de l'Assemblea de Parlamentaris. Una nota del que digué el Sr. Cambó al rei. El Govern de concentració presidit per en García Prieto 229

XXVII. — El que significava el Ministeri de concentració. Les eleccions municipals de l'11 de novembre de 1917. Actuacions polítiques per l'Espanya Gran. El manifest del gener de 1918 235

XXVIII. — La campanya electoral de la Lliga a Catalunya i a la resta d'Espanya el febrer

Pàgs.

de 1918. La premsa espanyola i una nota de l'oficina de la Lliga a Madrid. . . 247

XXIX. — De com la Lliga Regionalista no és un partit de classe. Manifest dels Ateneus Obrers Regionalistes a tots els obrers de Catalunya. 251

XXX. — Eleccions de diputats del 24 de febrer de 1918. Dimissió dels Srs. Ventosa i Calvell i Rodés. El R. D. de Reformes Militars d'en la Cierva i la constitució del Govern Nacional. Actuació ministerial regionalista. Duel Alba-Cambó . . . 258

XXXI. — La crisi del Ministeri Nacional. L'actuació en pro de l'autonomia integral. Discurs d'en Puig i Cadafalch i Missatge de la Mancomunitat. La retirada de la representació catalana al Parlament. L'acte del Teatre del Bosc el 16 de desembre de 1918 264

XXXII. — La resposta del Govern al Missatge de la Mancomunitat en pro de l'Autonomia integral. De com les esquerres imposaren una tàctica política suïcida. El procés d'elaboració dels dos projectes d'Estatut: el de la Comissió i el plebiscitat pels Ajuntaments de Catalunya. L'agitació social i la vaga de la Canadenca. . . 281

Quarta Part

LA CRISI DE LA LLIGA I DEL CATALANISME

XXXIII. — L'actuació del Govern Maura-Cierva-Goicoechea en les eleccions a diputats del juny de 1919. El manifest de la Lliga del 22 de maig de 1919. 293

XXXIV. — Les eleccions a diputats provincials el 6 de juliol de 1919. Agitació social i militar

Pàgs.

a Catalunya. El triomf de la Lliga en les eleccions municipals del febrer de 1920. L'estada d'en Joffre a Barcelona. Un incident entre el Govern central i la Mancomunitat. La vinguda del rei i una nota de la Lliga el 25 de juny de 1920. . 300

XXXV. — L'estat d'agitació social i de desordre de Barcelona i la vinguda de Martínez Anido al Govern civil. Les eleccions a diputats a Corts del desembre de 1920, les de senadors del gener de 1921 i les provincials del juny de 1921. El desastre d'Annual i la formació del Govern Maura amb en Cambó al Ministeri de Finances. 306

XXXVI. — La victòria electoral en les eleccions municipals del febrer de 1922. La dimissió d'en Maura i la formació del Govern Sànchez Guerra. Curta actuació ministerial d'en Bertran i Musitu. L'anunci de la Conferència Nacional Catalana i la declaració de 25 de maig de 1922 de la C. d'A. P. de la Lliga. 310

XXXVII. — Les Diades d'afirmació catalanista del 8 i 9 de juliol de 1922. Convocatòria a l'Assemblea de la Lliga i les conclusions d'aquesta Assemblea. Els actes del 9 de juliol a Montjuïc: Parlaments dels senyors Duran, Ventosa, Puig i Cadafalch i Cambó. L'àpat dels 8.000 316

XXXVIII. — La reorganització de la Joventut de la Lliga. Atemptat frustrat contra en Cambó. El problema de les responsabilitats i la proposició acusatòria dels parlamentaris regionalistes. La conferència d'en Francesc Cambó el 7 de gener de 1923 al Casal Nacionalista de la Barceloneta. . 325

XXXIX. — El desordre social a Catalunya. Les eleccions a diputats d'abril de 1923 i una lletra de la C. d'A. P. de la Lliga. Les

Pàgs.

eleccions de senadors. La campanya electoral per les eleccions a diputats provincials del juny de 1923 i el manifest de la Lliga del 2 del mateix mes. 351

XL. — Les eleccions provincials del 10 de juny de 1923. Una lletra del Sr. Cambó retirant-se de la política. Les lluites socials i la indisciplina militar. 357

XLI. — La Dictadura i la posició adversa que constantment observà enfront d'ella la Lliga Regionalista. Una nota d'en Primo de Rivera prohibint expressament a la Lliga tota actuació política 361

XLII. — L'actuació dels homes representatius de la Lliga Regionalista durant la Dictadura. 370

Cinquena Part

EL REDREÇAMENT DE LA LLIGA REGIONALISTA I LA CREACIÓ DE LLIGA CATALANA

XLIII. — La caiguda de la Dictadura i la represa de les activitats polítiques. La posició de la Lliga Regionalista. La crisi del Govern Berenguer i una nota del Sr. Cambó. . 381

XLIV. — La formació del Govern Aznar i els seus objectius. Les eleccions del 12 d'abril de 1931 i l'adveniment de la República. La Generalitat i les eleccions per la Diputació General. Una nota de la Lliga de 21 de maig de 1931. 388

XLV. — Les eleccions de diputats a les Constituents de la República i el manifest de la Lliga del 10 de juny de 1931. El plebiscit d'aprovació de l'Estatut d'Autonomia i la nota de la Lliga del 16 de juliol de 1931. El triomf de la Lliga en les eleccions parcials del 4 d'octubre de 1931. 394

Pàgs

XLVI. — Les actuacions de la Lliga Regionalista. Conducta de la Lliga davant la discussió parlamentària de l'Estatut d'Autonomia. Un article del Sr. Cambó. 405

XLVII. — La inauguració de l'estatge del Passeig de Gràcia, 19, i la Setmana catalanista. Unes quartilles del Sr. Cambó. La promulgació de l'Estatut d'Autonomia el 15 de setembre de 1932. Les eleccions al Parlament de la Generalitat el novembre de 1932, i el manifest de la Lliga. L'àpat de l'Homenatge. L'Assemblea de la Lliga Regionalista i la constitució del Partit de Lliga Catalana 411

Index de documents. 427

BIBLIOTECA DE LLIGA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

Un partit: una política-1933. Resum integral de les deliberacions, ponències, parlaments i conclusions de l'Assemblea de Lliga Regionalista, constitutiva de LLIGA CATALANA.

Preu: 2 pessetes

Un partido: una política-1933. Edició castellana de les declaracions i conclusions de l'Assemblea constitutiva de LLIGA CATALANA

Preu: 1 pesseta

La Llengua Catalana, per Jaume Bofill i Mates.

Preu: 1,50 pessetes

Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista. 1901-1933.

Preu 6 pessetes

EN PREPARACIÓ

Recull d'articles de Prat de la Riba.

Tria de discursos parlamentaris de F. Cambó.

Preu: 6 ptes.